Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхәтн!

ХАЛЬМГ ҮНН

1920 җил әклж һарсмн

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Мөрн җил
1990
Туула сарин 30
Мигмр өдр
№ 20, (11033).
Үнь 3 деншг.

Суңһврин өмн өргнд

КАНДИДАТНРТ КЕН ЗААГДВ?

ТРОИЦК. Хальмг АССР-ин Деед Советд депутатнриг суңһлһар Целинн районд зурһан округ бүрдәгдсн бәәнә. Зурһан эн мандатд округин комиссьмүд шидр арвн нәәмн кандидатыг, эс гихлә, нег мандатд һурвн кандидатыг темдглж бичв. Округ болһнд хошад-һурвад кандидатас суңһачнр итклтә гисинь шүүж авх әрһ әмтнд өггдсинь сән.

Болв района Советин депутатнрин кандидатнриг темдглж бичлһнә халхар таллан бәәдл тогтв. Энд депутатын 50 мандатд зуг 82 кандидат темдглгдсн бәәнә. Хөрн хойр округ альтернатив уга үлдв. Района Советд суңһлһар бәәх района суңһврин комиссин ахлач Е. Д. Черничевин келсәр, әмтнә бийсинь шиидвр тиим болв. Тиигхлә ямаран ашлвр кеж болхмб? Тер әмтн хуучарн ухалдг болжана. Урдк җилмүдин әвъяс теднә ухаһд батрсн бәәдлтә. Тиигчкәд района Советин депутатнрин кандидатнр дунд цергләчнрин, талдагар келхлә, әдл-ахусин һардачнрин, предприятьмүдин һардачнрин то ик, цуг кандидатнрин 63 күн тер багд ордг улс. Көдлмшчнрин то зөвәр цөөкн — 15 күн болн дөрвхн колхозник депутатнрин кандидатнр болв. Кандидатнр дунд хойрхн комсомолец бәәнә — энь урднь үзгдәд уга то болжана. Әмтн баһчудт төрүц иткдгән уурсмб, аль баһчуд бийснь олна кергәс хооран һарсмб?

Урдк суңһврмудла дүңцүлхлә, күүкд улсин то бас баһрв — арвн һурвн күүкд күүнд әмтн итклән зүүлһж. Болв тер кемд ах сурһульта улсин то болн КПСС-ин членнрин то икдв. Ирлцигү ах сурһульта 48 күн болн КПСС-ин 49 член кандидатнр болв.

Тегәд хамгин ик марһан Хальмг АССР-ин Деед Советин мандат авхин төлә болхнь лавта. Эдн дунд суңһврин өмнк ноолдан ода делгрҗәнә.

САККАН Ая.

***

ИК-БУУРЛ. Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнриг темдглж бичлһн төгсв. Эн өдрмүдт кандидатнр суңһачнрлаһан харһж, суңһврин өмнк программсан эдниг таньлдулжана.

Ики-Бурульск районд Хальмг АССР-ин Деед Советд депутатнр суңһлһар суңһврин 6 округ бүрдәгдсмн, ут-тоодан 14 кандидат темдглгдж бичгдв. Түрүн халәцд эн то-дак соньн болж медгднә — дундлад тоолхла нег округин тоод хойрас үлү кандидат заагдсн бол[illegible]

Энь баһ то гиж сангдна. Өдгә цагин таалд социальн-экономическ төрмүд хаһллһнд көдлмшчнрин нилч өөдләд йовх зөвтә. Советмүдин үүлдврт эднә шунмһа орлцлһн кесг төрмүд хаһллһнд тусан күргхнь лавта.

Ики-Бурульск районд үүлдҗәх суңһврин окружной комиссьмүдин көдлмшин дәкәд нег эндүнь — депутатнрин кандидатнрт баһчуд зааж темдглһиг оньгтан эс авлһн. Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнрас зуг 1 күн һуч күрәд уга наста. Дорас өсж йовх үйнриг олна үүлдврт орлцулж, олна некврмүдиг тоолвртаһар күцәдгиг баһчудт оданас авн эс дасхла, тегәд кезә дасхмб?

АНҖУКАН Ольга.

***

ЯШКУЛЬ. Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатнр суңһлһар Яшкульск районд суңһврин 9 округ бүрдәгдсн бәәнә. Депутатнрин кандидатнр зааж темдглһн төгссә хөөн ут тоодан улсин депутатнрин 25 кандидат темдглж бичгдв. Эн тооһас зуг нег округар һанцхн кандидат — КПСС-ин Яшкульск района комитетин негдгч сеглатр Э. Л. Пашнанов темдглж бичгдв. Наадк округудар болхла хойр болн эңүнәс даву кандидатнр бәәнә.

Кандидатнрин спискиг шинжлж хәләхлә күүкд улс, нег үлү баһчуд теднә тоод йир баһар бәәнә. Үлгүрнь, күүкд улсас зуг тавхн кандидат темдглж бичгдв. Баһчуд болхла улм баһар әлчлгдв. Һуч күрәд уга зуг һурвн күн улсин депутатын иткл цаас авхар гүжрхмн. Района комсомольцнр болхла зуг нерхн кандидатан заав.

Района көдлмшчнр чигн эн туст эврә шүүлтән үзүлсн уга. Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд эн зуг хойр кү заав. Депутатын кандидатд хамгин икәр әлчлсн әмтн дунд әдл-ахусин, предприятьмүдин болн учрежденьсин һардачнр йовна. Ут туршарн арвн тавн һардач депутатын мандат авхин төлә зүтклдхмн. Нег сань — зәрм һардачнр хооридан мейәрхх болжана. Үлгүрнь, нег округар «Чилгр» совхозин директор О. В. Демкин болн «Кормовой» совхозин директор Г. В. Мушаев темдглж бичгдв.

— Эрдни Лиджиевич, улсин депутатнрин [illegible]

чигн эдн нурһлж эврә һардачнран заав гиж санжанав. Тернь, чигн учрта юңгад гихлә, ода күч-көлсч коллективс эврә һардачнран бийснь суңһналм. Һардач болж чадх гиж теднд иткәд, депутат болж чадш гиж яһад әмтн алңгтрх болжахмб? Теднә зөв энтн, — гиж Э. Л. Пашнанов хәрү өгв.

Мана корр.

***

САДОВ. КПСС-ин Сарпинск комитетин бүрдәмжин әңгин заведующ Михаил Владимирович Дудкинлә телефоһар залһлдад, Хальмг АССР-ин Деед Советин суңһврин төрмүдәр сурьмсвидн.

Районд суңһврин долан округ бүрдәгдж. Тегәд чигн республикин Деед Советин депутатд 7 депутат суңһгдх зөвтә. Депутатнрин кандидатнрин то болхла 14-д күрв. Хойр округар нәәмәд кандидат темдглгдж. Тернь Ленинә нертә колхозин ах хөөч Л. М. Махалиева болн партин района комитетин негдгч сеглатр Н. М. Баланов. Цааранднь хәләхлә һурвн округар хошад болн хойр округар һурвад кандидатнр темдглгдв.

Кандидатнрин хәнь нигж хурв: коммунистнрин — 8, комсомольцнрин — 1, баһчудын — 1, партийн биш әмтнә 5 әлч. Теднә тоод 11 һардач, 2 көдлмшч болн 1 специалист бәәнә. Хойр округт яһад альтернатив уга болжахмб гиж сурсид, дурнь суңһсн бийнь суңһачнр дакж кү заасн уга гисн хәрү аввидн. Теду мет бәәдл көдлмшчнриг, комсомольцнриг болн баһчудыг суңһлһар учрсна тускар М. В. Дудкин келв.

СЕРГӘН Ч.

***

ИК ЦАРҢ. Өдгә цагт РСФСР-ин, Хальмг АССР-ин Деед Советмүдин болн бәәрн Советмүдин шин хань суңһлһнд белдлһиг сәәнәр [illegible] көдлмшчнр, комсомольцнр баһ болж һарчана. Эн туст Октябрьск районд ямаран бәәдл тогтсиг медхин төлә күцәгч комитетин сеглатр Екатерина Бамбаевна РАЗМАЧЕВАЛА телефоһар күүндвидн.

— Мана районһар Хальмг АССР-ин Деед Советд тавн округар суңһвр болхмн. Улсин депутатнрин кандидатнр темдглж бичгдснә хөөн теднә то нәәмн болв. Моһа сарин 4-д района күч-көлсчнр дууһан өгх кандидатнр дунд партийн, советск көд[illegible]

Кемр эрдмдән дуран өгхлә

Яшкульск районч залһлдана узелд 1959 җиләс наарань Галина Бадмаевна Судманова көдлҗәнә. Түрүн авгтан эн почтальон болж үүлдж йовла, өдгә цагт Галина Бадмаевна узелын телефонистнрин бригадыг һардҗана. Терүнә бригадын хань эндр 21 күн бәәнә. Бригад җил болһн социалистическ дөрлдәнә ашмудар района залһлдана предприятьмүд дунд диилвр бәрнә.

Г. Б. Судманова бригадан күцәмжтәһәр һардсн деерән баһ биш олна көдлмш кеж күцәнә. Коммунист Судманова эврәнь предприятин партийн организацин сеглатрин дарук, улсин бүртклһнә багин ахлач, агитатор болж үүлджәнә. Җил болһн әрүн седкләсн көдлдг төләдән тоомсрта көдләч күч-көлснә коллективин Күндллһнә һашгудар болн үнтә белгүдәр ачлгдна.

Одахн эн районн залһлдана узелд Хальмг АССР-ин улсин депутатын кандидат зааж темдглләһәр хург болв. Күч-көлсч коллектив республикин деед органа кандидатд Галина Бадмаевна Судманован кандидатуриг нег дууһар зааж темдглв.

ЗУРГТ: Г. Б. Судманова.

И. Бурсаковин кеен зург.

Орутаһар көдлв

Яшалтинск района «Заветы Ильича» колхозд чадмг һардачнр баһ биш. Теднә негнь Ю. А. Галилов мөн. Цөөкн җил хооран Башантинск совхоз-техникум чиләсн хөөн эн колхозд ирж көдллә. Давсн җилд чадмг һардачд малд хот белдг [illegible] өгв. Батлгдсн 430 гектар һаәрт зураһар 1608 тонн сән чивртә өвс белдхин ормд тедн 2367 тонн өвс белдсн бәәнә: Гектар болһнас болхла дундлад 55 центнер өвсн хурагдв.

Келхд, услврин участкд навь чигн урһмл тәргдж урһагдла. Үлгүрнь, энд 5 тонн люцернә өвснә экн белдгдв. Йисн күн көдлҗәх бичкн эн коллектив җилин эргцд гүжрмг күч-көлсәрн оньчрад 153 миңһн арслңгд продукц хул[illegible]. Тегәд чигн [illegible] гүртм ору авлһна зураһан 131 процентд күцәсмн. Цевр ору болхла 17 миңһн арслң тогтав.

Ни-негн эн коллективд дамшлтта көдләчнр А. Ф. Климик, В. А. Милодан, С. В. Березовский эднлә хамдан баһчуд күцәмжтәһәр көдлж йовна. Теднә негнь комсомолец Виктор Березовский. Давсн җилд ахнран дахад производственн зурасан нертәһәр күцәж йовсн көдләч өдгә цагт, әәрмд церглҗәнә. Көдлмшт дурта, залху биш кевүн [illegible] коллективд ирж көдлхиг нәәмдлчнр күләҗәнә. Өдгә цагт Ю. А. Галиловин һарджах бригад техник ясж услврин сезонд белдвр кеҗәнә.

С. ЛОГВИНЕНКО.

Закавказьед тогтсн бәәдл

Азербайджанск болн Армянск ССР-мүдт бәәдл дүсәд тогтнҗана. Олн әмтнә деңгәр зөв-йос тогталһна чидлмүд, дотр-дундын цергүдин болн Советск Әәрмин подразделеньс бәәдлиг ясрулһар керг-үүлдврмүд күцәҗәнә.

БАКУ. Зогсвр уга көдлдг циклтә предприятьмүд, әмтнә бәәдл-җирһл теткһнә объектс давсн хонгт күцц көдлв. Метро көдлҗәнә, олна келгн-күчн ик зуудан бас эклад көдлҗәнә. Республиканск телеүзгдл көдлҗәнә. Бәәрн радиоһар СССР-ин улсин депутат полковник Н. Петрушенко телефоһар өгсн сурврмудт хәрү өгв. Бакиницнрла эн иләр, конструктивн учр-утхтаһар күүндв.

Келн-әмтнә хоорндк хәрлцәнә халхд цуугән һарсн уга. Диг-дара тогтахин төлә гражданмудын негдлтс бийсинь сән дурар бүрдәгджәнә, терүнд запаст бәәх цергчнр икәр орлцжана.

Экстремистск багмуд худл заңгс урдк кевәрн тархаһад бәәнә, бәәрн йоска органмудын тоомсринь муурулхар седәд бәәнә. Йосна үг бичә соңсти, гиж гражданмудыг дууджах листовкс тархагдҗана. Иигәд, үлгүрнь, экстремистнрин «штабмудын» негнь бәәсн Шмидтин нертә заводт әмтиг хар санатан үүлдвр келһнүр дууджасн 10 миңһн листовк олдв.

НАХИЧЕВАНЬ. Партин обкомд Азеринформин корреспондентд зәңглсәр, автономн республикд бәәдл номһрҗана. Цуг промышленн болн тосхлтын предприятьмүд болн организацс келгн-күчн көдлҗәнә. Долан хонгт эс һарсн областной газетмүд дәкнәс һарчана.

НФА-н экстремистск әңгин үүлдврин шалһж хәләснә йовудт КГБ-н органмуд Ильичевск района «улсин фронтын» правленя лидермүд Ф. Аллахвердиевиг болн И. Асадовиг бәрв. [illegible] зер-зевтә йовж, тер мет Бакуд бәәх «улсин фронтын» эчейкин һардачрин негнь Х. Исмайлов бәргдв, эн худл паспортта болн иткл цааста йовж. Эн туст мөшклһн болжана.

Тиигв чигн Нахичеванск АССР-т тогтсн бәәдл ода чигн нәрн.

НКАО. Энд хаалһсар автомобильмүд дәкнәс йовжана. НКАО-д бәәдлиг номһрулһар бәәх республиканск оргкомитетәс нааран ирсн әлчнрин болн цергә командованя харһлт Степанакертд болв. Келн-әмтнә хоорнд цуугә татлһиг хөрлһнлә залһлдата төрмүд хәләгдв.

Киркиджан гидг поселкд экстремистнрин түшг пунктс бәәснь илдкгдв, терүнднь зөвәр ик хот-хол, эврән бийснь кесн пушк, әмһучин бу, 500 һар патрон, 6 килограмм дәр бәәж.

Армянск ССР-т давсн хонгин туршарт әмтн бийдән бәәсн зер-зев бийснь авч ирж өгв. Тиигв чигн республикин олн зүсн районд урдк кевәрн боевикүдин багмуд бүрдәгдәд бәәнә, зер-зев хулхалһн уурчахш.

Хулхалж авсн зөвәр олн зер-зев үүл татдг элементсин һарт оржана, тегәд республикд эн йовдл әмтиг икәр уумулҗана. Кемр формальн биш организацсин һардачнр әмтн эврә дурарн зер-зевән йосна органмудт авч ирж өглһнд харшлад бәәхлә, регионд болжах чинртә бәәдлин төлә эврәнь улсин әмн теднә даавриь өсжәхиг медх зөвтә.

Регионд тогтсн бәәдлиг әмтн ухалад, меджәхин туск заңгс советск-иранск межә деерк пунктсас ирәд бәәнә. Крестьянмуд болн көдлмшчнр, ветеранмуд, әдл-ахусин болн предприятьмүдин һардачнр пограничн цергүдин командованяс болн политорганмудас дөң сурҗана, экстремистнрас маниг харсж автн гиж сурҗана. Иигәд, үлгүрнь, Азербайджана Джалилабадск районд «улсин фронтын» үүлдәчнр даңгин әмт әәлһәд, мөңг авдг чигн. Уголовникүдәс бийән харсхин төлә межә деер бәәх зәрм селәдин әмтн бийснь улсин [illegible] дружинмуд бүрдәв.

Давсн хонгт межә давж һархар седсн 80 күн бәргдв. Хойр контрабандистас хойр сай шаху иранск риал, һарт зүүдг арвад час болн советск мөңгн булаж авгдв.

(ТАСС).

Малчнрин күцл

●ҺАРДАЧД ҮГ ӨГГДЖӘНӘ

ТӨРМҮД ОДА ЧИГН БӘӘНӘ

Өдгә цагт колхозин бух- [illegible]

Урдк сунһврмудлә [illegible] лхла, күүкд улсин то бас баһрв — арвн һурвн күүкд күнд әмтн итклән зүүлһж. Болв тер кемд ах сурһульта улсин то болн КПСС-ин. члеудин то икдв. Ирлцвгү ах сурһульта 48 күн болн КПСС-ин 49 член кандидатнр болв.

Тегәд хамгин ик марһанла Хальмг АССР-ин Деед Советин мандат авхин төлә болхнь лавта. Эдн дунд сунһврин өмнк ноолдан ода делгрҗәнә.

САККАН [illegible]

негүлү баһчуд теднә тоод йир баһар бәәнә. Үлгүрнь, күүкд улсас зуг тавхн кандидат темдглж бичгдв. Баһчуд болхла улм баһар әлчлгдв. Һуч күрәд уга зуг һурвн күн улсин депутатын иткл цаас авхар гүжрхмн. Района комсомольцнр болхла зуг негхн кандидатан заав.

Района көдлмшчнр чигн эн тус әврә шуӈлтан үзүлсн уга. Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд эдн зуг хойр кү заав. Депутатын кандидатд хамгин икәр әлчлсн әмтн дунд эдл-ахусин, предприятьмүдин болн учрежденьсин һардачнр йовна. Ут туршдан арвн тавн һардач депутатын мандат авхин төлә зүтклдхмн. Нег хоосань — зәрм һардачнр хоорндан мейәркх болжана. Үлгүрнь, нег округар «Чилгр» совхозин директор О. В. Демкин болн «Кормовой» совхозин директор Г. Б. Мушаев темдглж бичгдв.

сүкһсн биинь сунһачнр дакж кү заасн уга гисн хәрү аввидн. Тедү мет бәәдл көдлмшчнриг, комсомольцнриг болн баһчудыг сунһлһар учрсна тускар М. В. Дудкин келв.

СЕРГӘН Ч.

***

ИК ЦАРҢ. Өдгә цагт РСФСР-ин, Хальмг АССР-ин Деед Советмүдин болн бәәрн Советмүдин [illegible] сәәнәр шинжлхәр көдлмшчнр, комсомольцнр баһ болж һарчана. Эн тус Октябрьск районд ямаран бәәдл тогтсиг медхин төлә күцәгч комитетин сегләтр **Екатерина Бамбаевна РАЗМАЧЕВАЛА** телефонһар күүндвидн.

— Мана районһар Хальмг АССР-ин Деед Советд тавн округар сунһвр болхмн. Улсин депутатнрин кандидатнр темдглж бичгдснә хөөн теднә то нәәмн болв. Моһа сарин 4-д района күч-көлсчнр дууһан өгх кандидатнр дунд партийн, советск көдләчнр, һардачнр, көдлмшчнр бәәнә.

— Тедн дунд кедү көдлмшчнр йовна? Зуг негхн кандидатнр заагдсн округуд бәәнү?

— «Восход» совхозин маши залач Б. М. Джальцанов болн «Калмыцкий» совхозин тутрһчнрин бригадир А. И. Саблина көдлмшчнр дундас хойрулн заагдв. Нежәһәд күн сунһгджах хойр округ бәәнә. Нег округнь партин райкомин негдгч сегләтр В. Э. Мучкаев, дарук округт «Цаһан Нур» совхозин директор Э. Н. Бакаев. Талдан кандидатнр дунд «Калмводстрой» негдлтин начальник Г. К. Ким, района күцәгч комитетин ахлач Н. С. Скворцов, ВЛКСМ-ин района комитетин негдгч сегләтр П. М. Оконов болн нань чигн әмтн бәәнә. Тегәд улсин депутатнрин кандидатнрт 7 коммунист, партийн биш нег күн темдглж бичгдв.

Мана корр.

***

ИК-БУУРЛ. Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнриг темдглж бичлһн төгсв. Эн өдрдглж мудт кандидатнр сунһачнрлаһан харһж, сунһврин өмнк программслаһан эдниг таньлдулжана.

Ики-Бурульск районд Хальмг АССР-ин Деед Советд депутатнр сунһлһар сунһврин 6 округ бүрдәгдсмн, ут-тоодан 14 кандидат темдглгдж бичгдв. Түрүн хәләцд эн то-дир сонын болж медгднә — дундлад тоолхла нег округин тоод хойрас үлү кандидат заагдсн болж һарчана. Болв илднь келхлә, эн то күүг эндүрүлжәнә. Юнгад гихлә, хойр округар — 47-ч тойгта Ики-Бурульск болн 48-ч тойгта Манычск округудар нежәд кандидат заагдв. Тернь — партин района комитетин негдгч сегләтр В. У. Манджиев болн улсин депутатнрин района Советин күцәгч комитетин ахлач В. С. Сачко. Эн тус сунһврин окружной комиссин алдг бәәхиг темдглх кергтә. Депутатнрин кандидатнр зааж темдглллһиг тер комиссь һарһна. тегәд мейәркгч кандидатурмуд заах таал тер үүдәх бәәсмн.

Дәкәд нег то: 14 кандидатас зуг 1 күүкд күн темдглгдсмн. Олна бәәдл-жирһлин тус шуумһа хәләцтә, сунһачнрин даалһвриг әрүн седкләрн күцәж чадх күүкд улс бүкл районд дәкж олдсн уга болхий?

Депутатнрин кандидатнрин тоод 3 көдлмшч күн йовна.

— Эрдни Лиджиевич, улсин депутатнрин кандидатнр дунд, Тана тоолврар, көдлмшчнр, күүкд улс, баһчуд юнгад баһар бәәнә? — гиж сурвидн.

— ВЛКСМ-ин района комитетин пленум болхин өмн улсин депутатнрин кандидатнрт комсомольск организацсин әлчнриг зааж темдглх кергтә, гиж района комсомолын комитетд селвг өгләвидн. Болв эдн пленум деер зуг һанцхн Юрий Сенглеевиг, адвокатыг Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд заав.

Баһчудыг, күүкд улсиг депутатын кандидатд бичә заатн гиж мадн закврөгсн угавидн. Ямаран коллектив кениг заана — теднә дурн. Деерәс ямаран чигн шахлһн уга билә. Мини тоолврар, күч-көлсч коллективс бәәдл-жирһлин болн күч-көлснә дамшлт хоршасн әмтиг мана республикин Деед Советд үзхәр седжәнә. Тегәд

Сунһачнрла харһжана

ЦАҺАН АМН 822-ч тойгта Степновск территориальн сунһврин округар РСФСР-ин улсин депутатын кандидат, Хальмг АССР-ин социальн теткүлин министр Л. Д. Лебедева Юстинск райисполкомин суурин залд сунһачнрлаһан харһлт кев.

Харһлтыг района Советин күцәгч комитетин сегләтр В. К. Теплищева секәд, кандидатын итклтә күүнд — К. Е. Сельвинад үг өгв. Сунһачнр кандидатын намтрла таньлдсна хөөн Л. Д. Лебедева үг авв. Эврәннь сунһврин өмнк программин тускар эн цәәлһж келв. Культурин көдләчнрин дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын бәәдл-жирһлин болн күч-көлснә таалд эн онц оньһар өгв.

Кандидатын программар күүндвр келһнд олн улс орлцв. Сунһврин округар зааж темдглгдсн кандидатнр дунд һанцхн күн бәәнә, гиж тедн темдглв. Партийн болн советск көдлмшин дамшлтта күүкд күн әмтнә төрмүдиг сәәнәр медж, дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын сә харслһнд тәвцән орулх гиж ицжәхән кесг күн келв. Ветеранмуд М. Н. Теблеева, Р. Д. Кашаева болн нань чигн улс кандидатын туск тоолвран келсн деерән, пенсин туск закана проектин тускар әврә санаһан медүлв.

Депутатын кандидат Л. Д. Лебедева Юстинск района «Барун», «Эрдниевский», «Никольский», «Раздольный» совхозмудын сунһачнрла харһлтсан кев, наадк эдл-ахуст эн бас одх.

ХӨӨЧИН Июлия.

Социалистическ даалһвран күцәчкв

Юстинск района «Эрдниевский» совхозин коллектив давсн жил малас эдл-ууш һарһлһна болн государствд хулдлһна зураһан давулж күцәв. Үлгүрлхд 557 тонн махн, 40 тонн үсн цевр нооруулар 91 тонн ноосн хулдгдв.

Урһсн жилд мана коллектив му бишәр көдлжәнә. Эдл-ахун бордлһна площадкас 128 толһа бод мал хулдгдв. Толһа болһн дундлад 464 килограмм татв. Негдгч кварталын зураһар бидн 50 тонн мах государствд хулдх зөвтә биләвидн, Эндр өдр болхла 60 тонн махн хулдгдв.

Өөдән эн күцәмжд Мөңкә Васильевич Анкеевин һарджах өрк-бүлин ни-негн бригадын тәвц бәәнә. Мөңкә Васильевичла хамдан кесг жилдән эңүнә гергнь Майя Уляшевна болн дү көвүнь Баатр үнн седкләсн даалһсн кергән күцәжәнә. Олна малыг эдн әзни килмжтәһәр хәләжәнә. Тегәдчн 128 толһаһас 108-нь өөдән чиңнүрәр хулдгдв.

Негдгч кварталын социалистическ даалһвран үзмжтәһәр күцәчксн нүүрлгч бригад мах хулдлһна жилә зураһан давулж күцәх гисн ицл бәәнә.

Ю. БАДМАЕВА,
Юстинск района «Эрдниевский» совхозин экономист.

Орутаһар көдлв

Яшалтинск района «Заветы Ильича» колхозд чадмг һардачнр баһ биш. Теднә негнь Ю. А. Галилов мөн. Цөөкн жил хооран Башантинск совхоз-техникум чиләсн хөөн эн колхозд ирж көдлла. Давсн жила чадмг һардачла малд хот белдгдв [illegible] өгв. Батлгдсн 430 гектар һазрт зураһар 1608 тонн сән чинртә өвс белдхин ормд тедн 2367 тонн өвс белдсн бәәнә. Гектар болһнас болхла дундлад 55 центнер өвсн хурагдв.

Келхд, услврин участкд нань чигн урһмл тәргдж урһагдла. Үлгүрнь, эрд 5 тонн люцернә өвснә экн белдгдв. Йисн күн көдлжәх бичкн эн коллектив жилин эргцд гүжрмг күч-көлсәрн онцрад 153 миңһн арслңгд продукц хулд[illegible]. Тегәд чигн көдләчнр түртм ору авлһна зураһан 131 процентд күцәсмн. Цевр ору болхла 17 миңһн арслң тогтав.

Ни-негн эн коллективд дамшлтта көдләчнр А. Ф. Кликк, В. А. Милодан, С. В. Березовский эдн эдлә хәмдан баһчуд күцәмжтәһәр көдлж йовна. Теднә негнь комсомолец Виктор Березовский. Давсн жилд ахрхн дахад производственн зурасан нертәһәр күцәж йовсн көдләч өдгә цагт, әәрмд цергләжәнә. Көдлмшт дурта, залху биш көвүн [illegible] коллективд ирж көдлхиг нәәмәдләчнр күләжәнә. Өдгә цагт Ю. А. Галиловин һарджах бригад техник яж услврин сезонд белдвр кеҗәнә.

С. ЛОГВИНЕНКО.

[illegible] номн республикд бәәдл номһржана. Цуг промышленн болн тосхлтын предприятьмүд болн организацс, келгнкүчн көдлжәнә. Долан хоннг әс һарсн областной газетмүд дәкнәс һарчана.

НФА-н экстремистск әңгин үүлдврнь шалһж халәсна йовудт КГБ-н органмуд Ильичевск района «улсин фронтын» правленя лидермүд Ф. Аллахвердиевиг бо[illegible] зер-зевтә йовж, тер мет Бакуд бәәх «улсин фронтын» ячейкин һардачнрин негнь Х. Исмайлов бәргдв, эн худл паспортта болн иткл цааста йовж. Эн тус мошклһн болжана.

Тиигв чигн Нахичеванск [illegible] чир, ветеранмуд, эдл-ахусин болн предприятьмүдин һардачнр пограничн цергүдин командованьс болн политорганмудас [illegible] суржана, экстремистнрас маниг харсж авти гиж суржана. Иигәд, үлгүрнь, Азербайджана Джалилабадск районд «улсин фронтын» үүлдәчнр [illegible] чигн. Уголовникүдәс бийән харсхин төлә межә деер бәәх зәрм селәдин әмтн [illegible] бүрдәв.

Давсн хоннг межә давж һархар седсн 80 күн бәргдв. Хойр контрабандистас хойр сай шаху иранск риал, һарт зүүдг арвад час болн советск мөңгн булаж авгдв.

(ТАСС).

Малчнрин күцл

Эн жилин үвлд чигн урдк жилмүдлә әдл күнд өдрмүд малчнрт учрад бәәнә. Нег үлү туула сарин өдрмүдт күнд болжана. Цасн унна. Шуурһн шуурһа Ииртмжин иим түрү бәәлд эдл-ахусин малчнр олна малыг тарһн-цадхлң асрж, үвләс һару угаһар авч һархин төлә цугтнь күцәжәнә.

Тер метәр Приютненск района «Центральный» махна совхозин малчнр цуг арһ-чидлән агсж, әрднь орж көдлжәнә. Малын түрүн хот әрвнәр олзлж, мал бордлһан ясрулж көдлнә. Эдл-ахун олн малчнр күчн-чидлән агсж көдлснә ашт үвлзллһнә давсн сармудт малас нег чигн толһа һарутсн уга.

Эн эдл-ахун малчнр дунд болсн социалистическ дөрлдәнә таалла ирлцәтәһәр сар болһн күч-көлснә ашмуд диглгднә. Малан бүрн-бүтн халһлжах малчнрт мөңгнә мөрә бәрүлгднә. Үвлин нег сард малан һару угаһар хадһлсн малчд 50 арслң өгнә.

Давсн жилин үкр-бар сармудт нег чигн толһа мал һару угаһар асрж һарсн үкрчнр А. И. Воробьев, О. Н. Джеванов, В. А. Сенников, А. Х. Мусаев, П. Манкаев. Хөөчнр дунд ах хөөчнр А. П. Терещенко, С. С. Ибзибагандов болн К. Загирбеков эдн мөңгнә мөрәһәр темдглгдв.

Цаарандчнь чигн эн кевәрн көдлхәр «Центральный» совхозин цуг малчнр социалистическ дөрлдә өргәр делгрүлж көдлжәнә. Эднә һол күслнь — малан пару угаһар хадһлж, элвг төл авлһн болжана.

БУРМИСТРОВИН Б.

●ҺАРДАЧД ҮГ ӨГГДҖӘНӘ

ТӨРМҮД ОДА ЧИГН БӘӘНӘ

Өдгә цагт колхозин бухгалтерин көдләчнр давсн жилин ашмудыг дигләд дууснҗана. Түрүн то-дигәр эн ашмуд му биш болжана. Зураһар күсдүндур сай арслң ору авхин ормд, дөрвн сай арслң ору авх зөвтәвидн. Өөдән эн күцәмжд мана тәрәчнрин темдгтә тәвц бәәнә. Чадмг бүрдәһәчнр — ах агрономч Геннадий Эрендженович Микуевин болн ах инженер Борис Николаевич Щербаковин һардврт эдн чидлән әрвллго көдлсмн. Үлгүрнь, тәрәнә һазрин аһу 5880 гектар эзлҗәлә. Тәрәчнр гектар болһнас дундлад 31,5 центнер буудя хураж авв. Эн үзмж һанцхн районд биш, республикд сән гиснә негнь.

Урһц хуралһна кемд тәрәчнрт хамгин күнд болн дааврта көдлмш күцәх кергтә болв. Хөрн комбайн өдр-сө уга гилтә көдлв. Механизатор болһн ахр болзгт болн сән чинртәһәр урһц хурахин төлә чидлән әрвлсн уга. Тер өдрмүдт хур орад, урһц хуралһнд бооmтг болад бәәв. Тер биинь олна күчәр даавртa эн көдлмшиг цаглань төгсәж чадвидн. Комбайнермуд Андрей Михайлович Кадаев, Сергей Владимирович Гончаров болн нань чигн әмтн миңһәд шаху тонн буудя цокж авв. Болв өргәр делгрсн социалистическ дөрлдәнд Сергей Анатольевич Корнев дииләчд тоолгдв. Гүжрмг күч-көлснә ашт нүүрләч миңһн зурһан зун тонн буудя цокж авла.

Урһц хуралһна кемд кесг маши залач өөдән һарцта күч-көлсәрн онцрв. Тегәд чигн эднә гемәр комбайн зогссн нег чигн йовдл илдкгдсн уга болжана. Тәрәнә теегт комбайнас ачсн буудяг тер дарунь токд күргж буулһхар эдн шунжасмн. Өдр болһн селгәнә зураһан күцәж йовсн маши залачнр дунд П. И. Гончаров, К. И. Семилетов болн нань чигн әмтиг зааж болхмн. Тедн дундас күсдүндур миңһн тонн буудя токур зөөж күргсн Иван Митрофанович Гончаров хамгин өөдән күцәмжс бәрәд, дөрлдәнә дииләч болв. Байн урһц хурасн мана колхоз государствд нәәмн миңһн тонн буудя хулдв. Җилә зура болхла тавхн зун тонн бәәсмн. Зураһан кесг холванд давулж күцәсн деерән эврәннь эдл-ахуһан тәрәнә экәр, ниигт хотар күцц тетквидн. Урһц хуралһнд шуумһаһар орлцсн колхозникүдт, сурһульчнрт буудя кимдәр хулдгдв. Ахрар келхлә, урһц урһалһна халхас хойр сай шаху арслң ору авсн бәәнәвидн.

Мана механизатормуд өвс, сенаж, силос, солом белдлһнә зурасиг давулж күцәв. Услврин участкин тәрәчнр тедн дундас хамгин өөдән күцәмж бәрв. 751 гектар услврин һазрас му биш урһц авгдсмн. Үлгүрнь, гектар болһнас дундлад 80 центнер сән чинртә өвсн хурагдж авгдла. Николай Иванович Борисовин, Султан Дахиевин нәәмәдллһнә звенос болн нань чигн зәрм коллективс гектар болһнас зууһад центнер өвс хураж авч чадв. Тегәд чигн элвгәр белдгдсн малын хот бәәснд, чилгр өдрмүдт идг сәәнәр олзлгдснд эдл-ахун фермсин көдләчнр үвлзүллһиг бүрдәмжтәһәр давулжана. Эн кемд малас авгдг эдл-ууш һарһлһн баһрҗахш. Үлгүрнь, Гаджи Абакаровин болн Ашурлав Магомедовин бригадмудын хәләврт бәәсн сүргүдәс 160 толһа бод мал махна комбинатур йовулгдла. Эн мал дундлад 453 килограмм татв. Деер заагдсн коллективин гүжрмг күч-көлснә ашт бидн негдгч кварталын зураһан күцәһәд, государствд 74 тонн өөдән чинртә мах хулдвидн. Негдгч квартала махна комбинатур йовулгдх зун үкр бас сән чинтәһәр болн өөдән чиңнүртәһәр хулдгдхмн. Шин жилин эклцд өөдән производственн күцәмжс бәрсн йовдл жилә зура күцәлһнд бат ул тогтажана.

Ниднәһә болхла, зураһар 450 тонн мах хулдхин ормд 655 тонн үкрә болн хөөнә мах хулдлавидн. Бод мал дундлад дөрвн зу шаху, хөд һучн нәәмн килограмм татла. Җилә зураһан давулж күцәһәд, государствд зун хөр шаху тонн ноос хулдвидн. Темдглсн зурасан күцәлһнд колхозникүдин дөңцл эдл-ахусас мах, үс болн ноос хулдж авсн йовдл сән нилчән күргсиг нууһад кергуга. Җил болһн мана колхоз бәәрн әмтнд эцци хурһд болн туһлмуд бордлһнд өгнә. Колхозникүдин дөңцл эдл-ахуст өсксн малас һару баһар һарна, орунь ик болна.

Үлгүрнь, 1988 жилин намрар колхозникүдт 3343 хурһ хулдвидн. Хурһн болһн дундлад арвн долан килограмм татжасмн. Давсн жилин хөн сард тер тооһас дундлад 41 килограмм татдг 3276 хурһ хәрү хулдж аввидн. Дөңцл эдл-ахуст өскгдсн мал 98 процентд хадһлгдв. Колхозин отармудт эн үзмж долан процент дора болж һарв. Әәдүдәс хулдж авгдсн хөөдәс ноос чигн элвгәр кирһж авгдв, гиж темдглх кергтә. Келж-келж иим керг-үүлдврин олз-орунь ил болж һарчана. Келхд, ноос болн хөөнә мах хулдлһн эдл-ахуд баһ биш ору өгв. Нидн жил колхозникүд өсктхә гиһәд тавн миңһн му чинәтә хурһ хулдлавидн. Өсәд, чинаһан ясрулсн малыг хәрү хулдад авчанавидн.

Мана фермсин көдләчнр давсн жилә зураһан давулж күцәһәд, государствд 1680 тонн үс хулдв. Социалистическ дөрлдәнә диилчин нер зүүсн Майсарат Джамалудинова үкр болһнас 2730 литр үс сааж авла. Өдгә цагт Мария Федоровна Марченко, Сатаги Салахбекова, Тамара Борисовна Манджиева болн нань чигн саальчнрин күчәр өдр болһн Элстин үснә заводур 2.5 тонн үсн йовулгдна. Тиигчкәд үснә өткнь дөрвн процент тогтажана. Эңүнә тускар келхлә, Борис Мучкаевич Санджиевин гүжрмг коммунист күч-көлсиг темдглллго бәәж болшго. Олнд үлгүр болж көдлжәх көдләчин һардврт бәәх 1-ч тойгта комплексн бригадын коллектив колхозин саалин үкрмүд хәрүлнә. Терүн деер эн бригад государствд мах болн ноос хулдлһнд темдгтә тәвцән орулжана.

Давсн жилин ашмуд диглгдсн кемд көдлмшт учрдг дуту-дундс ил үзгднә. Үлгүрнь, белдгдсн малын хотын чинр өөдән болхиг күцхин кергт механизатормудын даавриг өөдлүлх кергтә. Государствд хулдгдсн махна эврә үниг кимдрүллһәр тодрха көдлмш күцәлһн кергләгджәнә. Мана нүүрлгч саальчнр үкр болһнас 2500 — 2700 литр үс сааж авсн болхла, бүкл колхозар эн үзмж 2240 литр болж һарв. 1988 жиллә дүңцүлхлә эн йирн һурвн литрт баһ болжана. Хаврин, зуни кемд шимтә хот элвг Яшкульск района һазрт бәәх бәәрнд малыг әс һарһснд иим йовдл учрсмн. Һазр эд-бод келһнд, мал өсклһнд нань чигн дуту-дундс бәәнә. Эн жил терүг уга кехин төлә ик көдлмш кеҗәнәвидн.

Болв эндр өдр үвлзүллһиг бүрдәмжтәһәр давуллһнд ик оньг өггджәнә. Давсн жиләс өөдән күцәмжс бәрхин төлә урдк алдгудан тоод авч үүлдх кергтә. 1988 жилин хулһн болн 1989 жилин така сармудын эргцд малас авгдг эдл-ууш һарһлһиг болн хулдлһиг икдүллһәр делгрсн Цугсоюзн дөрлдәнә ашмудар мана колхозин коллектив диилчд тоолгдад, КПСС-ин ЦК-н, СССР-ин Министрмүдин Советин, ВЦСПС-ин болн ВЛКСМ-ин ЦК-н Күндллһнә һашгар ачлгдла. Бәрсн күцәмжсән ил кергүдәр батлхин кергт мана фермсин күч-көлсчнр үвлин кемд тохнятаһар белдәд, чидлән әрвллго көдлжәнә. Ут-туршдан үвләжәх 28 миңһн хөөг, 2.5 миңһн бод малыг дөчн зурһан бригад хәләжәнә.

Али Нурмагомедовин, Муслим Муслимовин, Магомед Пакрудиновин болн нань чигн ах хөөчнрин коллективс эн тус олнд үлгүр болжана. Хөөчнрт болн үкрчнрт көдлмшин болн амрлһна сән таал тогтагдснд фермсин көдләчнр өөдән күцәмжс бәрҗәхнь нуувч биш. Үвлин өмн өргнд колхозин күч-көлсчнр, түрүн зергләнд малчнр, бодицгар, мәңгрсәр, хавстар, өдмг болһх һуйрар күцц теткгдлә. Сүл жилмүдт җилицн төриг хаһлхин төлә ик күчллт кеҗәнәвидн. Үлгүрнь, нидн жил зурһан өрк-бүл бүүрән йөрәсн бәәнә. Тебүл тус килмж тусхаҗаднә тус килмж үзжәх әмтн улм сәәнәр көдлхәр шунжана.

М. МОЛЧАНОВ.
Целинин района «Родина» колхозин ахлач.

●Дөрлдәнә нүүрләчнр

Медсән олнд дасхна

Орн-нутгин төмр хаалһ-син станцс бичәтә картд мана хальмг теегт бәәх Артезиан станцин эргнд Грозный, Гудермес, Астрахань болн нань чигн темдгтә станцс бәәнә. Болв тер бийнь Хальмгин Артезиан станциг әмтн меднә.

Эндр Артезиан поселкиг төмр хаалһчнрин поселк гиж әмтн цуттан келнә. Тиигж келдгнь чигн учрта. Энд зууһад машинистнр, хаалһин болн вагонмудын ясврчнр, төмр хаалһин залһлдана көдләчнр болн нань чигн олн эрдмин специалистнр көдлнә.

Ах-дүүһин нег өрк-бүлд бәәж мана орн-нутгин хөр һар келн-әмтин әлчнр эн станцд көдлнә. Үлгүрнь, орс болн хальмг, украинцнр болн белорусмуд, хасгуд болн маңһдмуд, чеченмүд болн ингушмуд, ах-дү Дагестана олн келн-әмтн ни-негн көдлнә.

Артезиан станцин дөч һар көдлмшчнр «Коммунистическ күч-көлснә ударник» гидг күндтә нер зүүжәнә. Күндтә эн нер зүүхин төлә коллективин олн специалистнр социалистическ дөрлдә өргәр делгрүлж көдлжәнә.

Дөрлдәнә олн нүүрләчнр дундас нег эгл күүкд күүнә тускар би келхәр бәәнәв. Станцур ирҗәх поездмудиг тосҗ авад, дарунь графикәр эднә хаалһднь орулж цааранднь йовуллһн амр көдлмш биш. Цуг эн көдлмшиг станцин дежурн дигтә-даратаһар күцәх зөвтә. Теруг Любовь Староконь йир сәәнәр күцәнә.

Төмр хаалһин халхар олн жил көдләд, байн дамшлт хоршаси эн күүкд күн төмр хаалһин келгн-күчнд учрдг нүүрлгч, шин тоотынь көдлмшдан о л з л ж көдлнә. Хамдан көдлдг үүрмүдтән үлгүр-үзмж болна. Кемрҗән эднә көдлмшт дуту-дундс һархла, кенә уршгар тер һарсинь иләдкж меднә. Олна хүргт тер тәәж олнд медүлнә. Зәрмснь болхла дуту-дундс һарһсиг үзәд бәәсн бийснь үг келхш, нуунә. Юңгад гихлә, бийләнь чигн тиим йовдл учрх гиж сандгнь медгднә.

Артезиан станцин коллективин хургт дер Л. Староконь бәәж көдлмштән тату-тартт

●Улсин депутатнрин кандидатнрин тускар

КӨДЛМШЧНРТ КИЛМҖӘН ӨГНӘ

Каспийск услврин-усллһна системин заллтын һардачин кабинетүр әмтн олар ирнә. Эврә олн зүсн кергән күцәх седклтәһәр ирсн күн болһниг Зоя Афанасьевна Очирова тесвртәһәр болн оньган өгч соңсад, теднә төрмүдиг арһарн хаһлхар зүткнә.

Дундьн нурһта нег залу күн орж ирәд, әмрлһнд һарһх әрлһән өгәд, неквртәһәр сурҗана.

— Тана седклиг би медҗәнәв, — гиж Зоя Афанасьевна хәрү өгв.— Та заһс авнхд дуртат, ода һаза киитн болв, усна тогталмудын усн көрч одв, тегәд заһс бәрж амрхар седжәнәт. Болв мана седклиг та бас медх зөвтәт. Маңһдур Каспийск тоосхин заводас дөрвн миңһн улан тоосх зөөж авч ирх кергтә. Танас нань эн көдлмш кех күн уга. Ода эс авч ирхлә, хаврин чилгчәр авгдх. Тер тоосх мана үүрмүд бәәх гериг тосхлһнд олзлгдх зөвтә. Та амрлһнд һархла, керг оратж күцәгдх.

Амрлһндан һархар бәәсн күн цааранднь көдлх болв. Һардач терүнә дурн-седклиг меденәс, аль терүнәс нань тер көдлмш кех талдан күн уга болснас көлтә көдлмшч нам байрлсн бәәдлтәһәр һарч йовв.

Терүнә дару медәтә нег күн орж ирв. «Зоя Афанасьевна, Элстин төрлһнә герт берм бәәнә. Тиигәрән одж, тендәс һарсн үртәһинь авч ирх кергтә», — гиж эн эмәсн бәәдлтәһәр сурв.

— Эврә машитә әмтнлә күүндвт? Теднлә одад ирх билт? — гиж Зоя Афанасьевна сурҗана.

— Күүндләв, болв негнь чигн Элст орхар седсн уга.

Тиигж күүндснә хөөн һардач гаражин залачиг дуудв. Сул машид уга, гиж тер келв.

— Владимир, яһв чигн күүнд дөң болх арһ хәәх кергтә, — гиж терүг Очирова сурв.

Маши олад, тер медәтин беринь килхтәһинь авч ирсиг хөөннь соңсув. Көлг нәәмәдлж өгсндь УКООС-ин бухгалтерий 80 арслң предприятьд данцаж өгхиг тоолж һарһв. Болв тер залу дегд дала мөңг тоолж һарһв гиһәд кесгтән тер мөңг өглго бәәв. Урднь скреперист болж көдлҗәсн цагтан сар болһн 500 болн терүнәс үлү арслң жалв авдг бәәж. Мөңгн уга күн гиж келж болшго, болв эврә мөңгән хармнжасмн болҗана.

Келхд, цөн цаг давхла, уудг ус герүрн авч ирхин төлә маши ирж сурв. Тер кемд Зоя Афанасьевна тер цүүгә татсна тускар нег чигн үг әнүнд келсн уга.

Эврәннь күч-көлснә хаалһдан З. А. Очирова олн зүсн улсла харһна. Джалыковин нертә селәнд эн цугтаһинь меднә. Волгоградск гидромелиоративн техникум төгсәснә хөөн энд көдлҗәнә. Тер цагас авн хөрн тав шаху жил давҗана. Күүкн фамильнь Попова билә, хальмг күүнд одад Очирова болв. Ода эн күүкдтә ачнр-зеенртә болв.

УКООС-ин коллективиг арвн негн жилдән толһалҗана.

Ямаран чигн һардачин үүлдврин түрүн күүрт күүнә керг-төрмүд бәәх зөвтә гисиг һардач болхларн Зоя Афанасьевна бийдән сәәнәр тодлж авв. Күүнә туст оньг өггдхлә, обществиг уралан делгрүлж болхмн.

Энүнә һарджах коллектив тооһарн ик биш. Урднь энд социальн төрмүд төрүц хаһлгддго билә. Келхд, әмтн бәәдг гермүд, бичкдүдин садикд бичкдүдт орм күртдго билә. Әмтнд бәәдл-жирһлин сән таал тогтахин төлә Очирова цугинь кев. Әмтн бәәдг гермүд тосхлһн делгрв. Ода заллтд көдлҗәх цуг әмтн патьрар теткгдсн бәәнә. Зуг бәәх герин аһуһан өргжүлхин туск арвн негн күүнә әрлһн энд орулгдсн бәәнә. Гермүд тосхгджана, тегәд патьрин төр энд шидрәс хаһлгдх.

Эврә бичкдүдин садик заллтд урднь уга билә. Предприятьд көдлдг әмтнә дөрвхн үрнь Джалыковск селәнә садикд ордг билә. Давсн жил тосхачнр заллтын 30 ормта бичкдүдин садик эдлврт орулв. Эн керг амрар күцәгдсн уга. УКООС эврә садик тосххин тускар нам нег чигн күн соңсхар седдго билә. Хөөнь тосхлтыг кергтә материалмудар теткллһнд зөвәр ик түрү учрҗав. Болв чигн керг күцәгдв.

Эн заллтын коллектив Каспийск райог Ижлин усар теткнә. Тәрән-темсн, багцин культурмуд, малын хотын урһмл урһдг һазриг усллһнд тер усн олзлгдна. Коллектив дигтә-даратаһар көдлдгин ашт усар теткллһнд тасрлт һархш. Әмтнә седклиг медәд, теднә арһиг, соньмслтыг тоод авад көдлдг З. А. Очирован ач-тус терүнд бас бәәнә.

Эврәннь коллективин төрмүдиг күцәсн деерән Зоя Афанасьевна района эдл-ахуст ясвр келһнд, услврин һазриг олзллһнд дөңгән шунмһа кевәр күргнә. Үлгүрнь, нидн жил эн заллт «Красный моряк» колхозд 30 миңһн арслңга дөң күргәд услврин шин цувг малтв. Эднә чидләр Джалыковин нертә совхозд 15 миңһн арслңга скреперн көдлмш кегдв. Терүн деер теднә төлә услвн 6 километр услврин дефицитн цорһ хулдж авгдв.

Үүрмүдәр дөң боллһна тиим кесг үлгүр зааж келж болхмн. Цугтан нег кергт кежәхиг, тегәд зуг эврәннь коллективин сә хәәж үүлдж болшгог З. А. Очирова сәәнәр медҗәнә.

Зоя Афанасьевна Очирован кандидатур Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд зааж темдглгдв. Күч-көлсч күүнә туст килмж, пенсионермүдин, ветеранмудын, инвалидмудин, бичкдүдин туст өр-өвч седкл энүнә суңһврин өмнк программд тодрхаһар медүлгдсн бәәнә. Кандидатын өгчәх үг энтн хоосн үг биш, энтн З. А. Очирован бәәдл-жирһлин хәләц мөн.

Л. САНГАДЖИЕВА,
Каспийск района Джалыковск дундын школын библиотекарь, кандидатын итклтә күн.

Приозерн района тохма мал өскдг «Сухотинский» заводт бәәдг Иван Ходжиевич Базуев төрскн эдл-ахудан зөвтәһәр ховр эрдмтә көдлмшч гиж тоолгдна. Эн арвн җилин туршарт дархнч болж үүлдҗәнә. Терүнә эрдм өвәрц болсн деерән йир нәрн, яһад гихлә күн болһн дархнчин эрдмәр көдлж чадшго. Зуг һартан йир өөтә, эвтә-довта әмтн эн халхар үүлднә. И. Х. Базуев тиим күн.

Өрүн эртәс авн бүрүлин гегән тасртл терүнә дархнас алхин ә соңсгдна. Тернь чигн учрта, юңгад гихлә ямаран чигн эдл-аху дархнч угаһар бәәж чадшго. Механизатормуд наадан ирәд, сольгддг әңгсән келгнә, малчнр семөрән терүгәр тахлулна, селәнә күүкд улс чигн хара биш наадан ирж, ааһ-саван Иван Ходжиевичәр һаңнулна. Ташр цуг эн даалһврмудынь дархнч оньдин өөдән чинртәһәр болн дигтә цаглань кеһәд өгчкнә.

И. Х. Базуев эврәннь көдлмшән даңгин сәәнәр кесн деерән олна көдлмшт чигн шунмһаһар орлцна. Эн эдл-ахун профсоюзн комитетин болн СТК-н член болж күцәмжтәһәр үүлднә.

ЗУРГТ: И. Х. Базуев.

В. Морозовин цокси зург.

●Комсомолын төрмүд

САНАМРДХ УЧР УГА

Өдгә цагт баһчуд дунд комсомол кергтәв, угай гисн сурвр дарударунь һарад бәәнә. Тертн хара зөңгдән келгджәх үгмүд биш, тиигж келх учр бәәнә. Юңгад гихлә, эндрк ком-

Тер цагас зурһан шаху жил давв, болв комсомольск организацин үүлдврт темдглж болх дала ик хүврлтс болсн уга. Тер кевәрн комсомольск хургт әрә гиж кергтә то амтн хурна, зәрмдән болхла

нег өңгд чигн бәрхш. Тиим бәәдлд тоомсрин тускар үг һарһж болхий? Партийн организац чигн мадла бат залһлда бәрж дөң болна, гиж келж болшго.

СОВЕТСК СОЮЗАР

Һазрасн нүүсн әмтнд дөң күрглһн

Кесг арвад жилин туршарт өдр-бүрин бәәдлд мана келнд келгддго бәәсн «беженцнр» гидг үг ода дәкнәс келгддг болв. Төрсн, бәәсн һазр-уснасн нүүх зөвтә болад нүүһәд һарсн әмтнд седкләрн зовжанавидн, эднд дөң-нөкд болхар цуһар зүткжәнә. ТАСС-ин корреспондентнр иим зәңгс илгәв:

ТАМБОВ. Азербайджанас нүүлһж авч һарсн көгшдүдт, бичкдүдт, цергә улсин өрк-бүлмүдт эн балһсна әмтн ик гидгәр килмҗән өгчәнә. Туула сарин 25-д дөрвн самолетар нааран 800 күн Азербайджанас ирв.

— Закавказьяс ирҗәх һашута зәңгсиг соңсчкад бидн зовнавидн, — гиж партин Тамбовск обкомин сегләтр Ю. Юломин келнә. — Мана балһснд тендәс әмт нүүлһж авч ирхм чигн гисиг соңсчкад эндр сө шишлң комиссь бүрдәввидн, тер әмтиг тосҗ авч, бәәдг бәәр өгх кергтә болҗана.

Ахрхн цагин дотр әмтнә төлә общежитьс, предприятьмүдин медицинск профилакторийс, нам Тамбовд бәәх цергә училищмүдин казармс бел кегдв. Күч-көлсч коллективсин члед, курсантнр, бәәрн гарнизона цергчнр тер әмтнә зовлигинь медҗәнә. Комиссин, уульнцсин, гермүдин комитетмүдин дөңгәр әмтнәс дулан хувц-хунр цуглулж авгдв, ирсн әмтнд медицинск болн бәәцин теткәр өггджәнә. Бәәрн һаарин бюджетәс теднд мөңгнә дөң өгтдхмн.

Закавказьяс нүүлһж авч ирсн әмтиг орулж авч бәәрлулхин төлә шишлң комиссьмуд областин цуг 23 районд бүрдәгдв.

УЛЬЯНОВСК. Эн балһснд Бакуһас нүүлһж авч ирсн «Аэрофлотын» көдләчнрин гергчүднь болн күүкднь бәәнә.

— Бачм чинртә бәәдл тогтагджана гиж зарлгдхин өмн ик гидг аврлт уга йовдлмуд болв, — гиж хойр үртә, күүкд күн келнә. Эврәннь нер-усан эн баахн күүкд күн келсн уга, яһад гихлә Бакуд залунь болн медәтә эк-эцк хойрнь үлдж, тедвднь му болвзго гиж саглжана.

Гем уга эн әмтн ик гидг зовлн үзснь медгднә. Ульяновцнр теднд СЭВ-ин член орн-нутгудын гражданск авиацин кисдг, техническ болн диспетчерск персонал хамдан дамшлт авч дасдг цутхлцгин гостиницнг өгв.

КУЙБЫШЕВ. Бәәсн бәәрнәсн нүүлһгдсн әмтнә төлә «Арарат» гидг армянск культурн цутхлнд секгдсн 700838-ч счетд түрүн мөңгн орж ирв.

Эн әмтн Ижл һол деер бәәх минь эн балһснд ирхвидн гиж санжасн уга билә. Эднә альдаран одхан шүүж авдг арһ уга билә. Зә бәәсн самолетд сууһад һарад бәәв. Эдн бийләһән мөңг чигн, өлг-эдән чигн авлго, деерән йовсн хувцарн һарад йовад бәәв.

Миңһн күн бәәх Куйбышевд болн балһсна өөр шидрк селәдт 1988 жил һазр чичрснә хөөн наадан ирсн армянск өрк-бүлмүд бәәнә. Бакуһас ода әмтн эднлә эдл зовлн үзәд ирж йовна.

Нүүлһж авч ирсн әмтиг бәәрлүлхин төлә облисполкомд дөң өглһнә штаб көдлҗәнә. Куйбышевд жил шахудан үүлджәх армянск культурн цутхлң бас эднд килмҗән өгчәнә.

(ТАСС).

●Оңдаруллһн: келн-әмтни хәрлцән

Кольск саамин иргчнь ямаран болх?..

Ар үзгин тооһарн баһ келн-әмтнә хөв-жирһлин тускар арвад жилмүдин туршарт иигж сандг бәәсмн: Советин йосн эднд цуг наалк ул-

чрхх учр бәәхинь ним тодигмуд үзүлҗәнә.

Саами келн-әмтнә залусин зуг 20 процентнь йирин

вн жилин тушарт гер-мал бүүлһсн әмтн дунд йоста саамск негхн гер-бүл тогтв. Цуг интернациональн өрк-бүлмүд йир сән бәәнә, олн

Иткүлж чаддг арһ

ГОРЬКИЙ. Областьмуд

Төмр хаалһин халхар бал жил көдлəд, байн дамшлт хоршаси эн күүкд күн төмр хаалһин көлги-күчнд үчрдг нүүрлгч. шин тоотынь көдлмшдəн о л з л ж көдлнə. Хамдан көдлдг үүрмүдтəн үлгүр-үзмж болна. Кемржəн эднə көдлмшт дутудундс һархла, кенə уршгар тер һарсинь илдкж меднə. Олна хургт төр тəвж олнд медүлнə. Зəрмснь болхла дуту-дундс һарсиг үзəд бəəсн бийснь үг келхш, нүүнə. Юнгад гихлə, бийлнь чиги тиим йовдл үчрх гиж сандгнь медгднə.

Артезиан станцин коллективин хург дер Л. Старокоиь босч көдлмштəн тату-тартг һарһси əмтиг нериинь зааж келхлə нег чигн күн босж хəрү үг келхш. Юнгад гихлə, эүнə келсид худл уга, үнн. Тегəд чигн эүнд күн ө-һундл келхш.

Любовь Ивановна көдлмштəн дурта. Кергəн оньдин дигтə-даратаһар күцəнə. Хамдан көдлдг үүрмүдтəн үлгүр-үзмж болж, дөн-тусан күргнə. Коллектив сурһмжллһна кергт эн ик тəвцəн күргнə. Əмтнлə өөрхн залһлда бəрж, күн болһна ухан-седкл медхəр зүткнə. Тегəд чигн эн коллективин член болһна зан-бəəринь меднə. Негнлəнь тоггунар, үнн седклəсн күүндвр кенə. Зəрмлəнь шүрүтəһəр, сурһмжлачин кевəр күүндн. Хөөнь тер күүндврмүдин ашинь дүңцүлж хəлнə.

Л. И. Старокоиь производствин нүүрлəч болсн деерəн олна көдлмшт шуниж орлцна. Производствени зураһан болн авсн даалһврмудан оньдин эн давулж күцəнə. Артезиан станцин коллективин нүүрлəчрин негнь болж түрүнд «Коммунистическ күч-көлснə ударник» күндтə нер зүүсмн.

«Бичнь меднəч — медсəн наадкстан дасх» гидг седвəрəр һардвр кеж Любовь Ивановна көдлнə. Күчкөлсн эүнд таслвр уга хəəвр, үүлдвр болна. Цуг хəəвр күцəмжтə болхш. Эс күцəгдлг йовдл чигн учрна. Болв Любовь Ивановна болн эүнлə əдл төмр хаалһчнр күч-күчр гиж хооран цүхрхш. Зүг уралан зүткнə.

Производствин техническ занятьс болсн цагт эн онц темдглж иигж келнə:

— Эн тавн жилə зуран жилмүдт, мадна хуучнаһарн көдлх зөв уга. Урдкла əдл һанцхн производствени зура күцəлһн биш, терүт экономическ батар үллһн, əрвллһн кергтə. Терүнə төлə төмр хаалһин специалистнр болн əгл көдлмшчнр станцин участк болһнд оньган тусхаж, əзни килмжəн тəвж үүлдх зөвтə. Поездмүдин болн вагонмудын сольгдлг əнгс болн тосн-түлə əрвлж олзлхмн. Цуг эн тоотыг күцц күцəхлə станцин олз-орунь өөдлхмн.

Товчлгч өөдəн ашмудт залгдсн жисəн жил ирвəс өргжəд йовна. Эүнə Любовь Ивановна шунж орлцна. Эүнə дежурить кесн өдрмүдт Артезиан станцас поездмүд шишлн диг-дараһар дигтə цаглаһан һарч йовна.

В. РЯШЕНЦЕВ.

В. Морозовин цокси зург.

● Комсомолын төрмүд

САНАМРДХ УЧР УГА

Өдгə цагт баһчуд дунд комсомол кергтəв, угай гисн сурвр дарударунь һарад бəəнə. Тертн хара зөвгдəн келгджəх үгмүд биш, тиигж келх учр бəəнə. Юңгад гихлə, эндрк комсомольцнрин ик зунь зугл членск тəвцəн өгчəнə, нань комсомольск ямаран чигн даалһврмуд күцəхш, членск тəвцəн чигн зəрмснь кесг сармудт өгхш. Комсомолас һардг йовдлмуд чигн тиим сурвр тəвх учр өгчəнə. ВЛКСМ-ин ЦК-н сеглəтр Николай Пальцевин келсəр зуг 1989 жилд комсомолын ханяс эврə сəн дурар дөрвн миңһнəс үлү күн һарч. Мана республикд чигн тиим йовдлмуд харһна. Мини тоолврар, энтн мини бат иткмж, комсомол кергтə. Эүнлə əдлцж чадх баһчудын нег чигн организац ода деерəн уга.

Дəкəд нег төр — комсомол «көгшрҗəнə», цуг комсомольцнрин 65 процентнь хөрн тавнас үлү наста. Һурвн жил давхла тедн насна кемжəһəрн комсомолас һархмн. Орж иржəхнь болхла дегд баһ. Үлгүрнь, мана «Западный» совхозд сүл тавн жилин əргцд зуг хойр күн комсомолд орв. Би сурһульчнриг тоод авчахшв, болв тедн дундас чигн комсомолец болхар седжəхнь тоота.

Шидр болсн Хальмг таңһчин комсомольск организацин тооцана-суңһврин конференц деер эн төрмүдəр болн нань чигн кесг төрəр зөвəр зүткəтə күүндвр болв. Терүнə ашт комсомол кергтə гисн нег мөслгч шиидвр авгдсн билə. Зуг комсомолын сəн нериг түрүн авгтан хəрү тогтах кергтə. талданар келхлə. комсомолын тоомсриг өөдлүлх бачм төр гиж эклц комсомольск организац болһна өмн тəвгдв.

Төр тəвгдсн бəəнə, болв тер күцлдəн күрхин төлə ю кех кергтəв? Эн сурвҗт тодрха хəрү олдсн уга. Комсомолын Уставд келгдсəр, комсомолец эврə көдлмшч ормдан күч-көлснə өөдəн ашмуд бəрж, олна көдлмшт шунмһаһар орлцж, бəəдлжирһлин цуг халхар союзн биш цуг баһчудын төлə үлгүр болж партин ицгтə нөкд болх зөвтə.

Ямаран сəəхн үгмүд, цөн жил хооран мадн эн үгмүдт цань үгаһар иткдг билəвидн. Болв оңдаруллһн эклснəс авн тертн хоосн үгмүд бəəснь болж һарв. Терүг мана совхозин комсомольск организацин үүлдврəс медж болхмн.

Мана совхозин комсомольск организацин сеглəтр болж 1984 жилəс авн, цергəс бууж ирснə хөөн көдлжəнəв. Эс гиж ормдан зогслһна цагин сүл жилəс авн. Тер цагас зурһан шаху жил давв, болв комсомольск организацин үүлдврт темдглж болх дала ик хүврлтс болсн уга. Тер кевəрн комсомольск хургт əрə гиж кергтə то əмтн хурна, зəрмдəн болхла баһчуд баһар ирсн үчрар хург кех талдан болзг заах кергтə болна.

Болв мана комсомольск организацд ю чигн тəртəн авдго баһчуд бəəнə гиж келхəр седжəхшв. Тедн дунд чигн цаһан седклтə, өр-өвч, кергтə болхла бəəсəрн хувалцж үүрмүдтəн дөң болх кевүд бəəнə. Үлгүрнь, комсомольцнр Андрей Худальчаев болн Сергей Иванов механизатормуд болж көдлнə. Эдн Василий Мучкаев һарджах нəəмəдллһнə бригадын ханьд буудян культурмуд урһалһна, силос белдлһнə халхар көдлжəнə. Бригад арвн нəəмн күүнəс тогтна, найн процентнь һуч күрəд уга баһчуд. Болв баһ наста болв чигн эдн бооцаһар кех көдлмшəн нидн жил цуг үзмжсəр нертə кевəр күцəв. Теднə кеж-күцəсн көдлмшин туск цуг то-дигмүдиг заахшв, зугл нег үлгүр үзүлнəв. Андрей болн Сергей нидн жилин ашмудар, сар болһн авчаси авансиг тоод авлго, баһ гихдəн нəəмəһəд миңһн арслң немр мөңг авв. Энтн юуна тускар герчлжəнə: баһчуд көдлж чадна, эднд ямаран чигн нəрн керг даалһж болхмн. Зуг тер төлəд эврə дурни седкл, седвəр, гүжрлт кергтə.

Мана совхозд бəəтхə, талдан районын эдл-ахусар, цуг республикəр күч-көлсч коллектив болһнд баһ наста нүүрлəчнр баһ биш. Эүнə тускар конференц деер үг келсн делегат болһн темдглв. Һундл болхларн, теднə то зөвəр баһрж одв, кемр цуг комсомольцнр нерəн дуудулж өөдəн һарцтаһар көдлдг бəəсн болхла — тоомср ирв гиснь тер болх билə.

Эн хойр комсомолец көдлмш келһəрн бийсəн сəн халхас үзүлсн деерəн, кергтə болхла сөөни əрəлд чигн дулан гертəсн һарч ямаран чигн даалһвр күцəхдəн белн бəəнə. Эн зан-бəрцəрн Андрей болн Сергей ах үүрмүд дунд чигн тоомсртад йовна.

Болв цөн əмтн комсомольск организацин тоомсриг өөдлүлшгонь лавта. Тегəд нег сүв-селвг бəəнə. Совхозин директор болн ах специалистнр кемр баһчудыг келхд, комсомольцнриг мөрəлхнн, шоодвр өгхин өмн, көдлмшəснь һарһхин урд комсомолын комитетлə селвлцəд шиидвр авдг болхла комсомольск организацин тоомср өөдлүлһнə чинртə нег темдгнь болх билə. Ода деерəн болхла комсомольск организациг һардвр ухани нег өнцгд чигн бархш. Тиим бəəдлд тоомсрин тускар үг һарһж болхий? Партийн организац чигн мадла бат залһлда бəрж дөң болна, гиж келж болшго.

Комсомол олна көдлмшт хашнгар орлцна гиж келнə. Чик, тиим юмн бəəнə. Минһəр болхла, теднə седкл авлгч, соньмслтинь авлх даалһвр өгхлə эдн шунлтан медүлж чадх, гиж сангдна. Хальмгин культур делгрүлхин тускар үг һархла, терүг баһчуд дунд хальмг наад тархалһар күцж болхмн, үлгүрнь шаһа наадлһ болн нань чигн. Наадна йовудт хальмг келəн чигн дасж болхмн.

Комсомольцнр дуран тусхаж үүлдх керг бəəнə гисн нег ухан наад орна. Тернь иим юмн: Төрскəн харсгч Алдр дəəнə жилмүдт хөрн хойр хальмг дəəч Советск Союзин Геройин нер зүүв. Болв тиим нер зүүх дəкəд чигн кесг хальмгуд бəəж, гиж зəнг һарад бəəнə. Кемр мадн теднə нерд тогтаж, тенд Геройин нер зүүлһхин туск документс олж авхла йир сəн болх билə, гиж сангдна. Цуг эн төрмүдиг хаһлхин төлə сəн гидгəр ухалж шишлң органмудла селвлцх санан бəəнə.

Республикд оңдаруллһна йовуд дегд хашн гиж ямаран болв чигн кемжəнд келгднə. Манад чигн тернь дегд түрги йовудта гиж келж болшго, болв иргчдəн сəн аш өгх эклц бəəнə. Совхозин малчнр болн механизатормуд цехмүдəр хувагдж эдл-ахун тооцанд орв, бийəн мөңгəр теткллһнə болн һаруһан дацалһна таалд көдлжəнə, нəəмəдллһн өргн делгрлт олв. Деерəс шахлһн уурад уга болвчн мадн эдл-ахун һардвриг демократин ул деер суңһгдг болвидн. Урднь шин техник ирхлə терүг директор болн ах инженер кенд өгхəн йилһдг билə. Ода тиим дамшлт уга кегдв, машин болну, трактор болну — терүг коллектив. СТК хувана.

Амрлһна өдрмүдəн, сул цаган давулх таал мана баһчудт бəəнə. Ташр совхоз видео хулдж авв. Зуг клубд соньн керг-үүлдврмүд дарударунь бүрдəгдвə гиж келж болшго. Болв эн туст чигн гемнх күн уга. Мадн бийсмдн амрлһна цаган соньн болдгар бүрдəж чаджахшвидн. Хажуһас терүг мадна кеж өгхəр күн иршгог медх кергтə. Тер учрар мана совхозин комсомолын комитет эн төриг чигн үзмжтəһəр хаһлхин төлə ухалжана. Терүг күцəхд күнд, болв өдгə цагт амр төр уга.

Н. АРКИНЧЕЕВ.
Целинн района «Западный» совхозин комсомольск организацин сеглəтр.

тин Тамбовск обкомин сеглəтр Ю. Юломин келнə. — Мана балһснд тендəс əмт нүүлһж авч ирхм чигн гисиг сонсчкад эндр сө шишлң ... лүлхин төлə шишлң комиссьмуд областин цуг 23 районд бүрдəгдв.

УЛЬЯНОВСК. Эн балһснд Бакуһас нүүлһж авч ... хлигин гостиницт өгв.

КУЙБЫШЕВ. Бəəсн бəəрнəсн нүүлһгдсн əмтнə төлə «Арарат» гидг əрмянск культурин цутхлнд секгдсн ... бəəрлүлхин төлə облисполкомд дөң өглһнə штаб көдлжəнə. Куйбышевд жил шалхудан үүлджəх əрмянск культурин цутхлң бас эдлд килмжəн өгчнə.

(ТАСС).

● Оңдаруллһн: келн-əмтни хəрлцəн

Кольск саамин иргчнь ямаран болх?..

Ар үзгин тооһарн баһ келн-əмтнə хөв-жирһлин тускар арвад жилмүдин туршарт иигж сандг бəəсмн: Советин йосн эднд цуг наадк улсла əдл зөв өгв, материальн халхар теткв, бичг-тамһ, сурһуль сурһв, кесг автономн округ бүрдəв, тегəд ода буһ-марл өскəчнр, аңһучнр, заһсчнр зовлң уга бəəнə, эврəнь һазртан культуран болн экономикан бийснь делгрүлҗəнə, нань юн кергтə?

Зуг ода шинҗкəн, сүл жилмүдт, эн келн-əмтнə хөвжирһлд оньган өгч, эн əмтн ямаран бəəдлд бəəдг болхв гиж соньмсдг болв. Таймырск автономн округин цутхлц Дудинкд нидн жил болсн журналистнрин нарт делкəн семинарт бəəрн һазрин буһмарл өскəчнр эдниг үүмүлжəх төрмүдин тускар келв, тоха арлд промышленность икəр делгрҗəхəс көлтə малын идгүд, һолмуд, нуурмуд үрҗəнə, тиигхлə буһмарл өсклһн баһрҗана, йирин эн һазрт аңг-аһрусн, заһсн баһрж одв, гиж келцхəв. Һоллгчнь болхла — эднə келн болн культур мартгдҗана.

Иигж санаһрхҗах үгмүд Кольск тоха арл деер бас сүл цагт келгдҗəнə, энд саами гидг келн-əмтн бəəнə. Саначрхх учр бəəхинь иим тодигмүд үзүлҗəнə.

Саами келн-əмтнə залусин зуг 20 процентнь йирин үклəр үкнə. 40 процентнь автомобильн зеткрлə харһад, усид чивəд, соггуһар тундрт ик киитнд көрəд үкнə. Бийснь бийəн алдг йовдлмуд бас йир олн. Тиигхлəрн эдн угатя, түрү бəəһəд иигжəхш. Эднə олврнь сəн, кесгнь эврə машитə, күүкднь гермүдинтернатмудт өңгəр бəəж сурһуль сурна. Аңһучлсндан болн заһс бəрсндəн алв өгхш, совхозин малла эврəннь малан бəрсндəн бас мөңг өгхш. Зуг эднə бəəх социальн бəəдлнь му...

Буһ-марл өскəч жилдəн кесг сарин туршарт кеер тундрт йовна, тиигчкəд йир му санитарн бəəдлд тендəн бəəнə. Буһ-марл өскəчнрин 80 процентнь — гер-мал уга, һанц залус. Əмтнлə харһж күүндлг чигн арһ уга, зуг зəрмдəн, хая-хая өөр шидр малан хəрүлжəх пастухмудла харһхмн болжана. Идлг хотнь — һанцхн буһмарлын махн.

1970 жилəс авн саами келн-əмтн дунд бичкдүд төрлһн 30 процентд баһрж одв. Күүкд улс буһ-марл өскəчнрт одхар седхш. Үлгүрнь, Ловозерово селəнд сүл арвн жилин туршарт гер-мал бүүлһсн əмтн дунд йоста саамск негхн гер-бүл тогтв. Цуг интернациональн өркбүлмүд йир сəн бəəнə, олн үртə-садта. Болв эднə күүкднь саамск кел медхш, буһмарл өскдгəр көдлхəр седхш.

Тегəд яахмн болжана, эн бəəдлиг яһж чиклхмн болхв? Хоша бəəх норвежск саамин дамшлтыг олзлхмн болхза гиж сангдна. Норвежск саами келн-əмтн эврəннь эзлҗəх һазртан буһ-марлан сул тəвж хəрүлдгəн ик кезəнə уурла. Энь экономическ болн экологическ тус уга гиҗəнə. Иигж буһ-марлмудыг сул тəвж идшлүлхлə кесг миңһн мал бəəх сүргиг дангин туућад талдан һазрт һарһад бəəх кергтə болжана, тиигхлə мал икəр үкнə, һазрт ноһан, нег үлү ягель муураар урһна.

Буһ-марлмудыг хашад бəрж асрхла немр һару һархнь медгджəнə, техник кергтə, хаалһс тосхх кергтə, телефон болн радио залһлдан кергтə. Тиигв чигн эн эврəһ олзлх кергтə болвзго, эн туст йосна бəəрн органмудт сəəнəр ухалх кергтə болвзго?..

Р. ХИЛТУНЕН,
АПН-э корр.

МОСКВА. Мана орн-нутгт «Автоматизация» гидг нарт делкəн һəəхүл һурвдгч саамдан болжана. Эүнд кесг орн-нутгудын күс-дундур миңһ һар фирмс производственн процессмүдиг автоматизацллһна хамгин шин средствс үзүлжəнə.

Эүнə өмн «Автоматизация» гидг нарт делкəн һəəхүл зурһан жил хооран болла. Давсн жилмүдин туршарт кесг отрасльмудт научи-техническ ик хүврлт болв, эүнə ашт күч-көлснə һарц зөвəр өсв, көдлмшин чинрнь ясрв. Ода цуг эн дамшлтыг хамднь негдүлəд зиглəд, хамгин сəн, туста тоотынь авч олзлх кергтə болжана. Мана специалистнрин үүдəж һарһсн прибормуд, машид һазадын специалистнриг бас соньмсулжана.

ЗУРГТ: «Рəнк ксерокс» гидг копировальн устройств нег минутд бичəтə юмна 92 харинь буулһж бичнə, тиигчкəд цаасна хойр хажуднь барлна.

ТАСС-ин зург.

Иткүлж чаддг арһ

ГОРЬКИЙ. Областьмуд хоорндк ах партийн школд бүрдəгдсн депутатын кандидатнрин школ РСФСР-ин болн бəəрн Советмүдин улсин депутатнрин кандидатнрт дамшлтын болн теоретическ дөн өгчəнə, суңһачнрлаһан харһлтс келһндкь теднд некд болжана. Депутатск мандат авхин төлə суңһврин өмнк капманьд дəрлджəх 500 шаху күн эн школд шишлң курст сурч һарв. Эднд лекцс умшгдв, күн болһнд консультац өгтдв, соньн əмтнлə харһлтс бүрдəгдв. Кандидатнрин келсн үгиг видеокамерар цокад авчкад, занятьсдан терүгəрнь күүндвр кев.

Иим курс Горьковск ах партийн школ суңһачнрин клубмудын һардачнрин төлə бас секв, терүндкь формальн биш негдлтсин толһачнр бас орна.

КИШИНЕВ. «Советская Молдавия» гидг газет бичүлж авдг əмтн эүнə «Суңһач» гидг зəəлгч приложения түрүн һарцинь авв. Эн бичкн газет лу сарин 25 күртл — республикин бəəрн органмудын улсин депутатнр суңһгдх өдр күртл долан хонгт хойр дəкж һархмн. «Суңһачин» халхст депутатнрин кандидатнрин үүлдврин тускар бичгднə, теднə программнь барлгдна, суңһврин кампаня, экологин, əрүл-менд харлһна, балһсна, селəдин кец-таалынь ясруллһна туск төрмүдəр суңһачнрин ухан-тоолврнь бас барлгдна.

ТУЛА. Тулан партин Центральн райкомин болн олна-политическ цутхлигудын района Советин бүрдəж кесн керг-төрин наадд улсин депутатнрин кандидатнрт болн эднə даавртa улст репетиц кеснлə əдл болв. Депутатнрин кандидатнр суңһачнрлаһан харһж күүндсн цагт олн зүсн йовдл һархла бийəн яһж бəрхан. суңһачнран иткүлж чаддгиг дасж авцхав.

ГРОЗНЫЙ. КПСС-ин Чечено-Ингушск обкомин идеологическ əңгин седвəрəр бүрдəгдсн «Суңһвр-90» гидг олна-политическ клубд улсин депутатнр суңһлһнла залһлдата ямаран чигн сурврт хəрү өгч чадхмн. Эн клубд политическ күүндврмүд, лекцс болна. партийн болн советск көдлəчнр автономн республикин номтнр болн эдл-ахун һардачнр хамдан цуглрж суңһачнрин сурврмудт хəрү өгнə, эднə хоорнд зүткəтə күүндврмүд чигн болна.

(ТАСС).

●Хулд-гүүлгән

«Прогресс» универмагин күцәмжс

ДАВСН ЖИЛ Городовиковск района «Прогресс» универмагин коллектив хулд кеhәчнриг кергтә тоот эд-таврар тетклhәр, советск хулд-гүүлгәнә закаг арднь орж күцәлhәр шунж үүлдснән темдгтә күцәмжс бәрсн бәәнә. Универмагд никиднән баhчуд көдлжәнә. Эдн хулд кеhәчнриг тиньгрәр болн hольшгар тосна, кергтә тоот юман хәәж авхднь тодрха дөңгән күргнә. Эн коллективд күч-көлснә болн производствин диг-дара батар бәрлhн сән авъяст хүврв. Энд тиим бәәдл учрснд коллективин hарлач, Городовиковск района хулд-гүүлгәнә предприятин директор Наталья Доржиновна Степкинан ач-тус бәәнә.

Универмагин коллектив 2 сай 96,7 миңhн арслнга эд-тавр хулдад җилә зураhан 109 процентд күцәв. Бәрсн күцәмжд хулд-гүүлгәнә ветеран, баhчудын сурhмжлач Людмила Павловна Нечитайлон hарджах галантерейин болн Татьяна Борисовна Коокуеван hарджах белн хувцна комсомольск-баhчудын әңгсин темдгтә тәвц бәәнә. Эн әңгс җилә зураhан ирлцәгүhәр 116,7 болн 120,7 процентд күцәв.

Л. П. Нечитайло хулд-гүүлгәнә халхар көдләд 26 җил болв. Эн цагин эргцд седкл-ухаhан тәвж көдлснән ик дамшлт хоршаж авсмн. Терүгәрн баhчудла цаhан седкләсн хувалцна, лавкчин көдлмшин пуувчла таньлдулна. Давсн цагин эргцд олн баhчудыг эрдмдән дасхв, сән сурhмж өгв. Тегәд чиги күүкнь Марина Васильевна Герасименко эктәhән хамдан нег әңгд көдлжәхнь учрта болж hарчана.

«Прогресс» универмагин ни-неги коллектив арвн хойрдгч тавн җилә зуран товчлгч җилд чиги гүжрж көдләд, шин өөдән күцәмжст күрх шиидвртәhәр көдлжәнә. Эдид тиим эв-арh бәәнә. Үлгүрнь, эдн уданд кевтх эд-тавран республикин межә hатц йовж хулдна, талын ик-ик балhсд тал одад шин эд-тавр авч ирнә. Ахрар келхд, хулд кеhәчнрин кергллтинь ханhахин төлә олн зүсн керг-үүлдврмүд күцәнә.

ЧОЙҢГА Сергә,
мана корр.

ЗУРГУДТ: эк күүкн хойр Л. П. Нечитайло болн М. В. Герасименко; белн хувцна әңгин хулдачнр (зүн биийәснь) Ольга Ширинова, Галина Борисова, заведующ Татьяна Коокуева.

А. Эрдниевин цоксн зургуд.

●Тадниг яhҗ теткнә?

ӘМТНӘ НЕКВРИГ ОНЬГТ АВНА

Сүл җилмүдт мана республикин әмтнә кергллт темдгтәhәр өөдлжәнә. Тегәд чигн балhсна, селәдин магазидүр хулд-кеhәчнр олар ирж, дурта хот-хоолан, эд-тавран хулдж авх саната. Болв авдгнь уга болж әмт зована.

Нег үлү селән hазрт бәәх әмтнд хот-хоолын болн промышленн эд-тавриин магазидин хоосн тәвцс әмтнд таасгдхш. Ода мана орн-нутгт оңдаруллhна йовуд делгрҗәх цагт әмтиг хот-хоолар болн промышленн эд-таврар теткләhнә бәәдл сольвр уга-hар, урдк кевәрн бәәнә. Иим бәәдл әмтнд сә күргжәхш.

Мана орн-нуттин экономикд учрсн тартгудын нильчнь тер болжана. Тер ашиг ахр цагт уга кех арh ода деерән уга. Терүнәс ништә әмтнә кергллтсиг күцц теткләhнд тасрлт hарад бәәнә. Болв хулд-гүүлгәнд hардг тату-тартгуд зуг терүнд бәәдг болхий?

Җил ирвәс әмтнә бәәхтә бәәдл-җирhл ясрад йовна. Терүнәс ништә әмтнә кергллтс, некврмүд чиги урдкасн оңдан болжана. Ода әмтн шимтә, шүүстә, сән чинртә олн зүсн хот-хол болн сән кев-янзста промышленн эд-тавр хулдж авхар седнә. Болв хулд-гүүлгәнә предприятьмүдәр орж хулдгддг хот-хоолын болн эд-тавриин зүсн цөн болсн деерән чинрнь дора болна. Тегәд балhсдын болн селәдин магазидин зәрм тәвцс деер әмтнд эс таасгддг хот-хол болн эд-тавр тәвгдсн бәәнә. Зәрм тәвцснь терүц хоосн бәәнә.

Иим бәәдл республикин цуг районар үзж болхмн. Теднә негнь — Приозерн района хулд-гүүлгәнә предприятьмүд мөн. Эн района магазидин тәвцс хот-хоолар болн промышленн эд-таврар дүүрң биш. Нааран хулд кехәр ирсн әмтн бас ө-hундл келнә. Юңгад гихлә, энд эднд тааста авх тоотнь уга болна.

Селән hазрин әмтнә кергллтсиг күцәхин төлә Приозерн района хулд-гүүлгәнә предприятьмүдин көдләчнр шин эв-арh олалж көдлнә. Терүг олзлснас нааран хулдгддг хот-хоолын болн промышленн эд-тавриин эргцин зура күцәлhнд чиги тусан күргжәнә.

Үлгүрнь, Советск селәнә «Некмр эд» магазинә хулдачнр давсн җилин хойрдгч өрәлд олн зүсн эв-арh олалж көдлв. Эн магазинә тәвцсин зәрмснь хоосн, зәрмснь олн зүсн некмр эдәр дүүрчәсмн. Болв терүг әмтн хулдж авдго бәәсмн. Тегәд эн магазинә хулдачнр Александра Бурулова болн Тамара Болдырева хойр талдан селәдин магазидлә залhлда бәрж хулд-гүүлгәнә арh олзлдг болв.

«Некмр эд» магазинә тәвцс деер удан кевтсн олн зүсн эдиг хам-хоша бәәх районудын әмтнд хулдв. Юңгад гихлә, энд бәәх әмтнд тер эд керглгдҗәж. Теднә магазидт бәәсн эд Приозерн района әмтнд таасгдв. Тиигж некмр эд хулдлhн йовудтаhар тегсв. Магазинә тәвцс деер удан кевтсн эдин тоонь баhрв. Нам терүнәс ништә давсн җилин хулд-гүүлгәнә зураhан күцәх арh эднд учрв. Әмтнә кергллтсиг чигн ханhаж болв.

Района Шин-Мәр поселкин магазинә хулдач Екатерина Бакаева, Заливной поселкас хулдачнр Галина Гаряева, Надежда Бовиева эдн бас тиим эв-арh олалж көдлв. Хулд-гүүлгәнә давсн җилин зураhан эн хулдачнр үкр сарин чилгчәр күцәв. Района «Культтовары», «Hосн-башмг», «Медрл» магазидин коллективс бас тиим шин эв-арh олалж көдлв. Давсн җилә зураhан эдн бас болзгаснь урд күцәв.

Хулд-гүүлгәнә халхар олн җилд көдләд, байн дамшлт хоршасн хулдачнр селәнә әмтнә кергллтсиг сәәнәр медәж, теткләhиг күцәх арh хәәж үүлднә. Терүнь, хот-хол болн эд-тавр баh кемжәтәhәр болвчн дару-дарунь магазидур авч ирлhн болжана. Иим эв-арh олзллhн хулд-гүүлгәнд болн зура күцәлhнд туста болжана. Болв хулд кеhәчнрт бийдән таасһта эд-тавр хулдж авлhн ода күртл теткгдәд уга. Юңгад гихлә, орн-нутгт тогтсн бәәдл төвкнтл хот-хоолар болн эд-тавримудар әмт теткләhнд тату-тартг харhад бәәхмн. Терүг цаг-зуурин йовдл болжахиг хулд кеhәчнр медх зөвтә.

БАДМУШИН Б.

ҖОЛАҺАН БАТАР БӘРНӘ

Кемр тадн Элст балhсна 1-ч тойгта АТП-hур ирәд, теднд көдлжәсн залачнрас предприятин нүүрләчнриг зааж өгтн гиж сурхлатн маши залачнр түрүн тоод Александр Пантелеевич Куникинә нер заахнь маhд уга. Эн нег дууhар өгсн көдлмшчнрин хәрүд өврмжтә юмн уга, юңгад гихлә А. П. Куникин лавта эврәннь кергин йоста эрдмч мөн. Җил болhн социалистическ дөрлдәнә ашмудар Александр Пантелеевич дииләчд тоолгдна, терүнә зург кесгәс наaран предприятин Күндллhнә самбрт өлгәтә бәәнә.

Әнүнд келхднь, маши залачнрин дунд ним үлгүр бәәнә: түрүләд нанд маши үзүлтн, хөөннь би терүнә эзнәнь тускар цут тоотынь келж өгсүв. Эн үгмүдиг сәәнәр шинжләд ухалхла, терүнә гүн учр-утхнь ил медгдиә. Кемр маши залач даавр уга, залху болхла машинь бас дару-дарунь хамхрад, кесгтән ясврт зогсад сәәнәр көдлхш.

А. П. Куникинә машин җилин дөрвн цагт хаалhдан hархдан оньдин белн. Тиигчкәд машинәннь бәәдлин тускар бас нег хойр амн үг келлго бәәж болшго. Өдгә цагт терүнә машин цөн җилин эргцд көдлчксн биинь шин кевәрн бәәhә.

— Оңданар бәәж болшго,—гиж маши залач эврәннь ухан-тоолврарн хувалцжана. — Юңгад гихлә, нанд машин гисн хамгин хәәртә юмн. Машиhәр көдләд, биди эврәннь өркбүлмүдән асржанавидн. Тиим болхла даалhсн техникдән дурлх кергтә, дару-дарунь эн-тер детальмудынь хәләhәд ясх кергтә. Зуг әнүнә хөөн өөдән hарцта көдлмш болн күч-көлснә диилвр ирхнь лавта.

Аш сүүлднь предприятин профкомин ахлач З. А. Цебикова терүнә тускар ахрар келв: «А. П. Куникин оньдин үгдән күрдг күн. Мана баhчуд терүнәс үлгүр авхар зүткнә».

ЗУРГТ: З. А. Цебикова А. П. Куникинлә күүнджәнә.

В. Морозовин цоксн зург.

●Селәнә тосхлтын объектсәр

Дөрлдәнә нилчәр

Сарпинск районд хаалh тосхлhна 3-ч тойгта залтын коллектив эврәнь көдлмштән өөдән производствен күцәмжс бәржәнә...

Выстропов социалистическ дөрлдәнд түрүн орм эзлж, шуунhа күч-көлсәри үүрмүдтән үлгүр болна.

П. ВЯТКИН,
күч-көлснә ветеран.
Садовое селән.

Удан

Мелиоратормуд нәәмәдләчнр болв

HАЗАДЫН ОРДУДАР

Нарт делкә

Закавказьел...

Ямана булар моңhл эрдмчнрин өлгсн альчурмуд орн-нутгт чиги, hазадын рынкд чиги йир икәр хулдгдна. Ним альчурмуд кезәд чиги әмтнд таасгддг бәәсмн. Күүкд күүг ним альчурмуд йир кеерүлнә.

ЗУРГТ: Моңhлын сәәхләс...

ИК МӨҢГ ОЛХАР

Китдин, Филиппинә, Таиландын, Малайзин, сүл цагт болхла нам Вьетнамин йир олн баhчуд көдлмштә, мөңг олж болх hазр хааhад торски hазр-усан хаяд йовад бәәнә. Ик зуудан эдн Японьд ирнә, тиигхләрн таньл-цәлүрн, туристическ визәр ирнә. ... зуудан КНР-ас, Тайваняс, Өмн үзгин Кореяс, Малайзяс, Бангладешас, Непалас ирсн әмтн.

Японск закаhар болхла, студентнр көдлх зөв уга. тер бийнь студентнр тус-тустан онц-онц эс гиж кесг күн хамдан нииләд бар-ба...

кергллтиь хаһахин төлә олн зүсн керг-үүлдврмүд күцәнә.

ЧОЙҢГА Сергә,
мана корр.

ЗУРГУДТ: эк күүкн хойр Л. П. Нечитайло болн М. В. Герасименко; белн хувцна әңгин хулдачир (аүн бийәснь) Ольга Ширинова, Галина Борисова, заведующ Татьяна Коокуева.

А. Эрдниевин цокси зургуд.

хдаң оньдин бели. Тиигчкәд машинәннь бәәдлин тускар бас нег хойр ами үг келлго бәәж болшго. Өдгә цагт терүнә машин цөн жилин эргцд көдлчксн бийнь шин кевәрн бәәнә.

— Оңдаһар бәәж болшго,— гиж маши залач эврәннь уханасн тоолврари хувалцжана. — Юңгад гихлә, нанд машин гисн хамгин хәәртә юмн. Машиһәр көдләд, биди эврәннь өркдүрлх кергтә, дару-даруни эн-тер детальмүдынь хәләһәд ясх кергтә. Зут энүнә хөөн өөдән һарцта көдлмш болн күч-көлснә диилвр ирхнь лавта.

Аш сүүлднь предприятин профкомин ахлач З. А. Цебикова терүнә тускар аһрар келв: «А. П. Куникин оньдин үглән күрдг күн. Мана баһчуд терүнәс үлгүр авхар зүткнә».

ЗУРГТ: З. А. Цебикова А. П. Куникнлә күүндҗәнә.

В. Морозовин цокси зург.

Селәнә тосхлтын объектсәр

Дөрлдәнә нилчәр

Сарпинск районд хаалһ тосхлһна 3-ч тойгта заллтын коллектив эврәннь көдлмштән өөдән производственн күцәмжс бәрҗәнә. Эн коллективиг сүл 15 жилин турш Петр Семенович Панченко толһалҗана.

Арвн хойрдгч тавн жилә зураһ дөрвдгч жилд Сарпинск хаалһ тосхачнр шуниж көдләд, мана республикин нег ижл предприятьмүд дунд делгрсн социалистическ дөрлдәнд негдгч орм эзлв. Нидн жилин түрүн өрәлд күч-көлснә өөдән күцәмжс бәрсн төләдән 3-ч тойгта Сарпинск ДСУ-н коллектив «Калмавтодор» негдлтин болн эн халхин көдләчнрин профсоюзин тәнһчиң комитетин дамжж өгдг Улан тугар ачлгдв. Иисн сарин ашмудар чигн эн коллектив республиканск дөрлдәнд түрүн орм эзлв.

— Мана коллектив энүнәс өөдән күцәмжс бәрж чадх билә, болв көдлмшт харшлт күргҗәх кесг дутудундс бәәнә,— гиж 3-ч ДСУ-н начальник, Сарпинск района Советин улсин депутат П. С. Панченко келнә. Үлгүрнь, Сарпинск АТП-н маши залачнр хаалһ тосхлһна объектст кергтә тоот материалмуд зөөж авч ирлһнә зураһан оньдин күцәхш. Теднәс көлтә биди көдлмш утаһар хая биш зогсвавидн. Тиим йовдлыг уурулхин төлә АТП-н маши залачнр болн мана ДСУ-н көдлмшчнр хоорнд социалистическ дөрлдә делгрүлх седвәр һарһжанавидн. Эн жилин негдгч кварталас авн эн дөрлдән делгрлт авх зөвтә. Терүнә ашт күч-көлснә һарц өөдлх, дисциплин болн даавр улм икдх, көдлмшин цаган геелһн баһрх, гиж күләҗәнәвидн.

Нидн жил ДСУ-н коллектив зураһан болзгаснь урд күцәһәд, 3 сай 253 миңһн арслнга тосхлтын-монтажн көдлмш күцәсмн. Садовое болн Кануково селәд хоорнд 10 километр хаалһ, «Рассвет» колхоз күртл 3 километр хаалһ асфальтар бүркмн. Элст — Волгоград хоорндк трассд 4 километр хаалһд сән ясвр кегдсмн. Эн коллективин нүүрләчнр — маши залач И. Н. Ефентьев, К-701 залдг тракторист В. С. Хачатурян, скреперист В Б. Алейнов, асфальтн катокин машинист Н. Ф. Жуков, оператор В. В. Выстропов социалистическ дөрлдәнд түрүн орм эзлж, шунмһа күч-көлсәрн үүрмүдтән үлгүр болна.

П. ВЯТКИН,
күч-көлснә ветеран.
Садовое селән.

Удан тосхгджана

«Җаңһр» совхозд һурвн жилин турш тосхгдҗах хойр объект бәәнә. Тернь — ядохимикатмуд хадһлдг склад болн буудя цеврлдг «ЗАВ-40» агрегат болҗана. Эдл-ахун төлә эн объектс йир ик чинр зүүҗәнә. Эн объектсиг эдлврт оруллһнас ниитә эн совхозин экономикин түргн делгрлт болн социальн баз тогталһн ик үлмәд бәәнә. Болв тосхлтын көдлмш энд хаиңгар күцәгдҗәснәс көлтә ик чинртә объектсиг эдлврт оруллһн хооран саагдҗана.

Сметн үнәрн 200 миңһн арслнга эн объектс тосхлһн 6-ч ПМК-н коллективд даалһгдсмн. Тосхачнр энд көдлмшин ик зууһинь күцәсн бийнь, ода чигн 22 миңһн арслнга тосхлтын-монтажн көдлмш күцәгдх зөвтә. Болв эн мехколонна тосхачнр шунж көдлсн бийнь специалистнр болхла икәр адһжадго бәәдлтә. Давсн жилмүдт эн объектсиг эдлврт оруллһна болзгиг эдн кесг дәкж хооран саажана. Кесг дәкж үгән өгсн бийснь терүндән күрчәхш.

— Эн объектс мадид йир кергтә,— гиж «Җаңһр» совхозин директор Виталий Алексеевич Пак-Чун келнә. Кех көдлмш энд дала бәәсн бийнь эн объектст төрүц күн үзгдхш. Терз-үүднә блокмуд уга, ора бүркдг деевр уга. Бас кесг дуту дундс зааж болхмн. Тосхгдад уга объектд ядохимикатмуд хадһллһна площадк эвдрж одв. Монтажникүд электрическ тельфер углж төвхән мартчкв. «ЗАВ—40» агрегатыг залдг систем салу бәәрнд бәәх зөвтә, тиим бәәрн ода чигн тосхгдад уга. Энүг тосхлһнд өггдсн материалмуд яһж одснь медгдҗәхш. Болв тер бийнь эн жилд тосхачнр эн объектсән эдлврт орулж өгх, гиж күләҗәнәвидн.

Баһ биш көдлмш тер объектст күцәгдлго үлдсиг цуһар гиш меднә. Болв 3-ч ПМК-н начальник Ю. С. Какулия тосхачнриг нааран илгәхәр адһжахш. Юңгад гихлә үнтә гисн көдлмшинь эн объектд күцәгдснә хөөн үүрмг-зәәрмг көдлмшлә эдн оралдхар седжәхш.

Н. ЦЕБЕКОВ,
журналист.

Мелиоратормуд нәәмәдләчнр болв

«Калмводстрой» негдлтин 7-ч ПМК-д бригадир Алексей Туров толһалҗах бригадын тускар кесг сән үгмүд эн мехколонна коллективд сонсж болхмн. Эн бригад цуг негдлтд хамгин түрүн болж нәәмәдллһнә подрядт орсмн, күчр-күнд кергин эк татачнр болсмн. 1988 жилин үкр сард нәәмәдллһнә подрядт эн бригад орж көдлсмн.

Шин таалд көдлсн цагтан бригадын коллектив эврән бийән заллһна халхар темдгтә кевәр шунлтан өөдлүлсмн, нигтәһәр көдлдг болсмн. Юңгад гихлә мехколонна администраца кесн боацана ул деер цуг кергиг бий деерән дааж авсмн.

Бригад нурһлж услврин участкудыг тегшлҗ тохяллһна көдлмш күцәҗәнә. Эднд даалһгдсн техникәс 6 скрепер, 2 бульдозер, каток болн ус цацдг машин бәәнә. Нидн жилин мерн сард эн бригад «Восточный» совхозд хаалһин полотно өндәлһнә көдлмш күцәсмн. Ахр цагин болзгт болн сән чинртәһәр 10.5 километр хаалһ эдлврт орулж өгв. Тосхлтын-монтажн көдлмшин зураһан нидн жилин түрүн өрәлд бригадын коллектив 173 процентд күцәсмн, зураһар 44 миңһн арслнга көдлмш күцәхин ормд 78.2 миңһн арслнга көдлмш күцәсмн.

Скреперистнр Иван Чумак, Павел Носков, Роман Яукус болн нань чигн үүрмүд нидн жил шунж көдлв. Давсн жил Иван Чумакинд байрта болн күцәмжтә болв. «Хальмг АССР-ин ачта мелиоратор» гисн нерн терүнд зүүлһгдв. 7-ч ПМК-д эн күн 14 жилдән көдлҗәнә. Урднь 4-ч ПМК-д көдлҗәсмн. Шунж көдлсн төләдән урднь 1974 жилд И. Чумак «Күч-көлснә шунлтын төлә» гидг медаляр ачлгдсмн. Ода эн хамгин өөдән 6-ч разрядта специалист, ик дамшлтта эрдмч баһчудт дөңгән күргҗәнә.

Алексей бийнь хөрн жилдән Хальмгт көдлҗәнә, Тульск областяс нааран ирсмн. Тегәд эн интернациональн коллектив нәәмәдллһнә подрядар көдләд, күч-көлснә өөдән күцәмжс бәрҗәнә.

С. ЯМАНОВ,
«Мелиорация» ИТЦ-н ах инженер.

ҺАЗАДЫН ОРДУДАР

Нарт делкә Закавказьед болҗах йовдлмудын тускар

СТАМБУЛ. Турцин Министрмүдин Совет эврәннь сүүр деерән Азербайджанд болҗах йовдлмудын тускар күүндв гиж анатолийск агентств зәңглҗәнә. Энүнә хөөн барт кесн герчллһндиь тер республикд бәәх хурц чинртә төрмүдиг арһта болхла түргәр болн эвәр хаһлх кергтә, тиигж болх гисн ицл медүлгдҗәнә. Азербайджанд болҗах йовдлмуд Советск Союзин бийиннь дотр-дундын керг, Турц болхла Советск Союзла сән седклин хәрлцә бәрҗәнә, гиж герчллһнд келгдҗәнә. Тегәд Турцин правительств тер үүмәтә йовдлмудт шавтсн әмтнд олн зүсн эм илгәсмн.

КАИР. Аезрбайджанцнр болн армянмуд келн-әмтнә төрәр хоорндан таарлго цуүгж ноолджахиг чаһн керг-үүлдврмүдәр зогсах шиидвр эн төриг зөвәр удан цагт төвкнүн эв-арһар хаһлж тогтнулхар седснә хөөн авгдв, гиж египетск «Аль-Ахрам» газет бичҗәнә. Ода Бакуд болҗах йовдл күч үзүллһнә йовдлмудыг зогсаһад, азербайджанцнрин болн армянмудын хоорнд гражданск дән экләд чигн бәәх әәмшгиг хөрхәр, цаһан седклтәһәр күцәҗәх керг-үүлдвр гиж газет темдглҗәнә.

БУДАПЕШТ. Венгрин правительств Закавказьед болҗах йовдлмудын түүк герчллһ кев. Эн йовдлмудыг үзәд, меджәх Венгрь зовад бәәнә, гиж терүндиь келгдҗәнә. Закавказьен келн- улсин хурц чинртә төрмүд оңдарулллһна политик ода өгчәх эв-арһиг олзлж, төвкнүнәр хаһлгдх гиж иткҗәхән правительств медүлҗәнә.

ЛОНДОН. Өңкләдүр болсн пресс-конференц деер США-н президент Дж. Буш Азербайджанд күцәгджәх керг-үүлдврмүдиг дөңнҗәхинь тускар келсиг темдгләд, «Дейли экспресс» нигж бичҗәнә: британск премьер-министр Маргарэт Тэтчер Негдсн Штатмудын президентин эн хәләциннь таасжана. Эклсн ширүллһнә керг-үүлдврмүдән М. С. Горбачев аштнь күргж күцәх зөвтә, гиж газет бичҗәнә.

(ТАСС).

Ямана булар моңһл эрдмчнрин өлгсн альчурмуд орн-нутгт чигн, һазадын рынкд чигн йир икәр хулдгдна. Ним альчурмуд кезәд чигн әмтнд таасгддг бәәсмн. Күүкд күүг ним альчурмуд йир кеерүлнә.

ЗУРГТ: Моңһлын сәәхләс.

ТАСС-ин зург.

ИК МӨҢГ ОЛХАР

Китдин, Филиппинә, Таиландын, Малайзин, сүл цагт болхла нам Вьетнамин йир олн баһчуд көдлмштә, мөңг олж болх һазр хәәһәд төрскн һазр-усан хайад йовад бәәнә. Ик зуудан эдн Японьд ирнә. Тиигхләрн таньл-үзлүрн, туристическ визәр ирнә, эс гиж маклермүдәр дамжад ирнә. Кесгнь нам контрабандистнрин дөңгәр ирнә. Энд ирчкәд эдн хамгин күнд, мукиртә, японск баһчуд һолад эс ордг көдлмшт орж көдлнә. Нкикдән эннь тосхлтын көдлмш, машиһәр кеж болшго, зуг һарарн кедг көдлмш тосхлтд ода чигн дала. Дәкәд эдн лак, эд-тавр дүрдг коробкс, эд-тавр орадг материалмуд, пластмассов кегдлмүд һарһдг дундын тиим кемжәтә болн бичкн-бичкн предприятьмүдт — келхд, күүнә цогцд, эрүл-мендд хорлтта производствд көдлнә.

Энд көдлмшт орчкад, визәр бәәдг болзгнь чилсн бийнь, эдн герүрн хәрхәр седхш, полицәс, иммиграционн церглләс бултад, даңгин бәәрән соляд энд-тенд хонад бәәцхәнә. Эднә ик зунь балһсдын захар, муучудын бәәдг кварталмудт бәәнә.

Хамгин сән үнәр сөөһәр көдлдг нег селгәнд 8 — 10 миңһн иен (эннь 56 — 70 американск доллар) олхин төлә 10 — 12 частан көдлх кергтә, үдин хотд гиж 20-хн минут өггднә, нань төрүц амрдг арһ уга. Тер бийнь һазадын ордудас ирсн әмтн тесәд көдләд бәәнә, арһ уга болҗана, эврәннь орн-нутгтан энд көдлснлә әдл көдлв чигн энүнәс бичкн мөнг авна.

Бас нег зүсн иммигрантнрнь — Японьд вузмудт орхар талдан орн-нутгудас, ик зуудан КНР-ас, Тайваняс, Өмн үзгин Корейәс, Малайзяс, Бангладешас, Непалас ирсн әмтн.

Японск закаһар болхла, студентнр көдлх зөв уга, тер бийнь студентнр тус-тустан онц-онц эс гиж кесг күн хамдан нииләд баг-багар нуувчар көдлмшт орад, мөнг олад, арднь үлдсн өркбүлдән, эк-эцкдән илгәнә. 24 — 30 күрсн студентнр ик зуудан гер-малта, күүктә болна. Японьд болхла медрлән гүүдүлхәр, мергжлтән өөдлүлхәр, тиигчкәд ик мөңгтә сән көдлмшт орхар, эс гиж һазадын фирмст орж көдлхәр эдн шунна. Иигәд йоснас зөв авад ирсн студентнр нуувчин көдлмшч чидл болна.

Һазадын ордудас ирсн көдлмшчнрин тускар японцнр юн гиж сандг болхв? Зәрмснь һазадын ордудас ирсн әмтиг олзллһна шишлн зура кеһәд, государствин бүрткләнд тедниг көдлгж олзлх кергтә гинә. Наадкснь болхла, һазадын ордудас ирсн әмтиг көдлмшт орулж авч болшго, энтн японск обществин йирин чигн түрү бәәдлиг улм муурулх гинә, үүл татлһн икдх, социальн төрмүд улм нәрн болж одх гинә. Һазадын ордудас ирсн әмтн невчк буру йовдл һарһхла, тедниг бурушаһад демонстрацс кегднә, барт ик цуугә татна.

Ода нег 3 — 4 жил болхла Японьд нуувчар көдлдг әмтнә то сай шахуд күрх. Өмн-Дорд үзгин Азин орн-нутгудт экономическ бәәдл күнд болх дутман ним көдлмшчнр японск күч-көлснә рынкд икдәд йовхмн.

Я. КУРАШОВ.
(АПН).

МЕДХД СОНЬН

КЕНӘ НЕРД ЭНЦИКЛОПЕДЬД ОРВ

НЬЮ-ЙОРК. Американск актер Джек Николсон болн боксер Шугар Рей Леонард, Никарагуан президент Даниэль Ортега болн США-н харсллтын министр Ричард Чейни цугделкән энциклопедическ шин тольд орулгдв. Эн жилин толин шин һарцд нер туурсн үүлдәчнрин, соньн йовдлмудын, географическ нердин тускар ут турштан 75 шин статья һарв, гиж энүг барт белдж һарһсн әмтн зәңглв. Үлгүрнь, теннисистнр Иван Лендлин болн Штеффи Графин тускар. Пакистана президент Беназир Бхуттон тускар бичх кергтә гиж толин автормуд тоолв.

Тер кемдән, урдк һарцст бәәсн 90 статья, тер тоод Ватерлоон, Айова штатын, Мессинск көл усна туск болн христианск гелн Пелагийин туск статьяс шин тольд орулгдсн уга. Толяс һарһгдсн үүлдәчнрин, һазрин нердин, йовдлмудын тускар талдан статьяст келгдҗәнә, эс гиж эдниг ода әмтн икәр соньмсхш, тегәд эдниг шин тольд орулсн угавидн, гиж толиг һарһсн әмтн келв.

ӘРКИН ҺАРУ

ВАШИНГТОН. Американцнр дунд әрк уулһн сүл жилмүдт зөвәр баһрж одв, тер бийнь әрк Негдсн Штатмудт наркотиклә әдл һару үзүлҗәнә. Әркәс көлтә производствд зеткртә йовдлмуд болад, әркәс көлтә гем авад, дала әмтн өңгрнә, энүнәс көлтә орн-нутгт жил болһн 163.3 жува долларин һару һарна гиж конгрессг орулж өгсн докладтан США-н эрүл-менд харлһна министерств болн социальн цергллтс бичҗәнә.

ХАМГИН ӨНДР КҮН ӨҢГРВ

МАПУТУ. Һазр деер бәәсн хамгин өндр күн Мапутуд өңгрв. 45-та Габриэл Мондлане эврәннь герин хаша дотран унад, толһадан шав авад өңгрв гиж «Нотисиаш» газет зәңглв.

Эн күн йир өндр нурһта бәәсмн — 2 метр 70 сантиметр, тегәд энүг «Гиннессин рекордмудын дегтрт» бичж авсмн. Терүнәс авн эн цуг делкәд темдгтә болсмн. Тиигчкәд эн махта-шөлтә, ик цогцта бәәсмн — 188 килограмм татдг бәәсмн. Хойр көлм өвднә гиж эн кесг жиләс нааран келҗәсмн. Хойр жил хооран ЮАР-ин нег клиникд энүнд нам йир нарн операц кесмн. Көлнь өвдләс көлтә, йовж йовад невчк эвгоһар ишкәд унад Г. Мондлане толһаһан чаңһар юмнд цокулад өңгрж одв.

НОРМН ПЛЕТТСИН ЗОВЛҢ

ЛОНДОН. «Би нань нег чигн машинд багтжахшв», — гиж 17 миңһн фунт стерлингәр хулдж авсн күчтә гидг сәәхн «Роллс-ройсдан» суужаһад 47-та Нормн Плеттс келв. Эн ик цогцта: өндртән 1.88 метр, чиннүрнь — 164 килограмм. Эн кергтәр күцәж һазр эргж йовдг күн, тегәд машин энүнд кергтә. Өмнь көдү маши авхар седдг болв чигн, нег чигн машинд багтлго бәәв. «Вольво» дотраһарн зөвәр у болв чигн, зеткрәс саглж бүсдг бүснь энүнд күрсн уга. БМВ-н кабинд эн әрә гиж ордг бәәсмн, толһань кабинә орала хавһад бәәдг билә, машинә рүднь чеежднь күрәд шахгддг билә.

(ТАСС).

«Хальмг үнн»—90

КҮҮНД ҺОЛ ОНЬГАН ӨГХМН

Нидн жилин чилгчəр барлгдсн анкетд газетин туск тоолврарн хувалцтн гисн сурврмудт əмтнə өгсн хəрү цаарандан ирəд бəəнə. Төрскн келəр һардг газетиг яһж ясрулхин тускар əмтн соньмсж бичжəхнь маднд, журналистнрт, байрта, теднə сүвселвгд мана көдлмшт дөң-тусан күргхнь маһд уга. Эндр эгл умшач, Каспийск района «Ракушинский» совхозин көдлəч Н. А. Манджиева эврəннь тоолврарн хувалцжана.

I. Давсн жилин туршарт мана газетин халхст барлгдсн материалмудас Танд таасгдсинь заатн.

— «Үннд үкл уга» гидг рубриктəһəр барлгддг статьясиг би дангин оньган өгч умшдув. Юнгад гихлə, би тер цагт бичкн билəв, тиигхд юн болсинь зуг күүнə келсəр меддүв. Терүн деер намаг бəəтхə, цуг əмтиг күүнə бəəдл-жирһлə залһлдата төрмүдəр бичгддг статьяс соньмсуллг болх. Күн, терүнə төрмүд журналистнрин һол оньгт бəəх зөвтə. Мана һазрт бəəдл-жирһлин ямаран халхиг авв чигн, пугнь күүнд му кехəр седсн бəəдлтəһəр бүрдəгдсн болж медгднə. Хəлəлтн, автобусмуд йовлһн, əмт теткдг магазидин көдлмш, бəəц тетклһн болн нань чигн халхсин көдлмш күүнə ур күргнə. Нам олн жилмүдин туршарт тиим төрмүд хаһлгдлго бəəхлə, яһад əмтн үурта болв, яһад өр-өвч седкл уга болв, гиж алнтрж болхий? Юмна түрүнд күн бəəх зөвтə гиснь чик, болв ода деерəн эн туст олн үг келгдхəс нань дала сəн юмн кегдəд уга.

2. Ямаран материалмуд, əңгс Танд таасгдсн уга, юнгад?

— Селəнə эдл-ахуд көдлдг күн болад эн халх материалмуд умшхар седнəв. Болв терүнд юн бичгдснь медгдхш, келнь күнд. Зуг специалистнр медж чадх статьясиг чигн баһрултн.

3. Ондаруллһна йовуд газетд яһж үзүлгднə гиж тоолжант? Тана коллективд оңдаруллһн болжану?

— Му бишəр үзүлгднə, болв хурц келəр, төриг тодрхаһар медүлдг статьяс ода чигн баһ. Мана коллективд наадкстнь мет зəрмзүрм юмн хүвржəнə. Болв цагин неквр дорхнь хашңгар, хүврлт кегджəнə. Күн болһн терүнə көдлмшəс цүгтаннь күцəмж ирлцжəхинь медəд уга.

4. «Жаңһрин» өөнд нерəдж ямаран материалмуд барлхмб?

— Улсин урн үгин билг-эрдмин, хальмг улсин кезəнк авъясмудын тускар өргəр цəəлһж бичжəтн.

5. Мана газетд шин жилд ямаран материалмуд һархинь күлəжəнт?

— Күүкд улсин, көгшдүдин жирһлин төрмүдиг шинжлж хəлəхлə, сəн болх билə.

Района газетмүдин

халхсар

Күндтə нер зүүв

Удл уга бидн хальмг улсин алдр эпос «Жаңһрин 550 жилин өөниг темдглхвидн. Малодербетовск района «Красносельский» совхозин күч-көлсчнр эн өөнд нег үлү шунлттаһар белджəнə. Яһад гихлə эн селəнд нертə жаңһрч Ээлəн Овла бəəлə алдр эпосин бөлгүдиг эн селəнə бəəрн əмтнд чигн кесг талдан хотдуд эргж йовж келдг билə.

Ода селəнд Ээлəн Овлан музей үүлджəнə. 1965 жилд эңүг школд бүрдəлə. Түрүлəд эн шуһу болжала, дəкəд музейин нер авв. Давсн жилин хаврар цут олна болсн музей РСФСР-ин культурин министерствин закврар «улсин музей» гидг күндтə нери зүүлһгдлə. Бар сарин чилгчəр байрин хургт музейд иткүлин цаасн бəрүлж өггдв.

Жил ирвəс музейин экспонатмуд өсəд, немгдəд йовна. Совхозас, республикин талдан районас чигн, нам межа һатцас нааран соньн тоотыг əмтн илгəнə. Кезəнк бəəдл-жирһлиг үзүлж нер үзүлжəх экспонатмуд эдн болжана.

Ода өөнд белдлһнə көдлмш гүргүдəн орчисн бəəнə. Музейиг шинрүллһнə халхар чигн баһ биш көдлмш күцəх зөвтə. Геригэргжү...

ЗУРГУД ГЕМШƏҖƏНƏ

Шин жилин түрүн туула сар. Үвл үрүдəн орсн кем. Цасн орад, шуурһлад чигн одна. Өдр-сөөднь киитрəд, шүрүн салькн көдлəд кеерһаза көдлж йовх əмтнд зовлң учрана. Серүн, киитн өдрмүдт медəтнр болн бичкдүд өдрин иккиннь дулан гертəн давулна.

Гер дулан болхла əмтнə седкл тавар, тогтун болна. Кемржəн гер дотр киитн болхла əмтн яах-кехəн медж чадад зовна. Бийəн дуладхх арһан хəəцхəнə. Орчлң дулархиг күлəнə.

Элст балһсна микрорайодын ик-ик гермүдт бəəдг əмтн оньдин ним күслтə бəəнə гиж келхлə хажһр болшго. Юнгад гихлə, үвлин кемд гермүдт дула оруллһнд учрдг дуту-дундсин тускар келəд керг уга... дт бəəсн əмтн икəр зовж түрнə. Зəрмдəн нам сардан чигн дула күлəх саам учрна.

Эңүнə үлгүр болгчнь Элст балһсна 8-ч микрорайона əмтн бəəдг гермүдт дула оруллг дулалтын трассин нег əңг мөн. Үвлин киитн өдрмүдт эндəс кенд чигн тус угаһар дала халун ү һазаран һарч аһарт буди болж үзгднə. Эңүнə хажуд зогсжах йисн давхр герт бəəх əмтн терəмүд һатцас хəлəж, аһарт таржах дала дулан кезə герүр орж ирхинь өдр-сө уга күлəнə.

ЗУРГТ: балһсна 8-ч микрорайона гермүдт дула оруллдг трассас һарчах халун ур үзжəнəт. Энтн хойр, һурвн хонга юмн биш, хойр, һурвн сардан үвлин киитн аһар ...

тегсəд уга. Болв эн кинотеатрин эргнд дəкнəс шин тосхлт эклцəн авсн бəəнə. Тегəд кинотеатр эргндəн модн хашаһар хашалгдв.

«Жаңһр» кинотеатрин тус уульнц һатц бас нег ик тосхлт эклв. Энд гүн траншей малтж, төмр-бетонн һасмуд һазрт шааж иргчдəн тосхглх олн давхр герин ул белджəнə.

Тосхлтын эн объектиг эргүлж модн хашаһар хашалв. Йовһн əмтн йовдг асфальтн тротуар хаша дотр орж одв. Тегəд холодильникин тус автобусас буусн олн əмтн цувлдад кесг арвад метрт уульнцин утар йовна. Эн уульнцар автомашин олар йовна. Хурта, чиигтə цагт машинə төгəсəс цацгдсн бальчг, усн əмтнə ху... ора цагла əмтн зовна. Уульнцин нег захар шатдг электрическ шамин герл күцц герлтхш. Тегəд нүд чичм харнһуд уульнцар йовсн əмтнд йир зеткртə болна.

Негдгч тойгта микрорайона чилгчд автобусмуд ирж зогсдг бəəрнд автобусмуд күлəдг əмтн олар цуглрна. Автобуст сууж йовх əмтн уульнц давж һарна. Болв эн уульнцар машид олар гүүнə. Тегəд энд йовһн əмтнд бас əəмшг учрна. Юнгад гихлə, энд йовһн əмтн уульнц давж һардг шишлң бəəрн уга.

ЗУРГУДТ: тосхлтын объект хашалгдсн хашала шүрглдж автобусас буусн əмтн уульнцин утар йовна. Эн хаша, салькна аю дахж наа...

Багшин дамшлтас

Хальмг келнə чинр, хальмг келнə өргжлт — өдгə цага хальмг улсин культур. Тегəд чигн мана республикин школмудар хальмг кел даслһн ик чинртə төр болжана. Сүл жилмүдт эн халхар партин таңһчин комитетин һарһсн тогтаврар һардəр кеһəд, республикин эрдм-сурһулин министерств багшнрин мергжлт өөдлүллһнə институт, цуг школмуд эврəннь күчллтəн хамцулж, баһ биш көдлмш күцəжəнə. 1987 жил мана республикин 12 школд хальмг кел келн-əмтнə школмудын программар дасдг болв, (долан хонгт 6 час). Цаһан-Нуурин дундын школд ним программар һурвдгч жилдəн хальмг келн дасхгджана.

Хавртнь хəəлəд,
Һазриг услад,
Темс-өвс урһанач!
БАКАН Намру, 3-ч класс

Көк гилгр мөсəр
Көвүд конькиһəр дошна.
Көвкр цаһан цасн
Күлт деер хəəлнə.
КАҢКАН Лена, 3-ч класс.

Цасн шуукрад
Цаһан болад ирв.
Цасн икəр ор, ор, ор.
Цасн икəр орв.
Һазр бүркгдв.
Өңгəн сольсн тег
Цаһан болад одв.

Дорас өсж йовх бичкдүд — мана иргч, мана живр болн түлг. Маднэнд цуг сəəхн тоотан өгч, үйəс—үйд дамжад ирсн туульс, тууж, дуд дасхх зөвтəвидн.

ОЛН ЗҮСН ЭВ-АРҺ ОЛЗЛХ КЕРГТƏ

Өдр болһн сурһульчнр хальмг кичəлмүдт белдлһн, өдр болһн күүндлһн, дегтр умшлһн сурһульчнрин медлг үгмүдин кергиг байжулж бəəхнь маһд уга. Ода һурвдгч классин сурһульчнр бичкəхн келврмүд бичнə, шүлгүд бичнə, тəəлвртə туульс болн үлгүрмүд элвгəр дасна. «Классин хөөн умшлһн» гидг дегтрт бəəх ут туульсиг би умшж өгдүв, «Саглр ээжин туульс» гидг дегтр умшад, онц-онц даалһврмуд өгнəв. Чадмгарн хəəврин көдлмш сурһульчнр кецхəнə: эк-эцкəсн, аав-ээжəсн тəəлвртə туульс болн үлгүрмүд дасад иртн гихлə бас күцəхəр зүткцхəнə.

«Үвл» гидг төрəр бичсн келвр. 3-ч классин сурһульч КАҢКАН Лена бичлə:

Үвл

Үвл ирв. Өдр ахрдна, сө утдна. Паркд хая-хая шовудын ə соңсгдна. Ода шовудас керəс болн богшурһас үзгднə. Малмуд ода кеерəгшəн һархш. Бидн ахтаһан үкрəн услнавидн, хашаһан цеврлнəвидн. Үвл йир сəəхн, би үвлд дуртав.

БУУВАН Байра, 3-гч кл. болхла иигж бичв:

Үвл.

Нег сө үвл ирв. Цасн нежəд умшар оржала. Өрүн эрт босхла, мини терзим кинтн зурад хайчкж. Би хувцан шулун-шулуһар өмсəд, һазаран һарув. Цаһан-цаһан көнжлəр һазр бийəн бүркж. Би байртаһар ур күүкнүрн тогллд, һарад гүүвүв.

БАКАН Намру, 3-ч кл.

Цасн икəр орв. Бичкдүд йир икəр байрлв. Бадм конькин авад, мөсн тал гүүв. Байрта цан чирж. Эдн эргəс дошв. Санл, Кеемə хойр цасар кү кев.

Программар часин то немгдсн учрар багш кичəл...

Болв бичкдүдт төрскн келəн зуг школд дасхх зөвтə гиснь хажһр тоолвр гиж келх кергтə. Гертəн, эк-эцкнр, аав-ээжнр үрнсаднларн хальмгар күүндх зөвтə, бичкдүдт тууль, тууж келж өгчəх кергтə.

Келн-əмтнə школмудын программар хальмг кел даслһн ик чинр зүүжəнə. республикин цуг школмудар эн төриг тохнятаһар хаһлж, эркн керг гиж цуг школын һардачнр санж, тоолж күцəх зөвтə. Бичкн күүкд хальмгаһарн хавшад келдг эс болвчн, зуг келнə кекеермжинь бəрəд, сəəхнəр келдг дасжана, нег үлү гертнь медəтнр бəəдг күүкдин келнь ясрад йовна.

Ода мана педколлектив, Цаһан-Нуурин бəəрн Cөвет деерəн нег ик төр авсн бəəнə. Дарук сурһулин жилд келн-əмтнə эклц класс секх. Тер төр чадмгар хаһлгдж бəəнə. Дарук сурһулин жилд негдгч класст орх сурһульчнр диглхлə, 40 күн болж һарв. Эк-эцкнрлəрнь хойр дəкж хург кеһəд (нег хургнь садикд кегдв, хойрдгчнь— бəəрн Советин герт болв).

Эк-эцкнр дунд «би күүкəн эс гиж көвүһəн төрүц өгшгов; мини күүкм эн тустан мала-маамд» гиж келсн улс һарсн уга, болвчн ним сурврмуд өгцхəв: «Кен сурһхмб? Дегтрмүд бəəнү? Дөрвдгч классан чилəчкəд, тавдгч класст яһхмб? Орс келнь сулдж одшгой?»

Эн сурврмудт бəəрн Советин ахлач Н. М. Оконов болн школын директр С. М. Яманов хəрү өгцхəв.

Ода садикд сурһмжлачиг сольв. Ик дамшлтта, удан жилд көдлсн, хальмг келнь сəн сурһмжлач Л. Г. Овь...

илəр медүлх зөвтə, эс гиж тиим сəн керг унтрж одх. Сүв-селвгəр юмн болшго, зөв-йосн кергтə. Эн халхар учрсн эндүг чиклх кергтə эс гиж ним сəн седвəр буйсж одн гижəнə. Эн тоот хара биш көдлмш. Сəн гидгəр ухалж, чикəр хаһлх төр энтн. «Хөөткəн санси цецн» гиһəд арднь орж хаһлх даавртa төр. Хальмг АССР-ин эрдм-сурһулин министерств эн кергиг шунмһадулхд дөңгəн күргхнь маһд уга.

Реформин некврмүдəр өдгə цагт кичəлмүд олн зүсн кец-янзар бүрдəгднə. Үлгүрнь, кичəл-конференц, семинар, концерт, зүткəн, кичəл-зарллһн гиһəд бəəнə. Тегəд эн кичəлмүдиг мел эн цагин неквмүдəр бүрдəх кергтə. Эн жил 9-ч класст Октябрьск района хальмг келнə багшнрин семинар мана школд болла. 9-гч класст «Жаңһр» — хальмг улсин алтн зөөр» гидг кичəл зарллгн (аукцион) өггдв. Ах классин сурһульчнр тəвсн төрəр билглж бичлһ бичнə. «Хальмг уул келн минь, хазаран бичə мөлтлүлич!..» — гидг төрəр ДОРЖИН Байра (10 «б» кл). ним үүдəвр бичв:

«Хальмг келн —хальмг улсин уул келн. «Келн гисн күмн əмтн хоорндан күүндж медцлһнə эркн эв-арһ», — гиж В. И. Ленин бичсмн. Мини төрскн келм — мини зөөр. Эврəннь келндəн би йир дуртав. Школан чилəчкəд, би хальмг келнə багш болхар бəəнəв. Хальмг келəр би «Хальмг үнн» газет, «Теегин герл», «Байр» журналмуд умшдув, дегтрмүд умшдув. Гертəн, өрк-бүлдəн бидн хальмгаһар күүнддвидн.

Телеүзгдлəр хальмг келəр болжах программ хəлəдүв, радиоһар хальмг келəр өггджəх программ бас соңснав, юнгад гихлə эврəннь келəн мартшоһар би оньдин зүткнəв.

Мана классин сурһульчнрас зəрмнь йир муүһар келнə, школдан эврəннь келəр күүндхəр седхш. Тиим селклтə улст Калян Санжин шүлгəр санан-серл оруулхар седлəв.

Төрскн келəн һээлхлə,
Тегəд кениг хəəрлхмби?
Һарһсн ээжəн һолхла,
Һазр чамаг даахмби?
Хальмг келм — жирһлин булгм,
Хама йоввчн — живрдалвагм.»

Мини санан ним: предметмүдиг хальмг келəр дасхх кергтə. Цуг журнал, газет, дегтрмүд хальмг келəр һарһх кергтə. Гертəн хальмгаһар күүндх кергтə.

Төрскн келəн һолад, бəəрсчн уга, нүһлурасчн уга улдсн əмтн өнчн болж медрəнə. Келə бəəлһн ... əмтн толһаһан цөкх, ... юмнд элкн татлго бəəшго. Хальмг улсин байн тууж, алдр «Жаңһр» дуулвр, туүль, үлгүрмүд, цецн үгмүд, еңгс дуд мана баһчуд дасж, медж авх зөвтə.

жилин хаврар цут олна болсн музейд РСФСР-ин культурин министерствин заквкрар «улсин музей» гидг күрндтә нерн зүүлһгдлә. Бар сарин чилгчәр байрин хургт музейд иткүлин цаасн бәрүлдж өггдв.

Жил ирвәс музейин экспонатмуд өсәд, немгдәд йовна. Совхозас, республикин талдан райодас чигн, нам межә һатцас нааран соньн тоотыг әмтн илгәнә. Кезәңк бәәдл-жирһлиг үнн кевәр үзүлжәх экспонатмуд эдн болжана.

Ода өөнд белдлһнә көдлмш гүргүдән орчксн бәәнә. Музейиг ширүллһвә халхар чигн баһ биш көдлмш күцәгдх зөвтә. Гериг өргжүлх кергтә. Шин экспонатмудын төлә орм олж өгх кергтә. Болв ода деерән көдлмш экләд уга. Района организацс эн төрмүдт һол оньган өгх гиж санжанавидн.

(Малодербетовск района «Степная новь» газетәс).

Санлын дегтр

Каспийск района Северный селәнә дәәнә болн күчкелснә ветеранмудын Совет санлын дегтр тогтажана. Урднь «Красный моряк» колхоз «Улан Заһсч» гиж нерәдгджәлә. Дәәнә өмн колхозд арвн селәнә әмтн көдлжәлә. Тер тоод Мангут, Актрык, Шивә, Бальжн, Өвгш, Намт, Бора, Цахта, Малзн болн Маңһдин сәр гид селәдин әмтн колхозд ирж көдлжәлә.

Сиврүр туутдсна хөөн кесг әмтн нааран хәрү ирсн уга. Эндр өдр күртл 132 колхозникин туск то-диг бәәнә. 33 күн дәәнә фронтмудт әмнәсн хаһцла. Талдан әмтнә түскар ямаран чигн то-диг үлдсн уга. Яһад гихлә эн селәдин әмтнә ачнр-зеенрнь, жичнрнь Элстд, Яшкульск, талдан районт бәәнә. Эн әмтн эврәнь өвк-эцкнриннь түскар мана селәһүр, Каспийск района Северн селәнә Советүр бичж чаджана гиж ветеранмудын Советин ахлач Б. Тюрбеев селвг өгчәнә. Күн болһна туск санл мана зүркнд үлдх зөвтә. Терүнә төлә санлын дегтр чигн тогтагджана.

Улан-Хольск района ханьд талдан чигн селәд оржала. Колхозас хол биш бәәсн селәдиг нерәдхлә, эннь Тевкә, Хамхлта, Хаатрин Шох, Күүктә, Утта, Иван Караул, Боовра, Хапчин, Цаһан Өвста, Ар Келкә, Өмн Келкә, Хаалһч, Нәрн Шара, Хөрн, Ик хөрн, Салгин һазр, Жилктә болжана. Эн селәдәс фронтур йовсн әмтнә түскар мадна бичтн гиж ветеранмуд суржана.

(Каспийск района «Приморские известия» газетәс).

одна. Одр... шүрүн салькн көдләд кеер һаза көдлж йовх әмтнд зовлң үчрана. Серүн, киитн өдрмүдт медәтнр болн бичкдүд өдрин икнкинь дулан гертән давулна.

Гер дулан болхла әмтнә седкл тавар, тогтун болна. Кемржән гер дотр киитн болхла әмтн яах-кехән медж чадад зовна. Бийән дуладхх арһан хәәцхәнә. Орчлң дулархиг күләнә.

Элст балһсна микрорайодын ик-ик гермүдт бәәдг әмтн оньдин иим күслтә бәәнә гиж келхлә хажһр болшго. Юңгад гихлә, үвлин кемд гермүдт дула орулһнд үчрдг дуту-дундсин түскар келәд керг уга.

Әмтн бәәдг олн давхр гермүдт дула орулдг трассмуд дару-даруньэвдрнә. Терүг ясхин төлә асфальт хамхлж траншей малтна. Гермүдт дула орулдган зогсана. Дулалтын трассмуд яслһан төгсәтл дала цаг давна. Үвлин киитн өдрмүдт дулан уга патьрмуд...

Энүнә үлгүр болгчнь Элст балһсна 8-ч микрорайона әмтн бәәдг гермүдт дула орулдг дулалтын трассин нег әнг мөн. Үвлин киитн өдрмүдт эндәс кенд чигн түс угаһар дала халун ус һазаран һарч аһарт буди болж үзгднә. Энүнә хажуд зогсжах йисн давхр герт бәәх әмтн терзмүд һатцас хәләж, аһарт таржах дала дулан кезә герүр орж ирхинь өдр-сө уга күләнә.

ЗУРГТ: балһсна 8-ч микрорайона гермүдт дула орулдг трассас һарчах халун ур үзжәнәт. Энти хойр, һурвн хонга юми биш, хойр, һурвн сардан үвлин киитн аһар дулалжах халун ур болжана. Эзн биш бәәдл гидгтн эн.

Элст балһсна негдгч тойгта микрорайона цутхлиигд, әмтн олар цуглрдг бәәрнд, «Җаңһр» кинотеатрин герлә залһлдулж тосхжах тосхлтын объект эклцән һурвн жил хооран авсмн. Тер бийнь ода күртл...

дн хашаһар хашалгдв.

«Җаңһр» кинотеатрин тус уульнц һатц бас нег ик тосхлт эклв. Энд гүн траншей малтж, төмр-бетонин һасмуд һазрт шааж иргчдән тосхглх олн давхр герин ул белджәнә.

Тосхлтын эн объектиг әргүлж модн хашаһар хашалв. Йовһн әмтн йовдг асфальтн тротуар хаша дотр орж одв. Тегәд холодильникин түс автобусас буусн олн әмтн цувлдад кесг арвн метрт уульнцин утар йовна. Эн уульнцар автомашин олар йовна. Хурта, чиигтә цагт машинә төгәсәс цацгдсн бальчг, усн әмтнә хувц-хунр будна.

Тосхачнр объектән хашалхларн йовһн әмтн йовх җим хаалһ үлдәл уга хашалж. Эднә тоолвр уга йовдас көлтә олн әмтн зовжана. Үлгүрнь, цасн нигтәр унад, әс гиж һазр мөстж көрхлә әмтн муулян эдлж кесг арвад метр һазр давж һарна. Нег үлү асхни...

нүд чичм харһнүд уульнцар йовсн әмтид йир зеткртә болна.

Негдгч тойгта микрорайона чилгчд автобусмуд ирж зогсдг бәәрнд автобусмуд күләдг әмтн олар цуглрв. Автобуст сууж йовх әмтн уульнц давж һарна. Болв эн уульнцар машид олар гүүнә. Тегәд энд йовһн әмтнд бас әәмшг учрна. Юңгад гихлә, энд йовһн әмтн уульнц давж һарлг шишлң бәәрн уга.

ЗУРГУДТ: тосхлтын объект хашалгдсн хашала шүрглдж автобусас буусн әмтн уульнцин утар йовна. Эн хаша, салькна аю дахж наран-цааран нәәхлнә. Зәрмснь салькид хамхрад унж оч. Әмтид әәмшг чигн учраһад бәәхмн; 1-ч микрорайона өдмгин магазинә тус йовһн әмтн уулынц давж һархд йир зеткртә болна.

КАМКАН Б.

В. Морозовин болн А. Вутерон цокси зургуд.

БУУВАН Байра, 3-гч кл. болхла иигж бичв:

Үвл.

Нег сө үвл ирв. Цасн нежәд умшар оржала. Өрүн әрт босхла, мини терзим киитн зурад хайчкж. Би хувцан шулун-шулуһар өмсәд, һазаран һарув. Цаһан-цаһан көнжләр һазр бийән бүркж. Би байртаһар үр күүкнүрн тогляд, һарад гүүвүв.

БАКАН Намру, 3-ч кл.

Цасн икәр орв. Бичкдүд йир икәр байрлв. Бадм коньки авад, мөсн тал гүүв. Байрта цан чирж. Эдн әргәс дошв. Санл, Кеемә хойр цасар кү кев.

Программар часин то немгдсн үчрар багш кичәл болһниг соньнар бүрдәлһнә эв-арһ хәәх зөвтә. Үлгүрнь, программар 3-гч класст «Елк», «Цасн әрг», «Үвл» гидг шүлгүд даслһнд хошад час өггджәнә. Эн шүлгүд дасхд нежәд час өггднә, хойрдгч часинь багш эврәнь хәләцәр олзлж. олн зүсн көдлмш кеж чаджана: зургудар келвр тогталһн, шүлгүд бичлһн, наадд даслһн. «Җаңһрас» онц-онц тасрха умшлһн, үлгүрмүд болн тәәлвртә туульс даслһн. Келхд, сурһульчнр багшин өгсн төрәр шүлгүд бичнә.

Цасн. БУУВАН Байра, 3-ч класс.

Деер цасн, дора цасн.
Нарнд гилвкәд бәәнә.
Би цас авад,
Күүкдтә цасар наадув.
Күүкдин һар көрәд,
Цас авад хайна.
Цас авад хайчкад,
Һарад гүүһәд одна...

ПУУТИН Байра, 3-ч класс

Әрг деерәс бичкдүд
Әргж дошж наадна.
Цаснд унад булхна.
Цанан авад гүүнә.

МАРСУНА Гриня, 3-ч класс

Цасн

Цасн, цасн
Цаһан цасн
Нисәд, унад
Һазр цәәлһнәч.

хургнь садикд негдв, хойрдгчнь— бәәрн Советин герт болв).

Эк-эцкнр дунд «би күүкән әс гиж көвүһән төрүц өгшгов, мини күүкм эн тустан мала-маамд» гиж келсн улс һарсн уга, болвчн иим сурврмуд өгцхәв: «Кен сурһхмб? Дегтрмүд бәәнү? Дөрвдгч классан чиләчкәд, тавдгч класст яһхмб? Орс келнь сулдж одшгой?»

Эн сурврмудт бәәрн Советин ахлач Н. М. Оконов болн школын директор С. М. Яманов хәрү өгцхәв.

Ода садикд сурһмжлачиг сольв. Ик дамшлтта, удан жилд көдлсн, хальмг келнь сән сурһмжлач Л. Г. Овьяноваг тәвхмн, гиж цугтан нег дууһар келцхәв. Эн бичкдүдиг школд белдлһнд школын багшнр, садикин сурһмжлачнр, эк-эцкнр цугтан дөңгән болн килмжән күргхәр шиидцхәв. нег күсл зарлж хаһлх болв.

Нег кел медсн — нег ухата, хойр кел медсн дам ухата гиж мана көгшдүд сурһмж өгдг бәәсмн. Хальмг күн болвас төрскн келән сәәнәр медх зөвтәнь кенчн күүнд ил. Эн туст мана Цаһан Нур селән нег ик ишкдл кехәр бәәнә, энүнд цугтан орлцжана.

Дәкәд нег хаһлх төр иим. Үкр сард школмудар хальмг кел гүүдүлж даслһна программ илгәгдв. Мадн педсоветин сүүр деер эн программла таньлдад, зурһадгч болн йисдгч классмудт нежәд час күч-келснә кичәлмүдәс -немж аввидн. Тер немүр нежәд частан хальмг литератур даслһнд оньган тусхаввидн. Тегәд би эврәнь района хальмг келнә багширта күүнд сурув: «Яһад эн немүр час эс аввт?» Тиигхлә багшир келжәнә: «Багш болһн часан геех санан уга, күн мадна часасн хувалцж өгчәхш». Теричнь чик. Тиим программар багшнр көдлтхә гижәхлә, мана министерств талдан предметин багширт

һарһсн ээжан болхла,
Һазр чамаг даахмби?
Хальмг келн — жирһлин
булгн,
Хама йовчн — жирдалвагй.»

Мини санан иим: предметмүдиг хальмг келәр дасхх кергтә. Цуг журнал, газет, дегтрмүд хальмг келәр һарһх кергтә. Гертән хальмгаһар күүндх кергтә.

Төрскн келән һолад, бәәрсчн уга, нүһлурасчн уга үлдсн әмтн өнчн болж медгднә. Кезә болвчн иим әмтн толһаһан цокх, әмюмид элин татлго бәәшго. Хальмг улсин байн тууж, алдр «Җаңһр» дуулвр, тууль, үлгүрмүд, цецн үгмүд, енгсг дуд мана баһчуд дасж, медж авх зөвтә.

Дангин үг келәд бәәхмн биш, керг эклад күцәхмн. «Төрскн келндән государственн келнә статус зүүлһхмн», — гиж сурһульчнр эврәнь үүдәврмүдтән бичнә:

Хальмг келн—мана төрскн келн. Кезәнәс нааран мана өвкнр хальмг келәр күүндна. Би эврәнь келндән йир дуртав. Өдгә цагт хальмг улс келән муүһар медна, тегәдчн республикин школмудар келн-әмтнә школмуд секхмн. Молдавьд кооператив тогтв, тер кооперативмудт әмтн төрскн келән дасна. Тиим кооператив мана республикд бас секж болхмн. Бидн эврәнь Төрскндән кемжән уга дуртавидн. Бидн Төрскнәннь һазрусид, өмодид, ик уста һолмудт, балһсдт, селәндән кемжән уга дуртавидн. Тегәд бидн эврәнь төрскн келән яһад мартхмб?! (ШОНХРА Деләш, 10 «б» кл).

Цаһан Нур — Хальмг АССР-т бәәх нег сөм һазр. Сурһульчнр келән медхәр зүткнә, хальмг амн үгән медхәр зүткнә. Күүкдин седвәр бәәнә, эк-эцкин, аав-ээжинрин килмж кергтә. Ханцан шамлад, цугтан төрскн келән медхәр гүжрий!

САНЖИН Раиса,
Октябрьск района Цаһан-Нуура дундын школын багш.

Редактор А. Б. АЛЬДАЕВ

Нилх күүкдин марһан

ПЯРНУ. (Эстонск ССР). Ямаран чигн конкурсмуд ода цагт болна. Болв Пярнуск горисполкомд бәәх бичкдүд харслһна ниицәнә бүрдәсн «Өкәр нилх» гидг конкурс эн халхд төрүц шин, хамгин соньн юмн гиж келж болхмн.

Конкурсиг бүрдәсн әмтнә күслнь иим билә: эврәннь күүкдән, сәәнәр хәләдг, эк-эцкнриг ачлх. Мадн цуһар меднәвидн — күүкдән нилх цагаснь авн эрүл-дорулар өскх кергтә. эднә заңгинь бас бичкнәснь авн залх кергтә.

Мел тер учрар эн марһанд жил болад уга күүкд орлцв. Эн конкурст жюри бас билә. Жюри күүкдин физическ өслтинь, терүнә наснланнь эн өслтнь ирлцжәх угаһинь, сурһмжллһна халхд эк-эцкиннь медврииь хәләв. Марһанд орлцх нилх бичкдүдиг эмчнр шүүж авв.

Бичкдүдәс «Цуһараһаснь өкәр нилх» шүүж авлһн — — йир күнд көдлмш бәәж. Юңгад гихлә, цугтан сән эрүл-дорул, сәәхн «занта» бәәж. Тегәд арвн дөрвн бичкдүд лауреат болв.

Бичкдүд харслһна балһсна ниицән жил болһн иим конкурс бүрдәх болж шиидв. Эн конкурст орлцхар бәәх бичкдүд йир дала. Болв һанцхн мөңгнә мөрә авхин төлә биш, эк-эцкнр кезәд чигн үрәрн бахмж кедмн, бийиннь күүкд цуггаһаснь сән болдмн.

Тиигәд, сән мендә харһий, мана «Хамгин өкәр бичкдүд! Тадн — мана иргчлмт.

(ТАСС-ин корр.).

Телемарафона нилч

Баһ биш бичгүд болн мөңгн өдр болһн Ленинә нертә Советск бичкдүдин саңгин Белорусск отделеня «Чернобылин бичкдүд» гидг 707-ч счетд поштар ирнә. Туула сарий түрүн өдрмүдт 400 миңһн арслң ирв.

Нью-Йоркас болн Венаһас бас ирв, Негх дәкж олзлдг 27 миңһн шприц болн дозиметрмүд теидәс илгәв. Цуг белгүдиг нарт делкән организацсин секретариатмудт болн һазадын ордудт дипломатическ представительствст көдлжәх советск көдләчнр эврәннь мөңгәр худлж авсмн.

Мадн цуһар рождественск сө болсн телемарафон үзләвидн. Эн телемарафониг Ленинә нертә Советск бичкдүдин саң бүрдәсмн. Эн телемарафон бичкдүдт баһ биш дөң болв. Олн зүсн белг эднә нерн деер цуг мана орннутгин үзг болһнас болн һазадын ордудас ирв. Хамгин түрүнд аюлла харһсн күүкдт эн белгүд илгәгдсмн.

Хамгин онцта белг белорусск күүкдт Нью-Йоркас ирв. Эн белгиг ООН-д бәәх СССР-ин представительствд советск школд оржах сурһульчнр илгәв. Рождественск яармд әмтәхн юм хулдад олсн мөңгәрн сурһульчнр негх дәкж олзлдг 400 миңһн шприц худлдж авад илгәв.

Ода болхла Ленинә нертә Советск бичкдүдин саңгин Белорусск республиканск отделеньд эн белгүдиг хуважана, Гомельск, Могилевск болн Брестск областин сурһулин заведеньст, больницст болн бичкдүдин гермүдт белгинь өгчкв.

(ТАСС-ин корр.).

КИНО

«РОДИНА». (Ик зал). **Хон Гиль Дон.** Эклцнь: 10.30, 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30. (Бичкн зал). **Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии.** Эклцнь: 10.00, 12.00, 14.00, 1600, 18.00, 20.00.

«ДЖАНГАР». **Брак с выходными днями.** Эклцнь: 10.00, 12.00, 14.00, 16.30, 18.30, 20.30.

«ДРУЖБА». **Человек из Рио.** Эклцнь: 16.00, 18.00, 20.00. Бичкдүдт кинофильм. **День колибри.** Эклцнь: 10.00, 12.00, 14.00.

«ОКТЯБРЬ». (Ик зал). **За прекрасных дам.** Эклцнь: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00. (Бичкн зал). **Леди Макбет Мценского уезда.** Эклцнь: 18.30, 20.30. Бичкдүдт кинофильм. **Маленькие проказницы.** Эклцнь: -15.30.

ТЕҢГРИН БӘӘДЛ

Эндр Хальмгт бүркг өдр болхмн. Республикәр болн Элстд баһ-саһар хур-чиг орхмн. Өмн-деед үзгәс секундд 9-14 метр күчтәһәр салькн үләхмн. Республикәр сөөднь 0.5 градус киитн болхмн, өдртнь —2, +3 градус болхмн. Элстд ирлцгүһәр 0, —5 болн —1, +1 градус болхмн.

МАНА ХАЯГ: 358000 ХАЛЬМГ АССР, ЭЛСТ БАЛЬСН ЛЕНИНӘ УУЛЬНЦ 243 ҺУРВДГЧ ДАВХР

«КАЛМЫЦКАЯ ПРАВДА» — ОРГАН КАЛМЫЦКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ КАЛМЫЦКОЙ АССР. ОСНОВАНА В 1920 ГОДУ ВЫХОДИТ ПЯТЬ РАЗ В НЕДЕЛЮ НА КАЛМЫЦКОМ ЯЗЫКЕ. ОБЪЕМ 2 ПЕЧАТНЫХ ЛИСТА ПРИВЕДЕННЫХ К ФОРМАТУ ГАЗЕТЫ «ПРАВДА»

ТЕЛЕФОД редакторин — 5-25-33, приемна — 5-64-41 редакторин дарукснн — 5-56-37 5-62-45 дааврта сеглэтрин — 5-64-80, эгүдин: партийн төрмүдин болн пропагандын — 5-54-93. селәнә әдл-ахун — 5-63-13, 5-57-35 промышленн — 5-56-15, советск тосхлтын — 5-62-34, литературин болн искусствин — 5-79-76, секретариатын — 5-54-07 бичгүдин — 5-54-09 орчуллһн — 5-58-03 зәңглһнә — 5-56-36, бухгалтерин — 5-79-60, машбюрон — 5-57-30, корректорск — 5-24-02. корпунктс: Каспийскд — 9-21-16, Баһ-Дөрвдт — 9-11-04 Цаһан Амнд — 9-17-81.

КПСС-ин ХАЛЬМГ ТАНЬЧИН КОМИТЕТИН ИЗДАТЕЛЬСТВ

К — 00545.

Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245.

Заказ 206.

Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхәтн!

ХАЛЬМГ ҮНН

1920 җил әкләҗ һарсмн

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Мөрн җил 1990 Туула сарин 31 Үлмҗ өдр № 21. (11034). Үнь 3 деншг.

● Бачм хаһлх төр

Школын хот уудг гер кезә секгдхмб?

Җил болһн зуна цагт мана һазрт вируснә гепатит гемәр гемтлһнә йовдлмуд учрна. Келхд, 1988 җилд 101 күн, нидн җил 32 күн гемтсмн. Давсн җилин бар сарин дундурар Цаһан Амна 2-ч тойгта дундын школд сурһульчнр шинәс эклəд гемтв. Эндр өдр күртл нәәмн бичкдуд гемтв. Тернь — Цаһан Амнд, «Сарпа», КПСС-ин XXI съездин нертә болн «Барун» совхозмудт учрсн йовдл. Цаһан Амнд бәәх бичкдүд наадксань икәр гемтҗәнә, тер гемтсн бичкдүдәс цут тавнь — 2-ч школын сурһульчнр.

Бичкдүд гемтлһнә учрнь ямарамб? Иим сурвр би района санэпидстанцин эмч-эпидемиолог Л. И. Хворостинад өгүв.

— Негдвәр, бийснь гемтә биш болвчн цогц-махмуд дотран вируста әмтн сурһульчнр дунд бәәдмн. Хойрдвар, ус уулһна дигдаран хадһлгдҗахш. Школын цуг бичкдүд нег бачокас нег савар ус ууна. Терүн деер хот уулһна гер дотркнь бузр. Хот уулһна эн гериг бидн дола дәкҗ бүртклəвидн, тер дотр дөрв дәкҗ бактериологическ шинҗллһ келəвидн. Цуг тер шинҗллһсин кемд гесн-гүзәнә гем босхадг микробс бәәхин тускар әмимудын медүлсмн. Туула сарин 22-т кесн сүл шинҗллһнә йовудт 40 пробиркәс 25-днь микробс илдгдв.

Школын хот уулһна [illegible]

Үвл малын фермсәр

Коммунистнрин сән үлгүр

Каспийск района Джалыковин нертә совхозд коммунистнр М. С. Чумбаевин, П. Т. Сарәмановин, Д. М. Цагадовин, К. М. Убушаевин болн нань чигн ах малчнрин бригадмуд үвлин эн өдрмүдт гүҗрҗ көдләд, олн дунд сән үлгүр үзүлҗәнә. Эдн хәләҗәх маласн һару һарһҗахш, чинәһинь дора орулҗахш. Күч-көлс бүрдәлһнә болн үнллһнә шин эв-арһар — нәәмәдллһнә подрядар көдлҗәх болад фермсин көдләчнр баһ гисн һарутаһар әлвг әдл-ууш һарһхин төлә шунҗ үүлдҗәнә. Үлгүрнь, нидн намр малчнр кошармудыг, базмудыг, хаша-хаацсиг болн кергтә тоот зер-зевмүдиг һоллгчдан эврә күчн-чидләрн ясҗ авв. Ясврин көдлмш цаглаһан күцәгдсн деерән кимд болв. Хошмудын шидрк идгүд көндәгдлго киитнә кемд үлдәгдсмн. Үвлин эн өдрмүдт үкрчнр болн хөөчнр сүргүдән, хөөдән өдрин туршарт теегт хәрүлнә. Белдсн хот әзни килмҗтәһәр олзлгдҗана.

Эн җил әдл-ахуд 1,5 миңһн бод мал болн 31 миңһн хөн үвлҗәнә. Эднилг малчнрин дөчн бригад хәләҗәнә. Эднә ик зунь хәләҗәх сүргүдән болн отармудан өдгә цагт чигн 100 процентд бүрнбүтнәр үвлзүлҗәнә. Фермсин көдләчнр үвлиг бүрдәмҗтәһәр давулад, бәрсн күцәмҗсән шин җилд батлхин төлә күчн-чидлән холвҗ көдлҗәнә. Давсн җилиг әдл-ахун коллектив му бишәр төгсәв гих кергтә. Үлгүрнь, урдаснь кирцәд кесн то-диг әр әдл-аху хойр дундур шаху сай арслнга ору авх гиҗ хәләгдҗәнә. Зураһар болхла нег сай 400 миңһн арслнга ору авгдх зөвтә.

Әдл-ахун бәрсн күцәмҗд малчнрин орулсн тәвц темдгтә. Үлгүрнь, тедн 611 тонн үкрә болн хөөнә мах государствд хулдад җилә зураһан 140 тоннд давулҗ күцәв. Мах һарһлһна болн хулдлһна кемҗәг өөдлүлхин төлә әдл-ахуд цуг зүсн эв-арһ олзлгдв. Келхд, ах хөөч Анатолий Манджиевин һарджах бригад экәснь салһсн әр хурһдыг авч бордад махнд орулҗ өгв. Тегәд 1500 хурһ махна комбинатур йовулснд толһа болһнь дундлад 35 килограмм татв. Терүнә ашт хөөнә кимд махн авгдв.

Государствд мах хулдлһна зура давулҗ күцәгдснд онц әәдүд темдгтә тәвцән орулв. Яһад гихлә эдн совхозин һардврла кесн боолцаһар туһлмуд авч өскәһәд бордв. Үлгүрнь, Владимир Васькиевин өрк-бүл арв һар әр туһлмуд авч бордв. Тедү метәр Алексей Гакиевин, Магомед Магомедовин болн селәнә нань чигн әмтнә өрк-бүлмүд һурвн миңһ шаху әр хурһд болн зу шаху әр туһлмуд авч асрв. Әәдүд бордсн малыг махнд орулҗ өгснд зөвәр күнд татад өөдән үнлгдв.

Совхозин хөөчнр чигн давсн җилиг күцәмҗстәһәр төгсәв. Эдн 89 тонн ноосна цевр нөөрүл государствд хулдад җилә зураһан 22 шаху тоннд давулҗ күцәв. Цуг әдл-ахуһар авад хәләхлә нәәднр 100 хөн болһнас дундлад 92 хурһн авгдв, производствин зураһар болхла 88 хурһн авгдх бәәсмн. Терүнә ашт әдл-ахун хөөдин гүртм то 16 миңһнд икдв.

Әлвг төл авгдснд Н. Н. Саранговин, М. С. Чумбаевин, Н. Х. Саранговин болн нань чигн ах хөөчнрин һарджах бригадмудын темдгтә тәвц бәәнә. Эдн төл болн ноос кирһҗ авлһна зураһан давулҗ күцәв. Үлгүрнь, ах хөөч Н. Х. Саранговин бригад хөн болһнас дундлад физическ чиңнүрәр зурһад шаху килограмм ноос кирһҗ авв.

— Мана фермсин көдләчнр шин җилин зураһан чигн йовудтаһар күцәхин төлә эн өдрмүдәс авн шунҗ үүлдҗәнә. Ах үкрч Алексей Абганович Гаряевин бригад борджах сүргәсн одахн 60 бүрү махна комбинатур йовулснд толһа болһна әмд чиңнүрнь дундлад 400 һар килограмм татв. Негдгч квартальн әргцд дәкәд махнд орулҗ өгх 50 бүрү товчлгч бордлһнд зогсагдсн бәәнә. Мана хөөчнр болхла төл авлһна кемд белдвр кежәнә, — гиҗ совхозин партийн организацин сегләтр П. А. Очир-Гаряева келв.

Эн хавр әдл-ахуд цут бийнь 16 миңһн хөн хурһлхмн. Нәәднр хөд хәләҗәх хөөчнрин зәрмнь удлго төл авлһна көдлмшән эклхмн. Эдн даавртан кемд цугинь белдҗәнә, сән чинртә өвс хоршаҗана, нигт хот зөөҗ авчана. Хамгин һоллгч онь нәәднр хөөдин хәләлһиг, бәрлһиг болн асрлһиг улм ясруллһнд өггдҗәнә. Шин җилд чигн хурһд авлһна зураһан давулҗ күцәх шиидвртәһәр хөөчнр көдлҗәнә. Тиим эв-арһ хөөчнрт бәәнә. Хамгин түрүн үвлин туршарт күрх олн зүсн хот белдгдв. Әмтнд күч-көлснә болн амрлһна му биш таал үүдәгдсн бәәнә.

Х. УРАНОВ.

Черноземельск района «Первомайский» совхозд Роман Бекеевин, Аскерби Барануковин болн нань чигн әмтнә һарджах малын хот белдәчнрин бригадмуд нидн җил гүҗрҗ көдләд өвс белдлһнә зураһан давулҗ күцәв. Терүнә ашт совхоз 2 миңһ һар тонн шүрүн хот талдан әдл-ахуст хулдв. Малын хот белдәчнрин көдлмш йовудта болснд әдл-ахун токарь Юрий Иванович Саранговин темдгтә тәвц бәәнә.

Нүүрлгч токарь 17 җилин туршарт күчн-чидлән холвҗ көдләд коллективдән тоомсртад бәәнә.

ЗУРГТ: токарь Ю. И. Сарангов.

Н. Лиджиевин цоксн зург.

Азербайджанск болн Армянск ССР-мүдт тогтсн бәәдл

Бакуд, Нахичеванск АССР-т, НКАО-д, талдан регионмудт бәәдл улм-улмар төвкнҗәнә. Республикин хотл балһснд арвад предприятьмүд, олна көлгн-күчн, бәәц теткллһнә халх эклəд көдлҗәнә. Арвн хонгин завсрин хөөн нефть болн газ һарһҗ авдг 26 бакинск комиссармудын нертә заллтын күч-көлсчнр скважинмүд яслһиг эклв.

— Асхн күртл 20 скважин ясгдв, — гиҗ эн заллтын начальник К. Керимов келв. — Зуг эн 20 скважиниг әдлврт орулһар бәәдлиг ясрулҗ болшго, яһад гихлә туула сарин давсн арвн өдрин туршарт коллектив 10 миңһ һар тонн нефть татуһар һарһҗ авв. Ода мана салгудт 650 станок-качалк, цуг скважинмүдин һурвдгч хүвнь көдллго зогсҗана. Эдниг көдлгхин төлә баһ гисн бийнь һурвн сардан ик гидгәр гүҗрҗ көдлх кергтә болҗана.

Нефть болн газ һарһҗ авдг «Кировнефть», «Азизбековнефть» заллтст, отраслин нань чигн күч-көлсч коллективст тогтсн бәәдлиг чиклҗ, туула сард ард хоцрсан диилҗ һархар зүткҗәнә.

Запаст бәәх цергчүд эврәнь олна организацс бүрдәһәд, Бакун олн зүсн районд дигтә-дарата бәәдл тогталһнд цергчнрт болн зөв-йос харлһна органмудт нөкд болҗана.

Әмтн эндәс һарч нүүлһн баһрҗана. Тер үүмәтә, пүүтә йовдлмуд юн үчрар болсинь әмтн ода сәәнәр медҗәнә, тегәд төвкнәд, урдк кевәрн бәәхәр зүткҗәнә.

Тер кемдән экстремистск багмуд цергә йосна, партийн болн советск органмудын күцәҗәх керг-үүлдврмүдт урдк кевәрн харшлхар седәд бәәнә. Буцлтан цааранднь кетн гисн дуулврта листовкс элн тарханад бәәнә. Азербайджанск төмр хаалһ деер ацата 188 состав йир удан зогсҗана.

Туула сарин 29-д Азербайджана Компартин Центральн Комитетин герт республикин Компартин ЦК-я сегләтр Р. Я. Зейналов олнд зәңгллһнә средствсин әләчнрин төлә пресс-конференц кев.

НКАО-д бәәдл ода чигн нарн. Туула сарин 29-д эклсн бууллт эн бәәдлиг улм муурулҗана.

Советск Әәрмин болн дотр-дундын цергүдин частьмудын лөнгәр Степанакерт — Шуша — Лачин — Горис хоорнд автомобильн хаалһ цеврлгдәд, бүслврәс һарһгдв. Степанакерт—Лачин хоорнд машид эклəд йовҗана. Государственн әәмшг уга бәәлһнә органмуд келн-әмтнә хоорнд пүүтә татсн «Бийән харслһна отрядмуд» гиҗ нерәдгдг багмудын экстремистск хәләцтә 13 һардачиг болн бүрдәһәчнриг бәрв.

Армянск ССР-т Арменя болн Нахичеванск АССР-ин межән өөрк районас зертә-зевтә отрядмудыг хооран авч һарһар кесн зөвшәл күцәгдҗәнә.

Политическ болн административн шунмһа керг-үүлдврмүд күцәснә ашт межә харлһна цергүд Азербайджанск ССР-ин цуг участкд государственн межә харлһиг шинәс тогтав. Контрабандар орн-нутгт зер-зев авч ирхәр седсн йовдлмуд зогсагдв. Туула сарин 26—28-д зөв уга һазрмудт межә давҗ һархар седсн 400 шаху күн бәргдв. Контрабандар авч йовсн 6 багла эд-тавр, 2 сай шаху иранск риал, 300 алтн мөңгн, үнтә нань чигн кегдлмүд тедннәс авгдв.

Бәәрн әмтн, олна организацс межә харлһна диг-дара күцәлһнд нөкд болҗана.

(ТАСС)

Бәәдл урдк кевәрн

«Хомутниковский» совхо... [illegible]

Суңһвр тосҗ

Малодербетовск район. Хальмг АССР-ин Деед Советд эндәс улсин зурһан депутат суңһдх зөвтә. Түрүләд терүнд ут тоодан 12 кандидат заагдсмн. Ильичин нертә колхозин колхозникүд әрәнинь суңһврин 63-ч тойгта округар әдл-ахун һардач В. Ф. Бурцевиг болн тер округар агропромсоюзин көдләчнрин профсоюзин райкомин пленум эднә колхозниц Т. Ф. Реусоваг заасмн. Болв эн хөөнь эврә кандидатуран буулһҗах әрлһ орулҗ өгв.

Тегәд цуг бийнь зурһан мандатд арвн негн кандидат бичҗ авгдсн бәәнә. Һурвн 63-ч, 64-ч болн 67-ч тойгта округудар, ирлцүһәр, нежәһәд кандидат Ильичин нертә колхозин ахлач В. Ф. Бурцев, Н. О. Городовиковин нертә колхозин ахлач Н. А. Черников болн «Красносельский» совхозин [illegible]

Бат ул тәвҗәнә

Иргчдән әлвг урһц авхин төлә эртәснь тохнята белдвр кех кергтә болна. Тегәд әдл-ахусин механизатормуд тәрәнә теегт цаглань органическ асрмҗ өгч, һазр эдбод кенә. Тәрәчнр сән чинртә буудя цеврлҗ тәрәнә эк белднә.

Эн җилин хаврин тәрәнә көдлмшиг цаглань ахр болзгт төгсәхин кергт Городовиковск района «Ленинец» колхозин тәрәчнр болн механизатормуд белдврин көдлмшән шуниктулҗана. Колхозин ах агроном И. А. Пильгуйн һардврар әдл-ахун тәрәчнр буудя цеврлһән түргдүлҗәнә. Хаврар тәрдг [illegible]

Төл авлһнд белдвр кеҗәнә

Приозерн района Хальмг АССР-ин 50 җилин нертә совхозд дамшлтта хөөчнрин то цөн биш. Үлгүрнь, Сергей Бовасвин, Сарва Менкеевин болн нань чигн ах хөөчнрин һарджах бригадмуд нидн җил нәәднр 100 хөн болһнас дундлад 110—120 хурһ авчхав. Болв әлвг төл авлһар делгрсн социалистическ [illegible]

... мүдәс авн гүҗрҗ көдлҗәнә. Сергей Бовасвин, Ваха Исяковин, Сарва Менкеевин, Заиндн Хамидовин, Анатолий Белеевин болн нань чигн дамшлтта малчнрин бригадмуд гүҗрҗ көдләд олна малыг һару угаһар үвлҗәнә.

Әдл-ахуд цуг бийнь 28 миңһн хөн болн 3 миңһн бод мал үвлҗәнә. Эдниг малчнрин 45 бригад хәләҗәнә [illegible]

...мта биш болвчн цоцмал-муд дотран вируста эмтн сурһульчнр дунд бәәдмн. Хойрдвар, ус уулһна диг-даран хадһлгджахш. Школын цуг бичкдуд нег ба-чокас нег савар ус уупа. Терүн деер хот уулһна гер дотрнь бузр. Хот уулһна эн гериг бидн до-ла дәкж бүртклвидн, тер дотр дөрв дәкж бак-териологическ шинжлһ келәвидн. Цуг тер шин-жлһсни кемд геснгүдл-... бәәхин тускар ашмуднь медүлсмн. Туула сарин 22-т кесн сүл шинжллһ-нә йовудт 40 пробиркәс 25-днь микробс илдкгдв.

Школын хот уулһна герт санитарн бәәдл хаһ-лгдхш, 608 бичкдүдин төлә зуг 60 стакан. 80 тәрлк бәәнә. Ааһ-савд де-зинфекц кехин төлә сав уга, һаран арчдг поло-тенц бузр, бичкдүд хот уухин өмн һаран уһахш. Тегәд бүртклһн кегдсн өдр — туула сарин 22-т школын хот уулһна гериг санэпидстанц хаачкв. Ах замч Т. Б.-Х. Убушиева мөңгнә ялла харһулгдв. Эн күүкд күн энд олн жи-лдән көдлҗәнә, социали-стическ дөрлдәнә диилә-чд тоолгдна. Болв хот кеснәс нань талдан төр-мүдт — хот уулһна ге-рин санитарн бәәдлд тө-рүц оньган өгхш. Района санэпидстанцин көдләчнр, тер мет республиканск санэпидстанцин көдләч-нр энүг кесг дәкж мөнг-нә ялд унһасмн. Болв за-мч бийдән ямаран чигн ашлвр кеҗәхш. Терүг иим үлгүр иткүлҗәнә. Эн зу-нар сурһульчнрин амрл-һна цагт школд амрчасн бичкдүдин багин 12 кө-вүн-күүкн хотас көлтә хордагдв.

Ода учрсн йовдлын хөөн хот уудг герин цуг көдләчнр — дөрвн күн, школын директор И. У. Оваева, медсестра Н. Н. Сангаджиева мөңгнә ял-ла харһулгдв. Эдн цугтан засглгдсна хөөн керг яс-рх гиҗ санх учр бәәсмн. Болв хот уудг гер хаагд-сна хөөн долан хонг давв. Сән хүврлтс ода деерән үзгдәд уга. Зуг сурһуль-чнрин төлә 600 стакан худлдҗ авгдсн бәәнә. Наа-дк кергтә ааһ-сав худлдҗ авгдад уга. Санэпидстан-цин өгсн заавרмуд күцә-гдлго бәәнә. Багшнр бий-снь ус буслһтха, гиж сан-эпидстанц нексмн. Мед-сестра Н. Н. Сангаджи-еван келсәр, багшнр тин-гхәр седхш, болв бийдн арһ уга.

Багшнр кичәлмүдин за-всрт бийдән ус буслһад-ца кедг болв чигн мадна төлә ус буслһхар седхш, гиж бичкдүд келнә. Тегәд школын бичкдүд эн өдр-мүдт өдрин дуусн өлн йо-вна. Нег үлү утдулгдсн өдрә багмудт оөдг бичк-дүд асхн 4 — 5 час күр-тл хот уга йовна. «Мадн яһж ундан хәрүлхмб? Хот уудг гериг кезә сек-хмб?». Иим сурврмуд эн-др Цаһан Амна 2-ч шко-лын сурһульчнриг чигн, теднә эк-эцкнриг үүмүлҗәнә.

ХӨӨЧИН Июлия,
мана эврә корр.

...болхла нег сай 400 миңһн арслнга ору авгдх зөвтә.

Эдл-ахун бәрсн күцәмжд малчнрин орулсн тәвц тем-дгтә. Үлгүрнь, тедн 611 тонн үкрә болн хөөнә мах ...

...рүнә ашт эдл-ахун хөөдин гүртм то 16 миңһнд икдв.

Элвг төл авгдснд И. Н. Саранговин, М. С. Чумба-евин, Н. Х. Саранговин бо-лн нань чигн ах хөөчнрин...

...Хамгин түрүн үвлин түр-шарт күрх олн зүсн хот бе-лдгдв. Эмтнд күч-көлснә бо-лн амрлһна му биш таал үүдәгдсн бәәнә.

Х. УРАНОВ.

Бәәдл урдк кевәрн

[illegible] ах хөөч Сергей Бульди-гировин хошт өөрдәд ирхлә малын хаша-хаац таньгдад бәәв. Эмтн бәәдг гер болхла һазаһаснь ясрулж шинрүл-гдсн бәәнә. Урднь муухн бәәдлтә гер юмна бәәдл һа-рч. Тер бийнь ясврин көд-лмш дала сәәнәр эс кегдснь үзгдв. Малчнрла харһад күүнджәтл мана сурвриг угтад баһ наста нег хөөч иигж келҗәнә:

— Шалдад цаһалһхла эн гер таалдан бәәдл һархмн.

Невчк бәәҗәһәд эн мадна түрүн ирсн йовдлиг тодлв. Тер кемд бидн теднә му ге-рин зург цокж авлавидн. Болв зург барлгдсн уга би-лә. Герт орад уга бәәж кә-длмшин халхар ик дуту-ду-ндс угаһинь медвидн. Ма-лын хаша-хаац бүрн-бүтн, үвлин кемд күрх өвсн бәә-нә. Тегәд чигн эн бригадт малас һару һарһгдад уга болҗана. Малын хош эргж йовсн кемд социальн-куль-турн-бәәцин халхар соньм-схд невчк эвго болв.

Даранн нег хошин эзн Джапар Галидович Мурта-залиев бийнь мадниг тосв. Эн хошт урднь С. Б. Анто-нов көдлҗәсн болж һарв. Хөөчнрин бригадмуд нег-негән сольсн бийнь дуту-ду-ндс үлдсмн. Д. Г. Муртаза-лиевин һарджах бригадын хәләврт 800 хөн бәәнә. Ту-рүн хурһлх чигн, көгшн чигн хөд нег отарт негдүл-гдсмн. Ик биш болвчн эн хош деер һару һарһгдж. Шүрүн хот баһ болсид хөө-чнр идг олзлхар нәәлҗәнә. Болв эн хошин эргнд сән идг уга болсн деерән сүргүд хәрүлдг бәәрн баһ. Юнгад гихлә, эн эдл-ахуд малын хошмуд өөрхн-өөрхн бәәдг болж һарв. Үкрч Исмаил Ма-гомедов эн идгиг мотобол нааддг бәәрнлә дүңцүлнә. Юнгад гихлә, эн бәәрн дее-... рһлһнә пунктур, хөд уһадг бәәрһүр туу-на. Туугдсн хөөдт нигт хот өггджәв, тедниг адһм уга-һар теегт хәрүлж йовсмн. Кошар хуучн бийнь ода күртл ясгдад уга. Үүднь хамхрха, терзин шил уга бәәсиг бас үзвидн. Тепля-кин терзмүд полиэтиленов пленкар хаагдж. Эмтн бәә-дг герин терзәр хәләхлә ма-лын хаша-хаац үвлзүллһнд муухар белдгдснь ил үзгднә. Тегәд чигн малын хашад дусал дуусдгт икәр өврсн угавидн.

Эдл-ахун хөөчнр үвлин хувц-хунрар муухар тетк-гдж. Шикр, савн, хувц-хунр уһадг порошок, нань чигн эд-тавр хулддг магазинд үв-лин эн өдрмүдт эрк биш кергтә баальн уга. Давж һарсн хошмудт хавстн авч ирсн уга бәәж. Олнд керг-лгддг эд-таврмуд болхла сүл дәкж үкр сард һарһж өгдсмн. Өдгә цагт шин жи-лин түрүн сар төгсхдән өөр-дж йовна. Талдан хошмудт оньган өгсн угавидн, болв энд малын шуһу белдж до-кументс өлгж уга. Нәәмдл-лһнә подрядт орсна, коопе-ративн эв-арһ эклж олзлсна хөөн зәрмснь терүг керг уга юмн, гиж тоолна. Зәрм һар-дачнр болхла малчнрур иржкөдлмшинь бүртклж хәләх-дән залхурҗана. Көдлмшин болн бәәцин таал му болх-ла өөдән һарцта күч-көлснә тускар келәд керг уга. Үл-гүрнь, күнд көдлмш кеһәд даарад ирсн күн халун борщ уух саната йовна. Зуг хав-стн уга болад борщ чангд-жахш.

Гемтсн болн му чинәтә малыг бәрж борддг хошт нам күрч чадсн угавидн. Юнгад гихлә, ирсн хош бо-лһнд хөөчнр зовлңган келж мадниг удан бәрв. Күнд ге-миг әртәснь эс эмнлхлә те-... гиг цуһар меднә. Давсн жи-лин дулан цагт совхозин тосхачнр ясврин көдлмш эс кеснд мана түрүн ирсн хо-шт эмтн бәәдг гер йир ту бәәдлд олзлгджана. Му бә-рәс хол биш бәәх сеновал овалгдсн өвсн ке-сәәхн бә-лж медгднә.

Хамгин хол А. О. Бадма-евин бригад көдлҗәсн хошас хойр күн аашхиг күләҗәнә-видн. Негдүлгдсн отар, гиж келгднә. Эднә хәләврт бәәх отариг яһж нерәдхнь нам медгдхш. Өөрдж ирсн хойр көвүнлә бәәдг гертнь орж иржәнәвидн. Мана сансар эн хош деер көдлҗәсн эмтн цуһар сольгдж. 1989 жи-лин ноха сарин 17-д бод мал болн хөд хәләҗәх бри-гадмуд негдүлгдлә. Тер цаг-гас авн нам күхнь тосхж чаджахш, гиж хөөчнр һун-длан келнә. Эврәнь хош деер бәәх гер уга болад те-дн талдан хошт бәәршлҗә-нә. Нег бичкн хорад, долан күн әрә багтҗана. Ода кү-ртл ямаран чигн ясврин кө-длмш кегдәд уга болҗана. Келхд, көдлмшин таал уга, тер бийнь хәләҗәх хөөдәс һару һарчахш. Дәкж иигж көдлж болшго, талдан көд-лмшт һарнавидн, гиж үүрл-сн көвүд келцхәнә. Совхо-зин һардвр ним бәәдллә эв-цлдж бәәлго бәәдлиг чиклх арһ хәәх зөвтә. Эн хошас хол биш бәәх малчнрин коллективст бәәдл невчк сән Энд бәәх малас һару һарһ-гджахш. Ода үвлин кем гүргүдән орчксн цагт заагд-сн дуту-дундсиг эрк биш уга келһнүр зөрүлгдсн ке-рг-үүлдврмүд батлж авх ке-ргтә. Зуг тер цагт үвлзүл-лһнәс баһ һарутаһар һарч болхмн. Малчнрин хошму-дыг хойрдад эргсн цагт бәә-дл урдк кевәрн үлдж гисн ашлвр кегдв.

Д. АЛЕКСАНДРОВ.

Суңһвр тосж

Малодербетовск район. Хальмг АССР-ин Деед Со-ветд эндәс улсин зурһан депутат суңһдх зөвтә. Түрү-ләд терүнд ут тоодан 12 кандидат заагдсмн. Ильичин нертә колхозин колхозникүд эврәннь суңһврин 63-ч той-гта [illegible] В. Ф. Бурцевиг болн тер ок-ругар агропромсоюзин көд-ләчнрин профсоюзин райко-мин пленум эднә колхозниц Т. Ф. Реусоваг заасмн. Бо-лв эн хөөннь эврә кандида-туран буулһҗах эрлһ ору-лж өгв.

Тегәд цуг бийнь зурһан мандатд арвн негн кандидат бичж авгдсн бәәнә. Һурвн 63-ч, 64-ч болн 67-ч тойгта округудар, ирлцнгүһәр, не-жәһәд кандидат Ильичин нертә колхозин ахлач В. Ф. Бурцев, И. О. Городовико-вин нертә колхозин ахлач Н. А. Черников болн «Кра-сносельский» совхозин ди-ректор В. Б. Даваев заагдж бичгдв.

Депутатнрин кандидатнр дунд хойр күүкд күн йов-на. Суңһврин 65-ч тойгта округар КПСС-ин таңһчин комитетин сеглэтр В. М. Ба-сановта болн партин райко-мин хойрдгч сеглэтр П. И. Малаховта хамдан района ах эмч Г. Н. Очирова зааж бичгдв. 68-ч тойгта округар района күүкд улсин олна организацас газетин селәнә эдл-ахун әңгин заведующ Т. М. Хахирова бийнь эв-рәннь нерән зааж, партин райкомин негдгч сеглэтр А. Б. Шириповта болн «Хончнурский» совхозин ди-ректор М. Д. Чокаевта бал-лотировать кегджәнә.

Района цутхлнд бәәх 66-ч тойгта округар «Путь к ком-мунизму» колхозин ахлач И. Е. Чернявский болн ДРСУ-н начальник Г. Г. Локтев бичгдж авгдв.

Хальмг АССР-ин Деед Со-ветин улсин депутатнрин кандидатнр дунд 10 комму-нист йовна, һурвнь партийн көдләчнр. Һурвн колхозник бәәнә, көдлмшчнр уга. Со-ветск болн комсомольск көд-ләчнр оржахш. Тавн орс бо-лн зурһан хальмг келн күн бәәнә.

Мана корр.

Бат ул тәвҗәнә

Иргчдән элвг урһц авхин төлә әртәснь тохнята бел-двр кех кергтә болна. Тегәд эдл-ахусин механизатормуд тәрәнә теегт [illegible] органическ асрмж өгч, һазр эд-бод кенә. Тәрәчнр сән чинр-тә буудя цеврлж тәрәнә эк белднә.

Эн җилин хаврин тәрәнә көдлмшиг цагланнь ахр бо-лзгт төгсәхин кергт Городо-виковск района «Ленинец» колхозин тәрәчнр болн ме-ханизатормуд белдврин көд-лмшән шунлтулжана. Кол-хозин ах агрономч И. А. Пильгуян һардврар эдл-ах-ун тәрәчнр буудя цеврлһән түргдүлҗәнә. Хаврар тәрдг тәрәнә культурмудын буудян кесг зүснь белдгдж одв. Хо-йр зүсн ичмәнә 330 болн 270 тонн экн күцц белн болв.

Эн эдл-ахуд эн җил 800 гектар һазрт ичмән тәргд-хмн. 900 гектарт нарн цецг тәрж урһахмн. Нарн цецгин экн бас белн болж одв. Ут-турштан 12 тонн нарн цец-гин экн белдгдв. Эдл-ахуд сой тәрлһнд онц оньг тусха-гджана. Эн культурин 18 тонн экн теегт тәргдхмн. Со-ин негдгч класин чинртәһәр белдгдсн экн 50 гектар һазр эзлхмн. 100 гектарт горох тәрхәр темдглв. Эдл-ахун тәрәнә теегт сорго, суданск өвсн, гречк, суй, люцерн болн нань чигн культурмуд тәргдхмн.

Иргч тәрәнә эк белдлһнд слесарь Ф. Ф. Гребцов, кө-длмшчнр К. Гадаева, В. Сен-ник, Л. Пулберн болн А. Иванова эдн өөдән һарцта-һар көдлв.

Ода «Ленинец» колхозин механизатормуд болн тәрә-чнр тәрәнә теегт минеральн болн органическ асрмж ке-жәнә. Асрмжин цуг көдлмш эн җилин түрүн кварталын эргцд төгсхмн. Терүгән бол-згаснь урд күцәхәр эдл-ахун механизатормуд шунж көд-лҗәнә.

ИСКИТИМИН Б.

Армянск ССР-т Армения болн Нахичеванск АССР-ин межин өөрк районас зерта-зевтә отрядмудыг хооран авч һарһһар кесн зөвшәл күцәгджәнә.

Политическ болн административн шиимһә керг-үүлдвр-мүд күцәснә ашт межә харлһна цергүд Азербайджанск ССР-ин цуг участкд государственн межә харлһиг шинәс тогтав. Контрабандар орн-иутгт зер-зев авч ирхәр седсн йовдлмуд зогсагдв. Туула сарин 26—28-д, зев уга һазр-мүдт межә давж һархар седсн 400 шахц күн баригдв. Контрабандар авч йовсн 6 багла эд-тавр, 2 сай шахц иранск риал, 300 алтн мөңгн, үнтә нань чигн металлд төлһәс авгдв.

Бәәрн эмтн, олна организацс межә харлһна диг-даран күцәлһнд нөкд болҗана.

(ТАСС)

Төл авлһнд белдвр кежәнә

Приозерн района Хальмг АССР-ин 50 җилин нертә совхозд дамшлтта хөөчнрин то цөн биш. Үлгүрнь, Сер-гей Боваевин, Сарва Менке-евин болн нань чигн ах хөө-чнрин һарджах бригадмуд нидн җил нәәднр 100 хөн болһнас дундлад 110—120 хурһ авцхав. Болв элвг төл авлһар делгрсн социалисти-ческ дөрлдәнә нүүрт һарснь ах хөөч Умар Дадаевин бри-гад. Нүүрләчнр нәәднр 100 хөн болһнас дундлад 142 хурһ авв.

Цуг эдл-ахуһар авад хә-ләвчн элвг төл авгдсмн. Те-рүнә ашт совхозин хөөдин гүртм то 12 һар миңһнд өсв. Эс гиж нәәднр 100 хөн бол-һнас дундлад 103 хурһн ав-гдв. Эдл-аху 77 һар тонн ноосна цевр нөөрүл худлдад җилә зураһан давулж күцәв. Махна цехин көдләчнр чигн сәәнәр көдлв. Үлгүрнь, ах хөөчнр Юрий Джаловин, Пахрудин Омаровин, Абдул-Гамид Алиевин болн нань чигн эмтнә һарджах бригад-муд иргүдиг хәләж бордлһар темдгтә күцәмжс бәрсн бәә-нә. Эдн махна комбинатур 7 миңһн ирг йовулснд толһа болһнь дундлад 41 килог-рамм татв. Өөдән дамшлтта ах үкрч Павел Лиджиевин һарджах бригад нег баг бод мал махнд орулж өгснд тол-һа болһнь дундлад 424 ки-лограмм татв. Цугин ашт совхоз 780 шахц тонн үкрә болн хөөнә мах государствд худлдад 1989 җилин зура-һан 108 процентд күцәсмн.

Совхозин фермсин көдләч-нр олна малыг бүрн-бүтнәр үвлзүләд олна малас авлг эдл-ууш һарһлһна болн худ-длһна шин җилин зураһан давулж күцәхин төлә эн өдр-мүдәс авн гүжрж көдлҗәнә. Сергей Боваевин, Ваха Иса-ковин, Сарва Менкеевин, Заинди Хамидовин, Анато-лий Белеевин болн нань чи-гн дамшлтта малчнрин бри-гадмуд гүжрж көдләд олна малыг һару угаһар үвлзҗәнә.

Эдл-ахуд цуг бийнь 28 миңһн хөн болн 3 миңһн бод мал үвлзҗәнә. Эдниг мал-чнрин 45 бригад хәләҗәнә. Теднәс һуч һар бригаднь отармудан болн сүргүдән һару угаһар үвлзүлҗәнә.

— Малын фермсин көд-ләчнрин эзни килмжнь көд-лв. Эдн күч-көлс бүрдәлһнә болн үйлһнә шин эв-арһд орж көдлҗәнә. Тегәд чигн күч-көлснә товчлгч ашмуда-рн соньмсжах малчнр гүж-рж көдлҗәнә. Сүл җилмү-дин эргцд эднд күч-көлснә болн амрлһна сән таал үүд-әлһнд эдл-аху ик оньг өгдг болв. Терүнәс иштәһәр күч-көлснә һарц чигн өсәд көд-лҗәнә, — гиж совхозин пар-тийн организацин сеглэтр С. С. Саратиров келв.

Совхозин малчнр эн өдр-мүдт иргч цагин тускар уха-лж көдлҗәнә. Эдл-ахуд нә-әднр хөд хәләҗәх 17 бригад төл авлһна өөдән дааврта кемд цуг халхин белдвр ке-жәнә. Теплякуд ясгдад ду-лалгджана. Терүн дотр ясль-муд болн идшмүд үглгджа-на. Кергтә тоот зер-зевмүд белдгджана. Сән чинртә өв-сн болн хуурә солом хорһаг-дсн бәәнә. Шин җилд элвг болн чаңһ-чиирг төл авхин төлә хөөчнр отармудан сә-нәр хәләлһнд килмжан өгчә-нә. Терүнә ашт совхозин хөд һоллгчдан бүрн-бүтнәр болн му биш чинртәһәр үвлзҗәнә.

Х. ХОШЕУТОВ.

● Теһникиг—белнә зергләнд

Иргч урһцин тускар ухалад

Мана района тәрәчнр ни-дн җил му биш урһц хураж авла, тегәд эн җил чигн өөд-ән урһц авхин төлә хаврин көдлмшт цуг халхин белдвр кежәнә. Үлгүрнь, «Дружба» колхозин механизатормуд, цутхлн мастерскойсин ясврч-нр ах инженер Николай Федорович Чубовин һардврт техник яслһна көдлмшән гра-фикәр темдглсәр болхла түр-гәр күцәҗәнә. Эдн гүжрж көдләд цуг плугмудыг, бо-ронсиг, культиватормудыг белнә зергләнд зогсачкв. Намр-үвлин кемд һучн трак-тор ясгдх гиж зуралгдснас хөр һарнь ясгдж одв. Кол-хозд буудя болн малын хо-тын культурмуд хурадг ком-байнмуд бас түргн йовудта-һар ясгджана.

Кировин нертә колхозин тәрәчнр чигн хаврин тускар ухалад гүжрж көдлҗәнә. Эдн нидн җил долан миңһн гек-тар һазрин аһуһас буудян зүүтә культурмуд хураж авцхав. Тегәд тәрәнә гектар болһнас дундлад 26 центнер буудя цокж авв. Байн урһц хураж авсн тәрәчнр зурһан миңһ һар тонн буудя госу-дарствд худлдв. Җилә зура-һар болхла миңһн тонн бүү-дя худлдгдх бәәсмн. Эдл-ахуд тәрәнә экнә, буудян зүүтә хотын, өвснә болн си-лосин бат көрн белдгдсн бәәнә.

Эдл-ахун күч-көлсчнр ах инженер В. И. Вололазскин һардврт хаврин кемд ни-негн белдвр кежәнә. Үлгүрнь, һазр эд-бод келһнә болн тә-рәнә цуг техник белнә зерг-ләнд зогсагдж одв. Колхозд трактормуд, комбайнмуд бо-лн нань чигн зүсн техник түргн йовудтаһар ясгджана. Үлгүрнь, намр-үвлин кемд хөр һар трактор белнә зер-гләнд зогсагдв, ода болхла ясврт арвн трактор зогсагх-сн бәәнә.

«Володарский» совхозин болн мана района нань чигн эдл-ахусин механизатормуд, ясврчнр бас иргч урһцин тускар ухалж көдлҗәнә. Цуг районһар авад хәләхлә трак-тормудын 80 болн ус орул-дг техникин 70 һар процен-тнь белнә зергләнд зогсаг-дв. Буудя хурадг комбайн-мудын 50 һар процентнь яс-гдж одв. Района цуг эдл-ахусар техник яслһнд 20 һар шишлүлгдсн бригад көдлҗә-нә. Эдн хоорнд социалисти-ческ дөрлдән өргн делгрлт авсн бәәнә. Эдл-ахусар тех-ник яслһна көдлмшин чинрт ик оньг өггджәнә. Үлгүрнь, ясглсн техник зуг шишлн комисс бүртклж хәләснә хөөн белнә зергләнд зогсаг-дна. Эн җил ясврчнрт күч-көлснә болн амрлһна сән таал үүдәлһнд эдл-ахус ик килмж өгчәнә. Ахрар келхд, хаврин-тәрәнә көдлмшиг ахр болзгт болн агротехническ сән таалд давулхин төлә рай-онн тәрәчнр цугинь кежәнә.

В. ВЛАСОВ,
Приютненск АПО-н ах ин-женер.

Нәәмәдллһнә нилчәр

Яшалтинск района «Заве-ты Ильича» колхозин малч-нрин коллективс үвлзллһнд тохнята белдвр кеж бүрдәм-жтәһәр давулжана. Өөдән һарцтаһар көдләд, социали-стическ дөрлдәнә диилчн-рин зергләнд йовх коллек-тивс дунд ах хөөч коммунист В. Д. Антоненко һарджах нәәмәдллһнә бригад йовна. Ни-негн бригадын хәләврт бәәх 1300 хөөдәс һару һа-рад уга. Үвлзүллһиг бүрдәм-жтәһәр давулжах хөөчнр ма-лын хотыг эрвнәр олзлжа-на. Дәкәд болхла, патокиг болн нань чигн минеральн немрмүдиг малын хотд нем-сна хөөдин чинән ясрад йов-на. Сән чинәтә малас элвг төл авгдхиг меджәх улс хөө-диг хотллһнд ик оньган өг-чәхнь медгджәнә. Җил болһн өөдән күцәмжс бәрж көддг нәәмәдллһнә коллектив эн җил 100 хөн болһнас 100 хурһ авх үгән өгв.

Өөдән социалистическ даа-лһвр авлһнд ниднәһә бат ул тәвгдсмн. Күч-көлс бүрдәл-һнә шин эв-арһд — нәәмәд-ллһнә подряд олзлсна ашт эн бригад хөн болһнас цевр нөөрүләр 2,3 килограмм ноос кирһж авла, намрар экәснь салһсн хурһд дундлад 26 килограмм татв. Келхд, цуг үзмжәр производственн зу-расан күцәсн нәәмәдллһнә бригад келсн үгдән күрх.

Мана корр.

Эндрк тойгт

УМШТН

△ **ОЛНА НЕКВРМУД — ОНЬГИН ЦУТХЛНД**

КПСС-ин райком: үүлдврин дамшлтас — 2-ч халх.

△ **1989 ЖИЛД ХАЛЬМГ АССР-ин СОЦИАЛЬН-ЭКОНОМИЧЕСК ДЕЛГРЛТ**

Статистикин Хальмг республиканск заллтын соңсхвр — 3-ч халх.

△ **АМР БИШ ТӨРМУД БӘӘНӘ**

Уголовн хәәврин үүлдврәс — 4-ч халх.

• Депутатын кандидатын тускар

Шунмһа хәләцтә көдлмшч

Намрин хур оржасн бүркт тер өдр «Прудовый» совхозин мастерскойд цөөкн күн көдлҗәлә. Дангин көдлмштән даргдад бәәдг даргнч чигн кех көдлмш уга болад герүрн хәрҗ одв. Көдлмшч өдр чиләд уга бәәсн бийнь совхозин токарь эврә зер-зевән төмр яршгт дүрҗәв. Механическ мастерскойин көдлмшчнр көдлмшч өдрән болзгаснь эрт төгсәхәр шидснь медгдв. Удашд орсн хурас көлтә һазр улмтад, трактормуд теегт хара зогсҗасмн. Иим бәәдл механизатормудыг чигн салврулв.

Тегәд мастерскойд ө-чимән уга бәәдл тогтв. Зуг нег тракторин өөр нег күн көдлҗәснь үзгдв. Иртмҗин бәәдл му болсн бийнь нег механизаторнь техникән теегт һарһхар бел кеҗәсмн. Харһурҗасн мастерскойд эврәннь тракторан һанцарн ясҗах кемб тер гиҗ сангдв.

— Мендвт, кемб та?

— Мендвт. — Тракторин цааһас таньдг күүнә чирә үзгдв. Эннь мини кезәнк таньл тракторист Валерий Замбаев бәәҗ.

— Һанцарн көдлҗәнчи? Мастерскойд чамас нань күн үлдсн уга бәәдлтә.

— Ода яхв. Һанцарн көдлҗәнәв. Наадксинь техник ясгдсн болх, би болхла, тракторан күцц ясхар бәәнәв. Цөн өдр давхла, һазр хагсад, теегүр һарх кергтә болх. Тер кемд техник эвдрхлә, теегт терүгән ясх кергтә болх. Тиим болшгоц тәлә би эврәннь «Кировцан» сәәнәр бел кечкнәв. Кевә трактор хамхрлго көдлхнь тер кемд медгдх.

Валерийлә би нег футбольн наадна хөөн таньлдлав. Тиигхд Целинн района хурагдсн команд Приютненск районас ирсн командыг диилв. Наадн эклсн дару эңүг үзүв. Дунд цогцта эн наадач-харсач болҗ бәәдәд, наадк командын дәврәчнрт мәәһиг үүднд цокҗ орулх күсләдән күрх арһ өглго бәәв. «Комбат», сән! — гиҗ болельщикүд ни-негнәр хәәкрлдҗәв. Акад нерн, гиҗ нанд сангдв. Наадк футболистнрлә дүңцүлхлә, «комбат» теднәс невчк ах болҗ медгдв, болв техникин халхар, хурдарн чигн эн баһчудас ард үлдсн уга. Наадна хөөн би терүнүр өөрдәд таньлдув. «Валерий Замбаев», — гиҗ эн хәрү өгв.

— Юңгад тадниг «комбат» гиҗ нерәддв?

— Таньлмудм намаг тиигҗ нерәднә. Юңгад батальона командир болсинь медҗәхшүв, болв нанд эн нерн таасгдна, — гиҗ Валерий инәмсклв.

Тер цагас авн кесг җил давв. Валерий Убушаевич коммунистнрин зергләнд орв, шин техник — К-700 трактор залхиг дасҗ авв. Күч-көлсч коллективин советин ахлачд энүг үүрмүдь сун...

Нег-хойр өдртән гертән бәәһәд гер-малан ахулхд гергндән дөң болх. Келхд, көдлмштән тиим дала цаг һарһдгин тускар би эврәннь гергндән яһҗ цәәлһхән медхшив. Көдлмшин гүргү цагт герүрн зуг бийән уһахар, хонхар однав. Эврәннь гертән квартирант кевтә күн болҗанав. Цуг механизатормудын тускар тиигҗ келҗ болхмн. Үүрмүдм хәрҗ одхла чигн көдлмштән бәәдв, тиигҗ көдлдглә би нәҗлдүв. Болв наадкснь бас нанла әдл тиигҗ дастха гиҗ некҗ чадшгов.

Валерий Убушаевичин келснь чик. Үнндән тиим, селәнә механизатормуд наадк көдлмшчнр дорхнь икәр көдлнә. Терүн деер амр биш эн көдлмш дасҗ авх седклтә баһчудын то баһрад йовна. Тегәд селән һазрт үлдснь нәрн тиим таалд көдлдг болҗана. Тиигчкәд олна малыг хотар күцц теткхин, буудя хулдлһна зураг күцәхин, цагтнь тәрә тәрхин, цагтнь урһц хурахин төлә сәәнәр көдлх кергтә.

— Мана цуг механизатормуд Валерий Убушаевичлә әдл болсн болхла, мадн көдлхд амр болх билә, — гиҗ совхозин партийн организацин секләтр Б. К. Натыров келнә. — Көдлмш кехләрн цуцрдго күн. Тәрәнә теегт һархларн нам өдр-сө уга көдлнә. Эн күн альдас чидл авдв гиҗ зәрмдән алңгтрнав. Совхозд бәәх цуг техникиг дасҗ авад ямаран болв чигн техник залҗ чадна. Кергтә болхла комбайнер болҗ көдлнә, тиигчкәд күч-көлснә өөдән һарц күцхәр зүткнә. Тегәд В. У. Замбаев туслц эврә тавн җилә зураһан давсн намрин эклцәр күцәчклә.

Әгл көдлмшч эн күн көдлмшин өөдән үзмҗсәрн нерән туурулҗана. Болв совхозин әмтн энүг экн түрүнд үнн чик седклтә, нег мөслгч хәләцтә, цаһан саната күн гиҗ күндлнә. Ода, оңдарулһна кемд, ямаран чигн үчрар шалһхар седдг әмтн бәәнә. Һардачнрин һарһсн эндүсин, алдгудын тускар тедн өдр-сө уга келхәр седнә, кергтә эд-таврар теткллһн бүрдәгдәд уга гиҗ һардачнрин муутхна. Ахрар келхд мана бәәдл-җирһлд дуту-дундс ода чигн олн бәәнә, ахр цагин туршт тедниг ууруләҗ болшго. Болв тер мел кү шалһдг улс бийснь ю кеднв? Валерий Убушаевич болхла, талдан хәләцтә күн. Эн хамгин түрүнд тернн учр-утхиг медҗ авхар зүткнә. Дуту-дунд һарһсн кү шалһхла, тер дутудундыг яһҗ чиклхин туск сүв-селвгән орулна, тер селвгиг күцәлһнд эврән орлцна. Тегәд совхозин көдлмшчнр энүг ик гидгәр күндлнә. Күч-көлсч коллективин совет суңһгдсн цагт терүнә ахлачд В. У. Замбаев су...

ОЛНА НЕКВР—ОНЬГИН ЦУТХЛҢД

Күч-көлсч коллективсин олна-политическ бәәдл-җирһлиг демократизацлһн, партин районн комитетин, улсин депутатнрин бәәрн Советмүдин болн эдл-ахун органмудын көдлмш олнд өргәр күргҗ медүллһн, оңдаруллһна йовцд олна организацс улм шунмһаһар орлцуллһн районд ил кергт тохрагдҗана. Улсин эдл-ахун заллһна комплексин, нәәмәмдллһнә болн кооперацин улд производственн болн экономическ хәрлцәнә структур ясрулгдҗ, района экономик социальн улм ик зорүллт авчана. Оңдаруллһн күнд кевәр кегдәд, хаһлгдад уга шин тәрмүд үүдәһәд, социальн күчллт чаңһрҗасн бийнь, цуг тернь районн партийн организацсин, күч-көлсч коллективсин көдлмшт болҗах оңдаруллһна күцәмҗ болҗана.

Партин XXVII съездин социальн-экономическ делгрлтиг түргдүллһәр батлҗ авсн, КПСС-ин ЦК-н терүнә хөөтк Пленумсин шиидврмүдәр цаарандк тодрха делгрлт авсн концепц, СССР-ин улсин депутатнрин Съезд деер зөв-йосар батрулгдв. Тернь демократизацин болн олнд күргҗ медүллһнә авц-бәрцәр цуг девсңгүдин партийн комитетмүдәс көдлмшин янз болн эв-арһ ункарнь хүврүллһиг, закгч-заавр өглһнә эв-арһас хөөһлһиг, политическ һардлһна янз дасҗ авлһиг, партийн болн государственн органмудын үүл даалһна зөвиг тодрхалҗ йилһлһиг, цуг кемҗәнд серлтә дисциплин батруллһиг некв.

Тиим таалын бәәдлд бидн закҗ һардлһна, советск болн эдл-ахун органмудын, олна организацсин ормд көдллһнә дамшлтан, күч-көлсч коллективсин тоолвр оньгтан авлһн угаһар кабинетн шиидвр батлдган уурвидн.

Ямаран болв чигн үчрар партин райкомд үүдәгддг бәәсн олн зүсн комисеьмүд, штабмүд, әлчвр уга кегдв. Района улсин эдл-ахун тер эс гиҗ эн әәгс делгрүллһнлә заллһдата хамцу тогтаврмуд авхшвидн. Советск эс гиҗ эдл-ахун органмудын медлд ордг тәрмүд партин райкомин бюрод хәләдгиг темдгтәһәр хасвидн. Терүнәс ишта партин райкомин бюро эклц партийн организацсин нилч өөдлүллһнд, теднә бүрдәмҗин-политическ батрлһнд, кадрмудла кедг көдлмшиг ясруллһнд, тәвгдсн тәрмүд күцәлһиг идеологическ теткллһнд икәр оньган тусхадг болв.

Шинәр көдллһнә дамшлт мана кадрмуд ямаран кевәр дасҗ авдг болна, теднә политическ тахшлтас болн тәвгдҗәх тәрмүд медлһнәс ишта, темдглсн күцлмүдт түргәр күрлһн, оңдаруллһна йовуд ирлцәтә болхнь лавта. Терүнәс ишта партин райкомин көдлмшин түрүн зерглән кадрмудла кедг көдлмшиг ясруллһнд, теднинг шүүҗ авлһна, көдлх ормднь тәвлһнә болн сурһмҗллһна тәрмүд һарч ирв.

Бүклдән района кадрмудла кедг көдлмш сән халхүр көндрв. Күч-көлсчнрин тоомср әәлҗәх, чадмг әмтиг һардгч көдлмшт зааҗ темдглҗ болн конкурсн улд һардачнриг шүүҗ авлһна дамшлт өргәр олзлгдҗана.

Партийн организацсин, күч-көлсч коллективсин сүвселвг тоодан авч кадрмудын көрң бичгдв, партин райкомин бюрон сүүрт хәләгдснә хөөн теднә нернь районн газетд барлгдв. Болв кадрмудла кедг көдлмшин тодрха систем үүдәхин төлә ода чигн ик көдлмш кех кергтә. Юңгад гихлә нерни төлә көдлдг йовдлмуд ода чигн баһ биш бәәнә. Зәрм организацсар әмт икәр орулго кадрмудын «цаасна» көрн үүдәсн бәәнә. Ташр күч-көлсч коллективсин ухан-тоолвр оньгт авгдхш. Көрнд орулгдсн әмтнлә ямаран чигн көдлмш кегдхш, зәрмдән терүнә тускар күн медхш. Энүнә туст оньган өглго көдләд бәәҗ, кесг ПМК-ст специалистнриг хаҗуһас хәәх кергтә саам ирв. Кадрин сән хань угаһар экономическ болн социальн тәр хаһлхд йир күнд болхмн.

Эклҗ партийн организацсин туст үлмәһән өөдлүлхин, тедн илт дөңгән күргллһиг ясрулхин төлә КПСС-ин райкомин бюрон сүүрт хәләснә хөөн партин райкомин аппаратын эклц партийн организациг уурулвидн. Даавврта көдләчнр күч-көлсч коллективсин эклц партийн организацст тоод зогсв. Иңгтә ашлврмуд кехдән ода чигн әрт. Болв адл хоцрҗах партийн организацст партин райкомин секләтрмүд, әәгсин заведуюшнр болн талдан чигн даавврта көдләчнр дангин үүлдлһн, мана тоолврар, тер эс гиҗ эн коллективд политическ көдлмшин һоллгч зәрүллтсәр кергин йовуд шулуһар ясруллһнд тусан күргх.

Эклц партийн организацсин дәәч үүлдвриг хәләлһн коммунистнрин шунлт болн седвәр өөдлүллһнд ач-тусан күргҗәнә. КПСС-ин XXVIII съезд көдлмшән эклх өдр күртл коллектив болһна. бүкл района социальн-экономическ делгрлтин илт үүлдлһнә программ батлҗ авгдсн бәәнә. Политическ реформин болн идеологиин, партийн дотр-дундын бәәдл-җирһлин йовц ясруллһна, социальн-экономическ политикин халхар кеҗ-күцәх тәрмүд терүнд темдглҗ авгдв.

Ямаран эв-арһар болв көрңгәр социальн тәрмүд күцәлһиг түргдүлҗ болх, теднә үүллһнә учринь медҗ, терүг күцәлһнә олз-туста эв-арһ олҗ авлһн болн күцсн ашинь күүнә сәәһин төлә церглүллһн — партийн организац болһна илт кергт хүврв. Социальн тәрмүд күцәлһнә хаалһ партийн организац ямр дүңгә түргәр олҗ чаддг болна, терүнәс ишта коммунист-һардачин, цуг партийн организацин, партийн комитетин бүкләдән тоомсрнь ирлцәтә болна.

Оңдаруллһна дәрвн җилин туршарт ункарнь хүврүлгч экономическ реформин таалд, района экономик делгрүллһиг түргдүллһнд күч-көлсчнрин седвәр өргҗ, терүнә улд социальн тәрмүд хаһллһиг партин райком, эклц партийн организацс бүрдәҗ чадв. Района промышленн предприятьмуд цуг экономическ үзмҗсәр дәрвн җилә зураһан күцәв. Государственн болн кооперацин розничн эд-таврин әргцин кемҗән заасн цагин әргцд 27 процент өсв, эс гиҗ эн һурвн сай һар арслңгд икдв. 1989 җилд потребкооперацар дамҗулҗ района күн болһна тоод 930 арслңга эд-тавр хулдгдв.

Давсн җилд района тосхлтын организацс 8 сай арслңга һоллгч көрңгүд эдлврт орулҗ өгв. Цуг бийнь 10 сай арслңга капитальн тәвцс олзллһнд орулгдв, 6,5 сай арслңга тосхлтын-монтажн көдлмш кегдв.

Района селәнә эдл-ахун күч-көлсчнрин төлә нидн җил му биш күцәмҗтә болв. Агропромышленн комплекст тәрә тәрлһнәс авгдлг эдл-уушин зура цуг зүсәрнь күцәгдв. Буудя хулдлһна зура тавн холванд давулҗ күцәгдв. Темс хулдлһна зура 156 процент, бацин культурмуд — 103 процент күцәгдв. Мах, ноос, өндг орулҗ өглһнә зура күцәгдв. Района колхозмудт болн совхозмудт 15 сай һар арслңга ору авгдв.

Терүнәс ишта 1989 җилд шин тосхлтд болн социальн кергллтд зуг колхозмудт болн совхозмудт 4,5 сай һар арслң һарһгдв. 1985 җиллә дүңцүлхлә әмтнд мөңгәр туслмҗ күргллһнә кемҗән 4,1 холванд, тер тоод бәәцин — 17 холванд өсв. Потребительск кооперацин розничн эд-таврин әргц нег сай һар арслңд икдв.

Селәнә эдл-ахун эдл-уушн һарһлһиг өргҗүлснә ашт района әмтиг хот-хоолар теткллһн ясрв. Тәрә-темсәр күцц күртмәр әмтн теткгднә. Мах болн үс орулҗ өглһнә зура давулҗ күцәгдснәс ишта, эн зүсн эдл-ушин зәрм хүвинь дотр-дундын рынкд орулад, государственн эврә үнәр әмтнд хулдвидн.

Колхозмудын болн совхозмудын цутхлң селәд күртл сүл хойр-һурвн җилин әргцд хату девскртә хаалһс тосхгдх зөвтә. Өөрхн иргчдән малчнрин хошмуд электрификацллһн дуусгдхмн. Баһ Дәрвд селәнд үсна сүрвлҗ болн канализац тосхлһн зөв бишәр ударҗана. Района селәнд культурин Гер, бәәцин Гер, бичкдүдин көгҗмин школ, пионермүдин гер, хулд-гүүлгәнә цутхлң уга. Цуг некврмүдлә ирлцәтәһәр тосхгдсн бичкдүдин учреждеңьс, школмуд район деерәнь болн селәдәр дутҗана. Селәнә Советмүд медицинск учреждеңьсәр, хулд-гүүлгәнә предприятьмүдәр кергтә кемҗәнәс баһар теткгдсн бәәнә.

Хаһлгдад уга бас чигн тәрмүд цааранднь зааҗ болхмн. Эдниг медсн деерән, тедниг күцәлһнә чик хаалһ медлһн кергтә. Күч-көлсч коллективсиг терүг күцәлһнд чикәр залҗ, олзлгдад уга көрң илдкҗ олзллһн мана цугтанмидн керг. Партин райкомин, эклц партийн организацсин кемҗәнд оңдаруллһиг өдгә цага политическ һардлһна учр-утхинь бидн терүнд үзҗәнәвидн.

Әмтнә җалв болн олна саңгас олзлһн өслһиг тоод авч, эн тавн җилә эклцәс авн района әмтнә бәәхтә-җирһлин кемҗән урдк тавн җилинлә дүңцүлхлә кесг холванд өөдлв. Деерәс ямаран чигн дөң күләлго, күч-көлсч коллективсиг гүҗрмг күч-көлснд агсад, социальн делгрлтин тәрмүд күцәлһиг улм ясруллһн — өдгә цагин некврн.

П. МАЛАХОВ,
КПСС-ин Малодербетовск райкомин хойрдгч секләтр.

Баһ

СОВЕТСК СОЮЗАР

Мана федеративн гер

ОРСМУД ТАДЖИКИСТАНАС ЯҺАД НҮҮҖӘХМБ?

Бәәхд таалта патьр болн седклднь тааста сән көдлмш күүг, жахрлата кермлә әдләр, нег һазртнь бардмн гиҗ тоолдгдмн. Болв эн тоолврис Таджикистанд бәәх кесг орсмуд эвдҗәнә. Үлгүрнь, баһ наста инженер Владимир Добрынин эврәннь бәәсн һурвн өрәтә патьран, нег үлү ик иргчтә сән көдлмшән хаяд, Таджикистана хотл Душанбе балһснас юн учрар һарч йовад. Әрәсән цутхлңд бәәх нег балһснд олҗ бәәв?

Инженер Добрынин 10 ...дт бәәх әмтнлә патьрмудан сольхар зүткдг билә.

— Миниһәр болхла, Володя энд тогтҗах бәәдлыс зулад йовҗ одв, — гиҗ негдлтин отделочн фабрикин ах инженер Татьяна Маслова келв. — Негдвәр, 1989 җилин эклцд энд һазр чичрәд, ик күчтә аюл болла, тиигхд хойр зу һар күн хорла. Эн аюл Душанбен хаҗуд болла, терүнә хөөн һазр дәкнәс чичрх гиҗ балһсна әмтн икәр әәцхәлә. Хойрдвар болхла, хоша бәәх Ферганад болсн йовдл энд бәәх ...

зөвәр күнд болҗ одв, юңгад гихлә тавн җил хооран техникум төгсәхләм намаг энлк негдлтин сурврар Украина Черновцы гидг балһснас Душанбеһүр илгәлә. Өрк-бүлмүдәс өөрхнд туссн әмтн дорхнь би йир му бәәдлд тусув, юңгад гихлә, хаяхая герүрн хәрхин төлә дала һару һарһнав. Ташр Таджикистанд әмтиг патьрар теткллһн цуг орн-нутгт дорхнь йир му, тегәд чигн би кесг җилин туршт патьр күләх болҗанав. Ода деерән сән таал ...

бәәрн келн-әмтнә авг-бәрциг болн культуриг күндлхлә, тедн мадниг чигн күндллнә. Таджикск келн медлг намаг эдн нам эврәннь келн күн гиҗ санцхана».

— Сүл долан сарин дотр манад 229 көдлмшчнр болн инженермүд көдлмшәсн һарв, — гиҗ предприятин партийн организацин секләтр Абдукарим Хикматов келв. — Юн учрар һарчадг болхв гиһәд, бидн социологическ шинҗлгт кеввидн. ...

дач-харсач болж наадл. Наадк командын дәврәчнрт мәәһиг үүдид цоок орулх күсәлдән күрх арһ өглго бәәсмн. «Комбат», сәә! — гиж эв. «Комбат», сәәв! — гиж боледьшикүд ни-негнәр хәәкрлдҗәв. Акад нерн, гиж нанд сангдв. Наадк футболистнрлә дүңцүлхлә, «комбат» теднәс невчк ах болж медгдв, болв техникин халхар, хурдарн чигн эн баһчудас ард үлдсн уга. Наадна хөөң би терүнүр өөрдәд таньлдув. «Валерий Замбаев», — гиж эн хәрү өгв.

— Юңгад таниг «комбат» гиж нердәв?

— Тәрлмудм намаг ти- гиж нерднә. Юңгад батальона командир болснь медҗәхшүв, болв нанд эн нерн таасгдна, — гиж Валерий инәмсклв.

Тер цагас авн кесг жил давв. Валерий Убушаевич коммунистнрин зергләнд орв, шин техник — К-700 тракторин залдгиг дасж авв. Күч-көлсч коллективин советин ахлачд эңүг үүрмүдиь сунһв. Терүнлә шинәс харһх саам нанд шидр учрв.

— Валерий, тегәд чи СТК-я ахлач болад эндр һанцарн көдлҗәхмч? Көдлмшч ормдан үлдәд техникән сәәнәр ястн гиж наадксаси юңгад эс некдвч?

Тим зөв нанд уга гиж санҗанав. Юңгад гихлә механизатормуд тәрәнә тееғт һархларн цаган тооллцлго көдлнә. Эрт хаврас авн ора намр күртл эдн амрлһна өдр угаһар көдлнә. Хаврин тәрән тәргднә, хөөннь урһц хурагдна, шинәс һазр хаһлгддад тәрән тәргднә, тиигҗ үвл күртл көдлмш чилхш. Үвл ирсн цагт мана кергүд невчк баһрна. Болв сольгддг әңгс хатяр болдг цагт техникән шинәс күцц бел кехд күчр болна. Тегәд тасрхан уга кегддг көдлмшт тиим сул цаг учрхла механизатормудт ик байрта болна.

хәләцтә, цаһан саната күн гиж күндлнә. Ода, оңдарулһна кемд, ямаран чигн учрар шалһхар седдг эмтн бәәнә. Һардачнрин һарһсн эндүсин, алдгудын тускар тедн өдр-сө уга келхәр седнә, кергтә эд-таврар теткднә, кергтә эд-тавраг һарһна бүрдәгдәд уга гиж һардачнрин муутхна. Ахрар келхд мана бәәдл-жирһлд дуту-дундс ода чигн олн бәәнә, ахр цагин туршт тедниг уурулҗ болшго. Болв тер мел күн шалһдг улс бийснь ю кедв? Валерий Убушаевич болхла, талдан хәләцтә күн. Эн хамгин түрүнд тернн учр-утхиг медҗ автхар эүткнә. Дуту-дунд һарһсн күн шалһхла, тер дутудундыг яһҗ чиклхин туск сүв-селвгән орулна, тер селвгиг күцәлһнд эврән орлцна. Тегәд совхозин көдлмшчнр эңүг ик гидгәр күндлнә. Күч-көлсч коллективин совет сунһгдсн цагт терүнә ахлачд В. У. Замбаев сунһгдснь хара биш йовдл.

Валерий Убушаевичд олна кесг даалһвр даалһгдсн бәәнә. Эн — эклц парторганизацин бюрон член, КПСС-ин райкомин член. Шидр эңүг района Советин депутатын кандидатд зааж темдглв.

— Нег күүнд күцәхд тер даалһврмуд дала бишию, — гиж би терүнәс сурув.

— Дала чигн болх. Болв үүрмүд иткхлә, тертн дала чигн биш. Һоллгчнь гихлә — улсин өмн эврә даавран медҗ үүлдхмн, тиигхлә күч-көлсч коллектив, нег һазра эмтн тәвдг тәрмүдиг эрк биш күцәхич.

Эн хәрүд Валерий Убушаевич эврә хәләцән тодрхаһар медүлҗәнә. Эңүнлә эдл хәләцтә эмтн сунһврин өмнк ноолданд диилх гиж ицхәр бәәнәв.

А. ЦАКУГИНОВ.

Баһ наста ясврч

Хотл балһсна 1-ч тойгта АТП — баһ биш предприять. Өдгә цагт эңүнд 400 һар күн көдлҗәнә. Нурһлҗ энтн машин залачнр. Болв эдн цугтан гишң эн зургт барлгдсн баһ наста көдлмшчиг меднә. Терүнә нернь — Виталий Николаевич Картаев. Виталий Николаевич предприятьдән һурвн җилин туршт техническ тетквәр слесарь болҗ көдлҗәнә.

Келхд, техническ тетквәр слесарь болна гидгнь зөвәр нәрн болн дашката көдлмш. Негдвәр, эн халхар үүлдҗәх эрдмчнрт даңгин гилтә машин дор кевтн техник теткх кергтә болна. Хойрдвар; юуһиннь нуухв, зәрм даавр уга машин залачнр техническ тетквр угаһар машиһән хаалһдан һарһхар седнә. Болв кемр тиим залачнр ГАИ-н көдләчнрин шоодврла харһхла кен түрүн тоод гемтә болҗ һарна? Саак техническ тетквәр үүлдҗәх слесарьмуд, тиим бишию? Тегәд эн туст В. Н. Картаев предприятин залачнрла баһ биш цәәлһврин көдлмш кеж күцәнә. Келхд, В. Н. Картаев нааран ирәд көдлснәс авн тиим даавр уга залачнрин то зөвәр баһрв.

Өдр болһн даавртаһар болн өөдән һарцтаһар көдлсн деерән Виталий Николаевич шуһмһаһар олна көдлмштән опчрна. Эн профсоюзн комитетин ахлачин дарук болҗ үүлднә, көдлмшәсн сул цаг олдхла предприятин ансамбльд дуулна.

ЗУРГТ: Элст балһсна 1-ч тойгта АТП-н слесарь В. Н. Картаев.

Н. Лиджиевин цоксн зург.

Газет шалһв юн кегдв?

«Һардачнрин өргн дорнь бәәвв чигн» гидг нертә газетин рейд давсн җилин хулһн сарин 20-д барлгдла. Элстин өдмг болһдг заводын көдлмшт бәәх дуту-дундсин тускар терүнд темдглгдлә. Эн статьяд Хальмг АССР-ин хулдгүүлгәнә министрин дарук В. И. Чеканова хәрү өгчәнә.

«Газетд барлгдсн статьяһар госторгинспекцлә хамдан бүртклһн кегдлә, гиж хулд-гүүлгәнә министерств зәңглҗәнә. Статьяд заагдсн, дуту-дундс һарсн бәәж. 3-ч магазинд цаһан буудян һуйрас кегдсн 336 килограмм өдмг шагта һарһгдв, 550 грамм татх зөвтә өдмгт 20 грамм дуту бәәсмн. Темдглснәс баһар татдг өдмг хулдсндиь 5340 килограмм өдмгин төлә 1674 арслңга экономическ яллазавод харһулв. Государственн хулд-гүүлгәнә инспекцин материалмудар Элстин өдмг болһдг заводын коллектив көдләчнриг засглһна керг-үүлдврмүд күцәв. Материальн һару һарһсндан хойр бригадт хулһн сарин мөрә өгтдсн уга, экспедитормудт өггдлг мөрә хөрн процентд баһрулгдв.

Санитарн-техническ диг-дара эвдсндән болн өдмг-булк зөвшәл угаһар хулдсндан 3-ч тойгта магазинә көдлмшч Г. Н. Бакумцева көдлмшәсн сулдхгдв».

Тер статьяддан корреспондент ним йовдлын тускар бас келлә — өдмг болһдг заводын көдләчнрт цаһан шикр хулдгдсн бәәж. Терүнә тускар В. И. Чеканова ингж бичҗәнә: «Һаха сарин 14-д күч-көлсч коллективин советин болн һаха сарин 12-т профсоюзин комитетин һарһсн шиндәрәр немр һарһҗ өгтдсн цаһан шикрәс 3 тонныг розничн үнәр заводын коллективд хулдх заквр һарһгдла. Тер шикриг фирмени магазиһәр дамҗҗ спискәр эмтнд хулдв». Тиигҗ энд көдлдг эмтн йирин эмтнлә эдләр йирин магазидт цаһан шикр хулдҗ авсн деерән эврә предприятясн бас тиим «олз» үзҗәхиг министрин дарук медҗәдго кевтә.

Сүл җилмүдт үзмҗс улм өөдлв

Городовиковск района Чапаевин нертә колхозд һаха өсклһн делгрлт авсн бәәнә. Энд һахан шин корпус тосхгдв. Эдл-ахун һахан ферм деер малын хотын цех болн усна башнь тосхгдв. Фермин шин корпуст механизмс углгдсна ашт һарин күнд көдлмш гиигрв. Дәкәд болхла һаха өскәчнр нег ормдан олн җилмүдин эргцд көдләд ик дамшлт хоршаж авв.

Һахан фермиг Николай Григорьевич Нечупарный һарснас аңн көдлмшин үзҗмс улм өөдлв. Фермин коллектив сүл җилмүдин эргцд һахасан бүрн-бүтнәр үвлзүләд бәәснлән, райондан бәәтхә республикд чигн диилвр бәржәв. Нидн җил хот баһ болад, нег үлү никт хот хатяр болсна ашт невчк күнд болад бәәв. Болв һахачнр күчн-чидлән холвж көдләд 5910 һахан кичг авч чадв. Производствин зураһар болхла 4500 кичг авгдх бәәсмн. Н. Г. Нечупарна һарджах фермәс 2938 һаха махна комбинатур йовулснд толһа болһна дундын чиинүрнь 119 килограмм татв. Государствд хулдсн махна 50 процентинь һахан махн тогтав. Фермин ни-негн коллектив һахас өсклһнә зураһан 113 процентд күцәв.

Фермин һахачнр хоорнд делгрсн социалистическ дөрлдәнд А. А. Киян нүүрт һарв. Яһад гихлә, Анна Антоновна 1010 һахан кичг авч өскв. Экәснь күнд чиңнүртәһәр салһв. Тегәд чигн давсн җилин күч-көлснә товчлгч ашар нүүрлгч һахач баһ биш немр мөнг авх зөвтә. Яһад гихлә, фермин нинегн коллектив давсн җилиг 19016 арслңга ору авлһтаһар төгсәв.

Эн җилин негдгч квартальн зура күцәлһнә тоод туула сарин түрүн өрәлд 61 тонн һахан махн хулдгдв. Өдгә цагт болхла 900 һаха бордлһнд тәвгдсн бәәнә. Бордлһнд бәәх һахасин хонга немр чивх өөдлтхә гиһәд һахачнр рапсин көк урһмлар асрхар бәәнә. Эн өвсн памрар сән урһлт авсндан, цасн уга болн киитн өдрмүдт терүг хадж болна. Нәәмәдллһнә подрядар көдлҗәх коллектив һахан махна эврә үниннь кимдрүллһәр темдгтә күцәмжс бәрв. Үлгүрнь, нег центнер хонга немр чивх авлһна эврә үн зуралгдсар болхла 12 арслн 33 деншг кимдрв.

С. КОТОРОВ.

Мана федеративн гер

ОРСМУД ТАДЖИКИСТАНАС ЯҺАД НҮҮҖӘХМБ?

Бәәхд таалта патьр болн селклдиь тааста сән көдлмш күүг, жахрлата кермлә эдләр, нег һазртнь бәрдмн гиж тоолгддмн. Болв эн тоолвриг Таджикистанд бәәх кесг орсмуд эвдҗәнә. Үлгүрнь, баһ наста инженер Владимир Добрынин эврәннь бәәсн һурвн өрәтә патьран, нег үлү иргчтә сән көдлмшән хаяв. Такжикистана хотл Душанбе балһснас юн учрар һарч йовад, Әрәсән цутхлид бәәх нег балһсид одҗ бәәв?

Инженер Добрынин 10 миңһн күн көдлҗәх республикдән хамгин ик гисн предприятьд — Душанбинск кенчр эдин производственн негдлтд көлдҗәсмн. Эңүг коллективән хаяд һарад йовхла, хамдан көдлҗәсн үүрмүднь далаһар таассн уга билә. Эңүнәс өмн чигн эн предприятиг шинәс бүрдәлһнд болн терүнә көдлмшиг ясрулһнд орлцсн кесг эмтн бас коллективән хайчкад һарад йовҗ одлг йовдлмуд элвг бәәсмн. Эднә кесгнь энд болдг халун зун таасгддго билә. Наадкснь энд дарударунь болдг һазр чичрлһнәс зулад йовҗ одлг бәәсмн. Кесгнь болхла, бәәрн келн-эмтнә авг-бәрцлә нжлдҗ чадлго йовдмн. Болв эдн цуһарн Добрыниилә эдл нигҗ ик адһмтаһар һарч йовдго билә. Йовхар сәдҗәх эмтн эврәннь эзлҗәх патьран гееһгон төлә СССР-ин европейск әңгин талдан балһсдт бәәх эмтнлә патьрмудан сольхар әүткдг билә.

— Миниһәр болхла, Володя энд тогтҗах бәәдләс зулад йовж одв, — гиж негдлтин отделочн фабрикин ах инженер Татьяна Маслова келв. — Негдвәр, 1989 җилин эклцд энд һазр чичрәд, ик күчтә аюл болла, тиигхд хойр зу һар күн хорла. Эн аюл Душанбен хажуд болла, терүнә хөөн һазр дәкнәс чичрх гиж балһсна эмтн икәр әәцхәлә. Хойрдвар болхла, хоша бәәх Ферганад болсн йовдл энд бәәх эмтиг бас үргәв, юңгад гихлә эн йовдл һанцхн турк-месхетинцнриг әәлһсн уга, тиигхд энд бәәх наадк келн-эмтнә тускар бас келцхәлә. Һурвдвар, таджикск хотл балһснд зөв эс өггдсн митингүд болад, терүн деер босҗ үг келсн кесг эмтн зуг эн һазрин бәәрн келн-эмтнд ик зөв өгхиг некцәдг билә.

Таджикистанд бәәх 5 сай күүнәс, үлгүрлхд, 500 миңһн күн орс келн-эмтн болҗана, тегәд 1989 җилин така сард таджикск келн государственн келн болҗана гисн закан батлҗ авгдхла, таджикск кел меддго орсмуд зөвәр икәр саначрхцхав, тер бийнь эңүг нег чигн күн бурушасн уга.

— Эн закаг чик закан гиж би тоолҗанав. Ямаран болвчн келн-эмтн эврәннь келән делгрүлхин төлә килмҗән өгх зөвтә. Болв бәәрн кел меддго намд энд бәәхд зөвәр күнд болҗ одв, юңгад гихлә тавн җил хооран техникум төгсәхләм намаг эндк негдлтин сурврар Украина Черновцы гидг балһснас Душанбеһүр нүүләв. Өрк-бүлмүдәсн өөрхнд туссн эмтн дорхнь би йир му бәәдлд тусув, юңгад гихлә, хая-хая герүрн хәрхин төлә дала һару һарһнав. Тәшр Таджикистанд эмтиг патьрар теткһн цуг орн-нутгт дорхнь йир му, тегәд чигн би кесг җилин туршт патьр күләх болҗанав. Ода деерән сән таал уга общежитьд бәәнәв. Юңгад би эврәннь сүл цаган ода ирҗ такжикск кел дасдг курст орҗ үрәхмб? Намаг Душанбеһүр көдлмшт дуудхларн эрк биш эн кел дасҗ автн гиж кен чигн күн үг келсн уга билә, гиж эд некдг производствин технолог Наталья Бережан келв.

Наталья Бережана келсәр болхла, энтн эндәс бас һарч йовх седклтә бәәхнь медгдҗәнә. Болв энд эд некдг промышленностьд көдлҗәх дөрвн миңһн орсмуд цуһарн тиим седклтә бәәнә гиж келҗ болшго. «Эндәс нүүһәд яахв? Энд бәәж көдлҗ болҗана, — гиж слесарь Игорь Ручко седклән келв. — Орн-нутгин наадк балһсдар болхла, Душанбе хот-хоолар му бишәр теткгднә. Нег үлү мана предприять олзта-орута предприять, тегәд чигн эврәннь гер тосхҗ авхин төлә зөвәр ик өгйән мөнг би чигн авч чаджанав. Кемр бәәрн келн-эмтнә авг-бәрцнг болн культуриг күндлхлә, тедн маднг чигн күндлнә. Такжикск кел медлг намаг эдн нам эврәннь келн күн гиж санцхана».

— Сүл долан сарин дотр манад 229 көдлмшчнр болн инженермүд көдлмшәсн һарв, — гиж предприятин партийн организацин секләтр Абдукарим Хикматов келв. — Юн учрар һарчадг болхв гиһәд, бидн социологическ шинжллт кеввидн. Эднә ик зунь келн-эмтн хоорндк бәәдл муурсн учрар һарч йовҗахш, эңүгинь тер шинжллт үзүлв. Икнкднь энд бәәдг патьр угаһас көлтә, тер мет талдан балһсдт хәрд мордад, эс гиж гер авад эндәс һарч йовцхав. Зәрмснь талдан балһсдт бәәх көгшн эк-эцкнриннь некврәр теднләһән хамдан бәәхәр йовж одцхав. Болв 1990 җилин эклцәс авн такжикск келнд государственн статус зүүлһҗәхәс көлтә эмтн мана республикәс һарч йовҗана гиж тәрүц келҗ болшго... Мана негдлтд ода 57 келн-эмтнә элчнр көдлҗәнә. Эдн нурһлҗ хоорндан ни-негнәр, нег өрк-бүл мет бәәж, кен-негнднн ямаран болвчн хар ухан угаһар бәәцхәнә гиж келж чаджанав. Таджикистан даңгинд эднә төрскн гернь болад үлдхлә, йир сән болхмн.

Ю. КУШКО,
АПН-э эврә корр.

Краснодарск кенчр эдин комбинатд көдлдг эмтн күртҗәхш. Энд эд неклһнә эрдм дасҗасн вьетнамск стажермуд хәрснә хөөн 1000 күн кергтә болҗана. Эн җил предприятин көдләчнрт невчк күнд җил болх бәәдлтә. Тегәд һардвр орн-нутгин талдан регионмудас көдлмшч кадрмуд дуудҗ авхар бәәнә.

Узбекистана Андижанск областьла предприять сән залһлда бәрҗәнә. Баһ наста эд некәчнр училищ төгсәчкәд наараи ирҗ көдлҗәнә.

ЗУРГТ: Андижанас ирсн баахн күүкд эврәннь һазрин күн Таҗиддин Хамрахужаевд гинчд ирв.

ТАСС-ин зург.

1989 ҖИЛД ХАЛЬМГ АССР-ин СОЦИАЛЬН-ЭКОНОМИЧЕСК ДЕЛГРЛТ

Давсн кемд социальн әрүллтиг чаңһалһнла залһлдатаһар олна производствд структүрн хүврлтс цаарандвнь күцәгджәв. Улсин эдлврин эд-тавр һарһлһн икдв, розничн эд-таврин әргцин болн әмтнд мөңгәрнь күргдг туслмжрн кемжән өөдлв.

Улсин эдл-ахуң заллһна шин янзс болн эв-арһ орлцуллһна йовц цаарандвнь күцәгджәв. Госкомиздатын цуг типографьс, таллан халхсни кесг предприятьмуд болн организац: орут хувалһна нормативсәр уллгдсн эдл-ахун тооцара модель (хойрдгч модель) олзлжав. Нәәмәдллһнә подрядын таалд Городовиковск типографь, жилищн-коммунальн эдл-ахун территориальн производственн негдлтин ДРСУ, «Нижневолжскспецстрой» трестин Хальмг ПМК көдллә, зәрм хүвәрн нәәмәдллһнә подрядын таалд агропромышленн комплексән кесг эдл-ахус, потребкооперацин, Минторгин предприятьмуд көдллә.

Терүнлә дегц улсин эдл-ахун делгрлт нәрн таалд күцәгджәв. Бооцана даалһврар зура 3.7 процентд күцәгдсн уга. Кесг күч эдлврт орулһна даалһвр күцәгджәхш, әмтн бәәдг гермүд болн социальн-культурн таллан объектмүд эдлврт орулһн хооран саатдв.

1989 жилд Хальмг АССР-ин социальн-экономическ делгрлтин һоллгч үзмжсвнь ним то-дигәр цәәлһгджәнә (немр өслт процентәр):

	зура (эс гиж) терүнд кегдсн то-диг	Илдвнь күцәгдсвнь 1988 ж. дүңцүлхлә 1989 ж. проц.
Промышленн продукц	8.2	1.3
Улсин эдлврин эд-тавр һарһлһн	4.1	7.8
тер тоод хот-хоолын	2.8	7.7
хот-хоолын биш	6.0	7.9
Государственн централизованн капитальн тәәцсин мөңгәр болн предприятьмүдин болн организацсин сангудын средствсәр эдлврт орулһн:		
һоллгч сангуд	16.5	3.7
әмтн бәәдг гермүд	1.7	—4.1
Государственн централизованн капитальн тәвцс болн предприятьмүдин болн организацсин сангудын средствс	10.6	3.6
Олн олзлдг автомобильн келгәр аца зөөлһнә (йовуллһна кемжән)	—	0.1
Улсин эдл-ахуһар авсн ору	2.3	5.4*)
Көдлмшчнрин болн цергләчнрин то	—	—1.3
Улсин эдл-ахуһар жалвин сан	1.2	5.2
Көдлмшчнрин болн цергләчнрин сара дундын мөңгнә жалв	—	6.0
Колхозмудын олна эдл-ахуд колхозникүдин күч-келсиг сара дундын шаңнлһн	—	20.0
Государственн болн кооперативн хулд-гүүлгәнә розничн эд-таврин әргц	7.9	13.7
Әмтнд мөңгәрнь күргдг туслмж	20.7	15.9

*1989 жилин 11 сарин әргцд оруһян зураг илдвнь күцәлһн.

Социальн делгрлт

1989 жилд улсин эдл-ахуд 142.5 миңһн күн, 12.2 миңһн колхозникүд көдллә, кооперативст болн онц күүнә күч-келснә үүлдврт ирлцигүһәр 3.2 болн 0.2 миңһн күн орлцла.

Улсин эдл-ахуд көдлмшчнрин болн цергләчнрин сара дундын жалв 1988 жилд 210 арсли бәәснәс 222.7 арсли тогтав, колхозникүдин күч-келсиг шаңнлһн ирлцигүһәр 213 арсли бәәснәс 256 арсли тогтав.

Хальмг АССР-ин хоршуллһна банкин учрежденьст әмтнә мөңгнә тавц 1989 жилин әргцд 46.7 сай арлсид икләд, 322.2 сай арслид күрв.

Улсин эдлврин эд-тавр (алкогольн ундна ун угаһар) 142 сай арслид һарһгдв (розничн үнәр), терүнь 1988 жилд һарһгдснәс 10.3 сай арслид эс гиж 7.8 процентд ик болжана.

Хот-хоолын онц эдл-ууш һарһлһн ним то-дигәр цәәлһгджәнә:

	Илдвнь 1989 ж. әргцд	зура күцәлһн проц.	1989 ж. 1988 ж. дүңцүлхлә проц.
Махн (промышленн эд-бод келһн), тонн	25384	108	104
Колбасн кегдлмуд, тонн	2046	104	96
Махна полуфабрикатмуд, тонн	562	70	101

бодңцг	105
тәрән-темсн	112
зер-земш болн цитрусов	91
алкоголь уга ундн	80
хувц-хунр, дотр өмсдг хувцн, эд	109
өлгмр хувцн	96
өөмсн-носкн	99.0
һосн-башмг	93
фарфор-фаянсов ааһ-сав	121
сави болн синтетическ уһадг средствс	126
мебель	107
юм уйдг машид	65
холодильникүд	74
юм уһадг машид	75
электропылесосмуд	103
часмуд	95
зург цокдг аппаратмуд	62
магнитофонмуд	93
мотоциклмуд	91
велосипедмуд	112
радиоприемн устройствс	80
гнигн автомобильмуд	81
тосхлтын материалмуд	109
телевизормуд	96
тер тоод өңгтә телевизормуд	107

Уя болн өлгмр хувцна кегдлмүдин ассортимент урдк кеәрн баһ болжана, пальто, курткс, плащмуд, костюмс, күүкд улсин бишмүд болн бичкдүдин колготкс, цуг насни багмудыч тәлә һосн-башмг баһар хулдгдна.

Әмтиг савнгар болн юм уһадг средствсәр теткләһиг ясруллһна керг-үүлдврмүд күцәгджәв, болв терүнә тускт әмтнә кергллт баһржахш, хулд-гүүлгәнд тедниг хулдлһна тасрлт һарад бәәнә. Әмтн кергджәхән икәр юм уһадг средствс хулдж авад бәәнә. Әмтнд хадһлгджах савнгин болн юм уһадг средствсин кериң хулд-гүүлгәнүр йовулгдсн жилә кергин 20 шаху процент күрчәнә.

Әмтнә өсжах мөңгнә ору хувц-хунрин тускт, бәәцин техникин болн аппаратурин, тосхлтын материалмудын тускт хулдкеһәчнрин кергллт өөдллһнә учрнь болжана. Болв эн зүсн эд-тавр хулдлһн икджәдг болв чигн әмтнә кергллт күцц кевәр хаңһагджахш. Дефицитн эд-таврин то икдв. Теднә тоод школьн тетрадьмуд болн школд кергтә нань чигн тоот, спортивн хувц-хунр болн һосн-башмг, тәмкин кегдлмүд, парфюмерн-косметическ эд-тавр, ювелирн кегдлмүд болн нань чигн тоот орв.

Әмтнд теднә мөңгәр 54.5 сай арслнга туслмж күргдв, эннь 1988 жилинәс 7.6 миңһн арслид ик болв. Зуран даалһвр 113.6 процентд күцәгдв.

Әмтнд туслмж күрглһн һоллгч үүлдврин тоод эс ордг министерствсин болн ведомствсин предприятьмүд болн организацс әмтнд теднә мөңгәр туслмж күрглһиг өргҗүлхин төлә арһ күцц кевәр олзлгджахш.

Каспийск машзавод, 205-ч ПМК, «Калмстрой» ПСМО, «Спутник» туризмин бюро, «Ставропольпромвентиляция» ПМК, Хальмг АССР-ин әрүл-менд харлһна министерств, КГУ, Облсовпроф, сбербанкин заллт, «Динамо» обществ, анһучнрин обществ, Элст балһсна Советин күцәгч комитетин ЖСК, «Калмгражданстрой» трест зуран даалһврмудан күцәсн уга.

Әмтнд 10.4 сай арслнга бәәцин туслмж күргдв, эс гиж 1988 жилинәс 16.7 процентд икәр туслмж күргдв.

Әмтиг бәәцин халхар теткләһнә зурас 113.9 процентд күцәгдв.

Тиим болсн бийнь эн халхин олн зүсн туслмжин тускт әмтнә кергллт хаңһагджахш. Келхд, телевизормуд, бәәцин машид болн техник яслһна, төмр кегдлмүд келһнә болн яслһна, һосн-башмг яслһна, уйлһна, өлгмр кегдлмүд уйлһна, көлгн күчнә средствсиг яслһна болн техническ теткләһнә, мебель һарһлһна, прачечн туслмжин, газин баллонмуд яслһна болн әмтнд зөөж күрглһнә, парикмахерскин, прокатн пунктсин туслмжин тускт әмтнә кергллт хаңһагджахш.

Жилищн болн социальн-культурн тосхлт

Мөңгәр теткләһнә цуг булгудас иштә тосхгдсн ут тоодан 166.4 миңһн дөрвлҗн метр аһута, тохнята таалта 2384 патьр республикин әмтн авв, эннь 1988 жиллә дүңцүлхлә 4.3 миңһн дөрвлҗн метр баһ болжана. 12.3 миңһн күн гериин таалан ясрулв.

Әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна жилә зура 95.8 процентд күцәгдв. Каспийск машзавод, «Калмнефтегазразведка» трест, Совминә УКС, ЖКХ-и ТПО, «Калмгражданстрой» трест, Хальмг потребсоюз, Элст балһсн, Каспийск, Приютненск болн Яшалтинск район әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна жилә зураһан күцәсн уга.

Республикин әмтн бәәдг гермүдин сан 4.67 сай дөрвлҗн метр тогтав, дундлад күн болһна тоод 13.8 дөрвлҗн метр аһу бәәнә. Болв жилищн тер хурц кевәрн бәәнә. 1989 жилин эклцәр герин таалан ясруллһна чееругт 22.0 миңһн өрк-бүл бәәсмн.

«Әмтн бәәдг гер — 2000» гисн программар темдглсн әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна зура күцәгджәхш.

алкоголь уга унд һарһв; селәнә эдл-ахун производствд 33.3 миңһн гектарт урһмл харсдг биологическ средствс олзлгдв; 10.9 миңһн гектарт өөдән чинртә малын хот урһаж авхин төлә силос кедг әрдни-шишә буудян зүүтә технологийәр тәргдв; 24.4 миңһн гектарт буудян зүүтә культурмуд интенсивн технологийәр тәргдв; 4.2 миңһн гектарт — нарн цецг тәргдв; шахсн 614.6 миңһн тонн өвсн белдгдв, 11.6 миңһн тонн өвсң — сәәнәр сальк орулж хагсалһна эв-арһар белдгдв.

Хар үүрмг чолуһар хаалһс бүрклһнд («Калмавтодор» негдлт) тосхлтын шин эв-арһс олзлгдв, ацаг централизованн зөөлһнд («Калмавтотранс» ТПО), һуйриг бичкн савд кесн цагт (өдмгин зүүтә хот-хол һарһдг комбинат), мод чавчлһиг механизацллһнд, шин суулһсн урһа модд хәләж харлһнд, урһа модыг бактериальн болн вирусн препаратмуд олзлж хорха-хотнас болн урһмлын гемәс харслһнд (урһа модна ТПО) шин девшлттә эв-арһс олзлгдв.

Болв девшлттә шин эв-арһар күцәгддг көдлмшин кемжән республикд уданар өсжәнә. Нигәд, үлгүрнь, Сарпинск тосна завод хонгтан 300 килограмм хату әәзгә кеж һарһдг цех эдлврт орулж өгсн уга. «Агропромстройин» предприятьмуд шин зүсн продукц 130 миңһн арслң татуһар кеж һарһв; Элстин хот-хоолын комбинат канкисн сәәхн үнртә алкоголь уга унд һарһлһна даалһвран күццдвнь күцәсн уга (14.6 процент).

Республикин предприятьмуд 3.2 сай киловатт-час электрокүч, котельнд болн беш 551 тонн түлдг түлә, 2.2 миңһн г/кал. дулана күч әрвлв. Терүнләһән хамдан зәрм предприятьмуд болн организацс цуг эн тоотыг олзлх кемжәнәсн үлүһәр олзлв.

Промышленность

Государственн даалһврла болн предприятьмудлә бәрдг шуд залһлданла ирлцәтәһәр продукц орулж өглһнә бооцана даалһврмуд 96.3 процентд күцәгдв. Кергләчнрт 7 сай арслнга продукц өгтдсн уга, бооцана дисциплиг 8 предприять эвдв.

Поставксар даалһврмудан күцәлһнд хамгин ик ард хоцрлһиг маши тосхлһна Каспийск завод болн хот-хоолын «Элистинский» комбинат һарһв. Ирлцигүһәр эдн продукциг 4.6 болн 1.3 сай арслид күцц кевәр орулж өгсн уга.

1989 жилд промышленн продукц һарһлһн 1.3 процентд икдв. Тер тоод әмтн кергллдг тоотыг һарһлһн («Б» багин продукц) — 6.4 процентд икдв, производствин эв-арһ һарһлһн («А» багин продукц) 2.5 процентд дора орв.

Күч-келснә һарц 1.0 процентд өөдлв, көдләчнрин то 0.5 процентд дора орв.

Промышленн продукцин эврә үн 0.5 процентд дора орулгдв.

Зура деер немр 1.7 сай арслнга ору авгдв.

1989 жилд онц предприятьмүдәр болн производствин негдлтсәр промышленностин көдлмшин туск то-диг дора үзүлгджәнә (процентд):

	Продукц орулж өглһнә даалһврин күцәлһн	Кергләчнрт продукц өгтдсн уга (миңһн арслң)	Ору авлһна зура күцәлһн	Өслтин йоста йовуд: Продукцин кемжән	Өслтин йоста йовуд: Күч-келснә һарц
СССР-ин Минавтосельхозмашин Каспийск маши тосхлһна завод	87.8	4648	89	2.4	0.9
Калмстройматериалы производственн негдлт	91.6	608	8 хол.	—2.5	5.8
Хувц уйлһна производственн негдлт	100	—	85	6.9	3.2
РСФСР-ин Минтекстильпромин Элстин хувц өлгдг фабрик	100	—	100	5.8	24.0
Заһсна промышленностин производственн негдлт	100	—	81	25.0	33.5
Хальмг АССР-ин Госагропром	97.8	1453	115	2.9	—0.3
Агропромстройин негдлтин ЖБИ завод	88.8	242	77	6.5	8.9
Будан завод кедг болн эдмг орулж эвдг предприятьмудин производственн негдлт	100	—	151	—9.0	—3.0
Модна эдл-ахун производственн негдлт	100	—	3.4 х.	—21.0	1.8
Госкомиздат	100	—	115	26.3	29.0
Бәәрн промышленностин производственн негдлт	100	—	123	1.3	8.4
«Калмнефть» производственн негдлт	100	—	129	1.9 х.	1.8 х.

Шишлң кузовта автомобильмуд, автоцистернмуд, хулсна плитмуд, ... [illegible]

Малас авгдг эдл-уушин һол зүсиин хулдж авлһна кемжән өсв. 1988 жиллә дүңцүлхлә 1989 жилин әргцд государствд хулдгдсн махн болн шовун 4152 тоннд (5 процентд) икдв, үсн — 3713 тоннд (8 процентд), ноосн — 209 тоннд (2 процентд), өндгн — 501 миңһ то (0.9 процентд) икдв.

Эдл-ууш өгдг малын то ним кевәр сольгдв.

(Туула сарин 1-д, миңһн толһа)

	Цуг категорин эдл-ахуст: 1989 ж.	Цуг категорин эдл-ахуст: 1990 ж.	Тер тоод әәдүдт: 1989 ж.	Тер тоод әәдүдт: 1990 ж.
Бод мал	348.5	347.8	85.8	87.0
Тер тоод үкрмуд	116.8	122.7	42.0	42.7
Һахас	94.0	91.6	23.3	28.0
Хөд болн ямад	3283.5	3151.9	595.1	613.3

1990 жилин эклцд колхозмудар болн совхозмудар бод малын то 1988 жилин кемжәнд үлдв, хөөдин болн һахасин то ирлцигү 5 болн 10 процентд баһрв.

Әәдүдт бәәх цуг зүсн малын то өсв. Мал бәрдго өрк-бүлмүдин то баһрв.

Туһлмуд авлһн 12 процентд өөдлв, хурһд болн һахан кичгуд авлһн ирлцигү 10 болн 6 процентд баһрв.

Бод мал һарутлһн икдв (33 процентд), хөд һарутлһн баһрв (2 процентд).

Селәнә эдл-ахут производствсин средствсар теткҗәх халхсиг тоод авхла агропромышленн комплексин делгрлтд 185.7 сай арсли капитальн тәвцсин мөңгн һарһгдв, эс гиж эн жилә лимитин 99.4 процент тогтав.

Калмэнергон объектс тосхлһн йир удан күцәгджәнә, энд жилә лимит 76 процентд олзлгдв. Хар һазрин болн Кизлярск нәгүдин Главкд — 85 процент, Калмагропромд — 97 процент тогтав.

Хөөлт 67 миңһн толһа, бод малд 6.4 миңһн толһа бәрж асрж болх хаша-хаац тосхгдв. Эдл-ахус хоорнд оллһна төлә утдан 88 километр хату һазрта автомобильн хаалһ тосхгдж эдлврт орулгдв.

Агропромышленн комплекст 788 трактор, 970 аца зөөдг машин, 338 буудя хурадг комбайн, 215 шиидг кергәр олзлгддг машин, 860 тракторн тергн һарһж өгтдв.

17.7 миңһн тонн минеральн әсрмж (100 процент шимтә веществон тоод) һарһж өгтдв, эс гиж эн нидн жилин кемжәнәс 2.9 миңһн тоннд баһ болв.

Капитальн тосхлт

Государственн капитальн тәвцмүдин болн колхозмудын керигүдәр 228.2 сай арслнга һоллгч сан үүлдврт орулгдв, тер дотр производственн чинртә 161.4 сай арслнга сан үүлдврт орулгдв. 310.9 сай арслнга капитальн тәвцин лимит олзлгдв. Һоллгч санциг үүлдврт оруллһна болн капитальн тәвцмүдиг олзллһна даалһвр ирлцигү кевәр 78.6 болн 93.8 процентд күцәгдв.

1989 жилд улсин эдл-ахуһар государственн капитальн тәвцмүд олзллһн болн терүнә кемжәнд предприятьмүдин болн организацсин сангин хувьнь ним то-дигмүдәр йилһгджәнә:

	государств. кап. тәвцмүд, сай арсл.	государств. кап. тәвцмүдин лимит олзллһна проц.	государств. кап. тәвцмүдин кемжәнд предприятин сангин хувьнь
Ут турштан улсин эдл-ахуһар	291.0	93.0	38.3
тер дотр:			
«Калмсовхозводстрой» дирекц	54.0	102.0	9.8
«Калмсельхозводопровод» негдлт	7.1	94.6	11.9
«Калмэнерго» негдлт	8.5	79.4	9.0
Каспийск маши тосхдг завод	0.5	69.3	100.0
Залһлдана заллт	2.1	72.4	96.6
Калмагропром	84.6	97.2	89.4
Калмавтодор	18.9	84.7	7.2
Бәәрн Советмуд	31.3	78.3	3.3

Күчдиг болн объектсиг үүлдврт оруллһна диг-һара теткллһнд темдгтә хүврлтс болсн уга. Государственн заказар 1989 жилд эдлврт орулгдх болж темдглгджәсн 10 объектәс 7 объект үүлдврт орулгдв. Цуг объектс тосхлтын болагиг эвдж эдлврт орулгдв. Келхд, Ик Цагн поселкд бәәц теткләһнә комбинат 8 сардан тосхгдх болагин орм 52 сардан тосхгдв. Жилдән 80 миңһн кубическ метр керамзит кех селәнә тосхлтын комбинатын (ССК) 1 селгән, сметин үнәрн 3671 миңһн арслнга объект, 36 сардан тосхгдхин ормд 1982 жилдәс авн тосхгджана. 1989 жилд чигн ССК эдлврт орулгдсн уга.

Тосхлтын организацс подрядн көдлмшин зураһан 92.3 процентд күцәв, 1988 жиллә дүңцүлхлә терүнә кемжән 5.5 процентд баһрв. Күч-келснә һарц 3.6 процентд өсв.

1989 жилд трестмуд болн негдлтс подрядн көдлмшин кемжәг күцәлһн ним то-дигмүдәр йилһгджәнә:

туслмж

*1989 жилин 11 сарин эргцд оруһин зүрг илдкь күцәлһн.

Социальн делгрлт

1989 жилд улсин эдл-ахуд 142,5 миңһн күн, 12,2 миңһн колхозникуд көдлә, кооперативст болн онц күүнә күч-көлснә үүлдврт ирлцүгһәр 3,2 болн 0,2 миңһн күн орлцла.

Улсин эдл-ахуд көдлмшчнрин болн церглачнрин сара дуңдын җалв 1988 жилд 210 арслн бәәснәс 222,7 арслн тогтав, колхозникудин күч-көлсиг шаңһлһн ирлцүгһәр 213 арслн бәәснәс 256 арслн тогтав.

Хальмг АССР-ин хорцуллһна банкин учрежденьст әмтнә мөңгнә тавц 1989 жилин эргцд 46.7 сай арлсид икләд, 322,2 сай арслнд күрв.

Улсин эдлврин эд-тавр (алкогольн ундна ун угаһар) 142 сай арслнд һарһгдв (розничн үнәр), терньˑ1988 жилд һарһгдснас 10,3 сай арслнд эс гиж 7,8 процентд ик болжана.

Хот-хоолын онц эдл-ууш һарһлһн ним то-дигәр цәәлһгдҗәнә:

	Илдкь 1989 ж. эргцд	Зура күцәлһн проц.	1989 ж. 1988 ж. дуңцулхла проц.
Махн (промышленн эд-бод келһн), тонн	25384	108	104
Колбасн кегдлмүд, тонн	2046	104	96
Махна полуфабрикатмуд, тонн	562	70	101
Малын тосн, тонн	1203	112	105
Үснә зүүтә эдл-ууш, тонн	21620	101	99.9
Заһсна зүүтә хот-хол, тонн	2948	102	118
Консерв, условн миңһн банк	8657	89	100.0
Кондитерск кегдлмүд, тонн	1099	122	109
Алкогольн биш ундн, миңһн дал.	216	55	92

Хот-хоолын промышленностин зәрм предприятьмүдәр зәрм зүсн эдл-ууш һарһлһна зурас болн терүг һарһлһн 1988 жилин ил кемжәнәс дора бәәсмн.

1988 жилинлә дуңцулхла махна-консервн «Каспийский» комбинатд мах, колбасн кегдлмүд, үснә зүүтә эдл-ууш, консерв, полуфабрикатмуд һарһлһн, тосна «Сарпинский» заводт мах, малын тос, махна «Аршанский» комбинатд колбасн кегдлмүд, тосна «Яшалтинский» заводт үснә зүүтә эдл-ууш һарһлһн баһрв.

Гиигн промышленностин 39,8 сай арслнга эд-тавр һарһгдв, терньˑөмнк жилинәс 3,3 процентд ик болжана, терүнә производствин немр өслт 1,3 сай арслң тогтав.

Улсин эдлврин хот-хоолын биш эд-тавр (гиигн промышленностин эд-тавр угаһар) 13,8 сай арслнд, эс гиж 1988 жилинәс 24,2 процентд икәр һарһгдв.

Улсин эдлврин хот-хоолын биш эд-тавр һарһлһна даалһврмуд күцәлһн ним то-дигәр цәәлһгдҗәнә:

	1989 ж. илдкь һарһгдснь	Зура күцәлһн проц.	1989 ж. 1988 ж. дуңцулхла проц.
Деер өмсдг өлгмр хувцн, миңһн то	656	97	98
Уя кегдлмүд (күцц үнәрн), миңһн арслн	22255	97	104
Арсна кегдлмүд, миңһн арслн	5741	94	89
Мебель, миңһн арслн	1004	106	104

Арсна Яшалтинск, Малодербетовск, Яшкульск фабрикс, булһар арсна Троицк завод арсна кегдлмүд һарһлһна зураһан күцәсн уга. Әмтнд туслмж күрглһнә негдлт деер өмсдг өлгмр хувц, уя кегдлмүд (күцц үнәрнь) һарһлһна зураһан күцәсн уга, аштнь эн кегдлмүдәр бүклдән республикәр зура күцәгдсн уга. Әмтнд бәәцин туслмж күрглһнә негдлт деер өмсдг өлгмр хувц һарһлһна кемжәг хойр холвана баһрулв.

Хот-хоолын биш эд-тавр һарһх зурата цуг организацсас 13-нь 1989 жилин зураһан күцәсн уга. 2,7 сай арслнга ним эд-тавр күцц өггдсн уга. Улсин эдлврин эд-тавр һарһлһна зураһан эс күцәсн предприятьмүд дунд уя хувцна негдлт Госагропромин «Калмыцкое» предприять, «Калмстрой» негдлтин организацс, «Калмэнерго», Юстинск райпромкомбинат, арсна Малодербетовск, Яшкульск, Яшалтинск фабрикс, булһар арсна Троицк завод болн нань чигн йовна.

1989 жилин эргцд государственн болн кооперативн хулдгүүлгәнә **розничн эд-таврин эргцин цуг кемжән** 393,5 сай арслн тогтаһад 1988 жиллә дуңцулхла эдлцүлгч үнәр 45,7 сай арслнд эс гиж 13 процентд икдв.

Государственн болн кооперативн хулд-гүүлгән зәрм зүсн эд-тавр хулдлһн ним то-дигәр йилһгднә:

	1989 жил 1988 жиллә дуңцулхла процентәр
Өлмгин зүүтә эдл-ууш	99.3
махна зүүтә эдл-ууш	114
малын тосн	99.6
маргарин	114
үснә продукц	97
ээзгә	101
өндгн	80
цаһан шикр	103
кондитерск кегдлмүд	88
цә	133
алкогольн ундн	188

тнә кергллт хаңһагджахш. Келхд, телевизормуд, бәәцин машинд болн техник яслһна, төмр кегдлмүд келһнә болн яслһна, һосн-башмг яслһна, уйлһна, өлгмр кегдлмүд уйлһна, көлгн күчнә средствсиг яслһна болн техническ теткләһнә, мебель һарһлһна, прачечн туслмжин, газин баллонмуд яслһна болн әмтнд зөөж күрглһнә, парикмахерскин, прокатн пунктсин туслмжин туст әмтнә кергллт хаңһагджахш.

Жилищн болн социальн-культурн тосхлт

Мөңгәр теткләһнә цуг булгудас иштә тосхгдсн ут тоодан 166,4 миңһн дөрвлжн метр аһута, тохьята таалта 2384 патьр республикин әмтн авв, энь 1988 жиллә дуңцулхла 1,3 миңһн дөрвлжн метр бән болжана. 12,3 миңһн күн герин таалан ясрулв.

Әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна жилә зура 95,8 процентд күцәгдв. Каспийск машзавод, «Калмнефтегазразведка» трест, Совминә УКС, ЖКХ-н ТПО, «Калмгражданстрой» трест, Хальмг потребсоюз, Элст балһсн, Каспийск, Приютнинск болн Яшалтинск район әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна жилә зураһан күцәсн уга.

Республикин әмтн бәәдг гермүдин сан 4,67 сай дөрвлжн метр тогтав, дундлад күн болһна тоод 13,8 дөрвлжн метр аһу бәәнә. Болв жилищн төр хурц кевәрн бәәнә. 1989 жилин эклцәр герин таалан ясруллһна чееруд 22,0 миңһн өрк-бүл бәәсмн.

«Әмтн бәәдг гер — 2000» гисн программар темдглсн әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна зура күцәгджәхш. 1986—1989 жилмүдин эргцд ут тоодан 638,8 миңһн дөрвлжн метр аһута әмтн бәәдг гермүд олзллһнд өггдв, эс гиж дөрвн жилин эргцд зура 92,1 процентд күцәгдв.

Бичкдүдин дошкольн учрежденьсиг эдлврт оруллһна зура 75,8 процентд күцәгдв. Элст балһснд 420 ормта бичкдүдин хойр сад эдлврт орулгдсн уга.

Делгү дундын сурһулин школмудыг, амбулаторн-поликлиническ учрежденьсиг, клубмудыг болн культурин гермүдиг эдлврт оруллһна зура күцәгдсн уга.

Улсин эрдм-сурһуль болн культур

Республикин олн зүсн сурһулин заведеньст 12,3 миңһн күн сурчана. Хальмг государственн университет 648 специалист белдв, дундын шишлң сурһулин заведеньс — 1046 специалистнр белдв. 1228 күн КГУ-д орв, дундын шишлң сурһулин заведеньст 1301 күн орв. 1989 жил профессиональн-техническ училищмудт 1,8 миңһн күн орулж авв, эс гиж эннь жилә зуран 87,6 процентнь болжана.

Эн сурһулин җилд зурһата 4,2 миңһн бичкдүд негдгч классин программар сурчана, эднәс 0,6 процентнь дошкольн учрежденьст сурчана.

Школмуд тооллһна техникәр күцц сәәнәр теткгдәд уга, өдрәр сурдг 137 дундын школас зуг 19-днь информатикин болн тооллһна техникин улын кабинетмуд бәәнә.

2,5 миңһн күн дундын сурһульта болв.

Өдгә цагт 41838 күүнә зәәтә 300 шаху клубн учреждень бәәнә.

Республикд профессиональн 2 театр болн 7 музей көдлҗәнә.

Үүл татлһн. 1989 жилин турштрт Хальмг АССР-ин МВД-н органмуд республикд үүл татсн 3838 йовдл бичж авв, эннь 1988 жилинәс 28 процентд ик болж һарчана. Тер йовдлмудас долалгч йовдл болһнь — күнд аштa бәәсмн, ним үүл татлһн 41 процентд икләд, 564 болв.

1989 жилд государственн болн олна өлг-эд тонсн 386 йовдл, гражданмудын бийсиннь өлг-эд хулхалсн 977 йовдл болв. Әмтнә бийсиннь өлг-эд хулхаллһн 44 процентд, государственн өлг-эд хулхаллһн 51 процентд икдв.

Органмудт темдглж бичж авгдсн үүл татдг йовдлмуд Городовиковск районд (63 процент), Каспийск районд (43 процент), Элст балһснд (38 процент), Ики-Бурульск районд (27 процент) зәвәр икдв.

1989 жил Хальмг АССР-т 238 түүмр шатв, эннь 1988 жилд болснд орхнь 27 процентд ик. Тер түүмрәс көлтә 613,1 миңһн арслн мөңгнә һару һарв, 10 күн әмнәсн хаһцв.

Научн-техническ девшлт

Ода бәәх производствиг техническ шинәр агслһнд болн яслж шинрүллһнд государственн капитальн тәвцәс 44,6 сай арслн мөңгн һарһгдв. 1988 жилд эн кергт һарһгдснас эннь 14,4 процентд ик болжана. Производственн тосхлтын кемжәнд государственн капитальн тәвцин мөңг олзллһн 20,9 процент тогтав. Предприятьмүдин, организацсин бийсиннь мөңгн государственн капитальн тәвцин цуг кемжәнә 87 процентинь тогтав.

Наук болн техник делгрүллһнә государственн зуран даалһврмуд, тер тоод Республиканск научн-техническ программин даалһврмуд 85 процентд күцәгдв; күцәгдсн көдлмшин цуг кемжәһәр хәләхлә, республиканск научн-техническ программ 70 процентд, АПК-д научн-техническ девшлтин даалһврмуд 76 процентд күцәгдв.

Промышленностьд 203 шин зүсн продукц экләд һарһгджана; хуучрсн 37 зүсн продукц һарһгдлгнь үүрв.

Наукин болн техникин күцәмж агропромышленн производствд олзлгджана. Элстин хот-хоолын комбинат шин улдгч технологийс олзлад ароматизированн 16 миңһн дал

СССР-ин Минавтосельхозмашин Каспийск маши тосхлһна завод	87.8	4648	89	2.4	0.9
Калмстройматериалы производственн негдлт	91,6	608	8 хол.	−2,5	5,8
Хувц уйлһна производственн негдлт	100	—	85	6,9	3,2
РСФСР-ин Минтекстильпромин Элстин хувц өлгдг фабрик	100	—	100	5.8	24.0
Заһсна промышленностин производственн негдлт	100	—	81	25.0	33.5
Хальмг АССР-ин Госагропром	97,8	1453	115	2.9	−0.3
Агропромстройин негдлтин ЖБИ завод	88,8	242	77	6.5	8.9
Бәәрн эд-бод кедг болн одут орулж авдг предприятьмүдин производственн негдлт	100	—	151	−9.0	−3.0
Модна эдл-ахун производственн негдлт	100	—	3,4 х.	−21,0	1,8
Госкомиздат	100	—	115	26,3	29,0
Бәәрн промышленностин производственн негдлт	100	—	123	1,3	8.4
«Калмнефть» производственн негдлт	100	—	129	1,9 х.	1,8 х.

Шишлң кузовта автомобильмүд, автоцистернмүд, хулсна плитмүд, керамзит, арсна көдлмш, тосхлтын дотл даалһврар хәләгдснәс баһар һарһгдв. «Калмстройматериалы» негдлт зураһан күцәсн уга болн эрсин материалмуд һарһлһиг хасв. Тоосх һарһлһна зураһан Цаган-Аманск завод зуг 41,3 процентд күцәв. «Калмстройматериалы» негдлт 12,4 сай условн тоосх улсин эдл-ахуд күцц өгсн уга. Тер тоод Цаган-Аманск тоосхин завод 4,4 сай тоосх өгсн уга.

Промышленн продукцин хамгин чинртә онц зүсиг һарһлһн ним то-дигәр йилһгдҗәнә:

	1989 ж. йосндан һарһгдв	Зура күцәлһн процентәр	1989 ж. 1988 ж. дуңцулхла
Нефть, миңһн тонн	11,7	117	192
Тосхлтын тоосх, сай то	52,1	81	101
Хорханцг чолунас кесн эрсин блокмуд, сай то условн тоосх	79	115	87
Цутлулдг төмр бетон, миңһн куб. метр	113	87	105
Тосхлтын дотл, миңһн тонн	25	76	105
Керамзит, миңһн куб. метр	49	55	103
Хулсна плитмүд, миңһн квадратн метр	662	91	72

Агропромышленн комплекс

1988 жиллә дуңцулхла 1989 жилин гүртм продукц 42,3 сай арслнд икләд (7,2 процент) 633,2 сай арслн тогтав. Тер тоод малас авгддг эдл-ууш һарһлһн 157,2 сай арслнд икләд (52,5 процент) 456,5 сай арслн тогтав. Малын хот, буудя болн темс белдлһн болхла 67,1 сай арслнд икләд (61,2 процент) 176,7 сай арслн тогтав. (1989 жилин то-диг урднь кегдсн тооцаһар заагджана).

Цуг категорин эдл-ахусар селәнә эдл-ахун һоллгч культурмудыг гүртм хуралһн ним то-дигәр үнлгдҗәнә:

(миңһн тонн)

	1989 ж.	1981-85 ж.ж.	справочн то-дигәр: жилин эргцд дундлад 1986-1989 ж.ж.
Буудя	851,1	430,2	531,9
Тер тоод цаһан буудя	469,4	184,9	256,1
Ичмән	264,6	180,8	205,8
Тутрһ	32,8	26,3	28,5
Нарн цецг	21,2	9,3	15,3
Темсн	21,3	18,1	23,0
Хот-хоолын багцин культурмуд	22,8	20,1	26,1

1989 жил 851,1 миңһн тонн буудя цокж авгдсмн, 1988 жиллә дуңцулхла 359 миңһн тоннд ик болж һарчана. Урһцин һарц 1,7 дәкж икдсид гектар болһнас дундлад 21,1 центнер буудя хурагдж авгдсмн. Буудян һоллгч культурмудын һарц болн гүртмдән хуралһн икдсмн.

Буудя һарһлһна зура 145,7 процентд күцәгдв, зура деер немр 266,9 миңһн тонн буудя хураж авгдв.

Государственн көрнд 295,3 миңһн тонн буудя орв.

Ут турштан улсин эдл.ахуһар	291.0	93.0	38,3
тер дотр:			
«Калмсовхозводстрой» дирекц	51.0	102.0	9.8
«Калмсельхозводопровод» негдлт	7.1	94.6	11.9
«Калмэнерго» негдлт	8.5	79.4	9.0
Каспийск маши тосхдг завод	0.5	69.3	100.0
Залһлдана заллт	2.1	72.4	96.8
Калмагропром	84.6	97.2	89.4
Калмавтодор	18.9	84.7	7.2
Бәәрн Советмуд	31.3	78.3	3.3

Күцдиг болн объектсиг үүлдврт оруллһна диг-дарһ теткллһнд темдгтә хүврлтә болсн уга. Государственн заказар 1989 жилд эдлврт орулгдх болж темдглгджәсн 10 объектәс 7 объект үүлдврт орулгдв. Цуг объектс тосхлтын болзгиг эвдж эдлврт орулгдв. Келхд, Ик Царн поселкд бәәц теткллһнә комбинат 8 сардан тосхгдх болзгин орм 52 сардан тосхгдв. Жилдән 80 миңһн кубическ метр керамзит кех селәнә тосхлтын комбинатын (ССК) 1 селгән, сметн үнәрн 3671 миңһн арслнга объект, 36 сардан тосхгдхин ормд 1982 жиләс авн тосхгджана. 1989 жилд чигн ССК эдлврт орулгдсн уга.

Тосхлтын организацс подрядн көдлмшин зураһан 92,2 процентд күцәв, 1988 жиллә дуңцулхла терүнә кемжән 5,5 процентд баһрв. Күч-көлснә һарц 3,6 процентд өсв.

1989 жилд трестмүд болн негдлтс подрядн көдлмшин кемжәг күцәлһн ним то-дигмүдәр йилһгдҗәнә:

	Күцәлһнә процент		1989 ж. процентәр 1988 ж. дуңцулхла	
	Цуг жилин турштш	тер дотр эдлврт оржах объектст	подрядн көдлмшин кемжәәр	Күч-көлснә һарцар
«Калмстрой» ПСМО	74,0	79,9	97.9	107,6
«Калмсельхозводстрой» ПСО	101,8	97,0	88,5	99,8
«Калмводстрой» ПСО	90,8	86,3	100,0	98,3
«Калмагропромстрой» негдлт	108,7	110,8	107,4	107,7
«Калмагропромдорстрой» негдлт	103,1	82,7	109,1	108,9
«Калмгражданстрой» трест	98,3	70,9	100,9	104,5

Җилә зураһан 43 эклц тосхлтын-монтажн организацс күцәсн уга. Эдн 17,7 сай арслнга подрядн көдлмш, эс гиж зуран 23 процентинь күцәсн уга.

Терүнә ашт чиләһәд уга тосхлтын кемжән 1990 жилин туула сарин 1 шинд 314,4 сай арслн күрв, терньˑ1989 жилин туула сарин 1 шинәс 29 процент үлү болв.

1989 жилд 179,5 сай арслнга государственн централизованн капитальн тәвцмүд, эс гиж жилә лимитәс 90 процентнь олзлгдв. Предприятьмүд болн организацс 111,5 сай арслнга эврә көрң олзлв. Улсин эдл.ахуд орулсн капитальн тәвцмүдин цуг кемжәнд теднә хүв тәвц 38 процентинь тогтав.

Көлгн-күчн болн залһлдан

Олна кергллтин автомобильн көлгн.күчәр аца йовуллһна даалһвр 102 процентд күцәгдв. Цуг республикәр зураһас үлү 94 миңһн тонн улсин эдл-ахун ацан зөөгдв.

Аца зөөлһнә зураһан 2-ч ГАП болн Городовиковск 2-ч ПОГА күцәсн уга.

Автобусмудар болн таксиһәр пассажирмуд зөөлһнәс авсн олз-ору 8711 миңһн арслн тогтав, эннь зураһас 82 миңһн арслнд, эс гиж 0,9 процентд баһ болв. 1988 жиллә дуңцулхла олз-оруһин кемжән 0,7 процентд өсв.

Пассажирмуд зөөлһнәс олз-ору авлһна зураһан 1480-ч автоколонн, 2-ч ГАП, Городовиковск 2-ч ПОГА болн Сарпинск АТП күцәсн уга.

Аһарин көлгн-күчәр 148,1 миңһн пассажирмуд йовулгдв, эннь урдк жилинәс 1 процент үлү болв. Пассажирмудин эргц 7 процентд икдв, 222,7 сай пассажиро-километр тогтав.

Көлгиг йовуллһна диг-даран эвдгджәв. Самолетмудыг йовуллһна болзгинь хооран саалһн расписанярн бәәх цуг рейсмүдин тооһас 10 процентд күрв. Расписанярн йовх зөвтә цуг автобусмудын тооһас 8 процентнь рейсин сүл пункт күртл күрсн уга, юнгад гихлә, зәрм автобусмуд эвдрәд маршрутасн һарх зөвтә бәәсмн.

Предприятьмүдин болн организацсин салж һарсн төмр хаалһст ирсн вагодыг ацанаснь суллхлһнд торвр үүржәв. Бүклдән республикәр 1989 җилд тиим үчрар вагодыг бәрҗ зогсалһн нормин кемжәнәс 2 холванд давв. Каспийск маши тосхлһна заводт — 3,7, «Калмсельхозводопровод» негдлтин УПТК-д 3,9, Каспийск махна-консервн комбинатд — 4,8 холванд давв.

Залһлдана предприятьмүд 4,7 сай арслнга туслмж әмтнд күргв, эннь 1988 жилинәс 9 процент үлү болв. Зура 103 процентд күцәгдв.

Олна олзлдг сетьд һоллгч телефонн аппаратмудын то нег жилин турштрт 4,6 миңһнд, эс гиж 9 процентд немгдв.

Статистикин Хальмг республиканск заллт

●Мана республикәр

Цугтаднь туста

Одахн мана заводын ко-манд мини-футболар Элст балһсна «Прогноз» хамцу командла дарани харһлт кеv. КГУ-н спортивн комплекст бидн наадлавидн. Ик тоотаһар эн тегсв. 9:8 гидг аштаһар бидн шүүввидн. Балһсна мотодромд болх үвлин турнирин төлә сәәнәр белдлһнә бас нег девснгнь эн наадн болв.

Үвлин турнирт предприятьмудин болн сурһулин заведеньсин командс орлцхмн. Тер тоод мана заводын, КГУ-н, «Динамо», «Прогноз» командс түрүн орм эзлхин төлә ноолдх. Тиим кевәр бидн җилин дөрвн цагт тренировк кеҗ чаджанавидн.

Футболас наань мана заводт настольн теннист, баскетболд, ритмическ гимнастикд оньг өгдмә, кесг көдлмшчнр көдлмшин хөөн секцст ирҗ амрна, спортивн белдврән өөдлүлнә. 18-ч болн 3-ч школд бидн спортивн зал нәәмәдлнәвидн. Подросткудын төлә мана заводын дөңгәр «Атлант» клуб бүрдәгдлә. Энд ах классмудын сурһульчнр бульчнган батрулжана. Тер мет баһчудын төлә бидн пергәдамшлтын спортыг делгрүлжәнәвидн.

Гермудин, школмудын подвалмудт шишлң илубмуд бүрдәҗ, баһчуд эврәннь әрүл-мендән батрулҗ, эврәнңь едрин диг-дараһан сәәнәр бүрдәнә. Әср йовдлмуд һарһх цаг эднд уга болна. Тегәд чигн спорт делгрүллһн энтн үүл татлһнла ноолдлһна ицгтә эв-арһин негнь болжана. Талдан предприятьмуд эн кергт дөңгән күргсн болхла, бәәдл улм сәәнәр ясрх билә.

В. БАГЛИКОВ,
«Одн» заводын спортын инструктор.

Футболистнрин марһан

Одахн Приютн селәнд, района культурин Герин спортивн залд физкультурн коллективс дунд мини-футболар марһан болв. ВЛКСМ-ин района комитетин кубокин төлә болсн марһана товчлгч наадид олн командс орлцв.

Үлгүрнь, тохма мал өскдг «40 лет ВЛКСМ» совхозин, «Приютненскагропромсервис» негдлтин, района дотр-дундын кергүдин әңгин, аң өскдг «Ульдючины» совхозин болн ДСПМК-н командс орлцв. Футболистнр дунд болсн зүткмҗтә марһанд ДЮСШ-н команд диилвр бәрв. Эн командын футболистнр талдан командсин үүднүр 20 мяч цокҗ орулв. Эврәнь үүднүр зуг зурһан мяч алдҗ орулсмн. Тегәд эдн марһана негдгч ормд һарч. ВЛКСМ-ин района комитетин кубокар ачлгдв.

Марһана хойрдгч ормиг ДСПМК-н футбольн команд эзлв. Һурвдгч ормд тохма мал өскдг «40 лет ВЛКСМ» совхозин спортсменмүд һарв. Мини-футболар болсн марһанд техническ сән наад үзүлҗ, һавшунарн ончрсн футболистнр шишлң мөрәср темдглгдв. Тедн дунд ДЮСШ-н командын үүдч А. Жолобов, ДСПМК-н командын харсач Н. Дурдусов, ДЮСШ-н дәврәч В. Мангаев эдн йовна.

Болв эн марһанд района цуг спортивн коллективс орлцсн уга. Үлгүрнь, «Володарский» болн «Победа» совхозмудын футбольн командс ирсн уга. Кемрҗән командс күцц орлцсн болхла марһан соньн, зүткмҗтә болхнь маһд уга бәәсмн.

БУРМИСТРОВИН Б.

Слет болхмн

Черноземельск районд уйн этнографистнрин цуглрлт җил болһн болна. Эннь йоста авъяст хүврв. Сурһульчнрин эн җилин цуглрлт лу сарин 17-д болхмн. Хальмг улсин алдр дуулвр «Җаңһрин» 550 җилин өөнд эн нерәдгдҗәнә.

Дорас өсҗ йовх күүкд, кевүд төрскн һазран сәәнәр медхлә хальмг келн улсин бәәцлә, культурла болн искусствла таньлдҗ медҗ даслһнд, терүг хәәҗ-шинҗллһнә керг-үүлдврмүдт ик тусан күргхмн. Сурһулин-сурһмжллһна көдлмшт краеведческ материалмуд олалҗ, района этнографическ сән кружоксин көдлмшин дамшлтыг сурһульчнр дунд тархаҗ медүлхлә терүнә тусны өөдән болхднь маһд уга.

Района эн цуглрлтд 5—10 классмудын зурһан сурһульч школ болһна элч болҗ орлцхмн. Энүнд баһ наста этнографистнр тохнята сән белдвр кеҗ орлцхла цуглрлт соньн болх, сурһульчнрт байр үүдәх.

Мана корр.

РЕДАКЦД ИРСН БИЧГҮДӘС

Таңһчин мартгдшго дөң

«Хальмг үнн» — 90» анкетд хәрү өгхләрн мана умшачнр Хальмгин туужин, хүүвин йос тогталһна түрүн күнд җилмүдин, эгл әмтнә тускар бичхиг сурна. Эн туст газетин умшачас ирсн эн бичг соньн болҗ медгднә. Бичгт келгдҗәх цагин тускар мана умшачнр эврә тодлврмударн хувалцх гиҗ иццҗәнәвидн.

1933 җил. Тиигхд мана Хальмг таңһч Дорд Иҗлин крайин медлд ордг бәәсмн. Эн крайин хотл балһсн Шарту (Саратов) балһсн билә. Тер цагт эн балһсн академическ балһсна тоод ордг бәәсмн. Тегәд энд сурһульәрдмин олн зүсн заведеньс бәәсмн. Н. Г. Чернышевскин нертә государственн университет, медицинск болн малын (ветеринарн) институтмуд, көдлмшч факультет болн нань чигн. Тер заведеньст бидн, 600 үлүшг Хальмгин үрдүд сурһуль сурлавидн. Иим олн студентнриг цуһараһинь хамцулҗ негдүлхин, тедн дунд цәәлһвр, сурһмжин көдлмш кехин төләд студентнрин землячеств бүрдәгдсн болдг. Тер землячествин ахлач болҗ ода ачта амрлһнд бәәх Леонид Сангаевич Сангаев билә.

Студентнр яһҗ бәәдгин, сурһулян яһҗ сурдгин, эднә материальн бәәдл ясрулхин туск төрмүд землячествин хург-цуглрланд тасрхан уга хәләгддг билә. Студентнрин материальн бәәдл йир дора бәәсн учрар нег иим хург деер таңһчас дөң сурх шиидвр авгдла. Өңгрҗ одсн тер җилмүд йир түрү-зүдү билә гиҗ илднь келх кергтә. Хот-хол, хувц-хунр ховр, өлсх, даарх чигн цаг харһдг билә. Зәрмдән уульнцд харһнад үксн улсин цогц чигн үздг билә. Тиим хату-мөтү цагла, олн студентнрин хургин шиидврәс иштә мана Хальмг таңһч Шарту балһснд сурчасн эврәннь студентнртән Кетчнрә района Цаһан Нуурин әәмгин «Коминтерн» нертә колхозас нег төмр хаалһин вагон мах өгүлсн болдг.

Тегәд таңһчас мел цагларн ирсн дөңгиг яһҗ эдлхмб гих төр землячествин өмн боссн болдг. Шарту балһсна Совет мадна хот үүдг шишлң гер һарһҗ өгв. Иилһҗ өгсн тер герт цуг 600 үлүшг хальмг студентнр өдр болһн нег лакж махта хот эдлдг болв. Дәкәд мана таңһч цуг студентнрт сар болһн эдл-ахун стипендь гиҗ өгүлҗәв. Тиигәд бидн таңһчин дөңгәр сурһулин 1933-ч түрү җилиг сәәнәр төгсәләвидн. Таңһчин тер дөңгиг күн кезәд чигн мартх зөв уга. Ода бидн, күн болһн таңһчан һарһсн эклән өлл әңкрлҗ, цаарандан өсҗ-өргҗхднь дөң-нөкд болдгин арһ хәәх зөвтәвидн. Тер цагт Шарту балһснд хамдан сурч йовсн студентнрәс кесгнь ода бийнь әрүл-менд, таңһчдан чидлән нөкд болҗ бәәнә. Эдн дунд Хальмг университетин профессор Павла Дорҗ, филологическ номин кандидат Очра Уташ, улсин шүлгч Эрнҗәнә Константин, эмч Янкуна Кермн болн нань чигн.

МУНИН Бемб.

«ЗАХ-ЗУХИНЬ АРҺЛХНЬ БӘӘХ»

Туула сарин йиснд «Хальмг үннә» дөрвдгч халхд «Буйни булг болх зөвтә» гисн статья болн арвн хойрт барлгдсн «Бичәчин селвг» гисиг умшад, бас эврәннь селвгән бичх болув.

Мана баһ цагт, 1930 җилин хөөн ухан шиңкән орҗ йовхд, хурл-хуврг, гелң-ламан уга кечклә. Тегәд чигн мана насна әмтнд шаҗн-бурхна мөргүл меддг күн баһ болх, тааһад, нурһлҗ соңсврар меднә. Би эврән дал җилә ацандан диилгдҗ йовнав, мини үүрин әмтнәс дорагшан болхла нам медх седкл бәәв чигн, заадг күн уга, зәрмнь нам зальврх бәәтхә келән медхш, күүнә келәр болхла зальврҗ-мөргҗ болшго.

Эн саамд Арын Манҗ өөрдхәд бичҗәнә, болв бүтндннь, бүклднь бичхлә сән болх билә, юңгад гихлә, иим бәәдлтә мана селвгиг күн төртән авхнь беркл юмн.

Би чигн хүвдән, хурл тогтсн зәңгәр, күрч бурхнасн әдс авад, мөргүлин мөңгән бәрәд, үзәд-эргәд һарч ирүв. Үнәрнь келхд, нанд чигн хурл эк-толһа утаһар эклсн болҗ медгдв, тер кевәрн одачн бәәһә зәңгтә.

Тө сахлта, тө-дөрү суулта тәмкән татсн хар хувцта залус «Мөңгән тәвтн!» гиһәд йовлдад бәәнә. Терүнәс нааран зөвәр цаг болчкв, одачн «ясрна гихд хол болх бәәдлтә» гисн зәңг соснав.

Хальмг әмтнд юуни төлә хурл кергтә, бурхн-шаҗнд яһҗ шүтдв, хурлыг кен, яһҗ делдхиг йосна, балһсна толһачнр болвчн, номтнр болвчн әмтнәс селвг сурҗ, эврә санаһарн хувалцсн юмн барт һарч ирхш.

Хурлд көдлҗәх әмтнә тускар болхла, ямаран зокалар, кенә селвгәр, ямаран, юн номта әмтн көдлҗәхнь медгдхш. Хурл гиһәд орх-оршгонь чигн, номта—ном угань чигн дәврлдҗәх бәәдлтә.

Мана санаһар болхла мөргүлин мөңгн шаңгас унҗ ирҗәх мөңгн биш, тер мөңгәр күн наач болшго зөвтә юмн, олна мөңгиг олн бийснь яахан медх зөвтә.

Зеткрин зүүләр, номта, арһта, залус Цаһан Амна Дорджиев — багш, Алцнһуда Кичгә Намка, Салын Тугтна Доржин Шагж, Цаһан Нуура Барга Боди, Зүн-һара Бадган Лиҗин Урлә ахтанр сәәни орндан төрлә. Цуг эн әмтнлә болн соньнсәәхн медрлтә Догзмахна Улана Санҗта күүндх саам нанд учрла.

Хальмгин бурхн-шаҗна зокальнь болхла коммунистическ бәрцәс мөр уга, күүнд ухан-сурһмҗ болм йоста юмн болдмн, хулхахууль кешго, хов-худл зөөшго, күүнд үлү үзүлшго, әрк-тәмк хойриг хортнд тоолдг, аля-азд йовдл таршго, чик цаһан седкләрн, кен ахан-соңсад, күндләд, кен дүүһән селвглҗ, сурһад бәәхин сурһмҗ өгдг юмн. Альк чигн келн-әмтн эврә авъяста, зокалта, мөргүлтә. Тегәд хальмг күүнә шүтлһн-мөрглһнә һол учрнь — седклин сеҗг гиҗ бәәдмн. Харал-харш, тотхур-зеткр, нас утдуллһн, хар кел утллһн, зүүд-харал тәәллһн, дәрк давтх, бичг-бурх татулх, буй кех, нань чигн кесг седклин сеҗг һарһдг зөвтә йовдлмуд бәәнә. Цуг эн кергиг лам-зурхач, номта гелңгүд кех зөвтә, мана лам болхла эн кергүдиг күцәҗ хальмгиннь седкл хаңһаҗахш, тегәдчн әмтнд иткл уга болҗана. Тернь чигн медгдҗәнәлм, нег цагт әмтнә күсл күцх чигн биз. 60—70 җилдән хальмгуд генрҗ, энләд-эцәд эн өдр-цагиг күләһәд йовсмн. Мөргүлин гер болхла әмтнә ухан-седкллә ирлцҗәхш, чикрхнь берк, одачн дали җил кергтә.

Хурлын тосхлт чигн хоораи саагдҗахар келнә. Номын то күцц умшгдад уга гинә. Кен умшхм тер номынь, Бурятск нежәдәр, өдр-сөөһәр бәәх гелңгүд умшхмб, тедн мана номын һолынь күццднь медхий? Әмтнә дөң угаһар бәрҗ чадшго болҗ һарна, эврән әм авад уга бәәҗ мөргүлд хурсн әмтнә мөңгәр наараи-цаараи йовлдад. Һазадын ор орад дала мөңг һарһад бәәх зәңг һарна.

Кесг фондмудт хошад-һурвад миңһн арслң «белглжәх» юн гидг юмн болжахмб? Әмтнәс орҗ ирсн мөңгиг хурл тосхлтд хоршалго, кен тер мөңгиг медҗ таражаһнь медгдҗәхш. Әмтнә урмд хәрүлҗәх йовдл болжана энтн. Эн бәәдләрн хурл дәкәд дали җилдән күләгдн гиҗәнә. Мөргүлин мөңг тарахан меддг әмтн олн дунд цәәлһврин көдлмш кеһәд, бурхн-шаҗна, мөргүлин йосна, ямаран шүтәнгегәнә хурл хурадгинь келхлә чик болх билә.

Одачн 80 өргн наста көгшд бәәнә, тедниг бәәсн деер хураһад, селвг сурхла, бас медсән келҗ өгх билә. Сурһульта, номта бичәчнр эн көдлмшт дөңгән күргх зөвтә, туужасн авад, көгшдәс соңсад әмтнлә хальмг келәр харһлт кеһәд, барт бичәд, телевизорар үзүләд соңсхла йир байрта юмн болх билә.

Хурлти, соңсхд, мөңг цуглулхас биш, талдан көдлмш баһар кеҗәх бәәдлтә. Хальмг хурлд ик шүтәнә мөргүл, үр сарин мөргүл, мәәдрин эргц гиһәд нань чигн кесг мөргүл кеһәд әмт хураһад, ном умшад, цәәлһвр өгәд бәәдг бәәж. Тиигхлә мөргүлин мөңгн хурхнь лавта.

Бидн болхла хурлас седклин сеҗг хәрүлх, хамг сән өдрмүдән, Зул—Цаһанан, бурхн нүүдг өдр болн нань чигн юм заалһж авх седклтәвидн.

«Бичәчин селвг» — гиснд эн җилиг төмр мөрн гиҗәнә, яһад төмр, яһад цаһан болҗахинь меддг күн цәәлһхлә сән болхмн. Минңһәр болхла, Улана Санҗас даву күн эңүг медхд берк. Санҗин бийнь алмацад чигн бәәхмн. Болв көгшд зах-зухинь арһлад чигн бәәх. Хәрнь мини санан эн.

БАДМАН Ганга

Эн бичкдүд ики бичкнәсн авн хөв тату улс болжана — орчлигин сән-сәәхн тоотыг эднд үзлг арһ уга. Бәдүн улс эднд нөкд болхар шишлң школ-интернатмуд бүрдәв. Нег иим школ-интернат Краснодарск крайин Армавир балһснд бәәнә. Энд хойр зу шаху нүднә харан уга эс гиҗ нүднә харань тату бичкдүд арвн хойр җилд сурна.

Интернатд бәәх 89 бичкдүд эн җил секгдсн көгҗмин школд орҗана. Зуг эн школд мөңгинь өгәд орҗ сурх кергтә. Болв кесгтнь тиим арһ уга. Тегәд предприятьмудин болн организацсин цаһан седклин дөң кергтә болжана.

ЗУРГТ: Татьяна Оганесовна Карапетян сольфеджиоп кичәл кежәнә.

ТАСС-ин зург.

Нүүлһгдсн әмтнд

Зурһан зун шаху әмтн — эдн цуһар СССР-ин МВД-н дотр-дундын цергин офицермүдин өрк-бүлнь — Азербайджанас нүүҗ һарһгдсмн. Мана правительств эднд ик гидг нөкд болжана. Цергчнр, ветеранмуд эн му үзсн өрк-бүлмүдт нөкд болхин төлә сан бүрдәхмн гиҗ келцхәнә.

— Өдр болһн политическ заллтд болн барин органмудт олн зүсн наста, эрдмтә, ямаран чигн келн-әмтнә улс ирцхәнә, — гиҗ политическ заллтын толһачин даруг генерал-майор Н. Нечаев ТАСС-ин корреспондентд келв. — Эдн цугтан ик гидг уурта бәәнә. Юңгад гихлә, олнд харш болгч йовдл һарһсн әмтнәс көлтә хара зөңдән бәәсн улсин цусн юңгад асхрҗахмб, теднә заагт нөкд болхар ирсн цергчнр бас ик зовлң үзҗәнә. Тиигәд, цуг олн әмтн дөң боллһна сан бүрдәхмн гиҗ төр тәвв, тер санд кен чигн кеду болв чигн мөңг илгәҗ чаджана. Туула сарин 26-д Москва балһснд СССР-ин МВД-н ГУВД-н 140591-ч счет, МВД-н 298101-ч счет секгдв.

(ТАСС-ин корр.)

«Диалог» гидг журналын негдгч тойг

КПСС-ин ЦК-н олна-политическ «Диалог» гидг журналын түрүн тойг барас һарв.

Эн тойг КПСС-ин ЦК-н Политбюрон член, КПСС-ин ЦК-н сегләтр В. А. Медведевла кесн күүндврәр эклжәнә. «Парть болн обществ», «Политическ ноолдан», «Илеймүд болн концепцс» гидг әңгүдт барлгд-... комин болн горкомин негдгч сегләтр Б. В. Гидаспов «Үүлдврин цаг» гидг күүндвртән мана партиг дотрнь суусн әмтн ни угаһар, күн болһн түс-тустан хәәвдҗ йовхас көлтә дор ормдан эргәд бәәдг оңһцла дүнцүлҗәнә. Күчн-чидлән негдүллһн болн хаалһан шүүҗ авлһн — статьян һоллгч төрнь.

Л. Семина «Гражданск нагин закаһар» гидг шин-

●Уголовн хәәврин кергүд

АМР БИШ ТӨРМҮД БӘӘНӘ

Бидн ода амр биш цагт бәәнәвидн. Өдр болһн маднд ори-нутгин политическ болн ...

үүл татсна йовдлмудын хувнь 66,2 процент тогтаҗана. Эднәс ик зунь кдлгдад ...

цуг районт шишлң рейдмүд болн операцс бүрдәгдсн бәә-...

малыг ил кевәр эс гиҗ хәләвр утаһар хадһлснас кел-...

чидл үзүләд, теднәс мөңг булаҗ авдг йовдлмуд икдҗәнә. Давсн җил тиим хәр һар йовдл темдглгдв. Уголовн хәәврин подразделеньсин болн БХСС-ин шишлңдүллһн иим бүрдәмҗтә үүл татлһн-...

Шин брошюр һарв

«Мана цуһаранмидн хамцу төрмүдиг хамдан хаһлх кергтә» — туула сарин 11—13-д М. С. Горбачев Литвск ССР-т одсна туск материалмудын хураңһу тиим нертәһәр барас һарв.

Футболистрин марһан

Одахн Приютн селәнд, района культурин Герин спортивн залд физкультурн коллективс дунд мини-футболар марһан болв. ВЛКСМ-ин района комитетин кубокин төлә болсн марһана товчлгч нааднд олн командс орлцв.

Үлгүрнь, тохма мал өскдг «40 лет ВЛКСМ» совхозин, «Приютненскагропром-

…син кәдлмшин дамшлтыг сурһульчнр дунд тархаж медулхлә теруна тусн өөдән болхань маһд уга.

Района эн цуглрлтд 5—10 классмудын зурһан сурһульч школ болһна элч болж орлцхмн. Энүнд баһ наста этнографистнр тохнята сән белдвр кеж орлцхла цуглрлт соньн болх, сурһульчнрт байр үүдәх.

Мана корр.

…ту бичкдүд арвн хойр жилд сурна.

Интернатл бәәх 89 бичкдүд эн жил секгдсн көгжмин школд оржана. Зуг эн школд мөңгинь өгәд орж сурх кергтә. Болв кесгтнь тиим арһ уга. Тегәд предприятьмүдин болн организацсин цаһан седклин дөң кергтә болжана.

ЗУРГТ: Татьяна Оганесовна Карапетян сольфеджиоп кичәл кежәнә.

ТАСС-ин зург.

…ярцхана, — гиж политическ заллтын толһачин дарук генерал-майор Н. Нечаев ТАСС-ин корреспондентд келв. — Эдн цөгтан ик гидг уурта бәәнә. Юңгад гихлә, олна харш болгч йовдл һарһсн әмтнәс көлтә хара зәәдән бәәси улсин цусн юңгад асхржахмб, тедн заагт нөкд болҗ, әмтн дөң болһна сан бүрдәхмн гиж, төр тәвв. Тер сан күн чиги кеду боли чиги мөңг илгәж чаджана. Туула сарин 26-д Москва балһснд СССР-ин МВД-н ГУВД-н 140591-ч счет, МВД-н 298101-ч счет секгдв.

(ТАСС-ин корр.)

«Диалог» гидг журналын негдгч тойг

КПСС-ин ЦК-н олна-политическ «Диалог» гидг журналын түрүн тойг барас һарв.

Эн тойг КПСС-ин ЦК-н Политбюрон член, КПСС-ин ЦК-н сеглэтр В. А. Медведевла кесн күүндврәр эклҗәнә. «Парть болн общества», «Политическ ноолдан», «Идеймүд болн концепц» гидг әңгүдт барлгдсн материалмудар болх күүндврт орлцх селвг умшачнрт журнал өгчәнә.

«Эндр кен большевикв» гидг статьядан Ю. Соломонов партин интеллектуальн чидлмүдин бәәх бәәдлин тускар болн общественн наукс ондаруллһнд ямаран чинр зүүҗәхин тускар тоолвран келҗәнә. Философин хамгин хурц чинртә төрмүдин тускар Ю. Давыдовин, В. Межуевин, А. Гусейновин, В. Поповин статьяст келгдҗәнә.

КПСС-ин Ленинградск обкомин болн горкомин негдгч сеглэтр Б. В. Гидаспов «Үүлдврин цаг» гидг күүндвртән мана партин дотрнь сууси әмтн ни утаһар, күн болһн түс-тустан хәәвҗ йовхас көлтә дор ормдан эргәд бәәдг онцла дуңцулҗана. Күчн-чидлән негдүлһн болн хаалһан шүүҗ авлһн — статьян һоллгч тернь.

Л. Семина «Гражданск цагин заһһар» гидг шинжллтд олна олн зүсн жисадин болн фронтмудын халацин тускар умшж болхмн. Эн шинжллтин цааранднь бас барлгдхмн.

Журналын һадр деер баһ наста донецк шахтер, СССР-ин улсин депутат Н. Ченцовин зург бәәнә: «Буцлт боллго чиги бәәх билә», — гиж орн-нутгин нүүрснә районт болсн үүмәтә йовдлмудыг шинжлж эн келжәнә.

(ТАСС)

Шин брошюр һарв

«Мана цуһаранмидн хамцу төрмүдиг хамдан хаһлх кергтә» — туула сарин 11—13-д М. С. Горбачев Литвск ССР-т одсна туск материалмудын хуранһу тиим нертәһәр барас һарв. Терүнд КПСС-ин ЦК-н Генеральн сеглэтр, СССР-ин Деед Советин Ахлач Вильнюсин болн Шяуляйин күчкөлсчнрлә — көдлмшч классин, крестьянствин болн интеллигенцин элчнрлә харһхлан келсн үгнь, туула сарин 13-д болсн республиканск партийн активин хургин туск тодрха тооцан, актив деер М. С. Горбачевин келсн үг, Литвал одснла залһлдата нань чиги сонсхврмуд орв.

(ТАСС).

Уголовн хәәврин кергүд

АМР БИШ ТӨРМҮД БӘӘНӘ

Бидн ода амр биш цагт бәәнәвидн. Өдр болһн маднд орн-нутгин политическ болн экономическ бәәдл-жирһлд сольврмуд авч ирәд бәәнә. Олнд өргәр медүллһн болн демократь делгрлт авад бәәнә. Болв девшлттә эн йовднә. Болв девшлттә эн йовдлмудла дегц мана республикд, цуг орн-нутгт мет, зака эвдлһнә йовдлмуд өсәд йовна.

Энүг то-дигмүд нег үлү тодрхаһар цәәлһжәнә. Үлгүрнь, уголовн хәәврин халхар темдглсн үүл татлһна йовдлмуд 1989 жилин әрг-нд 42,7 процентд өсв. Утуршган эннь 2540 тиим йовдл болжана. Күнд үүл татлһна йовдлмуд эн цагт 48,7, тодрха биш үүл татлһна үзмж болхла 66 процентд өсв.

Зәрмнь үүл татлһна кергиг урдаснь белднә. Тер белдвр зәрмдән нег өдртән, зәрмдән болхла нег сардан кегднә. Аштнь күн алгдна эс гиж терүг шавтана. Зөрц алсна йовдлмудын тонь, үлгүрнь давсн жил 19,4 процентд өсв. Күндәр шавталһна үзмж 56,9 процентд өсв. Әмтнә шагшавд, сурһмж, культурин кемжән дора орсна ашт күч үзүллһнә йовдлмуд өсжәнә. Давсн жил эн ичртә то-диг 52,6 процентд икдв.

Ондаруллһна, сольврмудын амр биш цагт дотр-дундын органмудт көдлхд улм күнд болв. Зәрм закад шинәр цәәлһгддг болн олзлгддг болв. Тегәд чиги зака эвдәчнр ода бийән сулар бәржәнә. Терүнә ашт үдә угаһар әмтиг дәврдг йовдлмуд 3,2 холванд, әмтиг тонлһн 61,8 процентд өсв. Хулха келһн өрәлднь гилтә икдв. Тер тоод әмтнә патьрмудас хулха келһн 47,2 процентд, мал хулхаллһн — хойр холванд икдв.

Әмтиг гүвдлһнә болн нань чиги аэд-эср йовдлмуд 66,5 процентд өсв. Зер-зев олзлж әсрдлһн болхла 2 холванд өөдлв.

Тиим үүмәтә то-дигмүдәр эндрк мана бәәдл-жирһл йилһгджәнә. Приозерн районас наадкстнь цугтаднь зака эвдлһн өсси бәәнә. Уголовн хәәврин халхар илдкгдх үүл татсна йовдлмудын хувнь 66,2 процент тогтажана. Эднәс ик зунь илдкгдәд уга. Тогтсн бәәдлд дотр-дундын кергүдин органмуд цуг церглтсин дигтә-дарата нөкцлтд, күцәлһнә дисциплин өөдлүллһнд оньган өгчәнә. Арсм келһнлә, әркдлһнлә, наркоманьла ноолдлһна төлә бидн олнла бәрдг залһлдаһан өргжүлжәнәвидн.

Милицин церглтсин үүлдвриг ясрулхин, зака эвдлһиг гетлгхин төлә Хальмг АССР-ин МВД-н системд шишлң программ үүлджәнә. Урдаснь бүрдәсн үүл татлһнла ноолдлһна шишлң әңг манад одахн тогтагдла. Сүл цагт эн кергтә дамшлт болн эв-арһ хоршаж авчана. Эңүнә шинжллһнә болн зәнглгч үүлдвр ясрулгджана. Тегәд иргчдән бидн үүл татлһнла улм күцәмжтәһәр ноолдж чадхвидн гиж тоолжанав.

Һанцхн милиц цуг үүл татлһиг уурулж чадшго. Энүнә күчтә нәкднь күч-көлсч коллективс, олна организацс болх зөвтә. Эдниг эврәннь кергүдт орлцуллһна зәрм керг-үүлдврмүд МВД-н халхас күцәгджәнә.

Элстин болн районмудын цутхлгүдын әмтнлә харһлт келһн авъяст тохрв. Республикин партийн болн эдл-ахун активлә, олнд өргәр зәңгллһнә эв-арһин көдләчнрлә бидн тасрхан угаһар харһлт кенәвидн. Ноолдаг улм өргжүлхин төлә бидн телеүзглдәр, радиоһар болн барт зәңгллһнә сонсхврмуд бүрдәнәвидн. Долан хонг болһн радиоһар «Уголовн хәәврин церглт зәңглжәнә» гидг әңгд әмтн үүл татлһнла ноолдлһна бәәдллә таньлдна. Партийн, советск органмудт бидн бас зәңгллһ өгнәвидн.

Әәмшг уга бәәлһнә комитетлә болн зөв-йос харлһна нань чиги органмудла нөкцлтән өргжүлжәнәвидн. Зака эвдлһнә йовдлмудас урдаснь гетлглһнә, шишлң бүрдәсн үүл татлһнла ноолдлһна, келн-әмтнә хоорндк цүүгәтә бәәдлин ул деер һардг йовдлмудыг уга келһнә төлә бидн нөкцлтнәвидн.

Уголовн хәәврин халхар цут районт шишлң рейдмүд болн операц бүрдәгдсн бәәнә. Автомобильмүдиг, малыг, ноосиг болн нань чиги эдл-уушиг закани биш кевәр талдан һазрур зөөж һарһлһна, республикд наркоманиг уурулһна төлә эн зөрүлгднә.

Наркоманьла болдг ноолдаанд хамгин һоллгчнь — наркотикүд орлһна болн авч ирлһнә каналыг илдклһн болн хаалһн болжана. Давсн жил Элст балһсна әңг наркотикүд хадһллһна халхар 12 уголовн керг бүрдәв. Даавила харһулсн әмтн дунд Элстин бәәрн әмтн А. Б. Эрдниев болн Г. Е. Ракович йовна. Эднә герт хәәвр кеснә хөөн 3 килограмм гашиш, 50 грамм марихуан олдв. Яшалтинск района бәәрн күн Калугинд анаша болн 23 килограмм мак илдкгдв. Мана республикд ик кемжәтәһәр урһжах олсн-макас эн анашаг кеж. Дотр-дундын кергүдин органмудын седвәрәр селәнә эдл-ахун специалистнр орлцлһтаһар 15 миңһн квадратн метр аһуд мак болн 5700 квадратн метрт олсн уга кегдв.

Эн жил кесн оперативн хәәврин керг-үүлдврин ашт Элст балһснд күүнә маши хулхалдг болн терүг цуцлдг 3 баг илдкгдв. Октябрьск районд болхла мал хулхалдг баг бәргдв. Теегт хәләвр угаһар үлдәсн малыг эдн бууһар хаж алдг бәәж. Дәкәд алсн малан эдн республикин хулд-гүүлгәнә государственн болн кооперативн предприятьмүдәр хулддг бәәж.

Материальн үнтә тоот, көлгн-күчн, зер-зев предприятьмүдт муүһар хадһлгдснас болн тоод авдгас көлтә тиим йовдл һарна гиж келх кергтә. Государственн өлгәдиг хадһллһнд һардачнр оньган татуһар өгдгәс көлтә тиим юмн учрна.

Тавн жилин туршарт Хальмгт 12 миңһн толһа мал хулхалгдв. Ар Кавказин талдан республикүдин үзмжиг мана медүлсн то-диг 4 — 6 холванд икдүлжәнә. Хулха келһнә йовдлмудын ик зунь малыг ил кевәр эс гиж хәләвр угаһар хадһлснас көлтә учрдгиг дамшлт үзүлжәнә. Хамгин икәр иим йовдлмуд Городовиковск, Ики-Бурульск, Целинн, Черноземельск, Юстинск болн Яшкульск районт учрдгиг мана то-дигмүд үзүлжәнә. Мал хадһллһна кергт эн районт кесг дуту-дундс бәәхиг шинжллһн медүлжәнә. Малыг бухгалтерск, зоотехническ тоод авлһнд оньг өггджәхш. Фиктивн документд хулхалсн малан үксн гиж бичәд, эс күртжәх хөөдиг үүл татачнр нууна.

Эдл-ахун һардачнрин, специалистнрин халхас күцәжәх бүртклһнә кемжән йир дора болна. Малчнрин, бригадирмүдин, маначнрин көдлмшиг эдн хәләхш. Энүнә ул деер әәнә малыг хулхаллһн бас өсәд бәәнә. Эн малыг болхла күн төрүц тоод авхш. Хулхачнр терүг авад, эврәннь хоштан хадһлад, олна малын хотас асрна. Тиим кевәр государствд ик һару учрагдна. Зуг давсн үвлин кемд дотр-дундын органмудын кесн хәләврин ашт 100 һар тиим йовдл илдкгдв. Энүнәс һарсн һару 100 миңһн арсли болжана.

Нәәмәдллһнә, өрк-бүлин подрядт орлһн малыг бәрлһнә таал ясруллһнд чиги ик нилчән күргв. Мал үклһн чиги зөвәр хасгдв. Үлгүрнь, 1987 жиллә дуңцулхла, давсн жил бод мал үклһн 9 холванд, хөд үклһн 3,5 холванд дора орв. Әмтнә государственн болн эврә бийиннь сә хәәлһиг учртан авчах эн эв-арһиг цуг халхарнь делгрүлх кергтә.

Үүл татачнр сүл цагт зер-зев олзлдг болв. Эднәс бу, хаһрдг тоот, шаадг болн керчдг олн тоот илдкгднә. Эн йовдл насна дигт күрәд уга баһчудын, бөдүн улсин тоод чиги делгрлт авсн бәәнә. 1989 жилд зер-зев олзлсн 50 һар йовдл республикд учрв. Зер-зев хадһллһна, кеж һарһлһна төлә 54 күүнә туст уголовн керг бүрдәгдлә.

Кооперативн жисән манад делгрлт авчана. Болв цуг ормсар мет кооператормудын болн онц әмтнә туст чидл үзүләд, теднәс мөңг булаж авдг йовдлмуд икджәнә. Давсн жил тиим хөр һар йовдл темдглгдв. Уголовн хәәврин подразделеньсин болн БХСС-ин шишлңдүллһн иим бүрдәмжтә үүл татлһнла ноолдаг улм чаңһах арһ өгх гиж тоолжанавидн.

Хулд-гүүлгәнә зокалыг эвдлһнлә залһлдата үүл татлһн бас өсәд йовна. Энд бәәх дуту-дундсла, улсин эдлврин эд-таврин үн өөдлүллһнлә болн эс күртлһнлә тиим йовдл залһлдата гиж келх кергтә.

Мана орн-нутгт болҗах экономическ түрү-зүдүтә бәәдл, социальн бәәцин халхд уурулгдад уга ик дуту-дундс хулха келһнд болн үүл татлһнд күргнә, әмтиг уурлулна. Тегәд чиги мана цуг олна өөдән һарцта көдлмш ормсар бәәх кәрцгиг илдклһн болн терүт ик олз-тустаһар олллһн бәәдлиг ясруллһнд баһ биш нилчән күргх зөвтә.

Әркдлһн болн энүнә ул деер үүл татлһч бас өсәд йовна. Эн үзмж давсн жилин ашмудар 44,1 процент тогтав. Үүл даажах әмтн, эргиднь бәәх чиги әмтн аэд-әср йовдл һарһжах, уульнцд согтуһар йовж йовх улсиг хәрхш. Көдлмштән ирдго, күч-көлснә дисциплин эвддг әмтнә туст предприятьмүдин һардачнр болн олна бүрдәмс эврәннь неквран сулдав. Олна диг-дара харлһнд ДНД-син, ОКОД-мудын нилч баһрв.

Партийн болн советск органмуд һол оньган эдл-ахун төрмүд хаһллһнд өгнә. Бәәрн әмтнлә кедг идеологическ, культурн-гегән-герлин көдлмш болхла сулар бүрдәгднә. Баһчуд дунд үүл татлһн икджәнә. Насна дигт күрәд уга кевүд-күүкд дунд зака эвдлһн 34,5 процентд өсв. Каспийск, Целинн районт болн Элст балһснд баһчуд һурвдгч үүл татлһн болһниг күцәв.

Зөв йос харлһна органмуд хоорнд нөкцлтиг батруллһна төрмүд күнд кевәр хаһлгджана. Эн халхар бидн бачм керг-үүлдврмүд күцәх зөвтәвидн.

В. СЕРДЮКОВ.

Хальмг АССР-ин МВД-н уголовн хәәврин әңгин начальник.

Редактор А. Б. АЛЬДАЕВ

Телеүзгдл

ТУУЛА САРИН 31, ҮЛМҖ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Көгжм, медә!» 9.20 — «Зуучнрин клуб». 10.20 — Док. фильм. 10.40 — «Солң» 11.05 — Шүлглән. 11.10 «Арвн хойр стул». Худ. фильм. 2-ч серий. 12.30 — Цаг. 13.00 — «Көгшдүдин керг». В. Шукшинә келврмүдәр тәвсн наадн. 15.30 — «Халиматын хөв». Док. фильм. 1944 жил Казахстанур нүүлһсн карачаевск улсин хөвин тускар док. фильм. 15.50 — Көгжмин үнтә үүдәврмүд. 16.40 — «Зәнгс». Научн-публицистическ журнал. 17.25 — Бичкдүдин нег час. 18.25 — Коллаж. 18.30 — Цаг. 19.00 — Телевизионн фильмсин туск зар. 19.30 — Мультфильмс. 19.40 — «Арвн хойр стул». Худ. фильм. 3-ч серий. 21.00 Цаг. 21.30 — Актуальн интервью. 21.40 — «Камер делкә хәләжәнә». 22.35 — «Чиннүр». А. Синявскин «Прогулка с Пушкиным» гидг дегтрин туск литературн күүндвр. 22.55 — «Чайковскин цуг симфоньс». 3-ч симфонь.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15 «Достоевскин зурсн зургуд». Научн-популярн фильм. 8.35, 9.35 — Природоведень. 3-ч класс. 9.05, 10.05 — Немш келн. 10.35, 11.35 — Көгжм. 5-ч класс. 11.05 — «Андрей Рублев». Научн-популярн фильм. 12.05 — «Мария». Док. фильм. 12.45 — Концерт. 13.15 — Док. фильм. 13.35 «Хлеб — имя существительное». Худ. фильм. 7-ч серий. 20.00 — Бичкдүд, тевшүн нөөртән ортн! 20.15 — Мячта хоккей. «Советская Россия» газетин мөрән төлә нарт делкән турнир. 21.05 — «Гусль Прибалтикд». Таллиннас үзүлгджәнә. 21.30 — «Не буди гангстером, дорогая». (Литовск киностудь) 22.40 — «Владимир Тарасов нааджана».

Бәәрн программ: 9.35 — «Булг» — «Родничок». Хальмг кел дасжах бичкдүдин төлә сурһулин программ. (Хальмг келәр). 17.00 — Мультфильм. 17.15 — «Антонина Мукаева дуулжана». Концерт. 17.55 — Республикин өдр. (Хальмг келәр). 18.05 — «Теегин айсмуд». 18.35 — Республикин өдр. (Орс келәр). 18.45 — «Селәнә багшин туск үг». Яшалтинск районд бәәдг багш В. Н. Болсуновскин туск киноочерк. 19.10 — «Жаңһр болн жаңһрчнр». (Хальмг келәр).

КИНО

«РОДИНА». (Ик зал). **Хон Гиль Дон.** Эклцнь: 10.30, 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30 (Бичкн зал). **Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии.** Эклцнь: 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.00, 20.00.

«ДЖАНГАР». Брак с выходными днями. Эклцнь: 10.00, 12.00, 14.00, 16.30, 18.30, 20.30.

«ДРУЖБА». Человек из Рио. Эклцнь: 16.00, 18.00, 20.00.

«ОКТЯБРЬ». (Ик зал). **За прекрасных дам.** эклцнь: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00. (Бичкн зал). **Леди Макбет Мценского уезда.** Эклцнь: 18.30, 20.30. Бичкдүдт кинофильм. **Мультсборник.** Эклцнь: 15.30.

ЧИКЛВР

Эн жилин туула сарин 25-д һарсн мана газетин дөрвдгч халхд «Цагин некврлә ирлцжәхш...» гисн нертәһәр Н. Ц. Эренженовин бичсн бичг барлгдла. Бичгиг барт белдсн редакцин көдләчнрин гемәр авторин нернд энду орж. Энду һарһсн әмтн шоодврла харһулгдв.

Нарма Цеденович Эренженовас гемән сурҗанавидн.

МАНА ХАЯГ: 358000 ХАЛЬМГ АССР, ЭЛСТ БАЛЬСН ЛЕНИНӘ УУЛЬНЦ, 243 ҺУРВДГЧ ДАВХР

«КАЛМЫЦКАЯ ПРАВДА» — ОРГАН КАЛМЫЦКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ КАЛМЫЦКОЙ АССР. ОСНОВАНА В 1920 ГОДУ. ВЫХОДИТ ПЯТЬ РАЗ В НЕДЕЛЮ НА КАЛМЫЦКОМ ЯЗЫКЕ. ОБЪЕМ 2 ПЕЧАТНЫХ ЛИСТА ПРИВЕДЕННЫХ К ФОРМАТУ ГАЗЕТЫ «ПРАВДА»

ТЕЛЕФОД редакторин — 5-25-33, приемна — 5-64-41, редакторин дарукснр — 5-56-37, 5-62-45, дааврта сеглэтрин — 5-64-80, әңгүдин: партийн төрмүдин болн пропагандын — 5-54-93, селәнә эдл-ахун — 5-63-13, 5-57-35, промышленн — 5-56-15, советск госхлтын — 5-62-34, литературин болн искусствин — 5-79-76, секретариатын — 5-54-07, бичгүдин — 5-54-09, орчуллһн — 5-58-03, зәңгллһнә — 5-56-36, бухгалтерин — 5-79-60, машбюрон — 5-57-30, корректорск — 5-24-02, корпунктс: Каспийскд — 9-21-16, Баһ-Дөрвдт — 9-11-04, Цаһан Амнд — 9-17-81

КПСС-ин ХАЛЬМГ ТАҢЬЧИН КОМИТЕТИН ИЗДАТЕЛЬСТВ

К—00548 Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245. Заказ 214.

Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхәтн!

ХАЛЬМГ ҮНН

1920 җил әкләд һарсмн

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Мөрн җил 1990 Лу сарин 1 Пүрвә өдр № 22 (11035). Үнь 3 деншг.

●Суңһврин өмн әргнд

Кандидатнрт кен заагдв?

ЯШАЛТА. — Мана республикин Деед Советин депутатнр зааж бичлһнә ашмуд ямаран болв, — гиж бичн Яшалтинск района Советин күцәгч комитетин сегләтр Любовь Владимировна Агерикиг сурувидн. — Ода деерән Деед Советин депутатнрин кандидатнрт 15 күн зааҗ бичгдв. Нег күн зааж бичүлгдсн уга. Яһад гихлә, 3-ч ПМК-д болсн хурт суңһачирин кергтә то кандидатыг зааж темдглһнә тәлә ирсн уга. Тегәд энд хург дәкнәс бүрдәгдх зөвтә — гиж эн хәрү өгв.

Депутатнрин кандидатнрин тоод һоллгчдан һардачнр йовна. Тер тоод КПСС-ин таңһчин комитетин негдгч сегләтр В. А. Захаров, Яшалтинск района Советин күцәгч комитетин ахлач В. В. Надмидов, школын директор, колхозин ахлач болн нань чигн әмтн йовна. Кандидатд заагдсн нег күүкд күн әврәннь кандидатуран хоорай сааҗ.

Көдлмшчнрәс болн комсомолын әәмнрәс бас нежәд күн депутатнрин кандидатнрт заагдв. Суңһврин 8 округас һурвиднь альтернатив уга. Нег округт түрүләд альтернативн кандидатур баала, дәкәд тер күн суңһврин өмнк ноолданд орлцх шиидврән сольв.

Эдл-ахуст болсн хургудт түрүләд 5—6 кандидат заагдсн била. Болв тедназ аштнь нежәнәд күн үлдлә. Нег чигн колхозник кандидатд заагдсн уга. Өгсн даалһвриг һардачнр әрк биш күцәх гиж әмтнә ик дуунь тоолҗана гиж района күцәгч комитетд мадн келв. Бәәрн ормсар нег чигн кандидат заагдсн уга. Яһад гихлә, энүнә тәлә хургт 200 суңһачнр [illegible] Суңһачирин өгсн даалһвриг күцәж чадшго гиж эли санҗана. Тедна тоолвр чик чигн болх. Болв олна баһ шунлтын тускар эн йовдлмуд бас илар герчлҗәнә. Ода цуг әмтн әврәннь кергин тускар даалврта болҗана. Тегәд депутатын школыг давж һарад, олна шунлтан улм өөдлүлх кергиг өмнән йоста көдлмшчнр тәвх зөвтә, гиж сангдҗана.

Заагдсн цуг кандидатнр темдглҗ бичгдв. Суңһврин зокалыг эвдлһнә йовдлмуд һарсн уга. Болв бәәрн ормсар Яшалтинск районд мет, энд нег чигн кандидат заагдсн уга. Бичн деерәс заагдсн биш, болв әврәннь ицгтә күүһән депутатын кандидатд зaахвидн, гиж хойрһурвн ульнцин, микрорайона әмтн негдәд шиидҗ чадх била. Болв ода деерән тиим селвәр района бәәрн әмтн дуңд үзгдҗәхш. Хуучарн бәәхд амр болҗана.

МАНҖИН К.

***

553-ч тойгта Приозерн келн-әмтнә-территориальн суңһврин округар СССР-ин улсин депутатыг суңһлһн шинәс болхин тускар уудьнь зәңглгдлә. Эн өдрмүдт Приозерн болн Юстинск районар депутатын кандидатыг зааж темдглһнә хургуд болҗана.

ЦАҺАН АМН. «Райагросервис» негдлтин коллективд олна хург болв. Кандидатд кениг зааж темдглхин тускар көдлмшчнр цехмүдин хургудт селвлцҗ күүндвр кев. Тегәд энд нег күүнә тускар күүндвр болв.

Хургин партийн организацин сегләтр Б. С.-Г. Улюмджиев секв. Партин таңһчин комитетин хойрдгч сегләтр [illegible] кандидатд зааж темдглх селвг цехмүдин коллективс орулсна тускар эн заагдв. Көдлачнр А. Н. Никулаев, А. Б. Тюрбеев, негдлтин һардач И. Б. Ханчаев, Б. Д. Муевин кандидатуриг зааж темдглх селвиг дөңнҗ келв.

СССР-ин улсин депутатын кандидатд Б. Д. Муевиг зааж темдглхин туск шиидвр хургт нег дууһар авгдв.

«Баруң», «Никольский», «Полынный» [illegible]

[illegible] Нуттин терин көдлмшт дарһад суужа. Тегәд чигн Яшалтинск района олна шунлт кергтә кевәр делгрәд уга, гиж келҗ болҗана.

ТҮРВӘН Һуна.

***

ГОРОДОВИКОВСК. Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнриг суңһлһна 9 округт 12 депутатын кандидат зааж бичгдв. Тер тоод ВЛКСМ-ин 1 член, 2 көдлмшч, 1 багш [illegible]

Олыг үүмүлҗәх тәрәр

Нег халхар хойр хәләц

АРШАНСК МАХНА комбинатын партийн хургин хәән терүнд хәләгдсн тәрмүдәр күүндвр цехмүдт чигн цааранднь кегдв. Үдин хотын заврт компрессорн цехин көдлачнр көдлмшән эклхин өмн хоорндан күүнҗ тоолврмудан хувалцҗана. Һоллгч тәрнь — Хальмгин улсин фронт кергтәв аль угай?

— Маднд олн зүсн фронтмуд керг уга, үүмәтә эн цагла цуһар күчн-чидлән негдүлҗ орн-нутгин, республикин экономикиг батрулхин тәлә зүткх кергтә, — гиж көдлмшч В. И. Абушинов нег мөслҗ шиидв.

— Ода мадн партиг, правительствиг, ормдан зогслһна цагиг ямаран болв чигн учрар гемшәнәвидн. Чик, магазидин тәвцст хот-хоолын эдл-ууш ховр, промышленн кегдлмүдин чинр тату болсн деерән тедн чигн уга болҗ одв. Мана бәәдл-җирһлин кемҗән улм дор орад бәәнә гиж захасн келнә. Болв би им нег сурвр тәвх биләв: күүнд керг уга, му кегдлмүдиг кен һарһна? Му кецтә һосн-башмг, күлт болн нань чигн хувц, өлг-әд кен уйна? Мадн. Тер учрар гигинь хәәж, зуг бийән биш, талдан әмт гемшәж керг уга, гиж санҗанав. Энтн мадна цуһарамдн гем. Тиигхлә терүг мадн ханьцад чиклх зөвтәвидн. — гиж үүринь келсн үгиг коммунист В. Я. Волосников дөңнв.

Хальмгин улсин фронт бүрдәхәр седҗәх седвәрч багин программд тәвгдсн олн зүсн тәрмүд дунд Астраханск областин хойр районыг мана республикин ханьд орулх, ирглдән мана автономн республикәс союзн республик бүрдәх, хальмг улсиг Сивр-үр күчәр нүүлһсн тәләднь һарсн һаруг хәрү даццах некврт тәвгдҗәнә. Тадн эн некврмүдин тускар ю санҗант, гиж мадн сурвр өгч соньмсвидн.

— Тенд бәәх хальмгуд мана республикин ханьд орхар бәәхинь, угаһинь медҗәхшвидн. Нә, хальмгуд орнавидн гих, болв бәәрн әмтнә ут тооһас теди баһ хүвинь тогтаналм. Тенд бәәх орсмудын, хасгудын, маңһдмудын тоолвриг учртан авх керг уга болҗахмб? Тер цагла тедн болн хальмгуд хоорнд хәәвлдән учрх. энтн болхла келн-әмтнә хоорндк йоста цүүгән болхнь маһд уга. Арменьд болн Азербайджанд болҗах йовдлмуд маднд сурһмҗ өгчәхший. Тертн тәрүц буру некврт гиж санҗанав. — гиж компрессорн цехин начальник комсомолец Борис Лиджиев күүндврт орлцв.

Ода деерән регионалын эдл-ахун тооцанд цуһар орхар седҗәсн цагас мана таңһч союзн республик болҗ бәәж чадшго. Һарһдг махан, кирһҗ авдг ноосан умш күртлнь хулдҗ, техник болн оборудован хулдҗ авад бәәхлә мадн хоосн үлдн гиҗәнәвидн гисн тоолврур эдн цуһар ирв. Эрк шиллһнә өршәңгү уга цагла хальмг улсиг тәрскн һазрасинь тууврт күчәр көөснәс көлтә учрсн һаруг ямаран болв, кенәс терүг некх кергтәв, яһҗ даццатн гиж некхмб? —гиж эдн бийснь сурвр тәвәд, терүндән хәрү олҗ чадсн уга.

Тиигҗ күүндҗәһәд мадн дәкәд нег сурвр өгвидн: мана республикд, тана комбинатын күч-көлсч коллективд оңдаруллһн гидг юмн медгдну?

Зөвәр уха түңһәжаһад, гиҗгән маажҗаһад — миниһәр болхла оңдаруллһн мана республикд чигн, комбинатд чигн уга, — гиж энд хөрн тавн җилин турршарт көдлҗәх компрессорн установксин машинист Р. Г. Усатов келв.

— Би болхла тиигҗ санҗахшв. Оңдаруллһн мана комбинатур ирв. — гиж үүринь тоолвриг бурушаҗ энүнә бригадир В. А. Шафоростов күүндврт орлцв. — Мадн, иигҗ. сулдан күүндвр келһн, улсин фронт кергтәв, угай гисн тәр тәвлһн — энтн оңдаруллһна илч. Комбинат вәәмәдллһнә эв-арһд орхар бәәнә, күч-көлсчнрин туст килмҗ тусхалһн икдв. Үдин хотын шиминь өөдлүлхин кергт теплицд көк урһмл урһагддг болв, цаачнь физкультурн-әрүл-менд батруллһна комплекс, саун тосхх шиидвр авгдсн бәәнә. — гиж Василий Александрович зөвәр халурхҗ келв.

— Күн болһн цугинь әврә хәләцәрн үзнә. Р. Г. Усатовин тоолврар оңдаруллһн медгдҗәхш, В. А. Шафоростов үзгднә гиж келв. Би сул келсн күүг дөңнҗәнәв. Болв партийн аппаратд оңдаруллһн әс үзгдҗәхнь — тернь лавта. Тегәд чигн партийн хург деер мадн партийн аппаратын хәәниг хасх кергтә, партин XXVIII съездин делегатнриг эклц партийн организацс заатха, партийн тәвцсин мөңгнә өрәлнь партийн организацст үлдәтхә гисн шиидвр аввидн. Партьд оңдаруллһиг эклв, бийнь үлгүр үзүлг, — гиж Вячеслав Яковлевич Волосников мана күүндврин товчагчар келв.

АКУНЯН Доржи.

Умшачин бичг

Үнниг күцц келхмн

Эн бичг мана редакцур давсн җилин бар сарин 28-д орҗ ирлә. Тегәд санлын өдрт нерәдсн халхд терүг барлх арһ учрсн уга. Болв бичг бичсн әмтнә тәвҗәх тәрмүд кесг умшачнриг үүмүлҗәхнь лавта. Энүг учрт авч, бичгиг эндр барлҗанавидн.

Мана барт (үлгүрнь, «Комсомолец Калмыкии», «Хальмг үнн» газетмүдт, республикин телеүзгдлд болн радиод) учрҗах хуврлтс байрлулҗана. Тер бийнь күцц келгләд угань чигн дала. Хальмг улсин бәәдл-җирһлд учрсн һашута, зовлңгта кесг тоотыг медүлх кергтә. [illegible] журналистнрт ик заавр [illegible] лавта. Бар сарин 28 гисиг — энүг үнниг худл, цаһан селкүг хар санн [illegible] Көгшн әмгчүдиг болн өвгүдиг, күүкд улсиг болн бичкдүдиг нүүлһхләрн тедниг «улсин хортнрт» яһҗ тоолҗ болх бәәсмб? Төрскн харсгч Алдр дәәнә һалвд цусан асхҗ йовсн мана салдсмуд [illegible]

Түлә әрвлв

Җил болһн Элст балһсна әмт зөөдг 2-ч тойгта автопредприятин коллектив түлә әрвллһнә туст социалистическ даалһвр авна. Терүгән күцәхин кергт олн зүсн нүүрлгч әв-арһ олзлҗ көдлнә. Давсн җилин дотр эдн 10356 литр бенсн әрвләмн. Энь авсн даалһврас улу болв.

Түлә әрвллһнд залач болһна мергҗлт ик чинр зүүҗ, дөң болна. Залач болһн машиндән эзн хәләмҗ өгч, сән техническ бәәдлд бәрнә. Энүнәс иштә түлә әрвллһнә туст авгдсн даалһвр әргндән күцәгднә. Түлә әрвллһәр авсн даалһвран давулҗ күцәсн залачнрин бригадмуд коллективд олн бәәнә. Эднә тоод Николай Сергеевич Слизскин, Сергей Владимирович Черницына, Николай Александрович Глущенкон һардҗах залачнрин бригадмуд [illegible]

Коллектив түлә әрвллһнә туст шин социалистическ даалһвр хург деер батлҗ авсмн.

УЛМҖИН Зоя.

Ясвр уданд татгдхш

Цаглань автомашид ли- [illegible]

●Приютненск районас

ирсн зәңгс

Хол хошмудт күрч

Эн үвлин өдрмүдт районн культурин Гернн әрә сән дуурарн үүлддг артистнр олн зүсн нәр-наад үзүлнә. Үвл эклснәс авн бәәрн артистнр «Володарский», «Победа», Кировин нертә тохма малын завод-колхозин хошмудт күрч олн концертмуд үзүлчкв.

Селәнә күч-көлсчнр Рита Топоркован, Анна Васоколяна, Галина Дарминован болн талдан кесг күүкдин бийлсн бийдиг, дуулсн дуудыг уданар альх ташҗ тосна. Бәәрн Советмүдин суңһврт белдвр кегдҗәх эн өдрмүдт эдниг «Медрл» обществин лектормуд дахҗ, суңһврин Закана туск цәәлһвр кеҗ өгнә. Района библиотекин көдләчнр малчнрт шин дегтрмүд күргҗ өгнә.

Ленинск хорад хурна

Района цергә комиссар Р. Камбаров, дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын района Советин ахлач Д. Е. Будилин, «Путь к коммунизму» газетин «Залу-зөрмг клубин» һардач, отставкд бәәх старшина Н. Т. Предбанников, ВЛКСМ-ин райкомин сегләтрмүд района цергә комиссариатин ленинск хорад цергт мордх көвүдлә соньн күүндвр бүрднә.

Цергт мордх көвүдин өмн Афганистанд церглҗ ирсн салдсмуд әврәннь үзсн-медсн тоотан келҗ өгнә. Прапорщик А. Халидов болхла школмудын цергә һардачнрла спортивн олн зүсн марһас бүрднә.

Юнкормудын школ үүлднә

«Путь к коммунизму» газетин медлд хөрн тавн җилин турршарт юнкормудын школ үүлдҗәнә. Приютное селәнә хойр школын сурһульчнр журналистск, зург цоклгч эрдмүдин «нууцинь» дасҗ авна. Урдк җилмүдт энд эн школ төгсәсн кесг көвүд болн күүкд эндр талдан балһсдын институтмудт дасҗ йовна.

Эндр энд арвн тавн күн дасҗана. Эн школд семинарсн занятьмудыг бәәрн [illegible]

...сн билә. Болв теднәс ашнь кевәһәд күн үлдлә. Нег чигн колхозник кандидатд заагдсн уга. Өгсн даалһвриг һардачнр әрк биш күцәх гиж әмтнә ик зунь тоолжана гиж района күцәгч комитетд маднд келв. Бәәрн ормар нег чигн кандидат заагдсн уга. Яһад гихлә, энүнә ... һаарт тернь амр биш болжана. Цуһтан герин көдлмшт даргдад сууна. Тегәд чигн Яшалтинск районд олна шүүлт кергтә кевәр делгрәд уга, гиж келж болжана.

ТҮРВӘН Һуна.

***

ГОРОДОВИКОВСК. Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнриг суңһлһна 9 округт 12 депутатын кандидат зааж бичгдв. Тер тоод ВЛКСМ-ин 1 член, 2 көдлмшч, 1 багш, 1 эмч, 1 күүкд күн йовна. Һардгч үүл даажах 7 күн кандидатнр дунд бәәнә, — гиж мадна района Советин күцәгч комитетин сеглтәр Раиса Алексеевна Бевеликова зәңглв.

9 округас зуг хойртнь альтернатив бәәнә. Талдан округудт 1 ормд нег күн баллотировать кеж. Депутатын кандидатыг зааж темдглһнә төлә 199-ч ПМК-д хойр дәкж хург цуглулла. Болв заагдсн кандидат — шалдач-ширдәч күүкд күн — зөвән өгсн уга. Тер мет нег чолуч эврәннь кандидатуран хооран саав. Депутатын даалһвр теднә төлә йир ик даарта, некврта даалһвр болжана гиж эдн тоолжана.

...вд олна хург болв. Кандидатд кесниг зааж темдглхин тускар көдлмшчнр цехмүдин хургудт селвлцж күүндвр кев. Тегәд энд нег күүнә тускар күүндвр болв.

Хургиг партийн организацин сеглтәр Б. С.-Г. Улюмджиев секв. Партин ... Б. Д. Муевиг шинәс кандидатд зааж темдглх селвг цехмүдин коллективс орулсна тускар эн зәңглв. Көлг залачнр А. Н. Никулаев, А. Б. Тюрбеев, негдлтин һардач П. Б. Ханчаев, Б. Д. Муевин кандидатуриг зааж темдглх селвгиг дөңнж келв.

СССР-ин улсин депутатын кандидатд Б. Д. Муевиг зааж темдглхин туск шиидвр хургт нег дууһар авгдв.

«Баруна», «Полынный», «Никольский» совхозмудын, МПМК-н, «Райагростройин», района больницин коллективст суңһврин өмнк хургуд бас болв. «Раздольный» совхозин күч-көлсчнрин коллектив СССР-ин улсин депутатын кандидатд Юстинск района больницин ах эмч Б. Э. Колдаевиг зааж темдглв. «Сарпа» совхозин күч-көлсчнр улсин депутатнрин Сарпинск селәнә Советин күцәгч комитетин ахлач М. Н. Мутуловиг эврә кандидатдан нерәдв. «Калмводстрой» негдлтин 37-ч ПМК-н болсн хургт СССР-ин депутатын кандидатд РСФСР-ин Госагропромин ахлач Г. В. Куликиг нег дууһар зааж темдглгдв.

ХӨӨЧИН Июлия.

НАСАРН БАҺ БОЛВ ЧИГН...

Эврәннь бичкндк цаган тодлый. Хәәртә генн цаг. Тиигхд кен маднас өөрц эрдмтә күн болхар эс седсн болх. Күүкд нурһлж кинон болн театрин артистк болхар седлә, көвүд космонавтнрин, кермсин капитанмудын, летчикүдин көдлмшин тускар ухалдг бәәсмн. Болв җирһл йир соньн юмн бәәжл. Бичкндән ховр эрдмтә көдләчнр болхар седжәсн әмтн өдгә цагт нурһлж йирин көдлмшин халхар үүлджәнә.

Владимир Васильев (зургт) баһ цагтан өөрц эрдмтә күн болхар седсн уга гиж келхд күчр. Болв өдгә цагт эн силикатн заводын слесарь болж көдлжәнә, ташр эврәннь хөвдән икәр һунджахш.

— Юуһинь һундхув? — гиж Владимир келнә. — Кежәсн көдлмшм нанд йир таасгдна. Коллективин тоолврар, мини кесн көдлмшин чинрнь сән. Хамдан көдлдг көвүдлә би, үүрлнәв, бидн нег-негән күндлнәвидн. Тегәд дәкәд юн әмтнд кергтәв?

Владимирин тоолврла зөвшәрлго бәәж болшго гиж сангдна. Юңгад гихлә, заводын инженер З. О. Емельяненко келсәр, В. Васильев баһ наста көдлмшч болсн бийнь эврәннь халхар ямаран чигн нуувч меднә. Терүнь көдлмшнь болхла күн болһнас зөвәр өөдән медрл болн дамшлт некнә. Тегәд чигн зөргтәһәр келж болхмн: Владимирин болн терүнә үүрмүдин нилчәр заводын силикатн цехин оборудовань сәәнәр көдлнә.

Аш сүүлднь келхд, В. Васильев кесг эрдмтә күн. Эн прессов оборудованя цехд болн олар белдлһнә багд эдл күцәмжтәһәр үүлднә.

В. Морозовин цоксн зург.

Үвл—малын фермсәр

БӘРСН КҮЦӘМҖСӘН БАТЛХАР

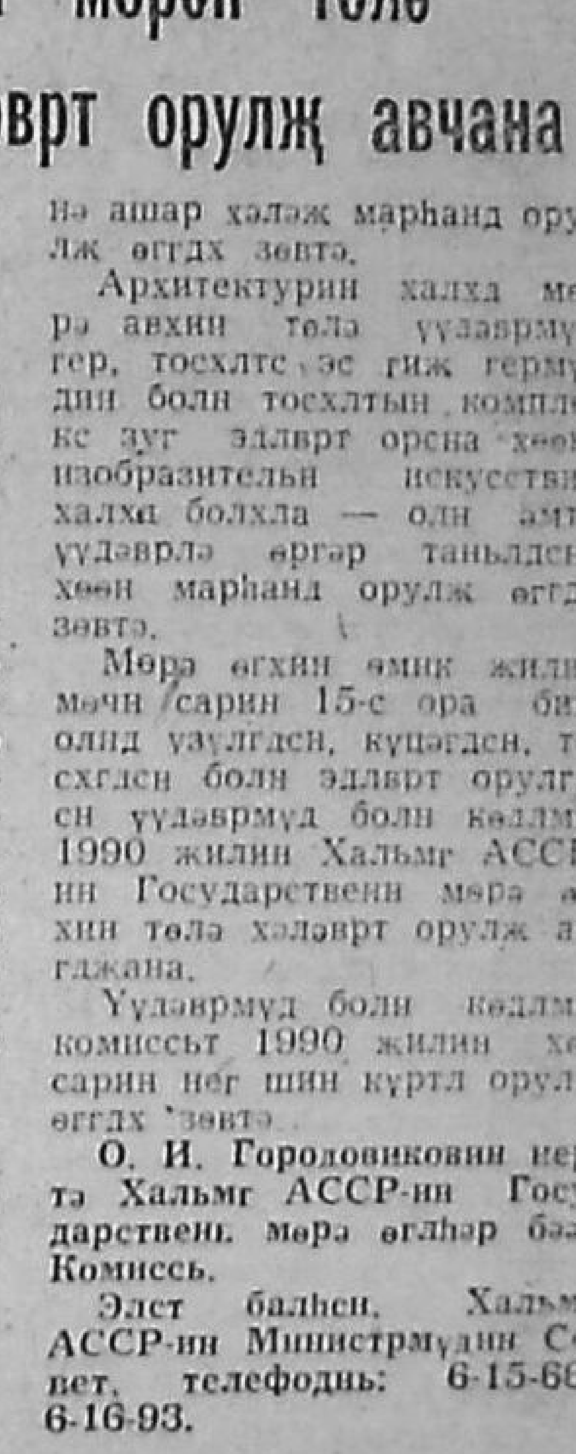

Мана совхозин фермсин көдләчнр күч-көлс бүрдәлһнә болн үллһнә эв-арһар—нәәмәдлһнә подрядар көдләд, темдгтә күцәмжс бәрв. Келхд, давсн жилә зураһан һоллгч үзмжсәрнь күцәв. Эн өдрмүдт болхла сүргүдән болн отармудан бүрдәмжтәһәр үвлзүлжәнә. Мал өсклһнә халхин цуг подразделеньс сәәнәр көдлжәнә.

Үлгүрнь, махна цехин көдләчнр 850 һар тонн үкрә болн хөөнә мах государствд хулдад, жилә зураһан 90 тоннд давулж күцәв. Ах үкрч Умар Агахаджиевин һарджах бригад нег үлү сәәнәр көдлв. Эдн махна комбинатур нег баг бүрү йовулсн тоһна болһнь дундлад 423 килограмм татв. Үкрчнр үвлин эн өдрмүдт чигн гүҗрж көдлжәнә.

Эдл-ахун хөөчнр чигн темдгтә күцәмжс бәрж көдлжәнә. Эдн 67 тонн ноосна цевр нөөрүл хулдад, жилә зураһан 10 шаху тоннд давулж күцәв. Цуг совхозар авад тоолхла, нәәдир 100 хөн болһнас дундлад 92 хурһн авгдв. Терүнә ашт эдл-ахун хөөдин гүртм тоонь 10500-д өсв, эс гиж төл авлһна зура бас давулж күцәгдсмн. Нәәдир хөд хәләжәх хөөчнр хоорнд әлвг төл авлһар делгрсн социалистическ дөрлдәнд диилвр, бәрсэнь ах хөөч Юрий Гаврилович Богаевин бригад. Эдн гүҗрж көдләд нәәдир 100 хөн болһнас дундлад 140 хурһ авв. намртнь болхла өөдән чинцүртәһәр (26 килограмм) әкәснь салһв.

Ах хөөч Ю. Г. Богаев 1989 жилин зура болн даалһврмуд күцәлһәр өөдән күцәмжс бәрсндән КПСС-ин таңһчин комитетин бюрои, Хальмг АССР-ин Министрмүдин Советин, облсовпрофин президиумин болн ВЛКСМ-ин таңһчин комитетин бюрон шиидвәр Хальмг АССР-ин болн Астраханск областин Күндллһнә самбрт орулгдв. Эдл-ахуд Сенда Эрдниевич Белеевин, Григорий Яковлевич Водолазскин, Сергей Сендеевич Белеевин болн нань чигн ах хөөчнрин бригадмуд нәәдир 100 хөн болһнас дундлад 100 —110 хурһ авв. Эдн үвлиг чигн өрдәмжтәһәр давулжана.

Эн жил совхозд 3 минһн бод мал болн 27 миңһ һар хөн үвлзжәнә. Эдниг хөөчнрин болн үкрчнрин 27 бригад хәләжәнә. Эн бригадын ик зунь олна малан нег чигн һару угаһар үвлзүлжәнә. Сүргүдиг болн отармудыг малчнр нидн намрар сән идгтә һазрмудар хәрүләд сән чинәтәһәр үвлд орулсн, кошармудыг болн хаша-хаацсиг цаглань ясж дулалсна ашт көдлмш йовудта болв гиж онц темдглх кергтә.

Эдл-ахуд үвлин турш күрх малын хотын көрн белдгдсн бәәнә. Терүг хөөчнр болн үкрчнр әрвнәр, олзтатустаһар һарһжана. Үлгүрнь, Гаря Мукулович Манджиевин, Сенда Эрдниевич Белеевин, Вячеслав Юрьевич Хулхачиевин, Николай Петрович Шапошниковин, Али Дадаевин болн нань чигн дамшлтта малчнрин һарджах бригадмуд отармудан болн сүргүдән өрүн әртәс авн асхн ора күртл теегт идшлүлнә. Өрүн асхнднь малд өвсн тәвж өггднә. Илм эзни килмжтә хәләврт болн асрмжд бәәх малын чинәнь сән.

Совхозд нәәдир хөд хәләжәх арвн дөрвн бригад төл авлһна кемд цуг халхин белдвр эклсн бәәнә. Эдн шин жилд чигн темдгтә күцәмжс бәрх шиидвртәһәр көдлжәнә. Терүнә төлә хөөчнр отармудынь хәләвриг улм ясрулжана. Эн болн нань чигн керг-үүлдврмүд күцәснә ашт әлвг болн чаңһ-чиирг төл авгдхд маһд уга. Кергтә тоот зер-зев яслһнд, теплякүдиг болн базмудыг дулаллһнд хөөчнр оньган өгчәнә. Хурһта хөд бәәх һазрт ясльмуд болн идшмүд углгджана.

Төл авлһна кемд сән чинртә өвсн болн нигг хот хоршагджана. Ахрар келхд, эдл-ахун фермсин цуг көдләчнр эн өдрмүдт олна малыг бүрн-бүтнәр үвлзүләд малас авдг эдл-ууш һарһлһна болн хулдлһна эн жилин зураһан йовудтаһар күцәхин, ик ору авхин төлә цуглинь кежәнә. Давсн жилиг мана совхозин коллектив урдаснь кирцж кесн то-дигәр һурвн миңһ шаху арслн авч төгсәв. Эннь тегәд зураһар темдглснәс зөвәр ик болж һарчана. Энүнд мана малчнрин темдгтә тәвц бәәхд маһд уга. Совхозин цуг коллектив бәрсн күцәмжсән батлх шиидвртәһәр эн өдрмүдт күчн-чидлән холвж көдлжәнә.

Эдл-ахун һардвр, партийн болн профсоюзн организацс сүл жилмүдин эргцд малчнрт өөдән һарцта күч-көлснә болн бәәцин сән таал үүдәлһнд килмжән өгч үүлджәнә. Үлгүрнь, тедн һуйрар, бодңцгар, мәңгрсәр, темсәр болн түләһәр цаглаһан теткгдв. Өгчәх килмжд ил кергәрн хәрү өгхин төлә үкрчнр болн хөөчнр күчн-чидлән, цаган әрвллго гүҗрж көдләд темдгтә күцәмжс бәрснь үнртә болж һарчана. Совхозин нигн коллективд эн жил чигн темдгтә күцәмжс бәрх әңгарһ бәәнә гиж бидн иткжәнәвидн.

Н. БИВЕЕВ.

Приозерн района «Садовый» совхозин ах зоотехникч.

...рт авч, бичгиг эндр барлжанавидн.

Мана барт (үлгүрнь, «Комсомолец Калмыкии», «Хальмг үнн» газетмүдт, республикин телеүзглд болн радиод) учржах хуврлтс байрлулжана. Тер бийнь күцц келгдәд угань чигн дала. Хальмг улсин бәәдл-җирһлд учрсн һашута, зовлңта ... Эн туст мана туужчнрт болн журналистнрт ик даавр зүүгджәхнь лавта. Бар сарин 28 гисн — әмтн үниг худл, цаһан седклиг хар санан диилсн харалта өдр мөн. Көгшн әмгчүдиг болн өвгчүдиг, күүкд улсиг болн бичкдүдиг нүүлһхләрн тедниг «улсин хортнд» яһж тоолж болх бәәсмб? Төрскән харсч Алдр дәәнә һалвд цусан асхж йовсн мана салдсмуд тылд үлдсн әлгн-садан эврәннь хортндан тоолж чадх бәәсний? Тиим болсн болхла тедн эцкнриннь, ахнриннь, үрдүдиннь өмнәс ноолда кесн болж һарчану?

Олнд медүлж соңсхлһна кем ирхлә, бидн ода тер оршаңгү уга йовдлын учриг меджәнәвидн. «Улсин хортдын ним үүлдврәр» оньнүтгин һардвр эврәннь алдгудыг цәәлһхар бәәсмн.

Учрсн йовдлд һанцхн Сталин биш, терүнлә хамдан үүлдж йовсн әмтн, хар санатаһар хов таражасн зүһү әмтн гемтә. Күмни заңгин сән гисн тоотыг — өр-өвч седклиг, күүнә зөвиг дарж уга кех саната бәәдл тогтахар тедн зүткж йовсмн. Кесг жилин туршарт хорта седкл живрән суңһад, әмтиг әәлһж йовсмн. Ода бидн терүнәс амр бишәр сулджанавидн.

Тиим политикин ашт хальмгуд — төрскән урвсн әмтн гисн хов тарла. Ода чигн тиигж тоолдг әмтн бәәнә. Эн худлыг әрк биш буруцах кергтә. Харалта тер өдрмүдин тускар медәтнр баһчудт әрк биш келж өгтхә. Тана үзсн зовлңгин тускар баһчуд бийсәстн соңсх зөвтә. «Баһчуд медшго», «кезәңк зовлңгиг сергәһәд керг уга» гиж санхмн биш. Олн жилин туршарт тагчг бәәжәснә уршгар өдгә цагин баһчудын кесгнь ю чигн төртән авхш, юунд чигн иткхш.

Үнн ямаран һашута болдг болв чигн, духовн цеврдүллһнд церглхнь лавта.

Ю. БАДМАЕВ, П. САНГАДЖИЕВ, Е. ЦЕРЕНОВ, А. ЗОДБИНОВ.

РЕДАКЦАС: Күндтә умшачнр! Эн бичг тана селклиг үүмүллго үлдәсн уга болх. 1943 жилин чилгчәр хальмг улст учрсн зовлңгиг даасн әмтн терүг кезәд чигн мартшго. Мана газетд эн төрт «Үнид үкл уга» тидг әңг нерәдгдсн бәәнә. Терүнд кесг материалмуд барлгдла, цааранднь чигн барлгдхмн. Зуг журналистнрт тана дөн бас кергтә. Тегәд бар сарин 28-нә туск, Сиврт бәәсн цагин туск тодлврмударн цуг мана умшачнрла хувалцхинтн күләжәнәвидн. Энтн мана улсин туужин һашута нег халхнь. Терүг өдгә цагин баһчудт, ирх үйнрт чигн медүлх кергтә.

...Залач болн машиндән эзн хәләмж өгч, сән техническ бәәдлд бәрнә. Энүнәс иштә түлә әрвллһнә туст авгдсн даалһвр эргидән күцәгднә. Түлә әрвлһәр авсн даалһвран давулж күцәсн залачнрин бригадмуд коллективд олн бәәнә. Эдн тоод Николай Сергеевич Слизкин, Сергей Владимирович Черницын, Николай Алек... ... һарад йовна.

Коллектив түлә әрвллһнә туст шин социалистическ даалһвр хург деер батлж авсмн.

УЛМЖИН Зоя.

Ясвр уданд татгдхш

Цаглань автомашид линийд бел кеж һарһж йовуллһн — автопредприятин ясврин әңгин һол оньгт кезә чигн бәәнә. Эн төр-хаһллһнд рационализаторск сүв-селвгүд ик дөн болжана.

Эн сүв-селвгүдәс иштә залач болһн цаглаһан линийд һарч йовжав. Машид ясврт уданд зогслго һарчав. Машинә сольдг әңг болхла мана токарьмуд болн слесарьмуд бийснь кеж һарһсмн. Энүнәс иштә ясврин әңг көдлмшән сәәнәр күцәв. Утуршган рационализаторск сүв-селвгүдәс бидн 10069 арслңга ору авсвидн.

Рационализатормуд жил ирвәс эврәннь мергжлтән, медрлән өөдлүлад йовна. Үлгүрнь, рационализатормуд автоэлектрик Михаил Бадминович Ильцаранов, мастер Федор Андреевич Терещенко, токарь Емельян Петрович Баранов мана көдлмшт туста селвгүд орулж өгв.

Б. МАНТУСОВ,

9-ч автобазин ясврин әңгин заведующ.

...салдмуд эврәннь ... тоотан келж өгв. ... А. Халидов ... школмудын нертә һардачнрла спортив олн зүсн марһас бүрдәнә.

Юнкормудын школ үүлднә

...зетин медәл хәрн тавн жилин турш юнкормудын школ үүлджәнә. Приютное селәнә хойр школын сурһульчнр журналистск, зург цоклг эрдмчнрин «Нүүвчинь» дасж авна. Урдк жилмүдт энд эн школ төгсәсн кесг көвүд болн күүкд эндр талдан балһсдын институтмудт дасж йовна.

Эндр энд арвн тавн күн дасжана. Эн школд семинарск занятьмудыг бәәрн журналистнрин эклц организацин сеглтәр О. В. Чернышева һардна.

А. БЛУДОВ.

Суңһачнрла харһв

Туула сарин 30-д Элстд, Т. Хахлыновин нертә медицинск училищд Элстин суңһврин 32-ч тойгта Горьковск округар заагдж темдглгдсн Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатнрин кандидатнр суңһачнрлаһан харһв. Улсин Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатнрин кандидатнр А. Б. Альдаевин, Л. Т. Мухлаевин, О. В. Овшиновин, Ю. О. Оглаевин, О. А. Шунгаеван итклтә әмтн суңһачнрт эднә тускар зәңглһ кеснә хөөн, тедн күн болһн суңһврин өмнк эврә программлаһан таньлдулж, суңһачнрин өгсн сурврмудт хәрү өгв.

Мана корр.

Государственн мөрән төлә үүдәврмүд хәләврт орулж авчана

О. И. Городовиковин нертә Хальмг АССР-ин Государственн мөрә өглһәр бәәх комиссь 1990 жилин мөрә өгхин төлә көдлмш, үүдәврмүд болн производственн үүлдврин ашмуд урдаснь хәләхин төлә орулж авгджана гиж зарлжана.

Министерствс, ведомствс, күч-көлсч коллективс, үүдәгч нииһәс болн нань чигн организацс мөрән төлә кандидатурмуд заасн цагтан литературин зокъялмуд, литературоведеня, искусствоведеня, эстетикин болн художественн шүүмжлһнә халхар бичгдсн көдлмш зуг күцәдән барт һарсна хөөн мөрә авхин төлә хәләврт орулж өггдх зөвтәг медх зөвтә; театральн искусствин халхд болхла — тер программла концертмүдт, театрмудт, барт олн әмтн таньлдсна хөөн; научн секврмүд болн изобретеньс — улсин эдл-ахуд эднә олзтуснь үнлснә хөөн; хамгин сән производственн үүлдврин аш — зурас, социалистическ даалһврмуд күцәлһнә ашар хәләж марһанд орулж өггдх зөвтә.

Архитектурин халхд мөрә авхин төлә үүдәврмүд гер, тосхлтс эс гиж гермүдин болн тосхлтын комплекс зуг эдлврт орсна хөөн, изобразительн искусствин халхд болхла — олн әмтн үүдәврлә өргәр таньлдсна хөөн марһанд орулж өггдх зөвтә.

Мөрә өгхин өмнк жилин мөчн сарин 15-с ора биш олнд үзүлгдсн, күцәгдсн, тосхгдсн болн эдлврт орулгдсн үүдәврмүд болн көдлмш 1990 жилин Хальмг АССР-ин Государственн мөрә өгхин төлә хәләврт орулж авгджана.

Үүдәврмүд болн көдлмш комиссьт 1990 жилин хөл сарин нег шин күртл орулж өггдх зөвтә.

О. И. Городовиковин нертә Хальмг АССР-ин Государственн мөрә өглһәр бәәх Комиссь.

Элст балһсн, Хальмг АССР-ин Министрмүдин Совет, телефоднь: 6-15-66, 6-16-93.

●Суңһврин өмн өргнд

Суңһачнр бийснь шүүврән кех

Каспийск района культурин Герт тер өдр олн улс цуглрв. Харһлтд орлцхар ирсн зәрм улс залд багтсн уга, тегәд зәрм әмтн босад зогсв. 104-ч тойгта Яшкульск келн-әмтнә-территориальн округар РСФСР-ин улсин депутатын кандидатнрла суңһачирин харһлт энд болв.

Суңһврин округин комиссин ахлачин дарук, Черноземельск района культурин әэгин залач И. П. Очир-Гаряев харһлтыг залж улсин депутатын кандидатнриг сцен деер һарад суутн гиж дуудв. Эн округар нег мандат эзлж авхин төлә ноолдан дөрвн күн орлцҗана, тегәд суңһачир эдн дундас негинь шүүҗ авх зөвтә.

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин сегләтр В. Х. Бамбаев, КНИИМС-ин директор В. П. Дорджиев, Аңжур Пюрбеевин нертә совхозин ах үкрч В. Н. Очаев, республикин эрүл-менд харлһна министр А. Б. Эренженов харһлтд орлцачнриг эвраннь программсла таньлдулв. Теднә итклтә улс — Каспийск махна-консервн комбинатын директор А. А. Басаңгов, Каспийск автокөлгнә предприятин директор Б. Б. Гецелов, профсоюзмудын таңһчин Советин инструктор В. С. Шанхаева, Каспийск райбольницин ах эмч М. В. Карпова кандидатнрин тускар келәд, әмтиг теднә намтрла таньлдулв.

Улсин депутатын кандидатнрин платформсин тускар келхлә, теднә ни-негн положеньс тодрхаһар үзгдҗәнә гиж келҗ болхмн. Тернь — мана селәнә экономическ, социальн-культурн делгрлт, обществин демократизац. Коммунистическ партин вилч болн чинр болн наань чиги төрмүд. Тиим болсн бийнь платформс нег-негнәсн йилһрв. Келхд, обкомин сегләтр һоллгчдан партийн тосхлтын, колхозмудын, совхозмудын эврә зөвән меҗ үүлллһиг батрулхин, республикиг сырье һарһдг әңгәс сырье эд-бод келдг әэгд хүврүлхин тускар келв. КНИИМС-ин директор [illegible] политическ халхд оньсан өгв. Йосиг Советму-[illegible] [illegible] тогтахин тускар эн келв, социальн әдл биш зөвтә бәәдл бәәхиг темдглв.

Эрүл-менд харлһна министр эрүл-менд харлһна материальн-техническ сул һарһлд, социальн делгрлтд, темҗ хәрлһнә керг-үүлдврмүд оньган тускав. Үкрч болхла, селәнә эдл-ахуи производствд күч-көлснә дөвшл-тә [illegible] олзлһна төрмүдиг [illegible] келв.

108 туһл авч бүрн-бүтнәр хадһлв.

Ахрар келхд, программ болһн эврә онцта, эврә йилһвртә болв. Харһлтд орлцсн әмтн бичҗ өгсн олн сурврмудт кандидатнр хәрү өгв. Мана бәәдл-җирһлин олн зүсн халхсин төрмүдин тускар әмтн сурвран өглә. Кооперативн - нәәмәллһнә подряд, эн халхар юн кегдҗәхнь, экологин болн наань чиги төрмүд әмтиг соньмсулв. Республикд бичкдүд олар хорҗах, әмтнә эрүл-менд харлһн дора кемҗәнд бәәх, темәнд нитратмудын кемҗән ик болҗах йовдл әмтиг бас үүмүлҗәнә.

Терүнә хөөн әмтн үг келв. Кен чиги үгән урдаснь эс белдснь энүнд медгдв. Болв удаңд үг келсн әмтиг харһлтд орлцачнр альх ташҗ таслҗав. Әмтнә ухан-тоолвр әдл болсн уга. Медәтә улснь В. П. Дорджиевин төлә, баһчуднь болхла В. Х. Бамбаевин төлә дууһан өгтн гиж дуудҗав. Эмчнр эвраннь министрән суңһхиг дуудв. Хамгин ик ноолдан партин обкомин сегләтрин болн КНИИМС-ин директорин хоорнд болхнь медгдв. Ах үкрчин кандидатур дөңнлт эс олснь һундлта. Юңгад гихлә, баһ наста эн күн күч-көлсч күүнә кергллтиг сәәнәр меднә. Болв залд суусн селәнә эдл-ахун нег чиги көдләч В. Н. Очаевин тускар келсн уга. Үлгүрлхд, «Красинский» совхозин гаражин залач Е. П. Жигульский В. П. Дорджиевиг дөңнҗ келв, «Каспиец» колхозин парторг В. Ф. Спицин В. Х. Бамбаевин кандидатуриг дөңнв.

Дарук өдртнь РСФСР-ин улсин депутатын кандидатнр Джалыковин нертә совхозд одв. Энд, селәнә культурин Герт, кандидатнрла таньлдхар седсн улс цуглрв. Харһлт конструктивн кевәр, хойр халхд тустаһар давв. Кандидатнр джалыковцнриг үүмүлҗәх төрмүдиг медҗ авв, суңһачнр болхла кандидатнрла, теднә хәләцлә таньлдв.

Улан Хол поселкд бас тиим харһлт болв. Суңһачнр кандидатнртан эврә даалһврмудан келҗ өгв. Каспийск балһснд болн Джалыково селәнә болсн харһлтст тиим даалһврмуд кандидатнрт бас өгглә. Тер даалһврмуд балһсна, селәнә социальн-культурн делгрлтин төрмүдлә залһлдата болҗана. РСФСР-ин депутат болхларн суңһачнрин даалһврмудыг күцәхин төлә цугинь кех болҗ кандидат болһн үгән өгв.

Кандидатнрла, теднә суңһврин өмнк программсла таньлдсн, теднә бәәдл-җирһлин хәләцинь тодрхаһар медҗ авсн суңһачнр кенд итклән [illegible] бийснь [illegible]

●«Җаңһрин» 550 җилин өөнд

ЭНДР ЭЭЛӘН ОВЛАН ТӨРҖ ҺАРСН ҺАЗРТ

·Җаңһрин· 550 җилин өөнд

Алдр дуулвр «Җаңһрин» 550 җилин өөнд нерәдгдсн белдвр нертә җаңһрч Ээлән Овла төрҗ һарсн Малодербетовск района Красносельский селәнд кегдҗәнә. Нег үлү энүнә нертә гер-музей шинрүлҗ ясруллһар, шин экспонатмудар теткләр бәәрн седвәрчнрин, республикин номтнрин күчллһәр баһ биш керг күцәгдхмн.

Билгтә үрнә нернд

Эврә нег һазра алдр күүнә нер мөңкрүлхин төлә красносельцнр 1972-ч җилин хөн сард Ээлән Овлан Гер-музей сексмн. Җаңһрчин бәәдл-җирһлинь болн үүдәгч хаалһинь үзүлх күсл бүрдәһәчнр өмнән тәвсмн. Эн музей бәәрн дундын школын көдләчнрин, сурһульчнрин седвәрәр секгдәд, олна эклцәр үүлдг болв. Тедн эврә сән дурарн, эврә һарарн энүг тогтаҗ босхв. Терүнд тәвх хууччн цага олн зүсн экспонатмуд, этнографическ зәрүлттә материал цуглулв. Гер-музей бүрдәлһиг һардлһар олна совет тогтагдв. Энүнә үүлдвр бәәрн школын седвәртә багш Кермн Даваевна Убушиевад даалһгдв. Терүнәс нааран мел эндр өдр күртл арвн нәәмн җилин туршарт Кермн Даваевна музейиг һарлдҗ, терүнә үүлдвриг ясруллһад ик ач-тусан күргҗ, цуцрлтан угаһар көдлҗәнә.

Музейд ода бәәх стендмүд, онц экспонатмуд мана урдк үйнрин хууччн цага бәәдл үзүлҗәнә, бас тер мет Хальмгт болсн түүҗин революционн хүврлтс, эн һазрт социалистическ тосхлтын кегдсн түрүн ишкдлмүд үзүлҗәх шишлң материал энүнд хурагдҗ. Бәәрн «Красносельский» совхозин түүҗ онц стендмүдт үзүлгдҗәнә.

Энд тәвгдсн цуг 350 һар экспонатмудас 220-нь йоста хууччн цага өлг-эд, кегдлмүд. Теднәс 75-нь туслң Ээлән Овлад нерәдгдҗ, терүнә зургнь, туслң бийнинь олзлҗ йовсн олн зүсн кегдлмүд бәәнә.

Ода «Җаңһрин» өөнд белдвр кегдҗәх халун кемд музейин һардач Кермн Даваевна Убушиева бийнь шин экспонатмуд, нег үлү хууччн цага гер дотрк эдл-ахуд олзлгддг бәәсн модн, төмр, уя кегдлмүд, ааһ-сав, залу болн күүкд улсин өмсдг хувцхунр энд-тенд әмтнәс цуглулҗана.

Үлгүрнь, Чапаевин нертә совхозас хөөч Дорҗ Шовгуров музейд бийнь гүрсн мөрчнрин олзлдг шин маля, ташмг белглв. Эднә нег һазра күн, ода Чилгр селәнд бәәх Боовш Амбекова күүкд улсин өмсдг махла өгв.

Красносельск селәнә күүкд улс ода идәлсн хөөнә арсар залу күүнә өмсдг девл, шалвр уйҗ өгхәр бәәнә.

Эдл-ахун арвн һар нүүрләчнр мел шидр туристическ поездәр Дунд Азиюр одад, тендк ке-сәәхн балһсдыг һәәхәд ирв. Теднә ханьд Ээлән Овлан музейин хадһлач, медәтә пенсионер Кермн Даваевна Убушиева бас йовв. Энүнә көгшрсн насндан баһчуд дахҗ хол һазрт одлһн бас учрта. Кезәнк цагт хальмг әмтнә өрк-бүл болһнд гилтә хот келһнд, мах чаклһнд, хальмг өрк нерлһнд олзлгдҗасн, болв темдгтә учрар нег саамд уга кегдсн, терүнәс нааран әмтн олзлдган уурсн далһа це хәәс олҗ, музейд тәвх күцл бийдән тәвсмн. Тегәд це хәәснд махар шимтә хот кеҗ уухдан дурта Дунд Азин әмтнәс терүг хулдҗ авх санатаһар һарад йовснь тер. Терүнә ховәр аинь Самарканд балһсна цутхлгд шашлык кедг кооперативд олдв. Эрәд-сурад бәәтл эзн күн хөрн тавн арслңгар терүг хулдв. Өргәд авң гихлә, көгшән чидл күрсн уга. Тегәд зуульчлһнд хамдан йовсн эврә совхозин ах агроном Владимир Васильевич Самбуевиг дуудҗ авч күргхинь эн сурв. Тернь зөвәр чидлтә, мәәкр залу күн сүүвдҗ авад вагонд күргәд, Элстд ирхләрн автобусд авч орулад, селәнд ирхләрн Кермн Даваевнан герин хаша дотр орулҗ тәвв.

Тиигәд эн хәәс олҗ авлһна түүҗ удаңд минн келад бәәдгм бас зөв-учрта. Юңгад гихлә, эн йовдл, нег һазра әмтн алдр җаңһрчин нер тевчлһнә, күндллһнә темдг болҗахиг медүлҗәнә. Мел нигәд, бичкн-бичкнәр, әмтнә цаһан седклин дөңгәр хальмгудын түүҗ болн культур музейин экспонатмудар дамҗулгдҗ тогтагдҗана.

1982-ч җилд Ээлән Овлан төрҗ һарсн 125 җилин өөнлә ирлцүлҗ музейин өөр энүнә бумблв секгдв. Терүг Элстин скульптор Наран Эледжиев үүдәсмн. 1987-ч җилд байрин бәәдлд алдр җаңһрчин 130 җилә өөн темдглгдв. Энүгәр «Җаңһрин» 550 җилин өөнд илт белдвр келһн эклсмн.

Совхозин партийн организацин һардвртаһар музей олна-политическ, интернациональн, патриотическ сурһмҗллһна көдлмшин ик цутхлгд хүврв. Бәәрн, района, республикин талдан школмудас сурһульчнр нааран ирнә. Залу-зәргин, төрскн һазр-усндан дурта боллһна кичәлмүд энд кегднә. Җаңһрчнрин марһан, улсин урнүгин байр бүрдәгднә. Селәнә үүһн әмтн, дәәнә болн күч-көлснә ветеранмуд баһчудын өмн үг келнә.

Хальмг улсин алдр дуулврин өөнд белдвр кегдҗәх саамд Гер-музейәр әмтнә соньмслһн улм икдҗәнә. Нааран ирсн әмтн республикин ор һанцхн тиим янзта музей үүдәһәчнрт ханлтан өргнә. Эн җил терүг шинрүлҗ ясруллһар ик көдлмш кегдх зөвтә.

Музейин саңгд дөң кергтә

1987-ч җил Ээлән Овлан төрҗ һарсн 130 җилин өөн байрин бәәдлд темдглгдҗәх сүүрин кемд, партин райкомин сегләтрмүд, района Советин күцәгч комитетин, комсомолын райкомин көдләчнр, дәәнә болн күч-көлснә ветеранмуд бәәснд, музейд мөңгнә олна дөң күргх шиидвр авгдсмн. «Красносельский» совхозин, бас тер мет района талдан чиги әмтнә, эдл-ахусин, предприятьмүдин, учреждеьсин, школмудын коллективсин эврә сән дурар тәвцсән орулҗ чадх музейин саң үүдәгдсмн.

Эн төрәр района цуг күч-көлсчнрүр кегдсн дуудвр районн «Степная новь» газетд барлгдла.

Түрүн авгтан музейин саңгд мөңг орулҗ өглһнә көдлмш бүрдәмҗтәһәр кегдҗәв. Музейин сән дурин нөкднр «Красносельский» совхозин көдлмшчнр 1 миңһн 500 арслң орулҗ өгв. Эн эдл-ахун багшнр болн медицинск көдләчнр 391 арслң тәвв. Улсин депутатнрин бәәрн Советин аппаратын, нәәмн җилә школын техническ көдләчнр, культурин көдләчнр 124 арслң хурав. Ик-Манланск нәәмн җилә школын багшнр болн сурһульчнр 108 арслң орулҗ өгв. Района газетин коллектив 100 арслң хурав. Тегәд түрүн өрәл җилин туршарт музейин саңгд долан миңһ һар арслң орҗ ирв. Терүнд онц әмтнәс чиги тәвцс орв. Үлгүрнь, эн һазрт урднь бәәсн, ода нүүҗ һарад, талдан селәнд бәәх медәтә күн Лопатко тиим сән дурни нөкднрин саң бүрдәгдсиг соңсад, дөчн тавн арслңга тәвцән орулв. Тер мет наань чиги талдан һазрт бәәх нег һазра әмтнәс арвад-хөрәд арслңга, нам терүнәс чиги үлү то мөңгнә белг саңгд орулгдв.

Болв, һундл болсар, терүнәс нааран дала цаг давв. Түрүн җилдән саңгд орҗ ирсн долан миңһ һар арслңга саң немгдҗ өсҗәхш. Музейин һардач совхозин, района чиги кемҗәнә чинртә олн зүсн хургудт «селвлцәнд», сүүрмүдт эн төрин тускар кесг дәкҗ келлә. Тер бийнь цугтан терүнәс улм даавртә, бачм хаһлгдх төрмүд күцәҗәсн боллдад, эн керг күцәлһәр тодрха көдлмш кеҗәхш. Эдл-ахусин, предприятьмүдин, учреждеьсин партийн, комсомольск организацсин сегләтрмүд эн төрт орлцлто, кергин хаҗудк халх бәрәд бәәцхәнә.

— Үгәрнь болхла, музейин саңгд цугтан дөң күргх санатаннь медгднә. Болв мөңгинь цуглулҗ заагдсн саңгд туслн йовулх күн олдго бәәдлтә, — гиж музейин һардач келнә. Ода «Җаңһрин» өөнд белдвр кегдҗәх саамд музейиг шинрүлҗ яслһнд, стендмүд шинрүллһнд, кергләгдҗәх эдл-ахун олн зүсн зер-зев хулдҗ авлһнд ик мөңгн кергтә болҗана. Совхоз болхла, тиим көрнк һарһҗ өгч чадһго, юңгад гихлә, һарун тиим мөңгн тавн җилә зурад хәләгдсмн биш.

Хальмг улсин билгтә үрн, «Җаңһрин» неринь мөңкинд хадһлҗ үүдәлһнд ач-тусан күргсн Ээлән Овлан неринь күндлҗ, терүнә музейин саңгд республикин талдан районудын күч-көлсчнр, онц әмтн, нег үлү бичәчнр, шүлгчнр, номтнр, журналистнр болн наань чиги халхнн үүдәгч көдләчнр, онц коллективс эврә мөңгнә тәвцән чадсарн арһ-чидләрн орулсн болхла, йир туста дөң болх билә гиж сангднә. Мөңгнә көрнгиг ним хайгар илгәх кергтә: 000142405. Хальмг АССР-ин Баһ-Дөрвдә района Красносельск поселк, Ээлән Овлан музей. Олна саң дөң күләҗәнә.

ЭРДНИН Владимир,
мана эврә корр.

Тәрәнә экн— урһцин ул

Буудя һарһлһиг түргдүллһн болн икдүллһн селәнә эдл-ахун һоллгч төрнь гиж 1990 җилд белдгдсн оринуттгин Хот-хоолын программд келгдсн бәәнә. Чик, буудя күүнә болн малын төлә һоллгч хот-хол, улсин эдл-ахун халхсин төлә болхла — сырье. Тегәд буудян зүүтә культурмудын урһц авхин төлә тәрәнә һазриг сәәнәр эд-бод кеж белдсн деерән чинртә экнә туск төриг мартх керг уга. Болв эн өөдән чинртә төр хаацгар хәләгдҗәнә.

Үлгүрнь, эн шинҗллһнә Октябрьск района государственн инспекцур эн җилин туула сарин 1 шин күртл 37320 центнер буудян зүүтә культурмудын болн 27000 центнер тутрһин экн ирсмн. Олн болн нег җилә бүртклһнд эдл-ахусас орҗ тәрмр өвснә экн ирлцүһәр 720 болн 1450 центнер орҗ ирв. Тегәд негдгч болн хойрдгч классин кемҗәнд күргдсн тутрһин экн йисн миңһн центнер [illegible]

СОВЕТСК СОЮЗАР

●Эркн төрәр кегдсн интервью

●ЭВМ депутатнрт дөңгән күргҗәнә

МӨҢК МӨСНӘ ШИНҖЛӘЧНР

Северная Земля гидг арлмудын ода деерән йоста сәәнәр шинҗлҗ хәләгдәд уга районудт Ленинградск Арктическ болн Антарктическ научн-шинҗллһнә институтын номтнр ирҗ буув. Эдн деерк широтад хамгин ик гисн Вавиловин нертә мөсн деер көдлҗәнә.

Миңһәд җилин туршарт деер-деерән хурад йовсн мөснә давхр болһн зуг һазрин «шовһр ора» деер биш, цуг планет деер болсн йиртмҗин хүврлтсин тускар келҗ өгчәнә. Мөсиг бурһудад, энд кесг зун җил хоорад климат ямаран бәәсинь медҗ авч болхмн, хөөнь тер климат яһҗ хүврсинь шинҗлҗ болхмн. Номтнрин эн көдлмшин ашнь, нааран геологуд зөөртә бәәрд хәәҗ ирсн цагт, Мөстә далан шельфд объектс тосхсн цагт олзлҗ болхмн.

Эн өдрмүдт Северная Земля гидг арлмуд деер нарн һарчана. Болв, үлгүрт келгдлгәр, нарн һарв чиги дулалҗахш. Ик киитнәс болн чаңһ салькнас номтнриг дулан гермүд болн шишлң хувцн харсдг болв чигн, ним киитн һазрт зуг баатр, зөрмг улс бәәҗ көдлҗ чадхмн болҗана.

ЗУРГТ: Ленинградск Арктическ болн Антарктическ научн-шинҗллһнә институтын номтнр Вавиловин нертә мөсн деер.

ТАСС-ин зург.

Москван ах нарколог Эдуард Семенович Дроздов АПН-ә корреспондентд өгсн интервьюдан эркд авлгдлһна болн наркомания туск төрмүдәр эвраннь ухан-тоолврарн хуваацҗана.

— Эндр өдр эркд авлгдлһна халхар Москвад ямаран бәәдл тогтсна тускар, буйн болтха, келҗ өглт?

— Манахн эркдлһнә төр ода деерән зөвәр хурц бооҗ һарчана. Балһсна наркологическ кабинетмүдт эркд авлгдсн 145 миңһн күн тоод авгдсн бәәнә. Теднәс 95 процентнь хамгин күндәр гемтә бәәх әмтн. Сүл цагт күүкд улс дундас эркд авлгдлһн икдҗәх йовдл мадниг икәр санаһрхулҗана. Ода эмчнрин хәләврт бәәх эркд авлгдсн цуг әмтнә 10,2 процентнь күүкд улс болҗана.

— Эн күнд гемәс гетл- [illegible]

сән олз-тус өгсн уга. Эрк хулдлһиг баһрулсн бийнь эрк уудг әмтнә то баһрсн уга. Бийснь эрк нердг йовдл икдҗ одв, тиигхләрн тер эрк нердг әмтн, [illegible] процентнь балһснд бәәдг әмтн.

Административн эв-арһар эн гемиг эдгәҗ болшго болҗана. Бидн эркд авлгдад эс гиж наркотик олзлад гемтәд, үрн гиҗәх күүг тер гемәснь эрк биш — гетлгҗ, арһта болхла терүг олна зергләнд хәрү орулхин төлә ноолдх зөвтәвидн.

Эн туст бидн һазадын орудын дамшлт олзлхла сән болхмн, үлгүрнь, америкаьск «Анонимн алкоголикү-

хин, республикин сырье нарһдг әңгәс сырье эд-бод келг әңгд хүврүлхин тускар келв. КНИИМС-ин директор икңкдән политическ халхд оньган өгв. Посиг Советмүдт огхин, сталинск цаажллһна цагт нүүж һарһгдсн цут олн әмтсин зөвмүдиг шинәс тогтахин тускар эн келв. социальн эдл бшш зөвтә бәәдл бәәхиг темдглв.

Эрүл-менд харлһна министр эрүл-менд харлһна материальн-техническ сул һарңгл, социальн делгрлтд, гемәс хөрлһнә керг-үүлдврмүдт оньган тусхав. Үкрч болхла, селәнә эдл-ахун производствд күч-көлснә девшлттә арһ олзллһна төрмүдиг тәвж келв. Энүнә бригад нүүрлгч эв-арһар көдләд давсн жил зун үкр болһнас

диг медж авв. сунһачнр болхла кандидатнрла, теднә хәләцлә таньлдв.

Улан Хол поселкд бас тиим харһлт болв. Сунһачнр кандидатнртан эврә даалһврмудан келж өгв. Каспийск балһснд болн Джалыково селәнд болсн харһлтст тиим даалһврмуд кандидатнрт бас өггдлә. Тер даалһврмуд балһсна, селәнә социальн-культурн делгрлтин төрмүдлә залһлдата болҗана. РСФСР-ин депутат болхларн сунһачнрин даалһврмудыг күцәхин төлә цугтнь кех болж кандидат болһн үгән өгв.

Кандидатнрла, теднә сунһврин өмнк программсла таньлдсн, теднә бәәдл-жирһлин хәләцинь тодрхаһар меддж авсн сунһачнр кенд иткләд зүүлһхән бийснь шүүж авчана.

БАЙРХАН Валерий,
мана эврә корр.

ахун халхсин төлә болхла — сырье. Тегәд буудян зүүтә культурмудын урһц авхин төлә тәрәнә һазриг сәәнәр эд-бод кеж белдсн деерән чинртә экнә туск төриг мартх керг уга. Болв эн өөдән чинртә тер хашңгар хаһлгджана.

Үлгүрнь, эк шинжллһнә Октябрьск района государственни инспекцур эн жилин туула сарин 1 шин күртл 37320 центнер буудян зүүтә культурмудын болн 27000 центнер тутрһин экн ирсмн. Олн болн нег жилә бүрткләнд эдл-ахусас орж тәрмр өвснә экн ирлңгүһәр 720 болн 1450 центнер орж ирв. Тегәд негдгч болн хойрдгч классин кемҗәнд күргдсн тутрһин экн йисн миңһн центнер тогтав. Цуг зүсн тәрәнә экиг өөдән кемҗәнд күргж белдлһн — өдгә цагин неквр.

С. КОТОРОВ.

Мөңк мөснә шинжләчнр

Северная Земля гидг арлмудын ода деерән йоста сәәнәр шинжлж хәләгдәд уга райодт Ленинградск Арктическ болн Антарктическ научн-шинжллһнә институтын номтнр ирж буув. Эди деерк широтад хамгин ик гисн Вавиловин нертә мөсн деер көдлҗәнә.

Миңһәд жилин туршарт деер-деерән хурад йовсн мөснә давхр болһн зуг һазрин «шовһр ора» деер биш, цуг планет деер болсн йиртмҗин хүврлтсин тускар келж өгчәнә. Мөсиг бурһудад, энд кесг зун жил хооран климат ямаран бәәсинь медж авч болхмн, хөөнь тер климат яһж хүврсинь шинжлж болхмн. Номтнрин эн көдлмшин ашинь, нааран геологуд зөөртә бәәрд хәәж ирсн цагт, Мөстә далан шельфд объектс тосхсн цагт олзлж болхмн.

Эн өдрмүдт Северная Земля гидг арлмуд деер нарн һарчана. Болв, үлгүрт келгддгәр, нарн һарв чигн дулалжахш. Ик киитнәс болн чаңһ салькнас номтнриг дулан термүд болн шишлң хувцн хэрэгл болв чигн, ним киитн һазрт зуг баатр, зөрмг улс бәәж көдлж чадхмн болҗана.

ЗУРГТ: Ленинградск Арктическ болн Антарктическ научн-шинжллһнә институтын номтнр Вавиловин нертә мөсн деер.

ТАСС-ин зург.

Москван ах нарколог Эдуард Семенович Дроздовна болн наркомания туск төрмүдәр эврәнь ухан-тоолвран АПН-а корреспондентд өгсн интервьюдан эркд авлгдлһрн хувалцжана.

— Эндр өдр эркд авлгдлһна халхар Москвад ямаран бәәдл тогтсна тускар, буйн болтха, келж өглт?

— Манахнд эрклһнә төр ода деерән зөвәр хурц төр болж һарчана. Балһсна наркологическ кабинетмүдт эркд авлгдсн 145 миңһн күн тоод авгдсн бәәнә. Теднәс 95 процентнь хамгин күндәр гемтә бәәх әмтн. Сүл цагт күүкд улс дундас эркд авлгдлһн икдҗәх йовдл мадниг икәр саңһачрхулҗана. Ода әмчнрин хәләврт бәәх эркд авлгдсн цуг әмтнә 10,2 процентнь күүкд улс болҗана.

— Эн күнд гемәс гетлхәр седжәх әмтн хотл балһсн олз-тус өгсн уга. Әрк хулдлһиг байрулсн бийнь әрк уулг әмтнә тоо байрсн уга. Бийснь әрк нердг йовдл икдж одв. тиигхләрн тер әрк нердг әмтнә 40 процентнь бальснд бәәдг әмтн.

Административн эв-арһар эн гемиг эдгәж болшго болҗана. Биди эркд авлгдад эс гиж наркотик олзлад гемтәд, урн гиҗах күүг тер гемәснь әрк биш гетлгж, арһта болхла терүг олна зергләнд хәрү орулхин төлә ноолдх зөвтәвидн.

Эн туст биди һазадын ордудын дамшлт олзлхла сән болхмн, үлгүрнь, американск «Аноними алкоголику-

●**Эрүл-мендин церглт**

Күүг эмнҗ, чик хаалһднь орулхмн

снд медицинск ямаран дөң авч чадхмб?

— Ода эдн наркологическ хойр больницд эмнгджәнә, амбулаторн дөң эдлд өгхин төлә 12 наркодиспансер көдлҗәнә. Район болһнд эврәнь әмч-нарколог бәәнә. Әмтид бийән медүллго эмнүлдг 14 кабинет һарһгдсн бәәнә, энд үлгүрлхд 35 миңһн күн тоод авгдсн бәәнә. Энд ирж бийән эмнүлҗәх әмтнә дөрвдгч күн болһнь — күүкд күн, арвдгч күн болһнь — наснь күцәд уга байһчуд. Эмнүлгдх зөвтә цуг әмтнә 60 процентнь тиигж бийсән күүнд медүллго дораһар эмнүлцхәнә. Стационарт бас тиигж күүнд медүллго эмнүлхин туск тер ода тәвгджәнә.

— Наркомань ямаран?

— Наркотик олзлдг әмтн Москвад дала ик биш. Юнгад гихлә, наркотикиг олж авхд күчр. Терүнә ормд токсикоманмуд икджәнә. Нег үлү байһчуд энүнд икәр авлгджана. Ода шишлң темдглж бичж авсн наркоманмудын 30 процентнь 19 нас күрәд уга бәәж наркотик эклж олзлсн байһчуд болж һарчана. Эднә зәрмснь бийснь наркологур ирж бийән эмнүлнә, зәрмсинь эк-эцкнрнь, багшнрнь, ПТУ-н преподавательмүд эмчд авч ирнә...

— Орн-нутгт ода зөвәр ик хүврлт болҗана. Наркологин халхд хүврлт болҗахнь медгдну?

— Әркд авлгдсн болн наркотик эдлдг әмтнд социальн дөң өглһнә программ һарһх кергтә болҗана, эдниг әрк бичә уутн, наркотик бичә олзлтн гисәр эн керг чикрж эс өгчәхиг мана бәәдл-жирһл ил үзүлҗәнә. «Әркдлһиг болн эркд авлгдлһиг диилһәр күцәгдх керг-үүлдврмүдин тускар» 1985 жилд батлж авсн тогтавр ода деерән дала

дин» обществин дамшлт авад хәләй. Эдн эркд авлгдсн әмтиг бурхн-шажна дөңгәр эмнә. 1989 жилин хаврар Москвад эркд авлгдлһна төрәр советск-американск конференц болҗах кемд биди США-һас ирсн бурхн-шажна халхар церглдг әмтнлә хамдан Московск патриархийд одлавидн, энд биди эркд авлгдсн әмтиг эмнхин туск төрәр күүндлавидн. Ода Москвад эн халхар хурлмудла нөкцлт кегджәнә, бурхн-шажна цергләчнр больницд ирлдәд, гемтә әмтнлә күүндврмүд кех зөвтә...

— Өдгә цагин медицин эдниг ямаран эв-арһар эмнҗәнә?

— Ним гемтә әмтиг эмнхин төлә нарт делкән дамшлтд олзлгддг цуг эв-арһ мана медицинд олзлгдна, тер тоод әрк үзхләрн жигшәд дурго болдг эв-арһ олзлгдна, энь эм өгч эмнлһн. Тер мет психотерапевтическ эв-арһ олзлгдна. Эмч-психиатр гемтә күүнлә күүнднә. Сүл цагт нань чигн олн зүсн эв-арһ олзлгдна, тер дотр зүүһәр хатхж эмнлһн, улсин медицин, гипноз болн нань чигн эв-арһ.

— Күн эклэд әрк уухла, терүнә цогц-махмудтнь биологическ хүврлт болна. Эс медгддгәр әрк ууһад бәәж тер күн эркд авлгдад, әрк уул уга бәәж чадшго болж одна. Эн саамд эмчнр ю кеж чадх?

— Эн саамд биологическ эв-арһ олзлгдна. Гемтҗәх күүнд баг аминокислот уулһгдна. терүнь күүнә махмудт шингрнә. терүнә ашт биохимическ процесс болна. Эн эв-арһ гемтә күүг эркд авлгдлгинь уурулна. Эн декарис гидг эм олзлгддг биологическ эв-арһин автормудынь биди болҗанавидн.

Күүндвр кеснь
В. КОНДРАТЕНКО.

●**Космос эвин кергт церглх зөвтә**

СССР—США: нөкцлтлһнә иргч

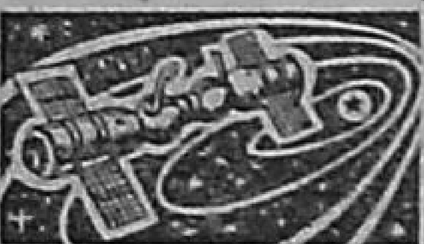

Советск «Буран» болн американск «Шаттл», орбитальн «Мир» болн «Фридом» станцс.. Олн зүсн государствсин космическ техник һазр деер бәәх әмтнә сә хәәж ни-негн проектәр космост көдлх цаг ирхий? Далдгч жилмүдин дундурар СССР-ин болн США-н күцәсн Союз» — «Апполон» гидг программ зүг идейяс авн эклсмн. Кесгнь тер идей күцшго гиж санжасмн. Болв хойр орн-нутгин космическ кермс нислдәд, космост ниилләд, олн зүсн системтә орн-нутгуд космост бәәтхә, һазр деер чигн үгдән багтлдж ни-негнәр бәәж чадх гиж әмтнд иткүллә.

Эн хамцу нислт советск-американск космическ нөкцлтд цаарандань чигн зөвәр сәәнәр делгрх күчн-чидл өгч чадх бәәсмн. Һундл болхларн, тер нөкцлт цаарандан тер хаалһарн делгрсн уга. 80-ч жилмүдин түрүн өрәлд американск халхас космосиг милитаризацлх әәмшг үзгдәд бәәв.

Болв цаг нег кевәр бәәдго гидг. Цаг сән талан хүврв. Сүл жилмүдт космическ медицинә, биологин, йиртмж харлһна керг-үүлдврмүдин халхд планетн шинжллт келһнә зура СССР-ин болн США-н номтнр дунд зөвчлгдв. коммерческ космосин халхд кегдсн түрүн боощаст һар тәвгдв.

Марс тал нислһнә тер ІССР-т чигн, Америкд чигн хәләгджәнә. Марсур автоматмуд йовуллһнд хойр орн-нутг шунмһаһар нөкцлтх гиҗ сангджана. Американск шинжләчнр 1992-ч жилд «Марс обсервер» гидг программ эклж күцәхмн. Эн көдлмшт советск номтнр орлцхин тускар үгцән кегдсн бәәнә. Полярн селеноцентрическ орбитд һарһгдх американск аппаратд тәвгдх научн зәрм прибормуд СССР кеж өгхмн.

Сүл цагт американск «Пейлоуд системз» гидг фирм СССР-ин Главкосмосла бооца кев. Тер боопаһар эн фирм советск орбитальн «Мир» станц деер биотехнологическ экспериментс кехмн. Эн эксперимент кехин төлә сар хонг кергтә болҗана, тегәд эдн долахн хонгин болзгтаһар нисдг американск космическ «Шаттл» керм деер тер экспериментән кеж чадшго болад, советск космическ «Мир» станц деер кехәр седжәнә.

Эндр коммерческ рынкд хулдгджах советск космическ зургуд эврәннь чинрәрн нарт делкәд хамгин сән зургудт тоолгджана. Тер зургудт һазрин бәәдл 5—6 метр күртл кемжәтәһәр тодрхаһар, сәәнәр үзгднә. Дүңцүләд хәләлт: французск «СПОТ» спутникин цокж авсн зургудт — 10 метр, американск «Лэндсат» системин цокж авсн зургудт— 30 метр. США-н геологическ заллт эврәннь правительствән эн халхар коммерческ нөкцлт СССР-тә кехмн гиж иткүлхәр кесгтән ноолда бәәж, аш сүүлднь эрән гиж иткүлв. Ода американск нег фирм советск зургудыг наадк орн-нутгудт хулджана. Советск картографическ организацст тиим зургуд хулдтн гиж Аргентин, Австраль, Бразиль, Китд, Кувейт болн зәрм нань чигн орн-нутгуд даалһвр өгцхәв.

СССР-т ракетн-космическ техник өргң делгрлт авчахас иштә коммерческ космост нөкцлтлһн делгрх арһ үүрҗана. Сүл цагт СССР-т ик күчтә «Энергия» гидг ракет һарһгдсн бәәнә. Эн ракет дора орбитд зу һар тонн аца өргж чадх чидлтә, өөдән геостационарн орбитд арвн нәәмн тонн аца өргж чаджана.

Эндр геостационарн орбитд бичкн күчтә олн зүсн спутникүд-ретранслятормуд йир олар нисҗәнә. Советск «Энергия» болхла, космост спутник һарһх бәәтхә, кесг аппаратмуд сольдг платформ һарһж чадхмн. Нидн жилин хаврар советск специалистнр американск «Комсат дженерал» фирмин һардачнрла залһлдана платформ хамдан кеж һарһж космост олзлхин тускар күүндвр келә.

Космост нисж йовх спутникүдәр дамжулж авсн олн зүсн зәңгсәр хувалцлһн һазр деер ямаран болвчн цугтә йовдл учрсн цагт сәәнәр туслмжан күргх билә. Ода деерән энтн күцәгдәд уга хоосн идей болҗана. эн идейиг СССР-ин болн США-н спутникүд бәәтхә, наадк орн-нутгудын спутникүд бас күцәхәр зүтх зөвтә.

Конверсин процесс гилгтн, — ракетн-космическ техник һарһдг предприятьмүдиг гражданск продукц һарһлһнд орулһн болҗана, энтн һанцхн СССР-т бәәтхә, США-д, Деед үзгин Европд темдгтә йовдл болҗана. Цуг эн тоот шин халхсар нөкцлтхин төлә ик иргч секҗәнә.

М. ЧЕРНЫШЕВ,
АПН-а научн шинжләч.

Закан болн компьютер

...Предприятьмүдин олзоруһас авдг алвиг байрулхла, энь бюджетин дефицитд болн мөнгн олзлгдлго үлддг йовдлд яһж үлмәһән күргх? Эс гиж, эн алвиг икдүлхлә юн болх? Невчкн зуур ухалжаһад компьютер эн сурврмудт хәрү өгәд, цуһараднь медгддг график бичәд һарһчкна. Энүгинь умшад медхин төлә шишлң сурһуль керг уга, тиигчкәд машин, үлгүрнь, өрәл жил, жил болад бюджет яһж хүврхинь тодрхаһар цәәлһж өгнә.

Ним өвәрц юм экономическ реформин төрмүдәр бәәх СССР-ин Деед Советин комитетд одахн үзвидн. депутатнр тенд СССР-ин АН-нә информатикин болн автоматизацин Ленинградск институтын номтнрин ухалж һарһсн программин системлә таньлдв. Эн программн систем ямаран чигн закана «көдлмшин» янзинь автоматизированн тогтах эс гиж тер закана социальн болн экономическ ашнь ямаран болхинь йилһж авх арһ өгчәнә. Талданар келхлә, иргч закана зәрм положеньс эс гиж бүклдән закан ода бәәх экономическ бәәдлд ямаран ашта болхинь өмнәснь үзх арһ өгчәнә.

Иигәд, экономическ реформин төрмүдәр бәәх комитет эклж көдлсн түрүн өдрмүдт үүдсн төриг күцәлһәр — экономико-математическ модельмүдин дөңгәр орн-нутгин социальн-экономическ бәәдл-жирһлин олн зүсн халхд иргч закад ямаран үлмәһән хальдахинь медж авлһна халхд түрүн ишкдл кегдв гиж келж болхмн.

Законопроектс ямаран ашта болхинь урдаснь медж авх кергтә гиж улсин депутатнрин съездмүд деер чигн, СССР-ин Деед Советин сессьмүд деер чигн келгдлә. Ода, орн-нутгин улсин эдл-ахуг хүврүлх, терүнә зөв-йосна улнь болх зөвтә экономическ закадын бүкл пакет хәләж күүндәд батлж авх зөвтә цагт, эннь нег үлү ик чинр зүүҗәнә. Тер пакетд оржах закаднь — зөөрин туск, һазрин, предприятин, бәәрн һазрт эврән залһлһна болн бәәрн эдл-ахун туск, алвна нег системин туск закад. Бәәжәһәд антимонопольн законодательств, акционерн обществсин, банксин туск закад хәләж авгдхмн.

Эн документсиг хәләж күүндсн цагт парламентд ик гидг зүткәтә күүндвр болхнь маһд уга. Күүндвр оданас авн болҗана, законопроектс цуг улсин күүндврт тәвгдсн бәәнә. Болв эн закад тодрха нег бәәдлд яһж үүлдх, экономик эн закадла таархий, экономикин олн зүсн отрасльмүдын делгрлтин программсиг күцәж эс болсн ла эл юмн болшгой? Талданар келхлә, шин закан мана күләжәсәр сән ашта болхий?

Экономическ реформин төрмүдәр бәәх СССР-ин Деед Советин комитет ямаран чигн закаг өдгә цагин компьютерн техникин дөңгәр үнлх болж шиидв. Машин күн дорхнь чик хәрү өгх гиж тедн санжана, яһад гихлә, иим төрмүд хәләсн цагт әмтн үүмнә, тегәд тер санан-седклнь үлмәһән күргнә.

Иигәд, машиг сөрәд хәләчквидн. Тегәд эн халхд бәәсн төриг хаһлчквидн, эварһан шүүһәд авчквидн гиж келж болхий?

«Уга, — гиж комитетин ахлачин дарук Ю. В. Блохин тоолҗана, — Ленинградцнр зуг цуһараһаснь түрүлж эврәннь эв-арһан үзүлв. Болв энүнәс чигн сән эв-арһ бәәдг болх. Биди талдан научн институтмудын сув-селвгүд бас соцсх биләвидн».

В. КИОСА,
ТАСС-ин парламентск корр.

КӨДЛМШИН АШИНЬ ӨӨДЛҮЛХМН

Экономикин тогтациг оңдаруллһнд, терүнә социальн үзг-хаалһинь сольлһнд болн финансиь ясруллһнд залгдсн керг-үүлдврмүд 1989 жилд күцәгдлә, гиж 1989 жилд СССР-ин социальн-экономическ делгрлтин туск СССР-ин Госкомстатын соңсхврт келгджәнә. Производствин средствслә дүңцүлхлә эдлврин эд-тавр һарһлһна өслтин түрги йовуд күцгдв. Социальн халхд инвестицс орулллһн түрүлгч чинр зүүв. Өдр-бүрин кергллтд болн производственн биш тосхлтд орулжах кәрәгүдин хүвнь келн-әмтни оруд 83 процентәс давв, урдк жил 82,3 процент бәәсмн. Улсин бәәхтә жирһлин кемжәг өөдлүллһәр эн жилд темдглгдсн цутхлидулгдсн керг-үүлдврмүд күцәгдв. Пенсин хамгин бичкн кемжән икдүлгдв.

Давсн жилин туршарт келн-әмтни гүртм продукц һарһлһн (үнмүдин лавта хүврлһнә нилчәс нань) 3 процентд өслһн, келн-әмтни ору — 2,4 процентд, олна күчкелснә һарц — 2,3 процентд өслһн теткгдв. Эдл-аху заллһна шин янзс олллһн өргжҗәнә.

Терүнлә хамдан орн-нутгт тогтсн экономическ бәәдл нәрн кевәрн үлдҗәнә. Эдләчирин рынкд чинврта бәәдл өсв. Экономикин делгрлтин түрги йовуд дор орв. Орн-нутгин экономическ болн социальн делгрлтин жилин зура хамгин чинртә кесг үзмжәр күцәгдсн уга.

Эдлврин олна сангас бәәри әмтн 187 жува арслңгар дөң авв, 1988 жиллә дүңцүлхлә энь 11,6 жува арслңд ик болҗана. Теднәс 50 процентинь мөңгнә дөң тогтав. Давсн жиллә дүңцүлхлә бәәрн әмтнә мөңгнә ору 64 жува шаху арслңд өсв. Эс гиж 12,9 процент, зураһар халәгдснәс 57,7 жува арслңд ик болв. Мөңгнә орун өслтин йовуд эд-тавр болн туслмж хулдж авлһна тәлә һаруи өслтиг 1,4 холванд түргдүлв.

1989 жилд СССР-ин хоршуллһна банкин учреждеңьст әмтнә тәвцс 41 жува арслңгд өсәд 337,7 жува арслңд күрв. Давсн жиллә дүңцүлхлә көдлмшчнрин болн цергләчнрин өрк-бүлмүд хот-хол авлһна тәлә мөңгнә һару 4 процентд, хот-хоолын биш эд-тавр авлһна тәлә 13 процентд, колхозникүдин өрк-бүлмүдт ирлцигүһәр зураһад процентд өсв.

1989 жилин хулһн сарин нег шинәс авн пенсин хамгин бичкн кемжәнь сардан 70 арслн күртл өсв, ним кевәр 20 сай пенсионермүдин, тер тоод 8 сай колхозникүдин материальн бәәдлиг ясрулх арһ учрв. Пенсин хамгин бичкн кемжә ирлцигүһәр 85 болн 70 арслң күртл өөдлүлсн негдгч болн хойрдгч багин хойр сай инвалидмүдин болн тежәчиг геесн ашт пенсинь сардан 60 арслңгас дор биш кемжәнд йилһгдсн әмһсн хаһцсн цергчнрин 800 миңһн белвсн гергчүдин материальн бәәдлнь ясрулгдв. Балһсна болн деревня күчкелснчнрин пенсионн теткллһнд бәәсн йилһврмүд уга кегдв. Эн керг-үүлдврмүдиг күцәллһнә тәлә зуг 1989 жилин 4-ч кварталд 1,3 жува арслң тогтав.

Государственн бюджетин һару терүнә оруһас 120,8 жува арслңд давх гиж аралгдсн то-диг финансиг ясруллһар күцәгдсн керг-үүлдврмүдин комплексин ашт 92 жува арслңд күрч баһрүлгдв. Государственн дотр-дундын ернь 400 жува арслңд күрчәнә.

Алвна эргцәс бюджетд 111,1 жува арслң орж ирв, энь урдк жилин кемжәнәс 10,1 жува арслңд эс гиж 10 процентд өөдән болв. Урдк жиләс дорхнь 1989 жилд ору икәр авгдв. Болв эн өслтин ик зүнь үнмүд үүр угаһар өслһнәс ишт авгдв.

Олллһна эргцд мөнг һарһлһн 1988 жилин кемжәнәс 56 процентд ик болв, 18 жува һар арслң тогтав.

1988 жиллә дүңцүлхлә әмтн кергләг эд-тавриин болн мөңгәрн күргәг туслмжин үнмүдин лавта өслт 2 процент тогтав. Әмтнә эс хаңһагдсн некәр («нуугдсн инфляц») икдсиг учртан авхла, эдлврин сектор инфляцин кемжән 7,5 процентд күрнә.

Эмтнә кергллтин эд-тавр (алкогольн ундыг орулж) 426 жува арслңд һарһгдв (розничн үнәр), энь давсн жиллә дүңцүлхлә 30 жува арслңгд, эс гиж 7 процентд икәр болжана. Импортар 1988 жиллә дүңцүлхлә кирцхд 8 жува арслңгд, эс гиж 19 процентд икәр эд-тавр ирв. Үнтә гилтә кегдлмүд һарһлһн икдв.

Күцәгджәх конверсин таалд цуг промышленностьла дүңцүлхлә улм өөдән йовудтаһар харсрлтын халхин предприятьмүдт улсин эдлврин эд-тавр һарһлһн икдв. Эн предприятьмүдәр эд-тавр һарһлһна өслт 11 процент тогтав.

Розничн эд-тавриин эргцин зура 102,4 процентд күцәгдв. Терүнә хамцу аһу 1988 жиллә дүңцүлхлә 37,7 жува арслңгд икдв. Кесг эд-тавр [illegible] өсч бийнь, потребительск рынкд бәәдл тер кевәрн чинврта болж үлдҗәнә. Улсин эдлврин эд-тавриин му чинрин тусд кесг некввр урдк кевәрн тәвгджәнә.

1988 жиллә дүңцүлхлә давсн жил колхозин рынкин үн 7 процентд өсв.

Әмтн бәәдг гермүд болн социальн-культурин халхин нань чигн объектс тосхлһна тәлә 60 шаху жува [illegible]

1990 жилин эклцәр СССР-[illegible] болв. Жилин туршарт әмтнә то 2,1 сай күүнд, эс гиж 6,7 процентд икдв. Әмтнә тооһин өслтин йовуд дор орлни ик зуудан төрси бичкдүдин [illegible] бәәрлһәр цаалһгджана. Жилин туршарт төрлһнә йи[illegible] коэффициент 1000 күүнә тоод төрси 18,8, килхәс 17,6 күрч баһрв. Ут нас наслһна дундын кемжәнь 69,5 жил болв. 1988 жилин кемжәнд [illegible].

1989 [illegible]

дан чигн үүлдврмүд һарһсн олар диг-дара эвллһна йовдлмүд темдглгдв.

Пиртмж харлһна керг-үүлдврмүдт (урһа модна һаруһта хамдан) һарһгдсн һарун цуг тонь 12 һар жува арслң тогтав, тер дотр 3 һар жува арслң государственн капитальн тәвцмүдәс орв. Пиртмж харлһна чинртә кесг ик объектс үүлдврт орулгдв. Терүнләрн хамдан күцәгдсн керг-үүлдврмүд цуг һазрмүдт экологическ бәәдл ясруллһиг тетксн уга.

Давсн жилд научн-техническ программс күцәлһәр, көрңг әрвллһиг теткләр керг-үүлдврмүд күцәгджәлә. Государственн реестрмүдт физикин, химин, биологин, медицинә халхд 15 научн олврмүд болн 85 миңһн изобретеньс темдглгдв. Промышленностьд 4,4 миңһн шин зүсн кегдлмүд эклҗ кегдг болв. Наук болн техник делгрүллһәр 1989 жилин государственн даалһвр 86 процентд күцәгдв. Көрң әрвллһнд нег мөслгч эргц болсн уга.

Промышленность государственн даалһврас болн потребительмүдлә бәрҗәх шуд хәрлцәһәс иштә продукцин поставксар авсн боопана даалһврмүд 98,6 процентд күцәгдв. Потребительмүдт 10,6 жува арслңга продукц дутуһар өггдв. Негллтин болн предприятин тавдгч болһнь бооцана даалһврмудан күцәж чадсн уга.

1989 жилд промышленн производствин өслт 1,7 процент тогтав, продукц кеж һарһлһна дунд хонга кемжән 2,2 процентд өөдлв. Производствин өслтин йовуд баһ болснь — 1989 жилин хойрдгч өрәлд промышленность муућар көдлсилә һоллгчдан заһлдата.

Социальн халхин зөрүллтәр экономик делгрҗәхиг медүлҗәх давсн жилин темдгтә тоотнь — промышленностин «А» багин продукцин өслтин йовудас дорхнь «Б» багин продукцин өслтин йовуд үлү болснь темдгтә. Бүклдән нег жилин турш «Б» багин продукцин өслт 4,8 процент, «А» багин — 0,7 процент тогтав.

Көдлҗәх күн болһна тоод кеж һарһсн продукц 3,1 процентд өсв. Промышленн продукцин цуг өслт көдлмшчнрин тоог баһрулсна болн күч-келснә һарциг өөдлүлснә ашт теткгдв.

1988 жиллә дүңцүлхлә гүртм хулд-гүүлгәнә кемжән һурвн холванд гиш өсв. Сулдан хулдлһнд 8 миңһн шаху чинртә бар продукц орулгдв.

Шин предприятьмүдин болн объектсин күчинг оләллһнд урдк кевәрн дуту-дундс хадһлгджана.

Агропромышленн комплексин продукцин аһу (дүңцүлгч үнәр) 475 жува арслң тогтаһад 1988 жиллә дүңцүлхлә 1,9 процентд өсв. Урань зуралгджасн селәнә эдл-ахуйн гүртм продукцин өслт күцгдсн уга. 1989 жилд зура[illegible]

Селәнә эдл-ахуг производствин средствсәр теткллһнә халхсиг тоод авхла, агропромышленн комплексин делгрлтд мөңг һарһж өглһнә цуг көрңгәс 67 жува арслң шаху капитальн тәвцс олзлгдв, эс гиж улсин эдл-ахун кемжәнәс эн 31 процент тогтав.

1989 жилиг бүклднь авад хәләхлә, улсин эдл-ахуһар мөнг һарһж өглһнә цуг көрңгәс 219,4 жува арслң капитальн тәвцс олзлгдв, 189,1 жува арслң һоллгч саң эдлврт орулгдв. Государственн капитальн тәвцсин цуг аһуһар капитальн тосхлт финансировать келһнд предприятьмүдин болн организацсин әврә средствсин хүвнь 1988 жил 40 процент бәәсн болхла, 49 процентд күрв. Үүлдҗәх производственн аппаратыг техническ шинрүллһнд болн шинрүлж ясруллһнд 50,8 жува арслң государственн капитальн тәвцс олзлгдв (производств делгрүллһнд һарһгдсн мөңгнә өрәлнь гиш), өмнк жиләс эн 3 процентд ик болв.

Болв государственн капитальн тәвцсин тооһас (предприятьмүдин болн организацсин зурасин хамцу ашар) һоллгч саңгиг эдлврт орулллһна жилә зура 92 процентд күцәгдв. Чинртә гисн производственн күчиг эдлврт орулллһна программ күцәгдсн уга.

Проектн-монтажн организацсин күцәсн подрядн көдлмшин аһу 108,7 жува арслң тогтав, эс гиж зураһас 99,2 процентнь, эдлврт орулгдх объектст — 46,9 жува арслң, эс гиж 98 процент.

Нег кемд кегджәх тосхлтын көдлмшиг баһруллһнур зөрүлгдсн керг-үүлдврмүд күцәгдсн уга, урдк кевәрн тосхлтын болгнь нормативәс хойр дам ик болҗана.

Государственн предприятьмүд болн организацс 191,6 жува арслң капитальн тәвцс олзлв, эс гиж лимитин 99,1 процентинь. Давсн жиллә дүңцүлхлә государственн капитальн тәвцсин аһу 1,6 процентд өсв. Бүклднь улсин эдл-ахуһар олзлгдсн государственн капитальн тәвцсин аһу эдлврт орулгдсн һоллгч саңгас — 27,6 жува арслңд ик болв, ним йовдл төгсәд уга тосхлтын то икдүлв.

Төмр хаалһин көлгн-күчәр ачә зөөлһнә государственн даалһвр 16,8 сай тоннд (0,7 процентд) күцәгдсн уга.

Давсн жиллә дүңцүлхлә көлгн-күчнд пассажирмүд зөөлһн нег процентд икдәд, 1128 жува пассажиро-километр тогтав. Төмр хаалһин көлгн-күчн зураһан 98,6 процентд күцәв, авиационн — 104,5 процентд. 1989 жилд олна ооллдг көлгн-күчәр 55,2 жува пассажир зөөгдв. Пассажирмүд зөөлһнә чинрнь йирн уга.

Давсн жилин эргцд һазадын хулд-гүүлгәнә эргц 4,7 процентд өсв. Орн-нутг экспортәр 68,2 жува арслңд эд-тавр хулдв, энь 1988 жилинәс 1,1 жува арслңгд, эс гиж 1,7 процентд ик болв. [illegible]

Өдгә цагт Москвад барлгддг газетмүдиг болн журналмудыг тер өдрин бийднь гилтә әмтн умшна.

Келхд, Хальмгин умшачнрин тәлә цутхлн газетмүд болн журналмуд Тен деер бәәх Ростов балһснд сөөднь барлгдад, дав деер самолетар нааран илгәгднә. Элстүр ирсн цутхлн пошт республикин газетмүдлә хамдан таңһчин һазрар торвр угаһар йовулгдна. Районә заллдана үзелүр ирсн поштыг бәәрн жолачнр районә эдл-ахуһар шулун болдгар күргчкнә.

Тадн эн зургт Сарпинск районә заллдана үзельн машн залач Н. М. Колгановиг үзҗәнәт. Николай Михайлович 10 һар жилин туршарт шиңкән барлгдсн барин продукциг болн бичгүдиг районә эдл-ахуһар зөөнә. Терүнә көдлмш гиигн биш, селәнә хаалһин чинрин тускар цугтан меднә. Болв залач хөвдән һундҗахш, юңгад гихлә әмтнд туста кергән кежәхән эн меднә.

В. Морозовин цоксн зург.

Үнн кенд харшлҗана

Азербайджанд болн Арменьд бәәдл-жирһлиг йирин кемҗәнд орулллһна амр биш йовдс янҗ делгрҗәхиг медхәр өдр болһн саяд советск әмтн газетин халхст, телевизормүдын экранмүдт, радиоприемникүдт оньган тусхана.

Үнн үгин чиприг экстремистнр чигн сәәнәр медҗәнә. Эврәннь тоомсран геехләрн, эдн шүүж хәләсн зерзевән — худлыг хайжахш. Харм тәрхд, Закавказьед тогтсн бәәдлин, тенд болжах йовдлмудын учр-утхин тускар чик биш то-дигмүд, олн зүсн хов-худл тархагдна. Тигчкәд зуг экстремистнр биш, нам бат тоолвә уга зәрм журналистнр чигн энүнд орлцулгдна. Московск нег газетд барлгдсн зәәгиг бурушалһна тускар дотр-дундын цергүдин Политзаллтын элч подполковник В. Подолин Бакуд бәәх ТАСС-ин шишлң корреспондентирт зәәглв. Балһснд берк бәәдл орулхас урд энд азд-әср йовдлмуд, үүл татлһн баһрж одла, гиж эн газетд бичгдж. Эн тусг журналист шишлң сводксар ул кесн бәәдл һарһж. Илдән болхла йовдлмуд төрүц талдан билә: минь цергүд оруллһн күч үзүллһиг үүрулх, диг-дара тогталһна тәлә тал бүрдах арһ өгв.

Бакуд командировкд бәәсн ТАСС-ин шишлң корреспондент Н. Демидов одахн хәрж ирв. Балһснд үүл татн йовдлмудыг тер мет [illegible] ясрулхар зүткәсн салдсмудын, милицин кесг көдләчирин, балһсна әгл әмтнә биилән эс әрвлсн үүлдврин герчнь эн болв. Авторучкар агсгдсн журналист дотр-дундын цергүдин дәәч диг-дараһинд йовла, салдсмудла зерглж пол деер, зәрмдән нам бронетранспортер дор унтла.

ҺАЗАДЫН ОРДУДАР

ЭДН СССР-т СУРҺУЛЬ СУРЛА

Бидн, дор һаран тәвсн, олн зүсн җилмүдт советск сурһулин заведеньс төгсәсн научн болн практическ көдләчнр, бизнесменмүд болн государственн цергләчнр политическ шин ухан-тоолврар һардвр кеж үүлдәд болн советск халхла керг-төрин нөкцлт делгрүллһнд болн иньгллт гүүдүллһнд эврәннь тәвцән орулхар седәд, «Советск сурһулин заведеңь төгсәсн улсин нарт делкән корпорац» һарһхар шиидвцдн, хасад келхлә — «ИНКОРВУЗ».

Улсин эрдм-сурһуляр бәәх СССР-т Государственн комитетин дөңгәр болн СССР-т сурһуль төгсәсн әмткә 8 келн-әмтни ассоциацин седвәрәр һарһгдсн нарт делкән шин организацин Устав тиим үгмүдәр эклжәнә. Эн документәр күүндвр кеж һаран тәвж батлхин тәлә Европин, Азин, Африкин болн Латинск Америкин 27 орн-нутгин 34 ассоциацин элчнр Москвад цуглрв.

«СССР-т сурһуль сурч медрл авсн һазадын ордудын урдк студентнриг болн сурһульчнриг сән дурарнь нег юридическ организацд негдүлх идей жил болһн болдг хург деер цөн жил хооран үүдлә, — гиж СССР-ин Госкомобразованя мергжлт өөдлүллһнә әңгин начальник Валерий Белов келж өгв. — Болв тиигхд мана орн-нутгт тогтсн политическ бәәдлс келтә эн идей [illegible] делгрлт авсн уга билә. Ода орн-нутгин тааль ондарв, тегәд коммерческ үл-сүүрт көдллг корпорац һарһхин тусч сув-селвг СССР-т сурһуль төгсәсн әмтн дакнәс орулж өгв, терүнә үүлдврәс өрж ирдг олз-орунь келн-әмтнә ассоциацсин болн корпорацин онц членин сә [illegible]

янзнь йилһгдв, терүнә устав ухалж авгдв.

Һоллгч күцлнь болхла, урднь СССР-т сурһуль сурч һарсн әмтнә профессиональн мергжлтинь өөдлүллһнд делгү дөң-нөкд боллһн, СССР-ин болн талдан орн-нутгудын сурһулин, производственн болн научн-шинжллһнә заведеньст тедниг шинәс бeлллһн болҗана. Амрарнь келхлә, корпорац цуһаранинь болн терүнә член болһна сә хәәж үүлдхмн».

Ода нарт делкәд советск сурһулин заведеньс төгсәсн әмтнә 57 организацс, ниицәс, ассоциацс болн клубмуд бәәнә, тедн ут-туршдан 500 миңһ шаху күн негдүлҗәнә.

«Манахнд корпорацд өрх йир олн күн бәәнә», — гиж Сенегалин ассоциацин элч Самба Таль келв. — Һанцхн мана орн-нутгт миһи медр 400 һар күн бәәнә. Һундл болхларн, эдн кесгнь ассоцацла сан ялһлда бәрхш. Корпорац һарһхла, керг-төрин әмтн болн өргн общественность мадна оньган өгх била, гиж санҗанав. ИНКОРВУЗ-ин үүлдврт орлцсн цагт мана кесг членд көдлмш олж авхднь, олн зүсн боощас кехднь дөң өггдх била...».

Нарт делкәд шин организ[illegible]

келвгүдиг, культурн сольлцаг өргҗүлхин болн сурһулин заведеньс төгсәсн әмтнә өрк-бүлмүдин тәлә СССР-т амрлһ болн экскурсь бүрдәхин тускар Роберт Вудын келсиг бәәдл-жирһлд тохрахин тәлә олн керг-үүлдврмүд күцәхәр седжәнә.

Эн тоотыг күцәхин тәлә мөңг альдас авхмб?

Корпорацин сан келн-әмтни ассоциацсин членск тәвцәс, спонсормудын — государственн учреждеңьсин болн онц әмтнә өгдг мөңгнәс, корпорацин бийнинь эдл-ахун үүлдврәснь ордг олз-оруһас тогтхмн», — гиж Сьерра-Леонас Мишель Т. Льюис цәәлһнә.

Нуувчар дууһан өглһнә ашар авад хәләхлә, корпорацин Советин члeдин 15 кандидатас 6 элчнь Индин, Кувейтын, СССР-ин, Танзаня, Чехословакин болн Финляндин элчнр болв. Корпорацин Советин ахлачд делийск ассоциацин толһач Девендра Каушик суңһгдв. генеральн директорт һурвн жилин болзгтаһар нарт делкән зөвин халхд юридическ науксин кандидат Михаил Кузнецов тәвгдв.

Шин корпорацд керг-төрин сув-селвгүд экләд орж ирҗәнә: улсин эрдм-сурһуляр бәәх СССР-ин Госкомстат Москвад тосхлдҗах научн цутхлгин тосхлтд хув тәвцән орулж орлцхн гиж урд кежәнә; корпорацд орлцжах орн-нутгудын колледжсин болн вузмудын тәлә советск научн болн сурһулин литератур орчулж тархаһна орлцхн гиж һазадын хулд-гүүлгәнә «Межкнига» гидг негдлт дууджана. Нарт делкәд шин организация члед [illegible] рандан чигн улм шуумһарн [illegible]

Олзлһна эргцд мөнг һарһлһн 1988 жилин кемжәнәс 56 процентд ик болв, 18 жува һар арслң тогтав.

1988 жиллә дүңцүлхлә әмтн кергләг эд-таврин болн мөңгәрн күргдг туслмжин үнмүдин лавта өслт 2 процент тогтав. Әмтнә әс хаңһагдсн некәр (әнүүгдсн инфляц) икдсиг учртан авхла, эдлврин сектор инфляцин кемжән 7,5 процентд күрнә.

[illegible] СССР-ин әмтнә то 288,8 сай күн болв. Жилин туршарт әмтнә то 2,1 сай күүнд, әс гиҗ 0,7 процентд икдв. Әмтнә тооһин өслтин йовуд дор орлһн ик зуудан төрсн бичкдүдин то байрлһар цәәлһгдҗәнә. Жилин туршарт төрлһнә йирин коэффициент 1000 күүнә тоод төрсн 18,8 нилхәс 17,6 күрч баһрв. Үт насллһна дундын кемжәнь 69,5 жил болв, 1988 жилин кемжәнд үлдв.

1989 жилд орн-нутгин күчкөлснә көрн 164 сай күн болв. жилин туршарт 0,9 сайд икдв. Улсин эдл-ахуд 139 сай күн көдлв. Көдлҗ чадх әмтнә цуг тооһас 13,6 шаху күн олна производствд көдлсн уга.

Давсн жилин эргцд государственн производственн предприятьмүдәс болн организацсас 1,3 сай күн сулдхгдв. теднәс кесгнь бәәц теткллһнә халхин предприятьмүдт болн организацст көдлмшт орв.

Улсин эдл-ахун цуг халхст күч-көлснә дисциплин дор орв, көдлмштән һардго, хара зөгсдг йовдлмуд икдв, көдлмшт орҗ-һарлһн өөдлв. Давсн жилин туршарт орн-нутгин кесг регионд болсн буцлтас иштә 7 сай һар күн-өдр геедрв. Буцлтсас иштә жилин туршарт дундлад өдр болһн 30 миңһ шаху күн көдлсн уга. Продукцин зүг шуд геедрлт (әс күцәгдсн көдлмш) 0,8 жува арслң тогтав.

Улсин эдл-ахуд көдлмшчнрин болн көдләчнрин нег сарин дундын жалв 220 арслңгас 1988 жилд 240 арслң күртл 1989 жилд. колхозникүдин күч-көлснә шаңллһн 182-с авн 196 арслң күртл өсв. Кооперативст көдлҗәх әмтнә. тер тоод хойр көдлмшт көдлҗәх әмтнә сарин дундын жалв 500 арслңгас давв.

Күцәгдҗәх конверсин таалд цуг промышленностьла дүңцүлхлә улм өөдән йовудтаһар харслтын халхин предприятьмүдт улсин эдлврин эд-тавр һарһлһн икдв. Эн предприятьмүдәр эд-тавр һарһлһна өслт 11 процент тогтав.

Розничн эд-таврин эргцин аура 102,4 процентд күцәгдв. Терүнә хамцу аһу 1988 жиллә дүңцүлхлә 37,7 жува арслңгд икдв. Кесг эд-тавр [illegible] потребительск рынкд бәәдл, тер кевәрн чиңвртә болҗ үлдҗәнә. Улсин эдлврин эд-таврин мучинрин тусг кесг некәр урдк кевәрн тәвгдҗәнә.

1988 жиллә дүңцүлхлә давсн жил колхозн рынкин үн 7 процентд өсв.

Әмтн бәәдг гермүд болн социальн-культурн халхин нань чигн объектс тосхлһна төлә 60 шаху жува арслң капитальн тәвц олзлгдв. 1988 жиллә дүңцүлхлә энь 6 процентд ик болҗана. Улсин эдл-ахун төлә һарһҗах мөңгнә цуг аһуд эднә хувнь 1988 жилд 25 процент бәәсн болхла, давсн жил эн үзмҗ 27 процент тогтав. Давсн жил 2,2 сай патьр тосхгдв. Эднә аһу 128,1 сай дөрвлҗн метр тогтаҗана. Эн тавн жилә зуран жилмүдт түрүн болҗ әмтн бәәдг гермүдиг эдлврт оруллһна зура күцәгдсн уга. Давсн жиллә дүңцүлхлә әмтн бәәдг гермүд 4,3 сай дөрвлҗн метр баһар эдлврт орулгдв.

Җилин турш больничн учрежденьсин күчн 64 миңһн орндгт, амбулаторн-поликлиническ учрежденьсин күчн — нег селгәнд 267 миңһн күн орҗ ирлһнд өсв. Диагностическ шүтхлһгсин сеть өргҗв. СПИД гемәр гемтлһиг хәрлһнә төлә цуснд вирус бәәлһиг шинҗллһнә 800 һар лабораторь делгрүлгдв.

Орн-нутгт зака эвдлһнә 2,5 сай йовдл, әс гиҗ нидн жилинәс 32 процентд үлү йовдл темдглгдв. Зака эвдлһнә доладгч йовдл болһнь — күнд, һурвдгч болһнь — илдкгдәд уга үлдҗәнә. Зөв-йос эвдлһн цуг һазрмудт өсв. Азербайджанск, Армянск, Грузинск, Казахск, Молдавск, Узбекск ССР-ин зәрм регионмудт юм күүчҗ хамхлсн, түүмр шатасн болн тал-

«А» багин — 0,7 процент тогтав.

Көдлҗәх күн болһна тоод кеж һарһсн продукц 3,1 процентд өсв. Промышленн продукцин цуг өслт көдлмшчнрин тоог баһрулсна болн күч-көлснә һарцыг өөдлүлснә ашт теткгдв.

1988 жиллә дүңцүлхлә гүрм хулд-гүүлгнә кемжән һурвн холвнд гиш өсв. Сулдан-хулдлһнд 8 миңһ шаху [illegible] орулгдв.

Шин предприятьмүдин болн объектсин күчдиг олзллһнд урдк кевәрн дуту-дундс хадһлгдҗана.

Агропромышленн комплексин продукцин аһу (дүңцүлгч үнәр) 475 жува арслң тогтаһад 1988 жиллә дүңцүлхлә 1,9 процентд өсв. Урднь зуралгдҗасн селәнә эдл-ахун гүртм продукцин өслт күцәгдсн уга. 1989 жилд зураһар темдглгдсн өслтин йовуд 6,6 процент бәәсмн, илднь болхла энүнә кемжән жилин эргцд зүг негхн процентд өсв. Эн кемд тавн жилә зурад кегдсн тооцаһар 12,9 процент бәәсн бийнь давсн тавн жилә зуран дөрвн жилин эргцд селәнә эдл-ахун гүртм продукцин аһу давсн тавн жиллә дүңцүлхлә жилин эргцд дундлад 9,8 процентд икдсмн. Көдлҗәх әмтнә то 0,7 сай күүнд баһрсн бийнь олна селәнә эдл-ахуд күчкөлснә һарц жилин эргцд 5 процентд өссмн. 1989 жил колхозмудт болн совхозмудт 45 жува арслңгас үлү ору авгдсмн, селәнә эдл-ахун производствин һару даңцалһн 31 процент тогтав. Һарутаһар көдлдг эдл-ахусин то баһрв.

1989 жил орн-нутгт буудя, бодңг, нарн цецг һарһлһн икдв, цуунгин байн урһц хурагдҗ авгдв. Болв энүнлә зерглҗ темсн, үста үзм болн көвн 1988 жилинәс бабар хурагдсмн. Государственн көрңд 59 сай тонн буудя орҗ ирв, әс гиҗ темдглгдсн государственн даалһврас эн 27,3 сай тоннд баһ болв.

1989 жил цугсоюзн сангд мах болн махна зүүтә хот-хол орулҗ өглһнә зура 95 процентд, үсн болн үснә зүүтә хот-холын зура 99 процентд күцәгдв.

эдлврт орулгдсн һоллгч сангас — 27,6 жува арслңд ик болв, иим йовдл төгсәд уга тосхлтын то икдүлв.

Төмр хаалһин көлгн-күчәр аца зөөлһнә государственн даалһвр 16,8 сай тоннд (0,7 процентд) күцәгдсн уга.

Давсн жиллә дүңцүлхлә көлгн-күчнд пассажирмуд зөөлһн нег процентд икдәд, 1128 жува пассажиро-километр тогтав. Төмр хаалһин көлгн-күчн зураһан 98,6 процентд күцәв, авиационн — 104,5 процентд. 1989 жил олна олзлдг көлгн-күчәр 55,2 жува пассажир зөөгдв. Пассажирмуд зөөлһнә чинрнь ясрсн уга.

Давсн жилин эргцд һазадын хулд-гүүлгнә эргц 4,7 процентд өсв. Орн-нутг экспортар 68,2 жува арслңд эд-тавр хулдв, энь 1988 жилинәс 1,1 жува арслңд, әс гиҗ 1,7 процентд ик болв. Һазадын орнас 70,2 жува арслңд эд-тавр хулдҗ авгдв, 1988 жилин кемжәнәс эн 7,9 процентд ик болв.

1989 жил хулд-гүүлгнә эргцин үлдл 2 жува арслңгин кемжәнд дора болсмн.

Экспортар жилә зура 98 процентд, конвертируем валютар — 91 процентд күцәгдв. Импортар жилә зура 99 процентд күцәгдв. Давсн жиллә дүңцүлхлә 1989 жилд һазадын ордудас машин болн оборудовань хулдҗ авлһн темдгтәһәр икдсн уга, теднииг кеж һарһлһна төлә хот-хоолын эд-тавр болн сырье хулдҗ авлһн икдв.

СССР-ин һазрт 1274 хамцу предприять темдглҗ бичгдсмн. Теднииг бүрдәлһнд 60 орн-нутгин фирмс болн организацс орлцв.

1990 жилә СССР-ин экономическ болн социальн делгрлтин Государственн зураһас болн СССР-ин Государственн бюджетәс, улсин депутатнрин хойрдгч Съездин тогтаврас һарчах күцл күчкөлсч цуг коллективсин көдлмшин өгцинь өөдлүллһиг некҗәнә. Зуг үнн седклсн, өөдән һарцтаһар күцәгдҗәх көдлмш 1990 жилин чиңврт даалһврмудан нертәһәр күцәлһнд бат ул тәвсн деерән арвн һурвдгч тавн жилд орн-нутгин олзта-туста делгрлт күцхд материальн улсүр тогтахмн.

(ТАСС).

[illegible] корреспондентнрт зәәгдв. Балһсиг берк бәәдл орулхас урд энд әәд-әср йовдлмуд үүл татлһн баһрҗ одла, гиҗ эн газетд бичгдҗ. Эн туст журналист шишлң сводксар ул кесн бәәдл һарһҗ. Илдән болхла йовдлмуд төрүц талдан билә: миңь цергүд орулһн күч уәүллһиг үүрулх, диг-дара тогталһна төлә таал бүрдәх арһ өгв.

Бакуд командировкд бәәсн ТАСС-ин шишлң корреспондент Н. Демидов одахн хәрҗ ирв. Балһсиг үүл татсн йовдлмудыг тер мет бәәдлиг ясрулхар зүткҗәсн салдсмудын, милицин кесг көдләчнрин, балһсна эгл әмтнә бийән әс әрвлсн үүлдврин герчнь эн болв. Авторучкар агсгдсн журналист доктр-дундын цергүдин дәәч диглдәранд йовла, салдсмудла зерглҗ пол деер, зәрмдән нам бронетранспортер дор унтла.

Һалзурсн террористнрәс ТАСС-ин корреспондентиг капитан Е. Пилягин харсҗ авв. Эн йовдлын учрнь медгдҗәнә: үнн эдид таасгдҗахш. Тиим үнн-чикәр бичдг журналистнриг боевикүд бәрҗ авхар зүткнә. Тегәд чигн дәәчнрәс харслт хәәх кергтә болна.

Закавказьед тогтсн бәәдлин тускар ТАСС-т орҗ ирҗәх зәңгсиг «7 өдр» гидг нарн өдрин программд тележурналист А. Тихомировин үүллһн алңгтрулна. ТАСС-ин соңсхврмудын авторинь заахар эн зүткв. Боевикүд терүг хәәҗәсн учрар Н. Демидов эврә нернәннь ормд «ТАСС» гиҗ тәвдг билә.

Закавказьед болҗах йовдлмудын тускар Москвад суучкад, эврә тоолвран медүлхәр седдг, талдан хәләцд дурго болдг журналистнрт би иткҗәхшив. Тер йовдлмуд учрҗах һазрт бәәсн, цугинь эврә нүдәрн үзҗ бичҗәх әмтнд итккнәв.

Мана үүрмүд эндүрдг йовдлмуд бас учрна. Тиим төв биш то-дигмүд ТАСС-ин соңсхврмудт чигн харһдг билә. Энь һундлта. Болв көдлмшин әәмшгтә таалынь учртан авх кергтә. Нег үлү асхрҗах сумн дор эврә материалмудан бичҗ, редакцүр илгәҗәх журналистнриг «аппаратн» наадн орлцҗана гиҗ гемшәлһнлә төрүц зөвшәрҗ болшго.

В. ПЕТРУНЯ,
ТАСС-ин шинжләч.

[illegible] Африкин болн Латинск Америкин 27 орн-нутгин 34 ассоциацин элчнр Москвад цуглрв.

«СССР-т сурһуль сурч медрл авсн һазадын ордудын урдк студентнриг болн сурһульчнриг сән дурарнь нег юридическ организацд негдүлх идей жил болһн болдг хург деер цөн жил хооран үүдлә, — гиҗ СССР-ин Госкомобразованя мергжлт өөдлүллһнә әңгин начальник Валерий Белов келҗ өгв. — Болв тиигхд мана орн-нутгт тогтсн политическ бәәдлас келтә эн идей цааранда делгрлт авсн уга билә. Ода орн-нутгин таалнь оңдарв, тегәд коммерческ ул-сүүрт көдлдг корпорац һарһхин тускар сүв-селвг СССР-т сурһуль төгсәсн әмтн дәкнәс орулҗ өгв, терүнә үүлдврәс орҗ ирдг ола-орунь келн-әмтнә ассоциацсин болн корпорацин онц члендин сә хәәлһнд олзлгдх зөвтә. Эн саамд тер седвриг СССР-т государственн болн олна организацс дәкнв. Корпорацин иргч көдлмшин күцлнь болн [illegible] болҗана. Амрарнь келхлә, корпорац цуһараннь болн терүнә член болһна сә хәәҗ үүлдхмн».

Ода нарт делкәд советск сурһулин заведеньс төгсәсн әмтнә 57 организацс, ниицәс, ассоциацс болн клубмуд бәәнә, тедн үт-турштан 500 миңһ шаху күү негдүлҗәнә.

«Манахнд корпорацд өрх йир олн күн бәәнә», — гиҗ Сенегалин ассоциацин элч Самба Таль келв. — Һанцхн мана орн-нутгт [illegible] медәд 400 һар күн бәәнә. Һундл болхларн, эднә кесгнь ассоциацла сән залһлда бәрхш. Корпорац һарһхла, керг-төрин әмтн болн өрги общественность мадид оньган өгх билә, гиҗ санҗанав. ИНКОРВУЗ-ин үүлдврт орлцсн цагт мана кесг члендт көдлмш олҗ авхднь, олн зүсн бооцас кехднь дөң өггдх билә...».

Нарт делкән шин организац дипломированн специалистнрин «социальн-экономическ зөвинь харсхин тускар Самба Талин орулҗ өгсн сүв-

[illegible] Советин члендин 15 кандидатас 6 элчнь Индин, Кувейтин, СССР-ин, Танзанин, Чехословакин болн Финляндин элчнр болв. Корпорацин Советин ахлачд делкәйск ассоциацин толһач Девендра Каушик сунһгдв. генеральн директорт һурвн жилин болзгтаһар нарт делкәц зөвин халхд юридическ наукин кандидат Михаил Кузнецов тәвгдв.

Шин корпорацд нерг-төрин сүв-селвгүд эклд орҗ ирҗәнә: улсин эрдм-сурһулин бааз СССР-ин [illegible] шүтхлһгин тосхлтд хув таацән орулҗ орлцтн гиҗ үрәр кеҗәнә; корпорацд орлцҗах орн-нутгудын колледжсин болн вузмудын төлә советск научн болн сурһулин литератур орчулҗ тархалһнд орлцтн гиҗ һазадын хулд-гүүлгнә «Межкнига» гидг негдлт дуудҗана. Нарт делкән шин организацин члед цааранд чигн улм шунмһаһар үүлдтхә, гиҗ дурдҗанавидн.

В. СИТНИКОВ.
(АПН).

Филиппинд әмтн олн зүсн зер-зев икәр хулдҗ авдг болсиг энд болҗах йовдлмуд үзүлҗәнә. Орн-нутгт буута, зер-зевтә әмтн дегд дала. Ода нам латифундистнр болн керг-төр күцәдг әмтн эврәннь һазран болн зөөрән харсҗ авхин төлә нам бийсәнь әәрм бүрдәдг болҗана. Зер-зев дегд дала болад, Филиппина келн-әмтнә харслтын министр Фидель Рамос сенатск нег комиссьт үг келхләрн дегд икәр хоршагдсн зер-зев келн-әмтнә әәмшг уга бәәлһнд болн орн-нутгт дигтә-дарата бәәдл тогталһнд харшлҗана гиҗ келв. «Кемр бәәдл эн кевәрн цааранда чигн үлдхлә, филиппинск әәрм онц улсин әәрмлә сөрлцҗ чадшго, яһад гихлә тер әәрмс республикин зертә-зевтә чидлмүдәс сәәнәр агсгдсн бәәнә», — гиҗ тер келв.

Келн-әмтнә полицин командующ генерал-майор Рамон Монтаньон келсәр, ода экстремистнрт болн уголовникүдин бандмудт 178 миңһн единиц халг зер-зев бәәнә.

ЗУРГТ: орн-нутгин правительствиг хольвлх биш, нам «делкәд коммунизмиг» хольвлх дуудвр кеҗәх эзнә нег әәрмин боевикүд иим.

Камера пресс агентствин болн ТАСС-ин зург.

Телетайп зәңглҗәнә

ВАШИНГТОН. США-н президент Джордж Буш өмнь үзгдәд уга йовдл һарһв, Сандинистск правительствла дөрлдҗәх никарагуанск оппозицин кандидат Виолетта Барриос Де Чаморрод сунһврин өмнк кампаиднь дөң болҗ мөңг өгтн гиҗ демократическ болн республиканск партьсин келн-әмтнә комитетмүдин ахлачнрт бичг илгәв. «Оппозицд диилх арһ өгхин болн никарагуанск улст хоорндан зөвчләд үгдән багтсн правительств бүрдәх арһ өгхин төлә би таднас дөң сурҗанав», — гиҗ Буш бичәд, «баахн цаг үлдв» гиҗ теднднән сана орулҗана.

«Иран-контрас» гиҗ нерәдгдсн нууцин операцст орлцсн США-н ВВС-ин отставкд бәәх генерал Ричард Сикорд тер кергиг американск конгресст хәләхд герч болҗ худл цәәлһвр өгсндән хойр жиләр түүрмд сууҗ. Зарһин шиидвр соңсхҗ келгдснә хөөн журналистнрин өмн үг келхләрн Ричард Сикорд США-н урдк президент Рональд Рейганиг бийиннь һазадын политикиг иткләтәһәр күцәҗәсн әмтиг ода нүднән үзхәр седҗәхш гиҗ гемшәв.

БОГОТА. Негдсн Штатмуд колумбийск йоснд наркотик һарһдг әмтнлә ноолда келһнднь нөкд болдг болв чигн. Колумбәс США-д авч ирдг цецгәсәс авдг таможня алвиг икдүләд колумбийск йосна органмудын үүлдвртнь невчк харшлҗана, гиҗ Колумбин президент Вирхилио Барко келв. 1989 жил Колумбий США-д 180 сай долларин цецгәс экспортар йовулсмн. Тер цецгәс 35 лавкд болн 10 миңһн американск супермаркетмүдт хулдгдсмн. Колумбийск цецгәс базрт хулдгддг цецгәһәс кимдәр хулдгдҗана гиһәд США-н хулд-гүүлгнә министерств таможня алвиг иддүлчкв.

(ТАСС).

Бәәцин гер секгдв

КОЗЬМОДЕМЬЯНСК (Марийск АССР). Энд бәәцин гер секгдв, энүнә коллектив балһсна әмтнд һосн-башмгинь түргәр ясҗ өгхмн, хувц-хунринь уйҗ өгхмн, нань чигн туслмҗ күргхмн. Шишлң проектәр тосхгдсн эн герт хувц уйдг мастерской, парикмахерск, зург цокдг ательe, химчистк бәәнә. Эн шин объект — Иҗл һол деер бәәх эн хуучн балһсна социальн бәәдлиг шинрүллһәр кегдҗәх түрүн ишкләл. Жилищн төр күцәхлә, эрн энд шин школмуд, бичкдүдин садмуд, лавкс, социальн халхин нань чигн объектс түргәр тосхлһнд ик оньган өгчәнә.

ТАСС-ин корр.

Социальн төрмүдт—һол оньган

Комиссь көдлмшән төгсәчкв

КЕМЕРОВО. (ТАСС-ин корр). Кузбасст ирсн СССР-ин Министрмүдин Советин Ахлачин дарук Л. Д. Рябев толһачта правительственн комиссь нидн жилин така сард правительственн комиссин батлсн протоколмуд, тер мет СССР-ин Министрмүдин Советин 608-ч тогтавр яһҗ күцәгдҗәхинь бүрткҗ хәләллһиг болн эн төрәр күүндлһиг төгсәв.

Правительственн комиссин болн көдлмшч комитетмүдин күүндвр бүклдән сән болв. Эднә һар тәвҗ батлсн документсәс Кузбассин балһсдын делгрлтин болн социальн шинрлтин иргчнь ирлцәтә болхмн. Орн-нутгин эн ик промышленн регионд ода болҗах сән процессмүдин тускар иим нег керг-үүлдвр герчлҗәнә — туула сарас авн Кемеровск область эврә заллһна болн эврән бийән мөңгәр теткллһнә үлд эдл-ахуд заллһна шин механизм олзлҗ хәләлһәр болҗах экспериментд орлцҗана. Иргч тавн жилд Кузбассин социальн-экономическ делгрлтин тускар тогтавр батлҗ авгдв. Тер мет регионд экологическ бәәдлиг ясруллһна керг-үүлдврмүд күцәх болҗ хәләгдҗәнә.

Болв күүндврт зәрм төрмүдәр хойр халхин хәләцнь харһсн уга. Тер учрар, үлгүрнь, правительственн комиссь болн Кузбассин көдлмшч комитетмүдин совет областной протокол күцәлһнә йовудыг үнллһнә халхд хоорндан зөвшәрҗ чадсн уга. Регинальн эдл-ахун тооца олзллһнла, предприятьмүдт күццдән эврән медҗ үүлддг зөв өглһнә туск пунктсар хойр халх әдл биш хәләцтә бәәх учрар эдн тиигв. Хойр халхин үгцәр, хәләцнь әс харһҗах пунктсиг хәләхин төлә СССР-ин Деед Советин члендин орлцлһта комиссь бүрдәх болҗ шиидгдв.

Кузбасст правительственн комиссь ирснә ашиг цәәлһхләрн СССР-ин Министрмүдин Советин Ахлачин дарук Л. Д. Рябев ТАСС-ин корреспондентд иигҗ келв:

— Темдглҗ авсн тоот яһҗ күцәгдҗәхинь бүрткҗ хәләллһн — мана һоллгч керг билә. Терүгән бидн күцәввидн. Болв ямаран чигн пунктыг яһҗ күцәснь йириндән эдл бишәр үнлгддмн, энь йирин йовдл. Кузбасст мини харһҗ күүндсн әмтн, бәәх төрмүдиг сәәнәр меджәнә. болв теднииг шулуһар хаһлх саната. Тегәд, ашлгч протокол әс батлгдв чигн, энүнә тускар күүндәд, ухан-тоолвран келвидн. Кузбасст ирәд, бәәдлиг үзәд меднәннь хөөн зуһаһа кесн зөвшәлмүдт бичәтә цуг тоот, зүг теткллһнә, онц объектс тосхлһна халхд һарсн дуту-дундсас нань, күцәгдх гиҗ иткҗәхән даавртаһар келҗ чадхв.

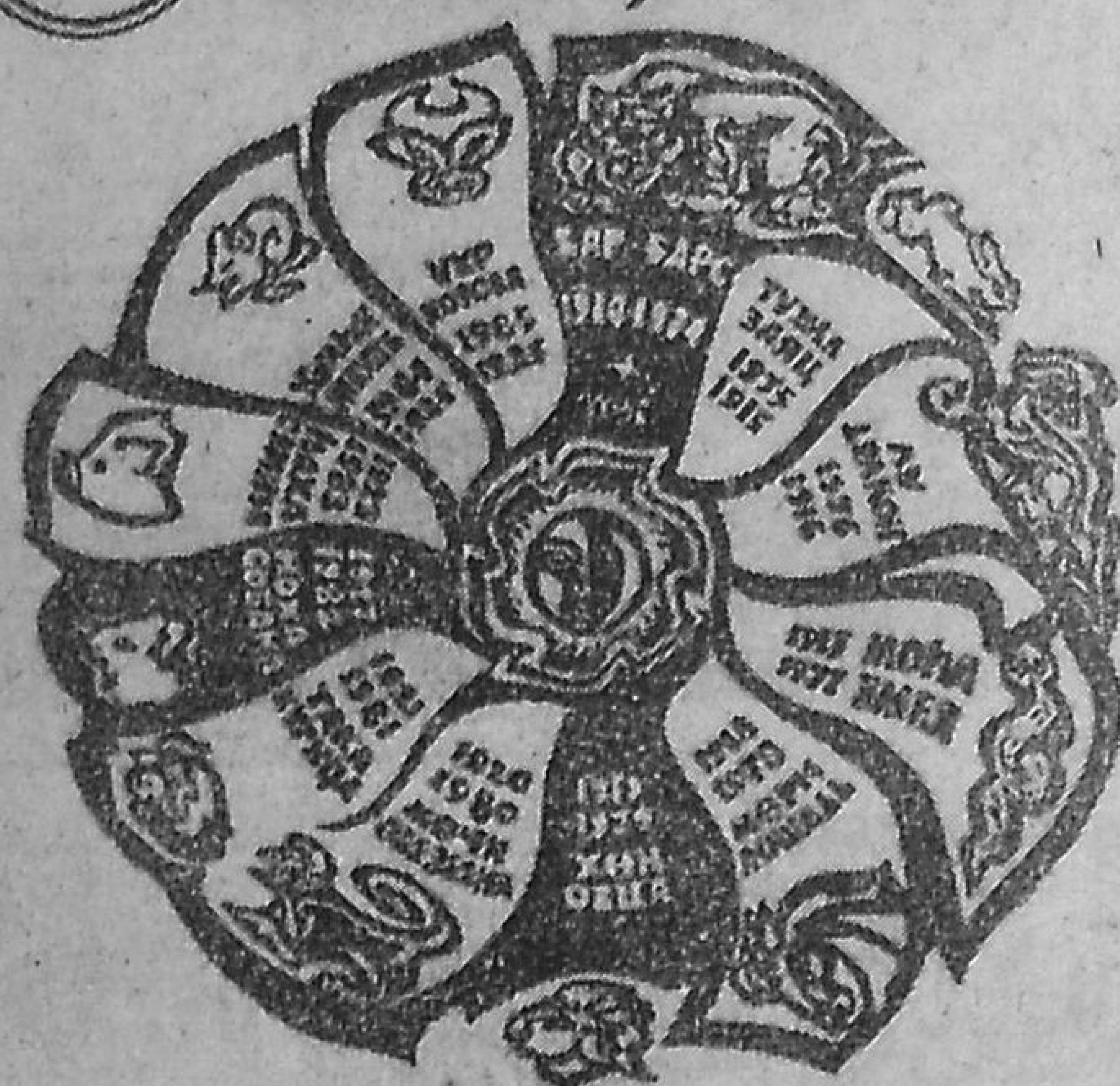

	сарн	мигмр	улмж	пүрвә	басн	бембә	нарн
				1	2	3	4
Лу сар	5	6	7	8	9	10	11
	12	13	14	15	16	17	18
	19	20	21	22	23	24	25
	26	27	28				

●Умшачин тоолвр

Хальмг литин җилмүдин нерд

Моңһл улсин адусна нерәдлһтә арвн хойр җилә лит 1206 «һал бар» җиләс эклнә. Тер арвн хойр җил тав сааҗ давтгдад җирн җилә эргц тогтана. Җил болһн йиртмҗин тавн һалвин нерәдлһтә: һал, шора (һазр), төмр, усн, модн. Нег һалв хойр сааҗ давтгдна, үлгүрнь: 1986 җил, «һал улан бар», 1987 болхла «һал улан туула җил».

Һалв болһн эврә зүстә: һалнь — улан зүстә, шора — шар, төмр — цаһан, усн — хар, модн — көк.

Иигҗ тоолхла 1990 җил — «төмр цаһан мөрн җил», 1991 болхла — «төмр цаһан хөн җил». Дәкәд чигн һалв болһн эр-хату, эм-җөөлн гиҗ йилһрдмн. Тегәд 1990 җил «эр төмр цаһан мөрн җил», 1991 җил болхла «эм төмр цаһан хөн җил» болҗана.

Хальмг литин тускар бичгдсн научн шинҗлтст иим цәәлһвр өггдҗәнә.

П. АЛЕКСЕЕВА,
Хальмг НИИИФЭ-н библиотекин көдләч.

●Өнчн бичкдүдиг оньгасн алдхмн биш

Эврә өрк-бүлин таалмҗ кергтә

Мана республикин бичкдүдин гермүдт бәәх өнчн күүкд-көвүдин бәәдл-җирһл, тедңә иргчнь мана журналистириг үүмүлҗәнә. Эн төрт олн умшачирнинь оньгиг тусхахин төләд материалмуд барлхар бидн темдглҗәнәвидн. Энд ода зургудын түрүн репортаж барлгдҗана.

Өнчн бичкдүдин гер... Дән-дәҗг уга өдгә цагт бичкдүд яһад өнчрдв? Терүнд олн учр зааҗ болхмн: зәрм эк-эцкнр зеткр-аюлла харһад әмнәсн хаһцна, гемин зүүләр өңгрҗ одна. Тернь медгдҗәнә. Болв иим тоһиг авад хәләй: өнчн бичкдүдин Элстин Герт бәәх 70 бичкдүдәс зуг дөрвнь йоста өнчн — эк-эцкнь өңгрҗ одсмн. Наадкснь тегәд яһад государственн теткүлд бәәхмб? Эн йовдлын учринь заахла серлтә күүнә зүркн шарклго бәәшго, юңгад гихлә, бичкдүдин герт бәәх көвүд-күүкдин ик зууһинь эк-эцкнр әркд авлгдад, аля-әср йовдл һарһад, үрдүдән өскх зөвәсн хаһцулгдсмн.

Әктә бичкдүд өнчнә герт оргин дәкәд нег учрнь иим: мордлго үр һарһсн зәрм күүкд улс ичрән барад төрлһнә герт үрән үлдәчкнә. Иисн сардан теесн үрән кергллго бәәнә гидг — ямаран киитн төмр зүркмб тер!

Экнь хайсн, му авъяст авлгдад, күүкдән өскҗ әс чаджах әмтнә үрдиг государств өскнә. Өдгә цагт бичкдүдин гермүдт кесг предприятьмүд болн организацс, онц әмтн дөңгән күргнә. Терүнәс нигтә өнчн көвүд-күүкд сән таалд бәәнә. Болв эннь кениг чигн төвкнүлх зөв уга.

Ямаран сән таалд бәәдг болв чигн, өнчн бичкдүдин гертәс һарсн баһчуд олна бәәдл-җирһлд йир күндәр ижлднә. Эн туст һарһсн эк-эцкнь гемтә, теднәс чаңһар нехх кергтә, гиҗ зәрмнь келнә. Эннь бийән даврас сулдххар седлһн, гиҗ сангднә. Дорас өсҗ йовх үйнрин иргчин туст бидн цуһар даавртавидн. «Эн үрн минн, тернь — күүнә» гиҗ йилһх зөв угавидн. Бичкдүдин герт одҗ, тенд бәәдг көвүд-күүкдин хәләциг үзлтн. «Эн күн намаг кергләд ирҗ йовдг болвзго?» гисн бәәдлтә һәр эдн хәләнә.

Мана үрдүдлә цацу эн өнчн бичкдүд мана орн-нутгин иргчиг йилһхмн болҗана. Тегәд тедн серлтә, чик ухата әмтн болҗ өстхә гиһәд бидн чидл күрсәрн эднд дөңгән күргх зөвтәвидн. Терүнә төләд олн арһ бәәнә. Үрдүдләһән тедниг таньлдулҗ, зәрм сул цаган теднлә давулад, шуугад-наалад, заагтнь заавр-сурһмҗан өгхлә терти өнчн бичкдүдт ямаран ик байр үүдәхинь бийсти үзхт. Зуг даврас зулхмн биш. Эн кергт зүркнәннь нег өнцгән йилһҗ өгхәсн әәхмн биш.

Эн зургт тадн Элстин бичкдүдин герт бәәдг көвүд-күүкдиг үзҗәнәт. Теднд өмсх хувцнь, уух хотнь, унтх орнь, цевр-цер хорасмь бәәнә. Зуг эврә өрк-бүлин таалмҗ, эврә гер дуту. Тер дутуг күцх арһ, күндтә умшачнр, хамдан хәәцхәй.

Р. Астахован цоксн зургуд.

Америкәс ирсн багш

Хмельницк негдгч тойгта дундын школд арвн негдгч класст английск келнә кичәлд һазадын орнас багш ирв.

— Эн — Пәм Лилджиблад, — гиҗ школын завуч Р. Наугольная күүкдиг таньлдулв. — Пәм Лилджиблад Модесто гидг балһснас ирв, штат Калифорния, тадн цуттан меднәт эн һазр болн мана Хмельницк хоорнд иньглгч харлцан тогтсн бәәнә. Пәм ода таднта хойрдгч семестрт көдлх, — гиҗ завуч келв.

Эврәннь түрүн кичәлдән Америкәс ирсн багш сурһульчнрла таньлдв, терүнә хөөн Пәм бийнннь тускар, эврәннь балһсна болн тер һазрин бичкдүдин болн сурһулин тускар келҗ өгв.

— Би эврәннь көдлмштән советск күүкдәр нер һарсн американск бичәчнрин дегтрмүд умшулнав. Үлгүрнь, Марк Твен, Стейнбекин, Фростын болн нань чигн бичәчнрин дегтрмүдлә теднг таньлдулнав, — гиҗ Пәм Лилджиблад ТАСС-ин корреспондентд келҗ өгв.

— Би тана күүкдт американск бәәдл-җирһлин болн культурин тускар бас келҗ өгнәв. Эврән ик гидг байрта бәәнәв, юңгад гихлә, тана улсин бәәдл-җирһлиг медҗ авх санан нанд бас бәәнә.

— Пәм Лилджиблад манаһур ирлһн хәрүһин визит болв, — гиҗ Р. Наугольная келв. — Давсн җил бүкл семестрт Модесто балһснд нег колледжд студентнрт орс кел дасхлав. Тендәс би ик байрта дала сән-сән тодлврта хәрҗ ирләв.

Модесто болн Хмельницк хойр җилин туршарт иньглгч харлцә бәрҗәнә. Эн хойр җилин туршарт балһсдын хоорнд эмчнрин, тосхачнрин, баһчудын делегацсин сольлцан болв. Мадн цуһар медләвидн, эн җилин эклцәр Хмельницкд Калифорнийск университетин симфоническ оркестр гиичд ирлә. Шидрәс болхла, областин «Подолянка» гидг филармоня дууна болн бииһин ансамбль Модесто балһс орхмн.

— Хмельницк балһсн, эннә әәлтә, иньгсч әмтнь нанд ик гидгәр таасгдв, — гиҗ Пәм Лилджиблад келв.

В. ШЕВЧЕНКО,
ТАСС-ин корр.

●Республикин МВД-н

церглтс зәңглҗәнә

ДОЛАН ХОНГИН АШ

△ КРАСНОДАРСК КРАЯС ИРСН П. КҮҮНӘС БАЗРТ ЯСТА МИШГИНЬ БОЛН 160 АРСЛҢГИНЬ БУЛАҖ АВЧ. △ УЛАН ХООЛЫН КЛУБД ӘӘРМӘС ИРСН САЛДС КҮ АЛВ △ ИК ЦАРҢГД 6 ПАТЬР ЬАЛД ШАТВ △ БУУЬАР НААДХЛА ЮН БОЛНА?

Туула сарин 22-с авн 28 күртл республикд зака әвдлһнә болн нань чигн 52 йовдл учрв. Теднәс 24-нь тер дарунь илдкгдв. Өмннь үйлдсн 11 үүл татлһнг илдкснә туск зәңг ирв. БХСС-ин көдләчнр 5 үүл татлһнг илдкв.

△ Комсомольск селәнә захд. Өрүн тавн часла туула сарин 27-д энд «Ставропольдорстрой» трестин монтажник Д.-г алв. «Улан Туг» совхозин хөөчин нөкд К. М. Гаджимурадов бичкн калибртә винтовкар нааджаһад, зөрц бишәр эн йовдл һарһв. Черноземельск районна прокуратур мөшклһ кеҗәнә.

△ Городовиковск района ... ли 160 арслңгинь булаһад авч. Тиигҗ Каспийск махна комбинатын көдлмшч В. Яценко болн бәәц тетклһнә Целинн РПО-н мастер Д. Немосеев амрарнь мөңг олҗ авхар бәәҗ. Зуг амринь хәәһәд, үүл татхла, юн болдгиг эдн сәәкәр медв.

△ Ик Царңгд Б. күүкд күүнә толһаһаснь усн хулһна махлаһинь шүүрч авад әрлҗ. Элстин «Силуэт» кооперативд бас әдл йовдл учрв. Оньснинь хамхлад наарап орсн хулхачир болхла эндәс усн хулһна хойр махла болн хойр күлт авч. Тегәд онц әмтнә чигн, бүкл кооперативст чигн эврәннь эврән хадһлһнд оньган өгх ...

●Шалһлһн болн шинҗлт

«АЛЬХН ДЕЕРӘН ХАВР БӘРНӘВ»

Теминин Эрнест насарн ... дала ах күн биш. ... шүлгч төрсиг үзүлсн била. Һазр-усндан, төрскн орнлыннан, һарһсн аав-ээҗдән ... Эңүг умшсн күн буру гиҗ келшго, зуг итх, дөңнх гиҗ сангдна. ... — әмтнә бичкн умшачнрт белглҗ бичгдсн боллта. ... бәәнә. Эн сәәхн метафор — түүрвәчин хәәрин әлвр. Ним седклтә күн бичкдүдин ...

СПИД түгҗәнә

НЬЮ-ЙОРК. СПИД гем күүкд улст болн бичкн күүкдт улм-улмар әәмшгтә болад йовна. ...

●Умшачин тоолвр

Хальмг литин җилмүдин нерд

Моңһл улсин адусна нерәдлһтә арвн хойр жилә лит 1206 «һал бар» жиләс эклнә. Тер арвн хойр жил тав саажң давтгдад жи-Тер арвн хойр жил тав сааж давтгдад жирн жилә эргц тогтана. Жил болһн йиртмрн жилә эргц тогтана. Жил болһн йиртмжин тавн һалвин нерәдлһтә: «һал, шора (һазр), төмр, усн, модн. Нег һалв хойр сааж давтгдна, үлгүрнь: 1986 жил, «һал улан бар», 1987 болхла «һал улан туула жил».

һалв болһн әврә зүстә: һалнь — улан зүстә, шора — шар, төмр — цаһан, усн — хар, модн — көк.

Иигж тоолхла 1990 жил — «төмр цаһан мөрн жил», 1991 болхла — «төмр цаһан хөн жил». Дәкәд чигн һалв болһн әр-хату, әм-зөөлн гиж йилһрдмн. Тегәд 1990 жил «әр төмр цаһан мөрн жил», 1991 жил болхла «әм төмр цаһан хөн жил» болжана.

Хальмг литин тускар бичгдсн научн шинжлгст иим цаалһр өггджәнә.

П. АЛЕКСЕЕВА,
Хальмг НИИИФЭ-н библиотекин кодләч.

— Эн — Пәм Лилджиблад, — гиж школын завуч Р. Наугольная күүкдиг таньлдулв. — Пәм Лилджиблад Модесто гидг балһснас ирв, штат Калифорния. Тадн цугтан медәт эн һазр болн мана Хмельницк хоорнд иньглгч хәрлцән тогтсн бәәнә. Пәм ода тадна хойрдгч семестрт көдлх, — гиж завуч келв.

Эврәнь түрүн кичәлдән Америкәс ирсн багш сурһульчнрла таньлдв, терүнә хөөн Пәм бийнинь тускар, эврәнь балһсна болн тер һазрин бичкдүдин болн сурһулин тускар келж өгв.

— Би эврәнь көдлмштән Фростын болн наань чигн бичәчнрин дегтрмүдлә тедниг таньлдулнав, — гиж Пәм Лилджиблад ТАСС-ин корреспондентд келж өгв.

— Би тана күүкдт американск бәәдл-жирһлин болн культурин тускар бас келж өгнәв. Эврән ик гидг байрта бәәнәв, юнгад гихлә, тана улсин бәәдл-жирһлиг медж авх санан нанд бас бәәнә.

— Пәм Лилджиблад манаһур ирлһн хәрүһни визит болв, — гиж Р. Наугольная келв. — Давсн жил бүкл семестрт Модесто балһснд нег колледжд студентнрт орс кел дасхлав. Тенгкүүд хәрлцә бәржәнә. Эн хойр жилин туршарт балһслдын хоорнд әмчнрин, тосхачнрин, баһчудын делегацсин сольлцан болв. Мадн цуһар медләвидн, эн жилин эклцәр Хмельницкд Калифорнийск университетин симфоническ оркестр гиичд ирлә. Шидрәс болхла, областин «Подолянка» гидг филармонин дуунә болн бииһин ансамбль Модесто балһс орхмн.

— Хмельницк балһсн, энүнә әәлтә, иньгсг әмтнь нанд ик гилгәр таасгдв, — гиж Пәм Лилджиблад келв.

В. ШЕВЧЕНКО,
ТАСС-ин корр.

ДОЛАН ХОНГИН АШ

△ КРАСНОДАРСК КРАЯС ИРСН П. КҮҮНӘС БАЗРТ ЯСТА МИШГИНЬ БОЛН 160 АРСЛНГИНЬ БУЛАЖ АВЧ. △ УЛАН ХООЛЫН КЛУБД ЗӘРМӘС ИРСН САЛДС КҮ АЛВ △ ИК ЦАРНГД 6 ПАТЬР ҺАЛД ШАТВ △ БУУЬАР НААДХЛА ЮН БОЛНА?

Туула сарин 22-с авн 28 күртл республикд зака эвдлһнә болн нань чигн 52 йовдл учрв. Теднәс 24-нь тер даруһь илдкгдв. Өминь учрсн 11 үүл татлһиг илдкснә туск зәнг ирв. БХСС-ин көдләчнр 5 үүл татлһиг илдкв.

△ Комсомольск селәнә захд. Өрүн тавн часла туула сарин 27-д энд «Ставропольдорстрой» трестин монтажник Д.-г алв. «Улан Туг» совхозин хөөчин көкд К. М. Гаджимурадов бичкн калибртә винтовкар наалджаһад, зөрц бишәр эн йовдл һарһв. Черноземельск района прокуратур мөшклһ кежәнә.

△ Городовиковск района XXII партсъездиң нертә колхозд туула сарин 21-д кочегармуд Н. Тихонов болн Н. Алексеев согтуһар аәд-әср йовдл һарһв. Хамдан көдлжәсн К. күүнд дурго болад эдн терүг гүвдж.

△ Ики-Бурульск района больницур туула сарин 24-д Э. күүг орулв. Нериь темдг уга әмтн әнүг көләрнь утхар шааж. Э. күүнә келсәр эн йовдл Ик Буурлын стадиона алднд учрж.

△ Туула сарин 26-д Улан Хоолын культурин Герт аәд-әср йовдл учрв. Олахн зармәс ирсн К. Эдгеев асхн клубд цуглрсн әмтнд эврәнь күчн-чидлән согтуһар үзүлхәр седв. Цуугәнә йовудт эн Т. күүг өрчәрнь шааж. Авсн шавасн тернь больницд орулһна кемд өңгрв. Тер мет Малодербетовск районд кү шавталһна хойр йовдл учрв.

△ Давсн долан хонгт хулха кесн 21 йовдл учрв. Тер тоод әмтиг тонлһн болн машин хулхаллһна йовдлмуд темдглгдв.

△ Элстин базрт эд-тавр хулдхл әәмшгтә болжана. Энүг иим нег үлгүр герчлжәнә. Туула сарин 22, 17 час. 45 минут. Һаза харһуржасн цагла Краснодарск крайас ирсн П. күүнәс үлдсн яста мишгинь болн 160 арслнгинь булаһад авч. Тиигж Каспийск махна комбинатын көдләч В. Яценко болн баһц тетклһнә Целинн РПО-н мастер Б. Бембеев амриһнь мөнг булж авхар бәәж. Зүг амринь хәләд, үүл татхла, юн болхиг эдн сәәкәр медв.

△ Ик Царнгд Б. күүкд күүнә толһаһаснь усн хулһна махлаһинь шүүрч авад әрлж. Элстин «Силуэт» кооперативд бас эдл йовдл учрв. Оньсинь хамхлад наарн орсн хулхачнр болхла эндәс усн хулһна хойр махла болн хойр күлт авч. Тегәд онц әмтнд чигн, бүкл кооперативст чигн эврәнь зөөрән хадһллһнд оньган өгх кергтә. Асхн ирхлә, махлаһан хәлә гисн селвг эн әмтнд өгч болжана. Тер мет Элстин Пионерская уульнцд бәәх парикмахерскд А. күүкд күн сәәхн прическ кеж суула. Тер саамд болхла энүнә үнтә махлаһинь авад әрлж. Тегәд хойр үүләс баһинь шүүж авх тәриг күүкд улст хаһлх кергтә болжана.

△ Элстин «Ковыль» лавкд орхд хулхачнр дурта болв. Давсн долан хонгт нег тиим йовдл учрла. Туула сарин 28-д чигн 01 час 55 минутла хулха кежәсн кемдән «Зеркальный» кооперативин тосхач О. Плюснин бәргдв.

△ Ик Царң селәнә нег күүнә герт медгдго хулхач үүдинь хамхлж орад, теднәс 300 арслң, тер мет «Легенда» магнитофо авад әрлж. Туула сарин 22-т болхла 21.10 часла эн селәнд түүмр шатв. 12 патьрта герт 6 патьр һалд уга кегдв. Тер мет әмтнә әлг-эд шатв.

△ Элстд болн Приютное селәнд хаалһиг һатлж йовсн 3 күн дәәргдв. Шав авад, эдн больницд орулгдв. Үүрмг әср йовдл һарһсна теләдән 101 күн болн әркдсн 146 күн дааврла харһв. Арсм келһнә болн нань чигн закани биш ору авлһна 51 йовдл илдкгдв.

●Шаһлһн болн шинҗллт

«АЛЬХН ДЕЕРӘН ХАВР БӘРНӘВ»

Төвкнкин Эрнест насарн наһас дала ах күн биш. Энүнлә улан чирәһәрн харһлдж, һар-һаран атхж меңдлад таньлдснас наарн арв һар жил давж одв. Ода өдр болһн гилтә нег-негән үзнәвидн, харһнавидн: Хальмг государственн университетд бидн багшлжанавидн.

Дала олн үг келдго, бодбод гисн бәәдлтә, бийәсн ах-ду гилго күүг тевчдг, номнн заңгта, һольшг төвшүн күн болж шинжлгдлә. Тер түрүн нүүрцж таньлдсн өдрәс авн эндр күртл иим дүрнь мини седклд тодлгдж, улм батрад йовна. Нег үлү бичсинь, барлсинь умшхла.

Төвкнкин Эрнестич нерн 60-ч жилмүдин эклцд һарч ирсиг зәрм умшач тодлж авсн болхнь маһд уга: «Хальмг үнн» газетд, «Теегин герл» альманахд (тер цагт журнал биш, альманах бәәсмн) түрүн нежәд-хошад шүлгвь барлгдла, дарунь бичкдүдин әс гиж эклад бичжәх шүлгчнрин хураңһу дегтрмүдт цөөкн шүлгүднь багбагар барлгдж йовла (үлгүрнь, «Хурц» — 1963, «Харада» — 1970 гидг дегтрмүдт). Шүлгүдин түрүн хураңһунь 1968 жилд «Өрүни серүн аһар» нерәдлһтә һәр барлгдла.

Бичдг күүнд нег үлү эклад бичжәх күүнд бүкл дегтр ямаран байрта болх. Түрүн дегтр — түүрвәчин түрүн нәәлгдсн күцмж, хамгин ик күсл, байр, седклднь живр урһадг, цааранд хаалһиннь йоста түлкц болдг. Энд-тенд нежәд-хошадар, долан-нәәмнәр барлгдж йовсн шүлгүд хамцж негдәд, нег ормд бүкл салу дегтр болхларн, бичсн күүнә омг бахмж үүскж, бахинь ханһана. Шүлгүдин чиирнь чигн шинәр илдкгднә, түүрвәчин бичлһнә дамшлтнь байжад, төлжлһнь тодрхаһар медгднә.

«Өрүни серүн аһар» тиим нег дегтр болсн бийнь шалһанд әс туссны невчк һундлта. Эн дегтр мана литературт бас нег эклад бичжәх шин күүнә нерн, шин шүлгч тәрсиг үзүлсн билә.

Һазр-усндан, төрскн орн-нутгтан, һарһсн аав-ээждән әс дурта күн уга болх, зуг тер дуран күн болһн сава уга илдкхш, илдкхләрн күн болһн эврәннь чадсарн меддлдг. Шүлгч әгл күүнәс эврә урн келәрн йилһрдг, юнгад гихлә һанцхн шүлгч күн эврәннь халун дуран, аһу ик седклән таалмжта үгәр болн шүлгәр келж чадг билгтә мен. Тернь — шүлгчин нег берк ховр арһнь.

Хураңһуд оршсн «Хойр икр», «Элстин туск дун», «Хавр», «Унтыч, күүкм, өсич...», «Ончта одн», «Үүлә», «Һарсн өдр», «Зерглэд суусн күүкдәснь...», «Күүнә седкл хурц болхла», «Көгшән селвг» болн наньчн шүлгүд деер келсиг батлсн деерән бас түүрвәчин шагшавдын болн оюн ухани авг-бәрц тодрхаһар илдкнә.

Унтыч, күүкм, өсич.
Уульхан уурад амрич.
Нүдән аняд, күүкм,
Нөөрән ханһаһад унтыч!

Кен урән иигж әс таалсн, әс саатулсн болх. Энтн бостa саатулын белн дун. Иим шүлгүдәрнь шинжлхлә, түүрвәчин лирическ ценясн айснь эврә кегтә болж соңсгдна.

Хойрдгч дегтрнь «Эклц» (1973 ж.) гидг нерәдлһтәһәр барлгдла. Хураңһуг «Эклц» гидг шүлг секнә. Иигж нерәдлһн минһәр болхла, хара биш: экл гисн үгин чиирг умшач болһн меддг. Зуг шүлгин утхнь йир гүүнәр илдкгдсн бәәнә. Шүлгчин келжәхнь зөвтә:

Эклцәс әәсн — сүрән
барна.
Экләд диилсн — чидлән
холвна.
Эклциг эклхд йир күнд.
Экләд диилхлә — байр
түүнд.
Эклц жирһлд олар
харһна.
Эклц эклцәсн унг
авна.
Түрүн эклц күцлтә
болхла,
Тер бүрдәд, живр урһна.

Энүг умшсн күн бүру гиж келшго, зуг иткх, дәңнх гиж сангдна.

Эн бичкн кемжәтә нимгн дегтрт оршсн шүлгүд умшачин уханд таалмжта дүр седкл магтад буулһд, өргәд өөдлүләд оркна. «Пушкинлә күүндлһн», «Иньг», «Алһж тосыч», «Җисәд кисн гинәв», «Хуучн чачр», «Альхн деерән хавр бәрнәв», «Кишг әс болхий», «Шүлг бүрдлһн» гих мет шүлгүд олмһа келәр үүдәгдж, шин төрсн шүлгчин чадвриг батлжана. Шүлг төрлһн, үүдәлһн йир кецү күнд көдлмш гиж түүрвәч медүлнә: «шүлгчин көдлмш шинжлхнь шивә бәрсншн күнд». Эн ухантоолвр, иим хәләц Төвкнкин Эрнест өмнән хату неквр тәвдгинь илдкжәнә.

Җирһлин жигтә шүүврт юн әс харһна, юн әс үзгднә! Оюн билгтә күн хурц келәрн тегүг шүлгт буулһад, ашинь һарһад, умшачд медүлдг. Тегәдчн шүлгчин келсн үг, кемржән хурц, төв утхта болхла, седклд торад, үлгүрт, сурһмж болад үлддг.

Хураңһуд оршсн «Хуучн чачр» шүлг умшхла, эндрк өдрин берк тәрмүдин зәрмснь цәәлһгджәх болж медгднә:

Зәрм әкәцкәр урдтән
Чачр жирһлднь урдаснь
татна.
Җирһлиг эврән әс медхлә,
Җигтә чачр түс болшго
Җирһлин зокал тиим.

Терүг бурушадг күн олдшго. Болв жирһлин жисәнд тер зокалыг эвддгнь баһ биш. Одаһин мана бәәцд чигн тер зокалыг цаг зуур эвдж, олна зөөрт ховдг седклән күртәж, әмрәр «жирһдгүд» бәәдгиг мартхмн биш. Болвчн шүлгт «жирһл бийнь эврәннь чачриг жигтә кевәр һартнь бәрулх!» гиһәд ашлгдснь зөвтә. Тиим әс болхла, орчлңгд харнь цаһанан даржсн бәәх билә...

Сүл салу дегтр болж барлгдснь — «Әрүн санан» гидг нертә шүлгүдин хураңһу — әмтия бичкн умшачнрт белглад бичгдсн боллта. Седклән тәвәд, килмжән һарһад, билгән шахад бичж, «Байрта жирһл», «Теегт», «Наадлһн болн өврлһн», «Цевр-цер, чииргәр өслһн» — иим дөрвн әңгәс дегтр тогтж.

Шүлгч бичкдүдт дурта, тедниг таална, теднә нааддг нааддһиг му биш меднә, теднә санан-седклинь чадмһар үзүлнә.

Җирһлин сән тәрмүд
Җигтәхн өрүнәс экднә.
Өдр цәәрәндь сунал.
Өдгә жирһл делднә.
(«Өдр эклнә»).

Наадк негиднь:
Цецгүд кезәд чигн
Цевр әрү делднә.
Күүнд тегәд чигн
Күндтә белгт тоолгдна.
(«Цевр, әрү делднә»).

Бас иим нег бадг шүлг:
Олн-әмтнә колсн —
Одмг би хәәрлнәв.
Бүлин әркн хот —
Би оньдин әнкрлнәв.
(«Би одмгт дуртав»).

Әс гиж талдан нег шүлгтнь келгджәх үгмүд:
Кен удан унтна.
Кезәчн нөөрт диилтднә?
Тадн әрт босцхату,
Тааста зарядк кецхәтн! —

бичкдүдин жирһләс хурц нүдәрн үзж, шүүж шалһж нәәрүлсн йовдлмүд дүрслсн бәәнә. Эннь «Һундл», «Мини мис», «Шин башмг», «Бата садт ирв», «Альмна сад», «Хәләһәд бийснь медтхә...», Наадһа», «Амр саатул делднә», «Мини бичкн дү» гидг шүлгүдәс ил медгднә. Иим шүлгүд бичкдүдт таасгдхмн.

Шүлгүдиг әжглхлә, дегтр әмтин бичкн күүкдт болн школд эклад оржах сурһульчнрт зөрүлгдсәр бичгдж. Болв зәрм шүлгүдинь невчк ут болж медгднә. Нирнәдән келхд, эн хураңһу — бичкдүдт нерәдсн сәәнә тоод орх нег му биш белг.

Бичкдүдт нерәдж «бичнә гидгт ик зөрг кергтә, нег үлү билг болн аһу ик дурн бас кергтә. «Күүнә седкл хурц болхла...». Иим шүлг бәәнә. Эн сәәхн метафор — түүрвәчин хәәврин өлвр. Иим седклтә күн бичкдүдин төр шүлгт босхж, хаһлж чаджаңа гиж боджанав. Минһәр болхла, Төвкнкин Эрнест тиим күүнә негнь. Седклнь баһ болхла, хурц болхла бичкдүдлә күүндж чаджана, тедниг медҗәнә. Тегәдчн «альхн деерән хавр бәрәд», әрүн цевр утхта шүлгүд эн күн зааж.

Шүлгүд бәәтхә, Төвкнкин Эрнест ахр келвр («Ноһаш», «Хойр дусал», «Шүүвр») ахрхн наад («Хулх», «Мини буру») бас барлсн бәәнә.

Хамгин сүл барлгдснаснь заахла, 1988 жилд барас һарсн «Сергмжтә наадн» гидг шүлгүдин хураңһуд бәәх арв һар шүлгүд сергәж болжана.

Төвкнкин Эрнестин һурвн дегтр барлгдв. Цуһарн эдн урн чимллһәрн, утхарн бертегш әдл биш: сәнчнь бәәнә, дутучн харһна. Болв «дуту угаһар дүүрң уга» болдг. Эн үлгүрәр дутуһинь дархар бәәхшив, дундынь дүүрх, дутунь күцәх, мунь ясрх гиж ицнәв. Юнгад гихлә шүлгләнь му биш герч болж медгдв.

Төвкнкин Эрнестин дунь залурад, айснь сеңрәр соңсгдж йовна. Седклән авлсн төрән олад авчксн, минһәр болхла, зөвтә чик хаалһар зәрж йовна. Һурвн түрүн дегтрнь сүл цагин хальмг шүлглә бичкдүдин төр цәәлһжәх, байжулжах темдгин негнь гихд буру уга. Кемржән тиим болхла, цааранднь өөдлхднь түшг кергтә гиһәд, санаһарн хувалцжанав. Шүлглэндиь оньган түсхаж, бийднь сүр омг өгч, седклинь суһад, сүүһәснь өргәд, сүв-селвгәрн деңнх кергтә. Терүг күцәхнь хальмг бичәчнрин Нииһән гиж нәәлжәнәв. Цагтнь күргсн ач-туст үлү юмн бәәхий?

БАДМИН Андрей,
Хальмг государственн университетин хальмг литературин болн СССР-ин улсин литературмудын кафедрин доцент.

СПИД түгҗәнә

НЬЮ-ЙОРК. СПИД гем күүкд улст болн бичкн күүкдт улм-улмар әәмшгтә болад йовна. Ода деерән эдгәж әс болжах эн гем 90-гч жилмүдт улм икәр тарх бәәдлтә, гиж ООН-а бичкдүдин сангин болн әрүлменд харлһна Цугделкән организации (ВОЗ) доклад белдсн специалистнр келжәнә. Ода кесн тодигәр болхла, нарт деләкә баһ гисн бийнь 1,5 сай күүкд улст СПИД гем хальдсн бәәнә, эднә күүкдинь һарад уга бәәж тиим гемтә болжана.

США-д 2 миңһн бичкн күүкдт СПИД хальдв. 1991 жил күртл иим гемтә американск баһчудын тонь 10—20 миңһнд күрх бәәдлтә, гиж санжацхана. Карибск теңгсин көвәһәр бәәх орн-нутгудт, Латинск Америкин государствст бичкдүд хамгин икәр СПИД-әр гемтв. Сахара көдәһәс өмн үзгт бәәх африканск орн-нутгудт болхла, СПИД бичкдүдин болн күүкд улсин әмнд хамгин икәр әәмшг үзүлжәнә

(ТАСС).

Редактор А. Б. АЛЬДАЕВ

ЗАР

1990 жил лу сарин 3-д 14.00 часла профсоюзмудын культурин Бәәшигд 101-ч тойгта Джангарск сунһврин округар РСФСР-ин улсин депутатнрин кандидатнрла сунһачнрин харһлт болхмн.

КИНО

«РОДИНА». (Ик зал). ДЕЖАВЮ. Эклцнь: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30. (Бичкн зал). И вся любовь. Эклцнь: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00.

«ДЖАНГАР». Однажды в Америке. 3 серий. Эклцнь: 11.00, 15.00, 19.00.

«ОКТЯБРЬ». (Ик зал). Жикина династия. Эклцнь: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00. (Бичкн зал). Убегающий август. Эклцнь: 18.30, 20.30. Бичкдүдт кинофильм. Чучело. Эклцнь: 15.30.

«ДРУЖБА». Маски. Эклцнь: 16.00, 18.00, 20.00.

«КАЛМЫЦКАЯ ПРАВДА» — ОРГАН КАЛМЫЦКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ КАЛМЫЦКОЙ АССР ОСНОВАНА В 1920 ГОДУ ВЫХОДИТ ПЯТЬ РАЗ В НЕДЕЛЮ НА КАЛМЫЦКОМ ЯЗЫКЕ, ОБЪЕМ 2 ПЕЧАТНЫХ ЛИСТА ПРИВЕДЕННЫХ К ФОРМАТУ ГАЗЕТЫ «ПРАВДА»

МАНА ХАЯГ: 358000 ХАЛЬМГ АССР, ЭЛСТ БАЛЬСН ГЕЛЕФОД редакторин — 5-25-33, приемна — 5-64-41 редакторин дарукснь — 5-56-37 5-62-45 даавртә сеглэтрин — 5-64-80, эгүдин: партийн төрмүдин ЛЕНИНӘ УУЛЬНЦ 243 ҺУРВДГЧ ДАВХР болн пропагандын — 5-54-93, селәнә эдл-ахун — 5-63-13, 5-57-35 промышленн — 5-56-15 советск госхлтын — 5-62-34 литературин болн искусствин — 5-79-76, секретариатын — 5-54-07 бичгүдин — 5-54-09 орчулһнә — 5-58-03 зәнглһнә — 5-56-36, бухгалтерин — 5-79-60, машбюрон — 5-57-30, корректорск — 5-24-02, корпунктс: Каспийскд — 9-21-16, Баһ-Дөрвдт — 9-11-04 Цаһан Амнд — 9-17-81

КПСС-ин ХАЛЬМГ ТАНЬЧИН КОМИТЕТИН ИЗДАТЕЛЬСТВ

—00550. Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245 Заказ 214

Цуг орн-нутгудын пролетармуд, негдцхәтн!

1920 җил әклҗ һарсмн

КПСС-ин Хальмг таңһчин комитетин, Хальмг АССР-ин Деед Советин болн Министрмүдин Советин орган

Мөрн җил 1990 Лу сарин 2 Басң өдр

№ 23. (11036).

Үнь 3 деншг.

БАЧМ ХАЬЛХ ТӨР

Усн угад кен гемтәв?

— Нидн җилин намрас авн халун усн уга бәәнәвидн. Мана 9 давхр герт ус халуллг колонкс уга болсн учрар көдлмшин хөөн душд орх, хувцхунран уһах арһ тасрж одв, гиҗ редакцин хайгар телефоһар җиңнүлсн В. А. Бембеев келв. Эн күн Элст балһсна М. Горькин уульнцар 13-ч герт бәәнә. Элст балһсна тал дунд гишң эн герин әргнд бәәх бас кесг коммунальн-бәәцин болн административн объектс халун усн уга үлдснә тускар мана газетин редактор А. Б. Альдаевд, эн суңһврин округар Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд заагдҗ темдглгдсн күүнд гиҗ нерәдәд нань чигн кесг сунһачнр зәәтлсмн.

Балһсна цутхлңд халун усн юнгад уга болҗ одсмб? Нидн җил республиканск типографиг ясҗ-шинрүллһнә көдлмш эклсн цагт тенд бәәсн ЦТП (талданар келхлә ус халулдг центральн пункт) уга кегдсмн. Эн пунктд халулгдсн усн барин герт, «Россия» болн «Элиста» гидг гиичлүрмүдт, М. Горькин уульнцар 13-ч болн 11-ч тойгта гермүдт, медицинск училищт, Белинскин уульнцар бәәх медицинск көдләчнрин общежитьд орулгддг бәәсмн. Урдьнь эңд медицинск көдләчнрин общежить тосхгдсн цагт деер заагдсн гермүдт болн объектст халун ус өгхин төлә общежитьлә хамдан нег комплекст шин ЦТП тосхгдсмн. Болв тер цагт ЦТП эдләрт орулгдҗ авгдхларн сөрҗ хәләгдсн уга билә. Тер объектиг тосхсн подрядчик — 69-ч ПМК дутуһаснь ... эдләрт орулсн, заказчик — мана республикин Министрмүдин Советин УКС неквртәһәр бүртксн угань ода илдкгдҗәнә. Ташр общежитиг шулун гидгәр эдләрт оруҗ өгхәр Элст балһсна Советин күцәгч комитет чигн бас ааһсмн. Терүнә ишт халун усн гүүдг трасст талдан диаметртә цорһс тәвгдснь ода ирҗ медгдҗәнә. Үнәртнь ...

Суңһвр тосҗ

УРДК ҺАРДАЧНРИН «БУМБС»

Района цутхлң Цаһан Амнд 1958 җиләс авн би бәәдүв. Тер җиләс авн өдгә цаг күртл партин района комитетин негдгч сегләтрмүд болн района Советин күцәгч комитетин ахлачнр кесг дәкҗ сольгдв. Иргчдән бәәрн Советмүдт суңһлһн болхас иштә эн тодлвр залһлдата. Илдкь келҗ медүллһнә, демократизацин болн ухан-тоолврин плюрализмин тускар ода баһ бишәр келцхәнә. Зуг миниһәр болхла, эн цагин турш юн чигн сольгдҗ хүврсн уга. Терүнд цөн биш үлгүр зааҗ болхмн.

Суңһврин бюллетеньд хойрас давү кандидатнр бәәх зөвтә, гиҗ СССР-ин улсин депутатнрин Негдгч Съезд деер цуг депутатнр келцхәв. Мана района Советд болхла, партин района комитетин цуг сегләтрмүд эврәннь суңһврин округудар зуг нежәләр заагдҗ темдглгдв. Тер саамд района талдан суңһврин округудар 3 — 4 кандидат заагдҗ темдглгдсмн.

Дәкәд, района Советин депутатын кандидатнрас негнь «Авангард» нертә района газетин редактор А. С. Руденко редакцин «Нива» шин машиг соггуһар залҗ йовад, зеткртә йовдлла харһад терүгән күүчҗ хамхлв. Шидр болсн СССР-ин улсин депутатыг суңһхин өмн тиим редактор СССР-ин улсин депутатын кандидат, партин таңһчин комитетин хойрдгч сегләтр Б. Д. Муевин итклтә күн болҗ үүллә. Терүн деер КПСС-ин района комитетин бюрон болн района Советин күцәгч комитетин гешүн болҗ дегц йовна. Келсн цагтан негәр келәд, келсн цагтан талданар кеһәд йовсн коммунистнрин хөөн олн әмтн дунд партьд тоомсрлһн гиҗ келҗ болхий? Зуг эгл һардач уучксн бәәдлтәһәр көдлмштән ирхлә ямаран үлгүр манад чигн цөн биш. Советин күцәгч комитетин болн партин райкомин гешүдт эврә дурарн бәәх зөв өггдҗәнә гиҗ тедглх кергтә.

Суңһачин тоолвр

Мана районд партин райкомин негдгч сегләтр болһн әс гиҗ района Советин күцәгч комитетин ахлач болһн үүләсн сулдхгдад һархин өмн «бумб» үлдәнә. Үлгүрнь, Ижл һолын әргиг батрулхин төлә нег цагт партин райкомин негдгч сегләтр көдлҗәсн В. С. Березовский 130 миңһн арслң һарһсмн. Района Советин күцәгч комитетин ахлач болҗ йовсн В. А. Лебеденко болхла Цаһан Амна өмн хаалһин «бумбтемдг» тәвснә үнь 43 миңһн арслңд күрв. Ода бәәсн партин райкомин негдгч сегләтр бас тиим чиңгә йовдл һарһв. Тусң терүнә һардврар Цаһан Амна өөр нег сай арслңга мал бордлһна пункт тосхгдв. Зуг тернь, җил болад уга бәәтл әкләд нурҗана. Дора чинртәһәр тосхгдснас көлтә тингҗәнә гиҗ темдглх кергтә. Дәкәд нег-хойр җил давсна хөөн эн мал бордлһна бәәрнәс юн чигн үлдшго бәәдлтә.

Урдьнь көдлҗ йовсн района цуг һардачнр Цаһан Амна һазриг кеерүллһәр болн селәнд сән кец-таал тогталһар төрүц юм кесн уга. Усна сурвлҗн дуту-дундстаһар кегдснәс көлтә Цаһан Амна ар үзгнь күн чигн, көлгн чигн давҗ чаддг уга уста-улмта һазр болҗ одв. Зуг тер бәәдлиг чиклхин төлә юн чигн кегдҗәхш. Терүн деер «Жаңһрин» өөниг темдглхин төлә района цутхлңгин тал дундкь сән кецтә талвң тосхгдҗана.

Бәәрн Советмүдт суңһлһн болҗах цагт эн йовдлмудын тускар тодлув.

Л. БАДМАЕВ,
«Калмводстрой» негдлтин 37-ч тойгта ПМК-н ахлач.

Итклтәнь нерәдгдв

СОВЕТСК. 553-ч тойгта Приозерн келн-әмтнә-территориальн округар СССР-ин улсин депутатын кандидатнриг зааҗ темдглһнә хургуд эн өдрмүдт Приозерн районд болв.

Урһа модна эдл-ахуи коллективд болсн хургт олн күчкөлсчнр ... Предприятин директор В. В. Гайченко хургиг секв. Суңһврин округин комиссин ахлач, партин Приозерн района комитетин хойрдгч сегләтр С. И. Тетерев цуглрсн улст суңһврин өмнк үүлдврин йилһврмүдин тускар цәәлһҗ келв.

Эдл-ахуи партийн организацин сегләтр С. О. Корнеева үг авв. «СССР-ин улсин депутатын кандидатд РСФСР-ин агропромышленн негдлтин ахлач, РСФСР-ин министр Геннадий Васильевич Куликиг зааҗ темдглх селвг оруҗадав», — гиҗ эн келәд, заагдҗах күүнә күч-көлснә хаалһла хургт орлцачнриг таньлдулв. Эдл-ахуи техническ көдләч А. С. Давыдова, инженер-механикч В. И. Черкасов болн эдл-ахуи һардач В. В. Гайченко эн селвгиг дөкив. Хургт болсн күүндврин хөөн СССР-ин улсин депутатын кандидатд 553-ч тойгта Приозерн келн-әмтнә-территориальн суңһврин округар Г. В. Куликиг зааҗ темдглх болҗ хургт орлцачнр шиидвр батлҗ авв.

СССР-ин улсин депутатын кандидатыг зааҗ темдглһнд нерәдгдсн күч-көлсч коллективсин хургуд болн конференц Чапчаевин нертә, Чкаловин нертә, «Обильный», «Садовый», «Годжур», «Ергенинский», Хальмг АССР-ин 50 җилин нертә, «Привольный» совхозмудт бас болв. Тедн депутатын кандидатд бас Г. В. Куликиг нерәдв.

Района промкомбинатын коллектив КПСС-ин таңһчин комитетин хойрдгч сегләтр Б. Д. Муевиг СССР-ин улсин депутатын кандидатд нег дууһар зааҗ темдглв.

САККАН А.

ЭЦКИН ЗААСН ХААЛЬҺАР

Медәтә күн Ахмед Ибрагимович Мисиров наснь ирәд, ачта амрлһнд һарчах учрар эврәннь көвүн Ахлудиг дуудҗ авад келв:

— Энкр көвүм, би, чини эцк, насананнь туршарт хөд хәләҗ хәрүллһнд көдләд, «мал асрсн күүнә амн тоста болдгиг...» сәәнәр медҗ авлав. Теегин әмд зөөр хәләҗ холвҗ өсклһәр эрдмин зәрм-зүрм хоршаҗ авсн дамшлт таднд, мини нөкдирт, зааҗ өгләв. Чамаг биййиннь ормд ах хөөчин үүлд үлдәх селвг совхозин һардврт өгнәв. Кемр дааҗ авсн керһән седклән тусхаҗ күцәһәд бәәхлчн, терүнә олатуснь кезәд чигн өөдән болхнь лавта. Энүгәрнь иигәд көлчн дөрәд, һарчн һанзһд күрәд, залушрад бәәсчн тер болҗана. Насн-җирһлдчн күч-көлснә сарул хаалһ дурдҗанав.

Көвүн Ахлуди эцкиннь ухан-заавриг соңсҗ авад, хөөч күүнә нериг өөдәнд бәрҗ йовх болҗ үгән өгв.

Тер кевтән медәтә ах хөөч Ахмед Ибрагимович Мисиров медәртлән әрүн седкләсн кеҗ-күцәҗәсн керган көвүндән даалһад, ачта амрлһнд һарв. Энүнә көдлҗәсн Малодербетовск района «Малодербетовский» совхозин һардвр, хөөч-ветерана эдл-ахуд орулҗ көдлснә ачтуснь өөдәнд үнләд, нернь бичгдсн час белглв.

Баһ наста коммунист Ахлуди Ахмедович Мисиров тер, темдгтә 1977 җиләс наадан ах хөөч болҗ көдләд, эврәннь өрк-бүлин бригадарн җил болһн күч-көлснә му биш күцәмҗс бәрҗ көдлҗәнә. 1989 җилд эднә коллектив 100 хөн болһнас дундлад 100 хурһ авч, өсклҗ әкәснь салһв. Зурань болхла 85 хурһн бәәсмн. Хөн болһнас цевр нөөрүләр 2,2 килограмм ноосн кирһгдв. Бригадт хамдан энүнә гергн Яха, дү көвүн Аслуди көдлҗәнә. Ахмед Ибрагимович урдк кевтән көвүнәннь өөр бәәҗ, дөң-нөкд болҗ көдлҗәнә.

Өдгә цагт хөөчнрин цуг күчн-чидл хәләҗәх хөөдән һару угаһар үвләүлҗ һарлһнд залгдҗана. Нидн җил эртәр өвсн зөөгдҗ авгдсмн. Тавн зу шаху тонн сенаж белдгдв. Хаша-хаацнь ясгдв. Сүргнь нег чигн һару угаһар хадһлгдҗана.

Моһа сарин нег шинәс авн хөд әклҗ хурһлхмн. Терүнд ода бригад тохнята белдвр кежәнә.

ЗУРГТ: ах хөөч коммунист А. А. Мисиров.

Бичснь болн зург цоксн ЭРДНИН Владимир.

Редакцд ирсн бичг

Маднд кезә хәрү өгхмб?

Гражданск дәәнә, Төрскән харсгч Алдр дәәнә җилмүдт орн-нутгт К. Е. Ворошиловин ач-тусинь үчрт авсн бийнь, мана эдл-ахуи бәәрн әмтнә тоолвриг дөнҗ. Ворошиловин нертә совхозин нериг сольх неквр тәвҗәнәвидн. Юңгад гихлә, совхозин күч-көлсчнр тиим шиидвр батлҗ авснас бүкл җил давв, болв эн туст төрүц юмн кегдҗәхш.

Эн төриг хаһлхин төлә деерәс зөвшәл авх керг уга, төрүг мана республикин кемҗәнд хаһлҗ болхмн. Эн кергт республикин һардвр оньган тусхалго бәәхләрн, бий деерән даавр авч чадлгоһан, күч-көлсчнрин некврмүдиг төртән авдго бәәдлән медүлҗәнә.

Теднә тиим үүмлт уга бәәдл төрүц керг уга, нам әәмшгтә йовдлмуд учрхд таал өгн гиҗәнә.

Эн төриг Хальмг АССР-ин Деед Советин дараһн сессий деер хәләҗ хаһлх кергтә гиҗ некҗәнәвидн.

Эн дуудвр санлын болч һундлын өдрт нерәдгдсн митинг деер батлҗ авгдла. Терүг Хальмг АССР-ин Деед Советин Президиумин Ахлач Г. Г. Цакировд, харнь — КПСС-ин таңһчин комитетин негдгч сегләтр В. А. Захаровд болн республиканск газетмүдин хайгар илгәгдлә.

Һар тәвдг темдгин ормд эн совхозин тииз бәәнә.

Күч-көлсч коллективсәс ирсн зәңгс

Туста сүв-селвгүд

Рационализаторск сүв-селвгүд производствд оруллҗ, энүнәс ору авлһна туст му биш көдлмш кеҗ «Элстаагропромтранс» негдлтин 1-ч тойгта АТП-н техническ совет давсн җилин дотр зүсн-зүүр ... раһан күцәв. Нидн җил батлҗ авсн социалистическ даалһврас иштә тавн рационализаторск сүв-селвгүд советин коллектив производствд орулҗ оләлсмн. Рационализаторск сүв-селвгүд дала ик ... цуг техникиг өдән чинртәһәр болн ахр болзгт дуусхар зүткҗәнә, — гиҗ АПО-н ах инженер В. М. Власов келнә.

А. БЛУДОВ.

Бат залһлда теткнә

Селәнә улсиг ицлтә залһлдаһар, газет-журналмудар теткһн амр биш керг. Әмтн залһлдана пунктур эврә өөрхн улслаһан байр-һундлһарн хувалцхар ирдг. Тегәд ...

телетайп ... зәңглҗәнә

М. С. Горбачевин болн Дж. Бушин хоорнд телефоһар болсн күүндвр

Туула сарин 31-д США-н президент Дж. Буш М. С. Горбачевиг телефоһар дуудад күүндв. Нарт делкәд, ик зуудан Европд тогтсн бәәдлин эркн чинртә төрмүдәр болн зер-зев хаслһар болцулҗ үүлдхәр бәәхән күүндсн хойр күн иткүлв. СССР-ин болн США-н хоорнд ах кемҗәнд дәәгин залһлда бәрһн ик чинр зүүҗәхинь тедн меддг, нег-негән медлһнә болн хоорндан зүүцҗ үүлдлһнә бәәдлиг цааранднь чиңлһх ...

лүрмүдт. М. Горькин уульнцар 13-ч болн 11-ч тойгта гермүдт, медицинск училищт. Белинскин уульнцар бәәх медицинск көдләчнрин общежитьд орулгдлг бәәсмн. Урднь энд медицинск көдләчнрин общежить тосхгдсн цагт деер заагдсн гермүдт болн объектст халун ус өгхин төлә общежитьлә хамдан нег комплекст шин ЦТП тосхгдсмн. Болв тер цагт ЦТП эдлврт орулгдҗ авгдхларн сәәҗ хәләгдсн уга билә. Тер объектиг тосхсн подрядчик — 69-ч ПМК цутудвстанар элдврт оруулсиь заказчик — мана республикин Министрмүдин Советин УКС неквр-тәһәр бүрткси угань ода илдкгдҗәнә. Ташр общежитиг шулун гидгәр эдлврт орулж өгхәр Элст балһсна Советин күцәгч комитет чигн бас адһсмн. Терүнә ашт халун усн гүүдг трасст талдан диаметртә цорһс тәвгдсиь ода ирж медгдҗәнә. Үнәртнь келхлә, «Элиста» гиичлүрин подвалд бәәх ЦТП-һас М. Горькин уульнцин 13-ч гер күртл нег чигн литр халун усн күрәд уга билә.

Кинти усна бийнь уга болж одлг мана балһснд халун усн угаһас көлтә үг һарһгдв? — гиж зәрм әмтн санх чигн биз. Болв общежитьд, йисн давхр герт бәәдг нилх күүкдтә экир теднә бәрнәг, өлгәд уһахларн суулһар ус халулж кеду зовдгин тускар, бальд күрч чадшго гемтә, көгшн үлә яһж түрҗәхин тускар бас ухалх кергтә. Ташр «Россия» болн «Элиста» хойр гиичлүрт хол хаалһас ирж хонжах гиичирт халун усн бас кергтәлм.

Тегәд заказчик, подрядчик болн балһсна эзн — улсин депутатнрин Советин күцәгч комитет хоорнд нег-негән эс медлцснә ашт кесг гермүдт, гиичлүрмүдт, общежитьмүдт бәәх әмтн халун усн уга үлдҗәнә. Тиим бәәдлиг чиклхин төлә балһсна Советин күцәгч комитет болн УКС кесгәс нааран сахньҗана, болв ил ашмудиь ода деерән үзгдҗәхш. Халун усиг шин ЦТП-һәс әмтн бәәдг гермүдүр гүүлгхин төлә 360 метр цорһ сольх кергтә. Цуг проектн-сметн документациь заказчикд белн бәәнә. Болв сүл күртл эн көдлмшиг күцәх подрядчик олдҗасн уга билә. Кесг дәкж селвлцснә хөөн «Байр» кооператив эн көдлмшиг күцәх бооца кев. — Арвн хонгин болзгт халун усн орулгдх, — гиж Элст балһсна Советин күцәгч комитетин ахлачин негдгч дарук О. М. Марченко нанд хәрү өгв. Әрвҗго юмнас көлтә әмт зовалг зәрм даарвта улсин хашн болн хоома үүлдвр гемтә гиж халун усн уга болж одсна туск йовдлыг шинжлхлә сангдв.

ЭРНЖӘНӘ Виктор.

болсн СССР-ин улсин депу- миңһн арслц һарһсмн. Рай- 37-ч тойгта ПМК-н ахлач.

Итклтәнь нерәдгдв

СОВЕТСК. 553-ч тойгта Приозерн келн-әмтнә-территориальн округар СССР-ин улсин депутатын кандидатнриг зааж темдглһнә хургуд эн өдрмүдт Приозерн районд болв.

Урһа модна эдл-ахун коллективд болсн хургт олн күч-көлсчнр дундас Приозерн совхозин директор В. В. Гайченко хурлиг секв. Суңһврин округин комиссин ахлач, партин Приозерн района комитетин хойрдгч сегләтр С. И. Тетерев цуглрсн улст суңһврин өмнк үүлдврин йилһврмүдин тускар цәәлһж келв.

Эдл-ахун партийн организацин сегләтр С. О. Корнеева үг авв. «СССР-ин улсин депутатын кандидатд РСФСР-ин агропромышленн негдлтин ахлач, РСФСР-ин министр Геннадий Васильевич Куликиг зааж темдглх селвг оруулҗанав», — гиж эн келәд, заагджах күүнә күч-көлсна хаалһла хургт орлцачнриг таньлдулв. Эдл-ахун техническ көдләч А. С. Давыдова, инженер-механикч В. И. Черкасов болн эдл-ахун һардач В. В. Гайченко эн селвгиг дөңнв. Хургт болсн күүндврин хөөн СССР-ин улсин депутатын кандидатд 553-ч тойгта Приозерн келн-әмтнә-территориальн суңһврин округар Г. В. Куликиг зааж темдглх болж хургт орлцачнр шиидвр батлж авв.

СССР-ин улсин депутатын кандидатыг зааж темдглһнд нерәдгдсн күч-көлсч коллективсин хургуд болв конференц Чапчаевин нертә, Чкаловин нертә, «Обильный», «Садовый», «Годжур», «Ергенинский», Хальмг АССР-ин 50 жилин нертә, «Привольный» совхозмудт бас болв. Тедн депутатын кандидатд бас Г. В. Куликиг нерәдв.

Района промкомбинатын коллектив КПСС-ин таңһчин комитетин хойрдгч сегләтр Б. Д. Муевиг СССР-ин улсин депутатын кандидатд нег дууһар зааж темдглв.

САККАН А.

Кандидатнрт кен заагдв?

ЦАҺАН АМН. Юстинск районд улсин депутатнрин кандидатнриг темдглж бичлһн төгсв. Хальмг АССР-ин Деед Советд суңһлһар районд зурһан округ бүрдәгдсн бәәнә. Тер округудар депутатын 16 кандидат темдглгдв, тедн дундас һурвнь бийән кандидатас буулһхин туск эрлһ бичж округин комиссьмүдт орулж өгв. Ода энд Хальмг АССР-ин Деед Советин депутатын 13 кандидат темдглж бичгдж, суңһврин өмнк ноолданд экләд орлцжана. Эн кандидатнрин социальн ханиг авад хәләй. Тедн дунд нег чигн көдлмшч, нег чигн күүкд күн, нег чигн комсомолец уга, партийн биш хойрхн күн бәәнә. Тернь — тосхлтын мастер С. Э. Сосвиков болн 357-ч ПМК-н ах инженер С. Б. Катриков. ВЛКСМ-ин райкомин сүл пленумд района комсомольск организацас Юстинск дундын школын багш П. И. Мухараев кандидатд темдглгдв. Тегәд эннь района комсомолын һанцхн кандидат болв. Наадк цуг кандидатнр — партийн, советск болн эдл-ахун һардачнр.

Района Советин кандидатнр темдглж бичлһн бас төгсв. Эн Советин 50 мандатд 76 кандидатыг округин комиссьмүд темдглж бичв. Кандидат болх зөвән кесгнь бас өгсн уга. 76 кандидатас хәрн йисиь альтернатив уга кандидатнр. Кемб тернь? Икнкдән партин райкомин сегләтрмүд, района звенон һардачнр. Эдн селәдин суңһврин округуд дамжж альтернатив угаһар суңһгдхмн.

Района Советин депутатнрин кандидатнр дунд ВЛКСМ-ин 6 член, 11 күүкд күн, 12 көдлмшч, наадк 64-нь бас һардачнр болн ах специалистнр. Кандидатнр дундас 52-нь — КПСС-ин члед.

Шидрәс района күч-көлсч коллективсәр Хальмг АССР-ин Деед Советин болн бәәрн Советмүдин депутатнрин кандидатнрла харһлтс экләд кегдхмн. Альтернативн улд суңһгдх кандидатнр ноолдаһан эклжәнә.

ХӨӨЧИН И.

«Үкрмүдән саахв, хот-хол хәәхв?»

Өдмг худлдж авхин төлә магазинүр орж ирхлә, мини таньл, «Буратинский» совхозин саальч Андреева Лидия ик дорв дотран дала гидг вермишель дүрж йовхинь үзүв.

— Та баг үкрмүдиг нәәмәдлж авлат, вермишель авхин төлә гер-малан хаяд Элстүр ирх кергтә болв? — гиж би соньмсж сурув.

— Кемр мана магазидт кергтә цуг тоот бәәсн болхла нааран ирх керг уга болх билә. Герин көдлмш тиим арһ өгчәхш, — гиж эн хәрү өгв.

Лидия Андреева коммунист, партин Ики-Бурульск района комитетин член, нәәмәдллһнд арвн хойр үкр авсиг би медләв.

— Ямаран бәәнт, керг ямаран болжана?

— Ханжанав, керг му биш, ода деерән 12 үкрәс зурһань саагджана, үкр болһнас дундлад арвад литр үс сааж авчанав. Үкрмүдин тоог икдүлх санан билә. Болв хот-хол хәәһәд Элстүр одад бәәхлә немр үкрмүд авшгов, тиигчкәд совхозин специалистнрәс ямаран чигн дөң уга. — гиж эн келв.

Нәәмәдллһн сән юмн гиж цуһар келнә, болв теднд дөң күрглго бәәхлә теднә урмд хәрхнь маһд уга.

Мана корр.

Күнд чиңнүртәһәр хулдгдв

Городовиковск района «Новый» совхозин үкрчнр махнд орулж өгх бүрүс бордлһар му биш дамшлт хоршаж авв. Эдн бүрүсиг хәләлһән, бәрлһән болн бордлһан ясрулад, производствд болн бийстән бәәх көрңгиг чадмгар олзлж көлләд бәәсндән күнд чиннүртә бод мал махна комбинатур йовулдг болв. Терүнә ашт совхоз нидн жил 1333 тонн мах государствд хулдсмн, зураһар болхла 982 тонн хулдх бәәсмн.

Мах һарһлһна болн хулдлһна зура эн жил чигн түргн йовудтаһар күцәгджәнә. Энүнд ах үкрч Василий Давыдович Зиверлин һарджах бод мал бордлһна цехин темдгтә тәвц бәәнә. Эн коллективин ханьд 16 күн көдлжәнә. Энд сәәнәр болн килмжтәһәр көлләжәхнь Александр Бочарников, Рудольф Вельк, Иван Будаев болн нань чигн үкрчнр. Бордлһна комплекс деер шалдрң бүта болн семрү хот белдлг динийс таслвр угаһар көлләд бүрүсиг өөдән чинртә хотар күцц теткжәнә. Ахрар келхд, шүрүн хот зуг эд-бод кегдәд шимтәрүлгдчкәд бүрүст өггднә. Иим хотыг мал үлдл угаһар иднә. Терүнәс иштәһәр бүрүсин хонга немр чивх өөдән болна.

В. Д. Зивердин һарджах бордлһна комплексәс эн жилин туула сард 600 һар бүрү махна комбинатур йовулсид толһа болһнь дундлад 497 килограмм татв. Эн баг бод малын ик зунь өөдән чинәтәһәр авгдв. Үкрчнрин өөдән һарцта күч-көлсн өөдән чигн үнлгдхд маһд уга.

Шин жилин негдгч кварталын зураһар эдл-аху 340 тонн мах государствд хулдх зөвтә. Махнд орулж өгх бод мал бордлһна көдлмш чадмгар бүрдәгдснә ашт нег сарин эргцд 370 тонн мах государствд хулдх арһ совхозд үүрсмн. Энд мах хулдлһна жилә зураһан чигн давулж күцәх эв-арһ бәәхд маһд уга гиж онц темдглх кергтә.

ЧОЙНГА Сергә.

лд. эврәнь өрк-бүлин бригадари жил болһн күч-көлснә му биш күцәмжс бәрж көдлҗәнә. 1989 жилд эднә коллектив 100 хөн болһнас

нәнь өөр бәәж, дөң-нөкд болж көдлҗәнә.

Өдгә цагт хөөчирин цуг күчн-чидл хәләҗәх хөөдән һару угаһар үвләүлж һарл-

рүнд ода бригад тохнята белдвр кеҗәнә.

ЗУРГТ: ах хөөч коммунист А. А. Мисиров.

Бичсиь болн зург цоксиь ЭРДНИН Владимир.

негдгч сеглэтр В. А. Захаровд болн республиканск газетмүдин хайгар илгәгдлә.

Һар тавдг темдгин ормд эн совхозин тииз бәәнә.

Күч-көлсч коллективсәс ирсн зәңгс

Туста сүв-селвгүд

Рационализаторск сүв-селвгүд производствд орулж, энүнәс ору авлһна туст му биш көдлмш кеж «Элистаагропромтранс» негдлтин 1-ч тойгта АТП-н техническ совет давсн жилин дотр зураһан күцәв. Нидн жил батлж авсн социалистическ даалһврас иштә тавн рационализаторск сүв-селвгүд советин коллектив производствд орулж олзлсмн. Рационализаторск сүв-селвгүд дала ик ору эс өгвчн күч-көлсчнрин, машн залачнрин производственн таал зөвәр ясрв. Автомашид ясврт зогслһна цаг баһрв. Энүнәс иштә залачнр өдр болһн даалһвран давулж күцәжәв.

— Урһжах жилд автопредприятин техническ совет производствд туста тавн рационализаторск сүв-селвг өгх социалистическ даалһвр бас авсмн, — гиж эн предприятин ах инженер цәәлһв. Соньн сүв-селвгүд өгдг рационализатормуд коллективд олн. Үлгүрнь, вулканизаторщик Василий Петрович Сиденко, токарь Александр Балмаевич Бирюев, залач Дмитрий Сергеевич Глушко болн нань чигн үүрмүд. Рационализаторск сүв-селвгүд өглһнә седвәриг дәлгрүлһнд негдлтин администрац оньган өгч, дөң болжана.

цуг техникиг өдән чинртәһәр болн ахр болзгт дуусхар зүткжәнә, — гиж АПО-н ах инженер В. М. Власов келнә.

А. БЛУДОВ.

БАДМИН Аюш.

Хаврин көдлмшт белн

Приютненск района колхозмудын болн совхозмудын комплексн бригадмудын, фермсин механизатормуд инженерн-техническ церглтсин ах специалистнрин һардврт техник ясж хаврин көдлмшт тохнята белдвр кежәнә.

Района эдл-ахусин механизатормуд түнд цугтаһаснь түрүлж «Дружба» болн Кировин нертә колхозин ясврчнр цуг техникән белдж зергләнд зогсав. Тедниг дахлдад гилтә Ленинск комсомолын нертә, махна «Центральный» совхозмудын ясврчнр техникән белдв. Удлго наадк эдл-ахусин механизатормуд техникән белдж белнә зерглэнд зогсахар шунжана.

— Эн жилд мана района механизатормуд һол оньган

Бат залһлда теткнә

Селәнә улсиг нцлтә залһлдаһар, газет-журналмудар теткллһн амр биш керг. Әмтн залһлдана пунктур эврә өөрхн улслаһан байр-һундларн хувалцхар ирдг. Тегәд тедниг уданд татлго цаглань залһлдулх төләд энүнә коллектив цугинь кенә. Келхд, залһлдана әңгин ах электромеханик Ф. М. Скрипкин эврә туск көдлмшән оньдин даалһвртаһар, чинринь медж кенә. Көдләчнр Т. И. Богданова, В. В. Рыжикова уданд энд көдлж байн дамшлт хоршав. Дамшлтта почтальонмуд газетмүд, журналмуд әмтнд шинәр күргж өгнә.

Коллектив ни болхла, кергт чигн өмәрән зүткдг. Игәд давсн жилин зураһан эн коллектив бар сарин 15-д төгсәсмн. Хамгин һоллгчнь — селәнә әмтнд кергтә, өөдән чинртә туслмж күргәгджәнә.

Мана корр.

Болзгаснь урд

Юстинск района «Эрдниевский» совхозин коллектив эврәнь күч-көлснә темдгтә диилврин тускар зәңглв. 1990 жилин государствд мах хулдлһна негдгч кварталын зураһан эдн болзгаснь урд күцәв. Совхозин бордлһна площадкас мах эд-бод келг промышленностин предприятюр 128 толһа бод мал йовулгдв.

Толһа болһна чиннүрнь дундлад 464 килограмм болв. Йисн толһа 550 килограмм татв. Бордлһна рационнр дигтәһәр күцәлһнә, көдлмштән нүүрлгч эв-арһ олзллһна ашт тер күцәмж бәргдв гиж темдглх кергтә.

Өөдән эн күцәмжд М. В. Анкеевин һарджах үкрчнрин нүүрлгч коллективин баһ биш тәвц бәәнә. Күч-көлснә һарциг өөдлүллһнд бригадт һол оньг өгнә. Дөңцл кесг эв-арһиг эдн өргәр олзлжана. Жилә зураг чигн давулж күцәхин төлә бригадт баһ биш көрң бәәнә.

Совхозд малчнрин бәәц ясруллһнд оньг өггджәнә. Нааран автолавкс ирнә, агитбригадмуд концерт үзүлнә. Совхозин специалистнр ирж сүв-селвгән өгнә.

И. ХЕЧИЕВА,
мана эврә корр.
Юстинск район.

телетайп заңглҗана

М. С. Горбачевин болн Дж. Бушин хоорнд телефоһар болсн күүндвр

Туула сарин 31-д США-н президент Дж. Буш М. С. Горбачевиг телефоһар дуудад күүндв. Нарт делкәд, ик зуудан Европд тогтсн бәәдлин эрки чинртә төрмүдәр болн зер-зев хаслһар болх күүндврин иргчин тускар тоолврарн хувалцлһн болв. Мальтад кесн үгцәнләһән ирлцүлж үүлдхәр бәәхән күүндсн хойр күн иткүлв. СССР-ин болн США-н хоорнд ах кемжәнд дангин залһлда бәрлһн ик чинр зүүжахинь темдглад, нег-негән медлһнә болн хоорндан зүүцж үүлдлһнә бәәдлиг цаарандиь чигн батрулх седклән келв.

(ТАСС).

Азербайджанд тогтсн бәәдл

БАКУ, туула сарин 31. (ТАСС). Азербайджана хотл балһснд бәәдл дусәд төвкнжәнә. Балһснд көлгн-күчн, магазид болн олна хот-хоолын предприятьмүд көдлжәнә. Сурһулин заведеньст занятьс эклв. Зәрм ик-ик промышленн предприятьмүд көдлжәнә.

Тер бийнь зәрм балһсдт буцлтс ода чигн болад бәәнә. Игәд, үлгүрнь, Шеки, Сумгаит, Агдам, Гянджа, Нахичевань, Ильичевск, Бабек, Гульф болн Ордубад балһсдт зәрм предприятьмүдт цехмүд көдлсн уга. Азербайджанск төмр хаалһд аца ачсн 164 состав кесгәс наарн зогсжана, энүнәс 113-нь Армень орх зөвтә бәәсмн.

Азербайджанск ССР-ин Госкомстатын кесн то-дигәр, туула сарин 29-д республикин 548 промышленн предприятяс 92-нь күцңдән көдлсн уга.

Сүл сармудт энд болсн йовдлмудас көлтә республикин улсин эдл-ахуд ик һару һарв. 1990 жилин туула сарин 18-с авн буцлтсас көлтә 250,2 сай арслнга һару һарв, тосхлтын комплекст — 30,3 сай арслн геедрв.

Дотр-дундын цергүдин цергчнр болн Советск Әрмин частьмүд олн әмтнә дөңгәр дигтә-дарата бәәдл батруллһар болн гражданмудт әәмшг уга бәәлһ теткләһәр кергүүлдврмүд күцәжәнә. Бакуд делгүлән диг-дара эвдсн йовдлмудар прокуратурин эклсн уголовн кергүдәр туула сарин 13-с авн мөшклһн болжана.

Бәәдлиг түргәр тогтнулх кергтәг әмтн улм-улмар меджәнә, цүүгә татхар седжәх экстремистск багмудын үүлдвр әмтнд таасгджахш.

Бакун әмтн урдк кевәрн республикд һарчах газетмүдин тойг болһниг ик гидгәр күләжәнә. «Бакинский рабочий» гидг газетд һарсн СССР-ин улсин депутат Н. Петрушенкон интервью әмтиг ик гидгәр соньмсулв. Цергә эрдмтә күн болад, балһснд цергүд орулсна тускар та юн гиж санжант гисн сурврт депутат иигж хәрү өгв: эн зура ухалж белдхләрн командовань зөв-йосар ул кесмн — Бакуд баһм чинртә бәәдл тогталһна туск СССР-ин Деед Советин Президиумин Зәрлгәр һардвр кесмн, цергүдт тодрха төр тәвгдсмн, терүгән тедн күцәв. Бакуд, Нагорн Карабахд болн энүнлә межә бәрҗәх Азербайджана болн Армения районт комендантск час орулсна тускар келхлә, сүл экстремист зер-зев уга үлдхлә, зуг тиигсн цагт комендантск часиг уурулж болх гиж депутат темдглв.

Азербайджанск ССР-ин һазадын кергүдин министерствин зәңглсәр, межән өөрк районт бәәдг гражданмуд советск-иранск межә давж һарлһна диг-дараг гиигрүлхин тускар хойр халхин зөвшәл кехмн гисн советск халхин сүв-селвгүд Ирана хлчнрт өггдв. Элгн-саднурн болн йирин эврәнь кергәр тиигәрән одхин төлә цуг кергтә цаас бичүлж авлһн ода бас гиигрв.

Давсн хонгт Азербайджанск ССР-ин районт государственн межә деер дала ик нәрн йовдлмуд болсн уга. Межә деер диг-дара тогталһар күцәгджах кергүүлдврмүдиг бәәрн әмтн, депутатнр дөңнжәнә.

Тиигв чигн контрабандар межә һатц юм илгәхәр седдг йовдлмуд уурчахш. Давсн хонгин туршарт йосн бишәр межә давж һархар седсн 209 күн бәргдв. Өцклдүр нег участкд советск болн иранск межән цергүдин комиссармуд харһж күүндв. Эдн государственн межә эвдсн әмтиг йосна шишлң дигдараһар нег-негндән һарһж өгх болж зөвшәрв.

(ТАСС).

Таньлдтн: депутатын кандидат

КӨДЛМШӘРН ОЛСН ТООМСР

Приютненск района аң өскдг «Ульдючины» совхозур өрүн иржәнәвидн. Директорин кабинетд даранн көдлмшч өдрин кергүдин тускар күүндвр болжана. Өрүни ахр планерк төгсн хөөн Үлдчнә селәнә Советин ахлач орж ирв: «Николай Эрдниевич, бачм кевәр тавн миңһн арслң кергтә. Маднд видео өгчәнә, өгсн деернь авчкх кергтә», — гиж келжәнә.

Эдл-ахун тооцанд орсн аң өскдг совхоз нидн жилин ашмудар күсдүндүр сай арслңга цевр ору авсн бийнь арслң болһниг тоод авч олзлна. Совхозин күч-көлсчир эн селәнд бәәсн үчрар социальн болн культурн тәрмүд нурһлж совхозин дөңгәр хаһлгдна. Совхоз хату девскртә хаалһ уульнцсар экләд тосхжана, шин клуб тосххин төлә мөңг болн тосхлтын материалмуд йилһж өгв, бүкл сай арслң гилтә күрдг школ тосхжана, усна сурвлж әәлврт орулв, жил болһн кесг гермүд тосхна. Үлгүрнь, нидн жил 180 дөрвлжн метр аһута һурвн гер тосхсн болхла эн жил 300 дөрвлжн аһута тавн гер тосххмн. Цуг эн тоот мөңг некнә, селәнә Советин күцәгч комитет болхла өдр болһн гилтә кесг төрмүд хаһлхин төлә дөң сурхар ирнә.

— Эндр тавн миңһн арслң кергтә болжана. Мадн болхла эврә производствам өргҗүлхәр селжәнәвидн. Усн хулһ өскдг нег бригадын бәәр тосххин төлә 530 миңһн арслң кергтә. Болв селәвә Советд бас дөң болх кергтә, селәнд мана совхозин күч-көлсчир бәәнәлм. Тегәд арһ уга, харм болв чигн өгх кергтә, — гиж эн эдл-ахун директор Н. Э. Чанаев келнә.

Би эн совхозур редакцин кергәр урднь чигн иржәләв, мел дангин гилтә селәнә Советин ахлач М. П. Эрдниевәг энд үзнәв: нег дәкж Приютн орхин төлә машин сурҗала, хойр дәкж мөңг сурж ирсн билә.

Совхозин һардәр болн туслң директор Н. Э. Чанаев сурсинь күцәхәр зүткнә. Тегәд чигн эн бәәрн әмтнә тоомср эзлв, тер учрар чигн эдн әмт Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатын кандидатд зааж темдглв.

Эн эдл-ахун урднь дангин һарутаһар жилән төгсәдг билә. Юнгад гихлә, унта арста эн өсклһн аетд жанһута юмн. Дала усн кергтә, ... кергтә, теруг хаһлхин төлә кинтрүләч кергтә бәәсмн. Урднь цуг эн тоотыг талын һазрас зөөж дала мөңг һарһх кергтә бәәсмн. 1982 жилд Н. Э. Чанаевиг нааран директорт шиидсмн. Хуучарн көдлж болшгоһ эн тер дарунь медв. Ямаран күнд эс болв чигн усна сурвлж болн кинтрүләч тосхх кергтә гиж эн өмнән күцл тәвв.

Темдглсндән эн күрв. Ода зураһан чигн күцәхд амр болв, һару һарһлһн чигн зөвәрт баһрв. Расчетн счетд 2 сай 300 миңһн арслң бәәнә гиж предприятин хаяд нег һардач келж чадх. Мөңгн бәәхлә социальн объектс чигн тосхж болхмн. Эн төрт директор ямаран оньган тусхадгин тускар деер келгдсн билә. Ода болхла эн селәнүр газ орулхар шиидв. Көөлдә-көөлдә бәәж тергүг иргч тавн жилә зуран жилмүдин эргцд тосхх болж зурад орулв. Цөн жилә авн Үлдчнә әмтн йиртмҗин газар гериән дулалхмн, хотан чанхмн.

Производствен кергүд дала, болв партийн болн олна кесг даалһвр күцәх кергтәлм. Партбюрон член болсар партийн организац эңүнд политическ школын пропагандист болх даалһвр өгв. Энтн йирин керг биш. Дала сонсачнриг цуглулад, тер эс гиж эн газетәс болн журналас белн статьяс умшж болшго. Эврә тоолвран медүлх кергтә, тер төләд тохнята белдвр кех кергтә. тернь болхла баһ биш цаг некнә.

Би ахлач болдув гиһәд цуг цаган мел көдлмшт өгч болшго. Гертән бас нөкд болх кергтә, гергнь орс келн күн Раиса Павловна бас эн эдл-ахуд зоотехник болж көдлнә. Ставропольск селәнә эдл-ахун институтд хамдан сурчаһад гер-мал болад хойр урән өскжәнә. Теднь онц оньг некжәнә. Геляна күүкән болн Женя көвүһән эдн олнд туста болдгар бичкнәснь авн сурһмжлна.

Ики-Бурульск района «Буратинский» совхозд бәәдг көгшн әцкдән золһж одх бас кергтә. Эрүл-мендинь медәд, ачнринь, эврә улан чирәһән үзүләд седклинь төвкнүлх кергтә. Келхд, кереә дала, олн зүсн селвлцәг нам тоод авх керг уга, цугинь күцәх цаг олх кергтә.

Шидр эңүнд дәкәд нег үүл даалһгдв. Эн жиләс авн Николай Эрдниевич Чанаев «Калмаверопром» негдлтин генеральн директорт шиидгдв. Эврә эдл-ахуһан һардсн деерән ода эн республикд бәәх аң өскдг эдл-ахусин төлә даавртә болв. Эн даалһвран чигн Н. Э. Чанаев нертәһәр күцәж Хальмг танһчдан дөң болж чадх гисн ицл бәәнә.

ӘВӘН Николай,
мана корр.

ЗУРГТ: Хальмг АССР-ин улсин депутатын кандидат Н. Э. Чанаев.

Н. Лиджиевин цоксн зург.

Суңһврин өмн өргнд

ЭН ЖИЛ туула сарин 18-д Хальмг АССР-ин Деед Советд депутатнриг суңһлһар үүлддг цутхлң комиссин даранн биш суур болв. 98-ч тойгта Прудовск суңһврин округар Ю. С. Лавгиновиг депутатын кандидатд темдглж бичж эс авхойр төр хәләгдснә хөөн — «дуудгдсн үүрмүд йовж чаджана», — гиж цутхлң комиссин ахлач А. У. Бадмаев келв. Эңүгәрн комиссь көдлмшән төгсәв гиж тоолн би чигн һарч йовлав. Болв цуг дуудгдсн әмтн һарч одсна хөөн комиссьт һурвдгч төр

Учрсн йовдлд ашлвр кергтә

лһна тускар тодрхаһар цуг учринь медж авад, эн халхар гемтә улс комиссин сүүрт илдкгдв. Хойрдгч төр болхла — 18-ч тойгта Промышленн суңһврин округар А. Д. Арашаевиг депутатын кандидатд темдглж бичж эс авлһна тускар эн күүнәс орж ирсн әрдһиг комиссь хәләж авсна аштнь чик гиж тоолв.

Цутхлң комиссин даранн биш сүүр эклхин өмн 18-ч тойгта суңһврин округин тускар әмтн дунд оньг авлгч олн зүсн зәңг соңсгдсн билә. Терүнә учр-утхинь медж авхин төлә би эн сүүрт орлав. Зуг деер темдглгдсн хәләгдсмн. Тернь бас 18-ч тойгта суңһврин округар.

Учрнь юундв гихлә, 18-ч тойгта суңһврин округд дәәнә болн күч-көлснә ветеранас эн жилин туула сарин 17-д зарһ бәргч әрлһн ирв. Дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын советин ахлач И. Е. Намсинов 1989 жил бар сарин 31-д пленуман хурасн уга гиж энд бичгдсмн.

Суңһлһар үүлддг цутхлң комиссьт зәрм төрмүдиг хаҗуһас ирсн әмтн угаһар чигн хәләх зөв бәәнә. Зуг әмтн дунд туслң нег төрәр олн зүсн зәңг тархагдсн цагт комиссин гешүд эңүнә тускар илднь келж өгхлә деер болх билә гиж сангдна. Комиссь болхла, хаҗуһас күн угаһар төрән хаһлад, И. Е. Намсиновиг 18-ч тойгта округт темдглж авх кергтә гиж шиидвр батлж авла.

18-ч тойгта округин суңһврин комиссь эн жилин туула сарин 11-д болсн сүүрт С. Б. Абушиновиг, М. Г. Намруевиг болн Д. Б. Дорджиевәг депутатын кандидатд темдглж авла. А. Д. Арашаев болн И. Е. Намсинов болхла темдглж авгдсн уга.

А. Д. Арашаевин тускар деер келгдсмн. 1989 жилин бар сарин 8-д болсн дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын советин пленум И. Е. Намсиновиг Хальмг АССР-ин Деед Советин 27-ч тойгта суңһврин округар депутатын кандидатд зааж темдглв гиж 1989 жилин бар сарин 12-т газетд барлгдсмн. Ода яһад 18-ч тойгта суңһврин округд туссмб гиж оньглад хәләхлә олн сурвр учрв.

Эн жилин туула сарин 19-д И. Е. Намсиновиг депутатын кандидатд темдглж бичлһнә туск төриг 18-ч тойгта суңһврин округин комиссь шинәс эвраннь сүүрт хәләв. Юстицин министр, суңһврин цутхлң комиссин гешүн Е. Э. Дакинов эн сүүрт закана тускар цәәлһвр экләд өгчәхлә бәәрн гостелерадион журналист А. С. Иванов тоолвринь микрофонд бичж авхар седхлә — «Магнитофоһан хооран авчктн, керг уга», — гиж Е. Э. Дакинов келв. Сүүрт орлцсн комиссин кесг гешүд эврә хәләцән магнитофонд бичүләд илднь келсн цагт юуни учр деерәс Е. Э. Дакинов тиигж келсмби? Тиим нәрн йовдл учрсн цагт магнитофонас әәл уга, закана ул деерәс цуг әмтнд эндүһинь үзүләд цәәлһж өгхнь яһна гиж би ухалув. Аш сүүлднь И. Е. Намсинов 18-ч тойгта суңһврин округар депутатын кандидатд темдглж бичгдсн уга.

Туула сарин 22-т суңһврин цутхлң комиссь эн төриг шинәс хәләһәд, 18-ч тойгта округин комиссин шиидвриг хаҗһр гиж тоолад И. Е. Намсиновиг заагдсн округар депутатын кандидатд темдглж бичсмн.

Хойр өдр давсна хөөн 18-ч тойгта округин суңһврин комиссин ахлач В. Д. Пудинов болн эн комиссин сегләтр Т. В. Санджиева СССР-ин Деед Советин Ахлач М. С. Горбачевд телеграмм илгәв. — «Республикин Деед Советин Президиумин сегләтр Хонгорова суңһлһна туск закаһар бүртклһ кехин ормд зака эвдлһнә седвәрч болж һарсмн...» — гиж телеграммд келгдҗәнә.

Эн жилин туула сарин 25-д болхла дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудын республиканск советин 12 гешүн мана редакцд бичг илгәв. — «Мадн дәәнә һалыг болн дәриг һатлж һарсн әмтн. Мана кесиг маһдта йовдл гиһәд округин комиссин гешүд мадниг зөвәр һундаҗана. Кенә арһар иим йовдл учржахиг йилһж авад, му авцта зәңгст дурта әмтнә дәврлһнәс мадниг харсхиг сурҗанавидн». — гиж бичгин сүл үгд келгдҗәнә.

Учрсн йовдлын тускар тодрхаһар медж авхин төлә эн кергт оньган тусхавув. Болв эн йовдлыг девсң-девснгәрнь ширтәд хәләхлә сурврмуд учрна. Негдвәр, 50 миңһн шаху дәәнә болн күч-көлснә ветеранмудас нетхн депутатын кандидат яһад зааж темдглгдсмби? Тер саамд партийн, советск болн эдл-ахун цөн биш һардачнр суңһврин округар һанцхн кандидатнр болж йовна. Эдн дунд партин танһчин комитетин негдгч сегләтр В. А. Захаров болн партин танһчин комитетин сегләтр Б. А. Лисовенко.

Хойрдгчнь — суңһврин цутхлң комиссь хойр дәкж округин комиссин шиидвриг хаҗһр гиһәд уурулв. Тегәд альк халхнь дииләд эврәһәрн кесмби?

ҖӘБӘН Төлә.

Диилвр омгшаҗана

Сүл җилмүдт мана республикин районудын эдл-ахусин коллективс бийән мөңгәр тетклһнә болн эдл-ахун тооцана шин эв-арһ олзлж көдлҗәнә. Түрүн жилднь зәрм коллективс ору үзх бәәтхә нам һаруд унад бәәв. Үлгүрнь, Городовиковск районд һурвн автогаражин коллективс эдл-ахун тооцана эв-арһд орж көдлв. Түрүн жилин түрүн өрәлд эн коллективс һарутаһар көдлв. Эн кевәр цаараднь көдлхлә һарунь баһрх биш нам осх бәәсмн.

Давсн жилин хойрдгч өрәлин эклцәс авн районна «Ленинец» колхозин автогаражин маши залачнр цуг арһ-чидлән, агсж көдлв. Терүнә ашнь йир өөдән болв. Маши залачнр жилин түрүн зурһан сард учрсн һаруһан дааж һарад, жилин чилгч күртл 33252 арслңга ору авв.

СОВЕТСК СОЮЗАР

Литва Советск Союзас һарч чадхий?

Хәрүнь иим: «Э, һарч чадх». Эннь мини хәрү.

Болв эндр биш. Чиклврнь бас мини.

Улсин депутат болн диаспорин төлә һардг литовск газетин редактор Альгис Чекуолис хәәкрв:

— Михаил Сергеевич! Та Литван компартин хойр живрин тускар келвт. Болв живрнь негнлм, талданнь болхла — урһад уга бичкн живр.

Литван партийн активла Михаил Сергеевич Горбачевин харһлт төгсв, тегәд эн үгмүдт хәрү өгх цаг олдсн уга.

Би хәрү өгнәв.

Кемр Литван компартин зүн живрнь кесг холванд күчтә болхла, цаг ирвәс эн үлм барун талан эргәд йовх бишний. Эннь оңһцин зокал: кемр зүн хәәвәр хәәвдхлә, оңһц барун талан эргәд, нег ормлан дуһрад бәәх.

Эндр Литва Советск Союзас һарч чадхн уга гисн тоо... цааһхар... седләв... ликд эврә хөв-жирһлән йилһх, Союзас һарх күртл зөв СССР-ин Конституц өгнә. Союзас һархин төлә бийнь эс гиж эврә сейман дәмжүлад дууһан өгәд. Литвәг үлмә уга гиж зарлх зөв Литван улст бәәнә. Тиим зөв бәәснь йир сән. Болв эн саамд терүнәс күчтә кергллтс бәәнә. Һаран өргснь баһ, төриг хаһлх кергтә гиж келсн Михаил Горбачевла зөвшәрлго бәәж чадшгов.

Республикиг тер дарунь Союзас салһж болшго. Тиигж түргәр Литвәг салһлһн парашютист самолетас һәрәдж бууж йовад, эврәннь парашютан кабинд үлдәсән тодлснла әдл болх.

Республик салж һарлһна механизм улд уга тогтагдх гиж Михаил Горбачев үгән өгв. Эн механизмд дотр-дундын болн һазадын бәәдл учртан авгдх зөвтә. Дотр-дундын бәәдл гисн — эннь һоллгчдан советск, талдан республикүдлә Литван бәрҗәх экологическ залһл...

Союзин талдан члециин туст Литва ахр болн удан болзгин даалһврмуд авсн бәәнә. Эн даалһврмудыг эс күцәлһн кесг регионмудын экономикиг эвдх. Делкән талдан государствсин туст СССР-ин авсн даалһврмуд дунд Советск Литван бий деерән авсн даалһврмуд бәәнә. Үлмә уга Литва эн ацаг цаараднь даахий? Нарт делкән зарһд чигн күрх йовдл учрад бәәх. Тегәд бооцана цуг даалһврмуд күцәгдәд, нинцәнд үлдҗәх улсин зөвин ицг өгчәх шин даалһврмуд батлж авсна хөөн салж һарх зөв өггдх зөвтә.

Һазадын бәәдл чигн Литва салж һарлһнд тааста биш. Делкән конфронтац бәәнә бәәтл, Европд дәәнә-политическ хойр блок ... цәд бәәтл, Союзас Литва һарлһн зөвәр маһд. Салж һарсна хөөн Литвад һурвн хаалһ бәәнә. Негдгчнь — Варшавск Бооцана Организацд орлһн, хойрдгчнь — нейтралитет бәрх, һурвдгчнь ... шүүвр СЭВ-ин болн ЕЭС-ин туст кех кергтә. Иим бәәдлд Литва СССР-әс тер дарунь һарч чадхий?

Балтикд 35 жува арслңга базмуд бәрҗәх СССР-ин Дәәнә-Теңгсин Флот яахмб? Нәәмәдллһнә бооца батлхий? Харслтын дәәнә доктринд итклтә, межә һатц дәәнә базмуд бәрлһиг бурушажах СССР тиим ишкдл кех уга гисн тоолвр ик чинр зүүжәнә. Болв үлмә уга Литва терүнә суверенн һазрт советск дәәнә базмуд бәәлһнә туск бооца батлж авшго гисн тоолвриг учртан авч болшго.

Салж һарлһна механизмиг союзн парламент тогтаһад батлсна хөөн, зуг тер цагт Литва бийнннь болн талдан улсин туст харшлт угаһар салж һарч чадхмн. Тиим механизм тогтахд амр биш. Эн туст цаг кергтә.

Борис КОРОЛЕВ.
(АПН)

сinь күцәхәр зүткнә. Тегәд чиги эн бәәри әмтнә тоомср әәлв, тер учрар чиги эдн эңүг Хальмг АССР-ин Деед Советин үлсин депутатын кандидатд зааж темдглв.

Эн эдл-аху урднь лаңгин һарутаһар жилән тегсәдг биллә. Юңгад гихлә, үнтә арста ан өсклһн дегд жаң-һрта юмн. Дала усн кергтә, шишлң хот кергтә, теруг хадһлхин төлә кинтрулэч кергтә бәәсмн. Урднь цуг эн тоотыг талын һазрас зөөж, дала мөнг һарһх кергтә бәәсмн. 1982 жилд Н. Э. Чанаевиг нааран директорт мудин эргцл тосхх болж зурад орулв. Цөн жиләс авн Үлдчнә әмтн йиртмжин газар гериән дулалхмн, хотан чанхмн.

Производственн кергүд дала, болв партийн болн олна кесг даалһвр күцәх кергтә-лм. Партбюрон член болсар партийн организац эңүнд политическ школын пропагандист болх даалһвр өгв. Энтн йирин керг биш. Дала сонсачнриг цуглулад, тер эс гиж эн газетәс болн журналас болн статьяс умшж болшго. Эврә тоолвран медүлх кергтә, тер төләд тохнята беллвр кех кергтә. Тернь болхла баһ биш цаг некнә.

Би ахлач болдув гиһәд Николай Эрдниевич Чанаев «Калмзверопром» негдлтин генеральн директорт шиидгдв. Эврә эдл-ахуһан һардсн деерән ода эн республикд бәәх аң өскдг эдл-ахусин төлә дааврта болв. Эн даалһ-вран чиги Н. Э. Чанаев нертәһәр күцәж Хальмг таңһч-дан дөң болж чадх гисн ицл бәәнә.

ӘВӘН Николай,
мана корр.

ЗУРГТ: Хальмг АССР-ин үлсин депутатын кандидат Н. Э. Чанаев.

Н. Лиджиевин цоксн зург.

Городовиковск районд һурвн автогаражин коллективс эдл-ахун тооцаһар эв-арһд орж көдлв. Түрүн жилин түрүн өрәлд эн коллективс һарутаһар көдлв. Эн кевәр цааранднь көдлхлә һарунь баһрх биш нам өсх бәәсмн.

Давсн жилин хойрдгч өрәлин эклцәс авн районa «Ленинец» колхозин автогаражин маши залачнр цуг арһ-чидлән агсж көдлв. Терүнә ашнь йир өөдән болв. Маши залачнр жилин түрүн зурһан сард үчрсн һаруһан дааж һарад, жилин чилгч күртл 33252 арслнга ору авв.

Эдл-ахун маши залачнриг наадк зүсн үзмжс чиги икәр байрлулв. Ацa зөөлһнә җилә зураһан эдн болзгаснь урд күцәв. Зураһар 2069 миңһн тонн-километр кев. Машин болһн жилдән 1300 миңһн километр кев. Зураһар болхла 845 миңһн бәәсмн. Урдк жилмүдт машид кесг миңһәд километрән ацан угаһар йовж геедг бәәсмн. Ода болхла тиим йовдл ховр болжана.

Юңгад гихлә, экономическ шин эв-арһ олзлж көдллһн маши залачнрин дисциплин өөдлүллһнд түсән күргв. Терүнә ашт материальн урмдуллһн эврә орман олв. Машидин эвдрлһн хасгдв. Терүнәс иштә нег тонн-километрин эврә үн 8,2 деншг болв. Зураһар болхла 9,3 деншг бәәсмн. Тегәд жилин товчлгч күч-көлснә ашмудар эдл-ахун маши залач болһн немүр миңһәд һар арслнгуд авв. Бәрсн диилвр маши залачнриг омгшаҗана. Цааранднь чиги эңүнәсн сәәнәр көдлхәр эдн шунжана.

БАДМУШИН Б.

врин тускар келхт. Болв живрнь негнлм, талланнь болхла — урһад уга бичкн живр.

Литван партийн активла Михаил Сергеевич Горбачевин харһлт тәгсв, тегәд эн үгмүдт хәрү өгх цаг олдсн уга.

Би хәрү өгнәв.

Кемр Литван компартин зүн живрнь кесг холванд күчтә болхла, цаг ирвәс эн улм барун талан эргәд йовх бишний. Эннь оңһцин зокал: кемр зүн хәәвәр хәәвдхлә, оңһц барун талан эргәд, нег ормдан дуһрад бәәх.

Эндр Литва Советск Союзас һарч чадхн уга гисн тоолвран цәәлһхәр седләв. Ямаран чиги союзн республикин бәәнә. Һаран өргснь баһ, тәриг хаһлх кергтә гиж келсн Михаил Горбачевла зөвшәрлго бәәж чадшгов.

Республикит тер дарунь Союзас салһж болшго. Тиигж түргәр Литваг салһлһн парашютист самолетас һәрәдж бууж йовад, эврәннь парашютан кабинд үлдәсән тодлсна эдл болх.

Республик салж, һарһлһна механизм улл уга тогтагдх гиж Михаил Горбачев үгән өгв. Эн механизмд дотр-дундын болн һазадын бәәдл үчртан авгдх зөвтә. Дотр-дундын бәәдл гисн — эннь һоллгчдан советск, талдан республикүдлә Литван бәрҗәх экологическ залһлдан.

деерән авсн даалһврмуд бәәнә. Үлмә уга Литва эн ацаг цааранднь даахий? Нарт делкән зарһд чиги күрх йовдл учрад бәәх. Тегәд боoцана цуг даалһврмуд күцәгдәд, нииңцәнд үлдҗәх улсин зөвин ицг өгчәх шин даалһврмуд батлж авсна хөөн салж һарх зөв өггдх зөвтә.

Һазадын бәәдл чиги Литва салж һарлһнд тааста биш. Делкән конфронтац бәәһә бәәтл, Европд дәәнә политическ хойр блок бәәтл, Союзас Литва һарлһн зөвәр маһд. Салж һарсна хөөн Литвад һурвн хаалһ бәәнә. Негдгчнь — Варшавск Боoцана Организацд орлһн, хойрдгчнь — нейтралитет бәрх, һурвдгчнь — НАТО-д орх. Бас тиим итклтә, межә һатц дәәнә базмуд бәрлһиг бурушажах СССР тиим ишкдл көх уга гисн тоолвр ик чиир зүүжәнә. Болв үлмә уга Литва терүнә суверен һазрт советск дәәнә базмуд бәәлһнә туск боoцa батлж авшго гисн тоолвриг үчртан авч болшго.

Салж һарлһна механизмиг союзн парламент тогтаһад батлсна хөөн, зуг тер цагт Литва бийәннь болн талдан улсин туст харлцлт угаһар салж һарч чадхмн. Тиим механизм тогтахд амр биш. Эн туст цаг кергтә.

Борис КОРОЛЕВ.
(АПН)

Эдниг Хальмгла юн залһлдулҗана?

Бар сарин 24-д амрдг өдр. Өрүн босад, центральн телеүзгдлин программ авад умшув. Хәлә, 9 час 34 минут «Наедине со всеми» Элстәс өггдҗәх сонсхвр гиһәд умшад оркув. Сууһад күләҗәнәв. Цагнь болад хәләх юмн эклҗәнә. Красноярскд Элстәс ирсн әмтн тенд бәәсн хальмгудла харһад күүндәд. теднә бәәдл-жирһләр соньмсснд би ик гидгәр байрлув. Красноярскд бәәх тер хальмгудын тускар эврә ухан-тоолвран келхәр седләв. Миниһәр болхла, тедн йир угатя улс болж һарв. Гертән сууһа суүж, яһж тедниг меддвч гиһәд тадн сурвр өгхт нанд, хәрүһинь өгнәв. Тер хальмгуд хальмг газетан умшхш, хальмг дегтрмүд умшхш, дәкәд гидм болхла грампластинкс сонсхш. Хальмг таңһчд юн болҗахин тускар, өдгә бәәдл-жирһлин тускар юм меддго бәәдлтә. Би тедниг һәәлж, муурулж бичҗәхшв. Көөркс, нанла эдл һазраси хол бәәх улс тедн. Би теднд үлү үзәд оркувл гихәс биш. Тедниг ирсн әмтн нанд, мана герт ирсн болхнь гих ухан орв. Нанд деер келгдсн тоот цуһар бәәнә. Би «Хальмг үнн» газет, «Теегин герл» журнал бичүлж авдув, хальмг айста грампластинкс, хальмг бичәчнрин дегтрмүд нанд бәәнә. Тегәд Хальмг таңһчд болҗах йовдлын тускар би меднәв.

Күндтә үүрмүд, тадн көөрг, бийән буульдг күн бәәж гиж намаг бичә шоодтн. Үгин ховдгт, җилвд үлү бичәд оркен чиги болхув. Газет, журналмуд төрскн һазрас бичүлж авдув. Тер самд келхәр бәәхм — эдн йир удаңд ирнә. Келхд, давсн жилд «Теегин герл» журналын сүл 6-ч тойгиг эн жилин эклцәр авув. Бар сарин 24-д һарсн «Хальмг үнниг» болхла шин жилин 7-д авув. Эн тойгт Балакан Алексейин романа «Туувр» гидг таерха умшув. Ним соньн юмн барлгдхла икәр күләнәч. Газет удаңд татгдад бәәхлә нам нөр күрхш. Эн төриг хаһлж болвзго? Бас нег келхәр бәәхм — гонорар гиһәд нег цөөкн мөңг бичә илгәтн. Нанд илгәхин ормд Сталинә эрк шиллһнә цагт әмнәсн хаһцсн әмтнә санлд бумб тосххин төлә секгдсн 702101 тойгта счетд тер мөңгиг орултн. Тосхгдҗах бумбд тер мини бичкн тәвц болг, буйн болх нанд.

А. КОТЫКОВ.
Новосибирск область.

Культурин зәңгс

ПУШКИН. (Ленинградск область). «Восток» и Царское Село» гидг һәәхүл Екатеринииск бәәшңд секгдв. Цуглулж авсн һарин эрдмин цуг ке-ҫәәхн кегллмүд кезәнә нег хаана өрк-бүлд бәәсмн, XVIII зун жилин чилгчәр Растреллин кесн проектар тосхгдсн эн бәәшңгиг кеерүлҗәсмн. Олн зүсн юмн бәәнә, заагтнь кевс, китайск фарфор, японск магнитофонмүд болн чолуһар, ясар кегдсн нань чиги юмн, мебель, зер-зев үзүлгдҗәнә.

КАЛУГА. А. П. Чеховин үүдәврмүдт дурта әмтнә кружок Калуга балһснд оүрдәгдв. Богимовд — өмн цагт Тарусск уездин селән, ода болхла Калужск областин Ферзиковск районa селән — Антон Павлович 1891 жил ирж бәәсмн. Эңүнд «Дуэль» гидг түүк, «Бабы» гидг келвр, «Фокусники» гидг фельетон болн «Остров Сахалин» гидг дегтр бичсмн. Эн селәнә туск тодлвр бичәчин үүдәврмүдт орсмн. Кружокин члед Чеховин нертә саң бүрдәв. Эдн концертмүд тәвх саната, терүңәс авсн мөңгән Калужск һазрт бичәч бәәснә зун жилин өөн темдглхин төлә олзлхмн.

ЧИТА. Узбекистана улсин һарин эрдмин үүдәврмүдин һәәхүл Читинск художественн музейд секгдв. Забайкальен улс шиңкән Өмн үзгин республикин самодеятельн болн профессиональн зурачнрин кесн көдлмшлә таньлдҗана. Олн зүсн эдтавр, ювелирн кеерүллһн, скульптурмуд, көгҗмин зевсгүд эн һәәхүлд үзүлгдҗәнә. Кезәңк әмтнә культурин зөөр Сиврин улс меджә авв. Давсн жил Ургенчд Читинск областин өдрмүд болсмн.

СЫКТЫВКАР. Балһсна Советин күцәгч комитет телевизорар Коми АССР-ин хотл балһсна әмтнлә ик чинртә төрмүдәр даңгин күүндвр кехәр бәәнә. Автономн республикин Гостелерадиод «һурвдгч канал» гидг производственн-үүдәгч негдлт секгдв. Эн негдлт эдл-ахун тооцаһар көдлнә. Тер мет предприятьмүд болн организацс бас эн каналар эврәннь хурц төрмүдин тускар келх.

(ТАСС-ин корр.).

Москван Тимирязевск районa 8-ч тойгта бичкдүдин гер эн жил тәвн жилин өөнән темдглхмн. Эңүнд көлләҗәх әмтнә болн бичкдүдин хоорнд йир сән, бүлән седклин хәрлцән олн жилин туршарт тогтсн бәәнә.

Бичкдүдин герт йир сән шефмүд бәәнә: Московск радиотехническ институт, селәнә эдл-ахун Тимирязевск академь, харслтын промышленностин профсоюз, «Знамя революции» гидг завод, милицин 74-ч отделень. Материальн халхд бас түрх-зүдх юмн уга — хуучн гер ясгдв, шин корпус тосхгджана. Компьютермүд болн парикмахерскин төлә оборудовань хулдж авгдв, күүкд бичкдүдин герәс һартлан эрдм дасж автха гиһәд энд парикмахерск секхәр бәәнә. Энд бәәх цуг 150 бичкдүдин нерн деер мөңг хоршуллһна дегтрмүд һарһгдв. Шефмүдин цаһан седкләр бичкдүдин герт өгдг мөңги цуһараднь эдләр хувагдна. Насни дигт күрхләрн эдн невчкн мөңгтә болтха гиһәд эдлд тиигж мөңг хоршулна.

Ик жирһлд орсн цагт эн күүкд-көвүдт йир күнд болна. Улан цагт бичкдүдин герт хамдан, коммун болж бәәсн әмтн һанцарн, эс таньдг әмтн дунд яһж бәәхв гиж санцхана. Эк-эцктәһән, өнр өрк-бүл дотр өсж-боссн күүкд-көвүдлә нам харһж күүндж чиги чадхш. Эн көвүд-күүкд ик жирһлд орсн цагтан цуһаралань эдл эврәннь арһ-чидлән иткж, цугинь эврән күцәж, ичл-эмәлго бәәхднь яһж дөн болхмб? Тегәд эн бичкдүдин герт психологическ цутхлң бүрдәгджәнә.

Бичкдүдин герт бәәж өсж-боссн болн насиь күцәд эндәс һарсн цуг көвүд-күүкд эн жиләс авн онц патьрар теткгджәнә. Эн герт бәәх бичкдүд гитар, пианин цокна, энд айта гидг духовой оркестр бәәнә. Көгжмчнр цуг мана орн-нутгиг эргәд йовад концертмүд тәвв, һазадын ордудт чиги одв. Иигж эдн бийснь мөңг олна.

ЗУРГТ: сурһмжлач Дмитрий Николаевич Карпов эврәннь сурһульчнртаһан.

ТАСС-ин зург.

ШИН ҖИЛИН СӘН ӨДР БУРЯТЬД

Мана орн-нутгин әмтн олн зүсәр Шин җил орлһиг темдглнә. Үлгүрнь, бурятмуд, һурвн зун жил шаху буддизмин номд шүтҗәх улс, эн сән өдриг Өмн-Дорд үзгин Азьд бәәдг келн-әмтнлә лу сарин зурһанд сарин литәр темдглнә. Шин жилин сән өдриг эдн «Цаһан Сар» гиж нерәднә, сән өдр гиж шиңкән шишлң темдглдг болв.

Эн сән өдриг республикин хотл Улан-Удэ балһснас дөчн дуунад бәәдг буддийск хурл бүрдәв. Буддийск хуучна зан-бәәрин янзар кеерүлсн, герл һарад бәәдг хурлд кеңкргин болн жиңнсн хонхин ә сонсгдна. Тер әгентки залу әмтнә дууллһар сольгдна. Хөрн долаң гелң хуучн тибетск келәр буддийск ном умшлһан эклнә. Көгшн болн баһ наста телнгүд цуһар эдл хувцта Бандидо Хамбо-ламин ширән хойр талнь торһн һадрта дермүд деер сууна. Ширән ард Буддa бурхна күн кешә үзгднә.

Номд шүтдг әмтн гелңгүдтә хамдан бурхнд мөргәд, номан умшцхана. Орҗах шин жил улм сән, һазр өвсн-усар элвг, дән-дажг уга болтха гиж эдн мөргнә. Терүнә дару Бандидо Хамбо-лам олн әмтнд үг келнә. Хар санаг болн нарт делкәд бәәдг цуг му тоотыг шатаһад уга кедг авъяс бәәнә, эннь мөрглһнә түрүн өдр болна. Хурлын ард шатасн һалд дала цаасн хайгдна, тер цаасңд әмтн ямаран гем, зовлңгаси гетлж һархар бәәхән бичнә.

С. ОСТРОУМОВ.
(АПН).

БАШКИРСК АССР. Ода үвл, тер бийнь Стерлитамакск нефтехимическ дамшлтын заводын дөңцл эдл-ахуд малан даңгин көк урһмлар асрҗана. Иим йовдл мана орн-нутгт йир ховр.

Гидропоникд ноһа урһаллһна стерлитамакск эв-арһла арвад делегац таньлдчкв. Эн эв-арһиг испанск «Элеусис» гидг фирм үүдәв. Эн технологийәр буудян зүүтә культурмудын эки һазрт орулж тәргдлго, зуг шимтә растовормуд олзлж урһагдна.

Испанск специалистнрин дөңгәр ниилүлж тәвгдсн установк жилдән 10 тонн көк урһмл авх арһ өгхмн. Тедү кемҗәтә малын хот люцерн тәрдг 60 гектар һазрас авгддмн гиж фирмин проспектд келгдҗәнә. Гидропоническ көк урһмлын кемҗәнь 8 хонгт зурһа дәкж өснә, шимнь бас 2,3 холванд ясрна. Тегәд үкрмүдиг болн хөөдиг һанцхн эн көк урһмлар асрж болхмн, ниилүлсн хот болн нань чиги немүрмүд өглго бәәж болхмн.

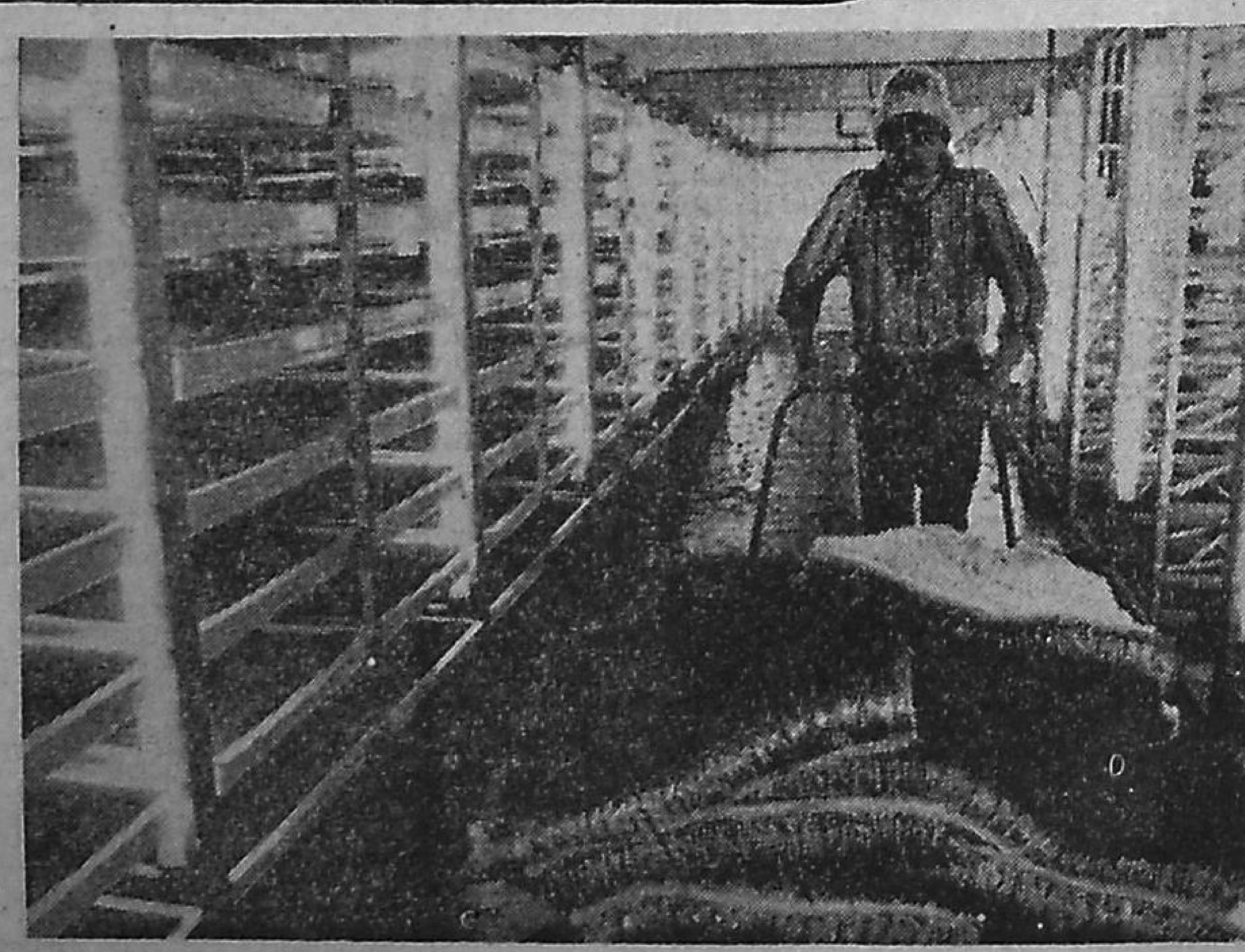

ЗУРГТ: установкин оператор А. Платонов көк урһмлын урһц хураж авчана.

ТАСС-ин зург.

ТЕЕГИН ЭЗН

Эдл-ахусин, предприятьмүдин күч-көлсчнр чидлән әрвллго көдләд, республикин экономикиг батруллһнд темдгтә тәвцән оруллҗана. Ним йовдлд күч-көлс бүрдәлһнә нүүрлгч эв-арһ — нәәмәдллһнә подряд олзллһн сән нилчән күргсмн. Өдгә цагт селәнә эдл-ахун производственн кесг коллективс нәәмәдллһнә эв-арһар көдлж өөдән күцәмҗс бәрҗәнә. Келхд, энүг олзта-тустаһар олзлхла малас авгддг эдл-ууш һарһлһиг темдгтәһәр икдүлж болхмн. Болв тер бийнь нәәмәдллһнә подряд олзллһнд дутудунде чигн һарад бәәнә.

Тегәд эн җиләс авн мана газетин халхст секгдҗәх «ТЕЕГИН ЭЗН» гидг рубрик дор барлгдх материалмудт нәәмәдллһнә подряд олзллһна олн зүсн төрмүдин, нүүрлгч эв-арһар көдлҗәх хөөчнрин, үкрчнрин бәәдл-җирһлин, теднә хәләцин, нүүрлгч дамшлтын болн учрдг алдгудын тускар бичхвидн. Хаһлгдад уга төрмүд бәәхлә, селгән өгхәр, тоолврарн хувалцхар седҗәхлә газетүр бичҗ чадҗанат. Нәәмдләчнрт нерәдгдсн статьяст, корреспонденцст һанцхн производственн төрмүдт биш, социальн халхд чигн оньган тусхахвидн. Һолгч күцл болхла, Хальмгин теегин йоста эздүдин тускар келҗ өгլһн болҗана.

ЭЗДҮДИН ЭДЛ-АХУН ДЕЛГРЛТ

Орн-нутгин Хот-хоолын программиг бәәдл-җирһлд тохрахин төлә хамгин түрүнд советск улсиг хот-хоолар теткллһиг ясрулх кергтә. Яһад гихлә, өлн күн өөдән һарцтаһар көдлх, шуниҗ үүлдх баатхә терүнә толһаднь сан ухан чигн оршго. Ода хамгин икәр кергләгдҗәхнь малас авдг эдл-ууш. Илднь келхд, махна болн үсна зүүтә хот икәр кергләгдҗәнә. Тегәд эмтн тало атхад гун гиж цөкрәд ирв. Ним бәәдл келә оддархмб гиҗ күләҗәнә.

Хот-хоолын төриг йовудтаһар хаһлхд онц эздүдин дөңцл эдл-ахус нцгтә дөңгән күргҗ чадхмн. Болв, һундл болхларн, орн-нутгин зогслтын цагт онц эздүдин дөңцл эдл-аху делгрлт авх баатхә хасгдсмн. Терүнәс калтә нам селәнд бәәх эмтнә кесгнь мал болн шову бәрдгән уурв, төрскн һазран хаяд балһслуд, районын болн эдл-ахусин цутхлнгуд тал нүүв. Ахрар келхд, мал болн шову эскг авъясн болн дамшлтан марте. Орн-нутгт ним бәәдл учрсн цагиг парть шинҗлҗ, халһад онц арулллһна седкәр орулсмн. Тегәд чигн эздүдин дөңцл эдл-ахү делгрүлллһәр парть болн правительств нрлцүгү [illegible] авсмн.

Партин болн правительствин келмжин ацг мана республикд, цуг орн-нутгар мет, эздүдин дөңцл эдл-ахү делгрлт авчана. Иргч уга [illegible]

селәдүр болн күүтрмүд нәәмәдләчнр ирәд онцаруллһ кеҗәнә. Нә тегәд эздүдин дөңцл эдл-аху делгрүллһнә төр Городовиковск районд ямаран бәәдлд хаһлгдҗахинь авад хәләхмн. Энд улсин депутатнрин 6 селәнә Совет бәәнә. Тегәд цуг Советмүдин һазрин аһуд ут-тоодан 3568 бод мал, терүнә тоод 1779 үкр, 3875 һаха, 1179 хөн, терүнә тоод 160 яман, 99 мөрн бәәнә. Илднь келхд, онц эздүдин секторин малын һүртм то урәһ җилинәр болхла ицдн җил дала өсси уга. Зуг нег саньь баһрси уга.

Улсин депутатнрин Южн селәнә Советин һазрин аһуд 531 онц өрк-бүл бәәнә. Эн җилин туула сарин 1 шинд статистическ тооца кеснд энд бәәх эздүдин дөңцл эдл-ахусар 973 бод мал, терүнә тоод 385 үкр, 970 һаха, 325 хөн, 13 яман болн 42 мөрн бәәхнь медгдв. Эн Советин һазрин аһуд эздүд олн мал бәрҗәхиг онц темдглх кергтә. Мал, эс гиж шову эс бәрҗәх өрк-бүлмүдин то энд цөн. Дөңцл эдл-ахудан мал болн шову олар бәрҗәх эмтнә тоод Иван Казакович Буджаловин өрк-бүл йовна. Эдн эврә дөңцл эдл-ахуһасн баһ биш мах болн үс «Южный» совхозд орулж өгнә.

Эдлә хоша бәәх улсин депутатнрин Розентальск селәнә Советин һазрин аһуд [illegible]

сн бәәнә. Энд 173 онц өрк-бүл бәәнә. Теднә дөңцл эдл-ахусар ут-тоодан 297 бод мал, терүнә тоод 154 үкр, 468 һаха, 10 хөн, 7 яман болн 3 мөрн бәәнә. Советин һазрин аһуд үүлдҗәх «Новый» совхозин цутхлң Садовка селән чигн олн мал болн шову бәрҗәх өрк-бүлмүдин то цөн биш. Теднә тоод пенсионермүд Иван Сарановна Буриновин болн Давыд Яковлевич Бункин өрк-бүлмүд йовна.

Үлгүрнь, Д. Я. Бункин өрк-бүл 4 миңһн килограмм үс болн 300 шаху килограмм һахан мах совхозд оруллж өгв. Эдн дәкәд совхозас хойр эр туһл авч асрад дундын чиңнүрнь 380 килограммд күргәд хәрү өгв. Совхоз нәәмәдләчнрт 150-д килограмм татдһ туһлмүд өгсмн. Тегәд Бункинә өрк-бүл җилин эргцд халаҗ асрад теднә дундын чиңнүрнь 380 килограммд күргсмн. Зуг күч-көлсиг дора үнлдв гиж нәәмәдләчнр тоолҗана. Яһад гихлә, бүрү болһнас зуг 120 арсн авгдв.

ЧОЙНГА Серг.

ЗУРГУДТ: «Новый» совхозин пенсионер И. С. Буринов мал болн шову бәрнә; энд бәәх пенсионер Д. Я. Бунк мал болн шову бәрсн деерән баһ биш аһуд уста үзм суулһна; «Южный» совхозин пенсионерк О. А. Буджалова һахасан [illegible]

НӘӘМДЛЛҺН: ДАМШЛТ БОЛН ТӨРМҮД

Олз-тусинь ил үзҗәнә

Көдлмшин халхар һарч йовх болһндан ямаран төрмүдәр соньмсхан, альд одхан темдглҗ авнав. Одахн Октябрьск районһур һарч йовхларн хаһлгдад уга социальн төрмүдин тускар бичх сана зүүҗәләв. Дәкәд болхла, района эдл-ахуст нәәмәдллһн яһҗ олзлгдҗахиг шинҗлх күцл тәвгдҗәлә. Энүнә тускар, ухалад йовтл күрх һазр өөрдәд ирв. Приозерн района Чкаловин нертә совхозин фермиг давад һархла Шорвин цаадк эргднь Цаһан Нур селән үзгдәд, удл уга автобус ирҗ зогсв. Энд Октябрьск района «Цаһан Нур» совхоз бәәршлҗәнә. Хальмгт Советин йосн динләд цөөкн җил давсна хөөн бүрдсн эн эдл-ахун күч-көлсчнр арвн хойрдгч тавн җилд му биш күцәмҗс бәрҗ көдлҗәнә. Нег үлү давсн җил совхозин хөөчнрин болн җил совхозин малчнрин цуг бригадмуд нәәмәдллһнә подряд олзлсмн.

Аһуһарн зөвәр ик совхозд фермсин ул деер тогтагдсн һурвн кооперативин коллективс давсн җилин эклцәд авн малас авгддг эдл-ууш һарһлһиг икдүллһнүр үүлдврән зөрүлв. Келсн үгдән күрәд, темдглҗ авсн производственн зурасан күцәхин кергт хөөчнрин һучн тавн болн үкрчнрин йисн бригад нәәмәдллһнә бооца батлад нүүрлгч эв-арһар көдлв. Ода җил давсна хөөн нәәмәдллһнд орҗ көдлв, гихд амр. Болв малчнрла олн харһлт кеһәд, күүндәд, нәәмәдллһнә олз-тусиг ил тодигәр цәәлһхд амр биш билә. Тер бийнь цәәлһврин ик көдлмш кегдснә хөөн малчнрин бригадмудын чилд хоорадан күүвдәд, нүүрлгч эв-арһар көдлхәр шиидцхәв.

Финансин-тооцана цутхлңгин начальник Виктор Манджиевич Надбитовин (урдк җилмүдт ах экономист) һардврт бәәх әңгин көдләчнр цуг тооцаг энду утаһар кеһәд, нәәмәдллһнд орлһнд бат ул тогтасмн. Терүнә хөөн хөөчнрин болн үкрчнрин бригад болһнла шишлң бооцан батлгдла. Эн бооцанд нег халхас «Цаһан Нур» совхозин, хойрдгч халхас малчнрин коллективин даврнь темдглҗ бичгдсмн. Чиртә эн документиг һартан авсн малчнр деерәс заавр өглһнәс сулдхгдад, эрги теегинь йоста эздүд болх сана зүүцхәв. Давсн җилин күч-көлсн үүлдвриг шинҗлхлә, хөөчнрин болн үкрчнрин кесг бригадмуд бооцана даалһврас нертәһәр күцәв. Эн коллективс ноос, мах хулдлһна, төл авлһна [illegible]

ран эс күцәсн бригадмуд бәәнә. Юңгад тиим йовдл учрв гихлә, нәәмәдллһнд орсн цагт ямаран чигн керг күцәҗ чадх малчнрин бригадмуд цуг хошмудт бүрдәгдсн уга болҗана. Хуучарн көдләд дасен эмтн нег җилин эргцд җирһлин хәләцән сольҗ чадсн уга бәәдлтә. Нүүрлгч 2-ч тойгта кооперативд чигн хойр, һурвн бригад келсн үгдән күрлго бәәв. Аштнь муугар көдлсн малчнрин бригадмуд һаруд унсн болҗана. Эн туст цәәлһвр өгтн, гиҗ совхозин финансин-тооцана цутхлңгин начальник В. М. Надбитовас сурвидн.

— Давсн җил мана эдл-ахун малчнрин коллективс эврә дурар нәәмәдллһнә подрядт орҗ көдллә. Бүклднь авад хәләхлә, нүүрлгч эв-арһ олзллһн орута болв. Зәрм малчнрин даавр өөдән болсн болхла, эн үзмҗ улм ик болх билә. Батлҗ авгдсн бооцаһар нәәмәдлҗ авсн хашахаацд, инвентарьт нань чигн тоотд тоцан кегдвә. Малчнрин бригадын цуг оруһас көдлмшин халхар һарһгдсн мөңгн хасгдад, цевр ору үлднә. Тооцана даалһвран күцәһәд малчнрин ик зунь давсн җилиг орутаһар төгсәв. Цөөкн коллектив келсн үгдән күрлго һаруд унв. Һарунь ик бәәһәд, терүг даңцаж чадшгон учрар эдл-аху теднә һаруг бий деерән авв. Ним йовдлыг нег мөслҗ уурулхин төлә нәәмәдллһнә эв-арһиг, бооца батллһиг цаарин некврлә нрлцүлҗ ясрулх күцл тәвҗәнәвидн, — гиҗ эн тоолврарн хувалцна.

Специалистин цәәлһврт дала юм немәд керг уга, гиҗ сангдна. Цугнь медгдҗәнә. Зуг энүнә келсн үгин нег әңгәр күүндвр һарһхар бәәнәвидн. Цань муугар көдләд, совхозин экономикиг батлх биш, дора орулсн малчнрин бригадмудын тускар цөөкн үг келх кергтә. Тедн ялд унсн бийнь эдл-аху орута һарв. Урдк кевәрн үнн седкләсн көдлдг эмтн хамгин күндинь даһад, ик ору өгв. Минһәр болхла, совхозин һардвр эн туст алдгуд учрсиг медәд, терүг уурулх арһ хәәҗәнә. Эдл-аху бүклдән орулҗ болсна нәәмәдллһнә подрядыг цааранднь делгрүлгдхмн. Зуг ода урдк алдгуд тоолҗ авгдҗана. Юңгад гихлә җил болһн эдвг ору авад бәәхлә, социальн төрмүдиг хаалһх арһ бәәнә. Ахрар, олнд медгдгәр келхлә, сәәнәр көдлхлә — сәәнәр бәәҗ болхмн.

Тегәд «Цаһан Нур» совхозд нәәмәдллһнә подряд олзллһн туста болву? гисн сурвр [illegible]

ҺАЗАДЫН ОРДУДАР

Медхд соньн

Паспорт болн прописк угаһар

190 сай шаху американцнр бәәнә. Юңгад?

Америкин Негдсн Штатмудт 190 сай шаху күн нег бәәрндән бәәдго эмтн болҗ һарчана. 16 насна ах США-н гражданмудыг мана законодательствас ишгә авад хәләхлә, тиим болҗ һарчана. Юңгад гихлә, американцнрт паспорт чигн, прописк чигн уга. Терүнәс даву, нам көдлмшин һазрас справк авна гисн йовдлыг эдн медхш, юңгад гихлә, тиим справк кенд чигн керг уга.

Олн зүсн өңгтә бланкс болн анкетмүд бичх седкл Америкд бәәх эмтн зүүхш. Эмнүлин учрежденьс, химическ эв-арһар хувц цеврлдг предприятьмүд, ясвр кедг контормуд олн зүсн цаасид даргдхш. «Хог-бог бичә хайтн, тәмк бичә таттн, бичә орҗ иртн, бичә йовтн, бичә шуугтн», — тиим авцта үгмүд бичәтә табличкс энд уга. Тиим заквр эс бичсн бийнь эмтн энд тәмк татхш, хог-бог пол деер хайхш, дигтә-даратаһар бийән бәрнә. Хаҗуһас заквр-заавр өгглһн угаһар эмтн бийсән һольшгар бийән бәрнә.

Негдсн Штатмуд — иммигрантнрин орн-нутг болв чигн, келн-эмтнә туск төр Америкд уга. Хая нег һазадын нутгас ирсн күүнлә күүндхләрн американец толлна: «Мини өвкнр ингәрән Югославяс ирлә» эс гиж «Минск шидр мини хол әлгн-садн бәәх зөвтә». Болв өвкнрин төрскн һазрас йилһл угаһар эдн США-н гражданин болҗ үлднә.

Мөҗә һатц һарч йовхинь өмн түрүн некврәр авч болдг паспортд тиигҗ бичәтә — «США-н гражданин». Машин залдг зөв өгчәх цаасн нань тер күүг иткүлҗәх ямаран чигн талдан иткл цаасн орн-нутгин дотр альд чигн, ямаран бәәдлд чигн кергләгдхш. Терүнәс даву, гостиницд, магазинд болн нань чигн һазрт американец ямаран чигн документс үзүлхш, терүнд келсн үгәрнь иктнә.

Үннь келхлә, шинҗн справочникудт эмтиг «хар дуста, цаһан келәр келдг, Азиәс һарч ирсн эмтн» гиж йилһнә, болв ямаран келн күүнин тодрхаһар йилһҗ заахш. Тиим медән Америкд уга. Болв чигн итальянск, англо-саксонск эс гиж славянск тохмариг бахмҗ келҗ болҗана. Болв тер цаг эргиж эмтнд хорлтан күргх, зака заадх зөв уга.

үүрүлсн уга. Негрмүд, болн яспан келәр келдг эмтн дунд көдлмш уга бәәлһн цаһан зүстә эмтнәс дорхнь ик. Бәәдл-җирһлин дундын кемҗән дор болна. Уга-яду бәәх сайд өрк-бүлмүд, гер уга сайад эмтн Америкд бәәнә. Капитализмд ирлцәтә социальн хурц төрмүдәс США сулдад уга, келн-эмтни төр болхла уга.

Кемр американск индейцнриг, эскимосмудыг болн алеутмудыг эс тоолхла, американцнр цугтан хаҗуһас ирсн эмтн. Келн-эмтни темдгәр тогтсн бичкн багмуд орн-нутгин олн зүсн булңгудт бәәнә: итальянск болн мексиканск кварталмуд, китд район болн нань чигн. Болв келн-эмтни административн бүрдәцс гиҗ уга, үлгүрнь, Нагорн Монтана уга.

Юңгад Северная болн Южная Каролина, Вирджиния болн Западная Вирджиния штатмуд бәәдв гисн сурвр кен чигн өгхш. Теднә хоорндк йилһлвр зуг нералһна болн географическ бәәдлд бәәнә. Бәәдл-җирһлин авг-бәрцәрн, таалари болн бәәхтә бәәдләрн штатмуд терүц гиш йилһрхш. Тегәд чигн биз кен чигн нег ормд батлгдхш, эврә дурарн альд чигн бәәх арһта. Тер седклнь көдлмш олҗ авх, бәәх бәәр нәәмдлҗ эс гиж худлҗ авх арһар кемҗәлгднә.

Терүнд бәәх бәәр өгтн гиж йоснас некх ухан американцнрт төрүц оршго. Патьриг эврән шиигәҗ авх кергтә гиж күн болһн меднә. Бийән болн эврә өрк-бүлән теҗәхин төлә Америкин эмтн зуг эврә чидлдән иәолна. Кемр җирһлнь муугар тогтсн болхла, хоша бәәх эмтнәс угатя болхла американец зуг бийән гемшәнә, нань талдан күн гемшәдг арһ энүнд уга.

Зовлң үзгдхлә, дуту-дуңд бәәдл учрхла, хаҗуһас гемтә күүг хәәдг, еврейүдиг эс гиж итальянцнриг, цаһан зүстә эмтиг эс гиж кинд эмтиг гемнҗ, демонстрацс эс гиж аля-ээл йовдлмуд учрдг авъяс энд уга. Улм сәәнәр көдлх кергтә, эврәннь төрмүдан талдан күнд кәәллго, эвранн чидләрн хаалһх кергтә гиж эдн тоолна. Нег үлү хоша бәәх эмтиг гемшәж болшго. Юңгад гихлә, күчр-күнд цагла минь эдн дөң болна.

Мана орн-нутгт болжах [illegible]

Телетайп зәңглҗәнә

София. Энд болҗах Болгарск коммунистическ партин даранн биш XIV съезд деер партин Генеральн секләтр Петр Младеновин кесн БКП-н ЦК-н политическ докладар күүндвр болв. Үг келсн эмтн, зокал мет, кеерүллһн угаһар, олн үг угаһар келснь күүндврин онц темдгнь болв. Коммунист болһниг, орн-нутгин гражданин болһниг икәр үүмүлҗәх төрмүдин тускар делегатнр халунәр болн илднь келв.

Докладт, тер мет съездин политическ декларацин болн БКП-н шин Уставин делегатнрт өгсн проектст партин дотр-дундын бәәдл-җирһлин болн терүнә политикин кесг төрмүд шинәр тәвгдсн бәәнә. Эн төрмүд оратормүдын оньгиг эзлв. Үг келсн эмтнә ик зунь Болгариг өдгә цагин зөв-йосна демократическ государствд хуврүллһнд, тусла партиг шинрүллһнд залгдсн БКП-н үзг-хаалһиг нег мөслҗ дөңнҗәнә.

Варшава. Польшин президент Войцех Ярузельский Польшн республикин социал-демократин һоллгч Советин Ахлач Александр Квасьневскийлә болн СДРП-н ЦИК-ин Генеральн секләтр Лешек Миллерла харһв. Политическ шин негдлтин һардачнр учредительн конгрессин йовудын болн ашмудын тускар президентд зәңглв. Плюрализмин социальн үнн-чик бәәдлин принципсин улд үүлдҗәх демократическ зүн чидлмудин ерги җисәнд СДРП хуврхәр зүтквәнә, польск государствин делгрлта болн терүнә бәәдлиг Европд батруллһнд нилчән күргхәр шунҗана.

Берлин. Мигмр өдрин асхарнь ГДР-ин урдк партийн-государственн һардач Эрих Хонеккер бәрәнәс сулдхгдв.

Берлинә балһсна зарһин шидврлә ирлцәтәһәр эн ишкдл кегдв. АДН агентствин зәңглсәр, сулдхвр авснаннь дару Э. Хонеккер Бернау шидр бәәх нег хурлд күрггдв.

Токио. Японск студентнр орн-нутгин политическ үүлдәчнрт иткҗәхш. «Майнити» гидг тоомерта газетин кесн шинҗллһнә ашмуд энүнә тускар герчлҗәнә. Японск парламентин элчнрин палатд лу сарин 18-д болх сунһврин өмн эн шинҗлт кегдлә. Шинҗлгдсн студентнрин 70 процентнь тер сунһврт орлцхар бәәх седкләнь тускар келв.

Сурһульчнрин ик зунь болхла политикд цугнь мөңгн йилһнә, гиж тоолҗана. Ним бәәдл ирүдән чигн эврәннь чинрән хаһлх гиж эдн келнә. «Кемр политикд орлцҗасн эмтн ору эс авхла, терүнд күн орлшго», — гиж студентнр тоолҗана.

Лондон. Чилиә граждан- [illegible]

гиж цөкрәд ирв. Ним бәәдл кезә оңдархмб гиж күләжәнә.

Хот-хоолын төриг йовудтаһар хаһлхд оңц әәдүдин дөңцл эдл-ахус ицгтә дөңгән күргж чадхмн. Болв, һуилл болхлари, орн-нутгин зогслтын цагт оңц әәдүдин дөңцл эдл-аху делгрлт авх бәәтхә хасгдсмн. Терүнәс кевтә нам селәнд бәәх әмтнә кесгнь мал болн шову бәрдгән уурв, төрскн һазран хаяд балһсуд, районын бөлц эдл-ахунн цутхлңгуд тал нүүв. Ахрар келхд, мал болн шову өскдг авъясан болн дамшлтан мартв. Орн-нутгт иим бәәдл учрсн цагиг парть шинжлж хәләһәд оңдаруллһна седвәр орулсмн. Тегәд чигн әәдүдин дөңцл эдл-аху делгрүллһәр партьболн правительств ирлцңгү тогтаврмуд авсмн.

Партин болн правительствин килмҗин ашт мана республикд, цуг орн-нутгар мет, әәдүдин дөңцл эдл-аху делгрлт авчана. Иргч уга гиһәд хайгдсн бичкн-бичкн

һуртм то урһ жилинәр болхла нидн жил дала өсен уга. Зуг нег сәнь баһрсн уга.

Улсин депутатнрин Южн селәнә Советин һазрин аһуд 531 оңц өрк-бүл бәәнә. Эн жилин туула сарин 1 шинд статистическ тооца кеснд эднд бәәх әәдүдин дөңцл эдл-ахусар 973 бод мал, терүнә тоод 385 үкр, 970 һаха, 325 хөн, 13 яман болн 42 ... Эн Советин һазрин аһуд әәдүд олн мал бәржәхиг оңц темдглх кергтә. Мал, әс гиж шову әс бәржәх өрк-бүлмүдин то әнд цөн. Дөңцл эдл-ахудан мал болн шову олар бәржәх әмтнә тоод Иван Калакович Буджаловин өрк-бүл йовна. Эдн эврә дөңцл эдл-ахуһасн баһ биш мах болн үс «Южный» совхозд орулж өгнә.

Эдлә хоша бәәх улсин депутатнрин Розентальск селәнә Советин һазрин аһуд чигн оңц әәдүдин дөңцл эдл-аху бас му биш делгрлт ав-

Үлгүрнь, Д. Я. Бункин өрк-бүл 4 миңһн килограмм үс болн 300 шаху килограмм һахан мах совхозд орулж өгв. Эдн дәкәд совхозас хойр әр туһл авч асрад дундын чинңүрнь 380 килограммд күргәд хәрү өгв. Совхоз нәәмәдләчирт 150-д килограмм татә туһлмуд өгсмн. Тегәд Бункинә өрк-бүл жилин эргцд халаж асрад телнә дундын чинңүрнь 380 килограммд күргсмн. Зуг күч-көлсн дора үнлгдв гиж нәәмәдләчир тоолжана. Яһад гихлә, бүрү болһнас зуг 120 арслң авгдв.

ЧОЙНҢГА Сергә.

ЗУРГУДТ: «Новый» совхозин пенсионер И. С. Буринов мал болн шову бәрнә; энд бәәх пенсионер Д. Я. Бунк мал болн шову бәрсн деерән баһ биш аһуд устә үзм суулһна; «Южный» совхозин пенсионерк О. А. Буджалова һахасан асржана.

А. Баерхаевин цоксн зургуд.

... арһар кәдлхәр шиидцхәв.

Финансин-тооцана цутхлңгин начальник Виктор Манджиевич Надбитовин (урдк жилмүдт ах экономист) һардврт бәәх әңгин кәдләчир цуг тооцаг әнду утаһар кеһәд, нәәмәдллһнд орлһнд бат ул тогтасмн. Терүнә хөөн хөөчирин болн үкрчирин бригад болһнла шишлң бооцан батлгдла. Эн бооцанд нег халхас «Цаһан Нур» совхозин, хойрдгч халхас малчирин коллективин даавриь темдглж бичгдсмн. Чиирта эн документиг һартан авсн малчир деерәс заавр өглһнәс сулдхгдад, өрги теегинь йоста әәдүд болх сана зүүцхәв. Давсн жилин күч-көлсч үүлдвриг шинжлхлә, хөөчирин болн үкрчирин кесг бригадмуд бооцана даалһвран нертәһәр күцәв. Эн коллективс ноос, мах хулдлһна, төл авлһна зурасан күцәһәд, «Цаһан Нур» совхоз ик ору авснд эврә тәвцән орулсиь лавта. Зураһар темдглсәр 1 сай 570 миңһн арслң ору авгдх бәәсмн. Болв урдиь кегдсн то-дигәр 2 сай 500 миңһн арслң ору авгдх зөвтә. Хамгин өөдән күцәмж бәрәд райондан социалистическ дөрлдәнә дииләчин нерриг Бамба Евгеньевич Шурунгов һарджах 2-ч тойгта кооператив зүүв. В. Мирзамагомедов, Н. Санджиев, А. Иванов болн наиь чигн хөөчирин коллективс олнд үлгүр болж кәдлв. Үкрчирин бригадмуд дунд Ш. Санджи-Гаряев, М. Манджиев, Н. Дорджиев, Х. Хорхтиев эдн һарджах коллективс гүжрмг күч-көлсәрн онцрв. Деер заагдсн зәрм бригадмуд арвн негн миңһн арслң күргәд цевр ору авч чадв.

Бөлв дамшлтта специалист, эврә кергин йоста эрдмч Б. Е. Шурунгов һарджах коллективлә талдан кооперативс әдл дөрлдж чадсн уга. 1-ч болн 3-ч тойгта кооперативст бооцана даалһвридн. Цаиь муүһар кәдләд, совхозин экономикиг батлх биш, дора орулсн малчирин бригадмудын тускар цөөкн үг келх кергтә. Тедн ялд унсн бийнь эдл-аху орута һарв. Урдк кевәрн үнн седклә кәдлдг әмтн хамгин күндинь зааһад, ик ору өгв. Миниһәр болхла, совхозин һардвр эн туст алдгуд учрсиг медәд, терүг уурулх арһ хәәжәнә. Эдл-аху бүкләрн ору... болснд нәәмәдллһна подряд цаарандиь делгрүлгдхмн. Зуг ода урдк алдгуд тоод авгджана. Юнгад гихлә жил болһн элвг ору авад бәәхлә, социальн төрмүдиг хаһлх арһ бәәнә. Ахрар, олнд медгддгәр келхлә, сәәнәр кәдлхлә — сәәнәр бәәж болхмн.

Тегәд «Цаһан Нур» совхозд нәәмәдллһна подряд олзллһн туста болву? гисн сурвр тәвж болхмн. Давсн жилин ашмудар нәәмәдллһн олзта-туста болсиь лавта. Нәәмәдллһна коллективсин гүжрмг күч-көлснә нилчәр төл авлһна, мах болн ноос хулдлһна зурас күцәгдв. Үлгүрнь, эдл-ахуд ут-туршдан 1037 туһл авгдв. Зуран далвр болхла 940 бәәсн болжана. Хурһд авлһна зура күцәгдсиг бас темдглх кергтә. Давсн жил совхозин хөөдин то 9249 күрч өсв. Аштнь 100 хөн болһнас 88 хурһн 100 үкр болһнас 90 туһл авгдсн бәәнә. Эн өдрмүдт чигн «Цаһан Нур» совхозин коллектив үвлзүллһиг бүрдәмжтәһәр давулжана. Келхд, эн үвл эдл-ахуд 30 һар миңһн хөн, 3 миңһ шаху үкр үвлзжәнә. Үвлин кемд күрх малын хот белдгдсн бийнь хөөчир болн үкрчир терүг әрвнәр олзлжана. Тиим болв чигн энд малас төл авлһнд сәәнәр белджәнә. Даавртан эн кем бүрдәмжтәһәр давхла зурас күцәгдхиг, элвг төл авгдхиг нег чигн күн мартжахш.

САҢҺЖ-ҺӘРӘН Иван.

... дг паспортд тиигж бичәтә — «США-н гражданин». Маши залдг зөв өгчәх цаасвас нань тер күүг иткүлжәх ямаран чигн талдан иткл цаасн орн-нутгин дотр альд чигн, ямаран бәәдлд чигн кергтлгдхш. Терүнәс даву, гостиницд, магазинд болн нань чигн һазрт американец ямаран чигн документс үзүлхш, терүнд келсн үгәрнь иткнә.

Үннднь келхлә, шишлң справочникүдт әмтиг «хар зүстә, испан келәр келдг, Азиас һарч ирсн әмтн» гиж йилһнә, болв ямаран келн-күүнинь тодрхаһар йилһж заахш. Тиим медән Америкд уга. Болв чигн итальянск, англо-саксонск әс гиж славянск тохмариг бахмж кеж болжана. Болв тер цагт эргндк әмтнд хорлтан күргх, зака эвдх зөв уга.

Күүг чирә-зүсәрнь болн келәрнь йилһдг бәәдл пропагандллһн уголовн кевәр засглдна, тиим йовдл һарһсн күүг зарһин засгла харһулж болхмн. Цуг эн тоот бәәх закадын ул-сүүрт зарһд хаһлгдана. Мөңгнә ик ял болн түүрмд суулһна әәмшг халурхжах әмтиг дарунь төвкнүлнә.

Мини өмнәс нигж сурж чадхмн: «Калифорнийд, Флоридад, кесг нань чигн штатмудт чирә-зүсәрнь йилһлһнә ашт болсн ик үүмәг яһж цәәлһхмб тегәд?». Мөн, йилһлһн бәәнә, терүг кен чигн

гиж күн болһн меднә. Бидн болн эврә өрк-бүлән тежәхин төлә Америкин әмтн зуг, эврә чиллдән нәәлнә. Кемр жирһлнь мууһар тогтсн болхла, хоша бәәх әмтнәс утәтә болхла американец зуг бийән гемшәнә, нань талдан күн гемшәдг арһ энүнд уга.

Зовлң үзгдхлә, дуту-дунд бәәдл учрхла, хажуһас гемтә күн хәәдг, евреймүдиг әс гиж итальянцириг, цаһан зүстә әмтиг әс гиж китд әмтиг гемшәж, демонстрацс әс гиж аля-ааз йовдлмуд учрадг авъяс энд уга. Улм сәәнәр кәдлх кергтә, эврәнь төрмүдән талдан күнд нәәллго, эврәнь чидләрн хаһлх кергтә гиж эдн тоолна. Нег үлү хоша бәәх әмтиг гемшәж болшго. Юнгад гихлә, күчр-күнд цагла минь эдн дөң болна.

Мана орн-нутгт болжах ямаран йовдлмуд «бәәлл-жирһлин американск авгбәрцин» тускар мини эн ухалвриг үүдәснь умшачд медгджәнә гиж санжанав. Үннләң, советск Закавказьед тогтсн зовлңта бәәдлиг американцир төрүц медж чаджахш. Армянмуд болн азербайджанцир юуһан хуваж нооллжахмб? Үкл болн зовлң авч иржәх эн бәәдл юн учрас тогтв? Күүнә чик ухан-седклә болн йирин авг-бәрцлә энь төрүц ирлцжәхш.

Юрий УСТИМЕНКО, (ТАСС)

... идл кегдв. АДИ агентствин заңглсәр, суллхнь асснинь лару Э. Хоннекер Берлиу шидр бәәх нег хурлд күргдв.

Токио. Японск студентнр орн-нутгин политикесн үүлдәврт иткжәхш. «Майнити» гидг тоомсрта газетин кесн шинжллһна ашмуд энүнә тускар герчлжәнә. Японск парламентин элчирин палатд лу сарин 18-д болх сунһврин өмн эн шинжлт кегдлә. Шинжлгдсн студентнрин 70 процентнь тер сунһврт орлцхар бәәх седклинь тускар келв.

Сурһульчирин ик зунь болхла политикд цугинь мөңгн йилһнә, гиж тоолжана. Иим бәәдл иргчдән чигн эврәнь чинрән хаһлх гиж эдн келнә. «Кемр политикд орлцжасн әмтн ору әс авхла, терүнд күн орлцшго», — гиж студентнр тоолжана.

Лондон. Чилид гражданск правительствин члед үүлдврән эклснә мел дарунь Швец Чилилә дипломатическ хәрлцәһән дәкнәс тогтахар бәәнә. Энүнә тускар Чилид Швецин керг-төр цаг-зуур даажах күн герчлв гиж Рейтер агентств заңглжәнә. Тер үүлдәчин келсәр, Швец Чилин гражданск правительствд дөң болхдан белн, оңц келхлә, жилиш тосхлтын халхд дөң болж чадхмн. Ода Швецд бәәх 30 миңһн чилийнирт герәдән хәрхинь төлә финансов дөң өггдхмн.

(ТАСС).

Нүүрлгч эв-арһар

ҮГӘН КЕРГӘРН ИТКҮЛВ

Яшалтинск района «Заветы Ильича» колхозин күч-көлсчир нидн жил гүжрж кәдләд мал өсклһнәс болн һазр эдллһнәс авдг эдл-ууш государствд хулдлһна зураһан цуг үзмжсәрнь күцәв. Үлгүрнь, буудя, нарн цецгин яс, темс болн багцин культурмуд хулдлһна зура темдгтәһәр давулж күцәгдсмн. Эдл-ахуд нидн жил производствин цуг подразделеньсәр кәдлмш сәәнәр бүрдәгдснә, һарһжах эдл-уушин эврә үн кимдрснә ашт 1,8 сай арслңга ору авгдсмн. Терүнәс иштәһәр колхозин олзта-орута боллһн 78 процент тогтав. Эн күцәмжс һазр эдллһнд болн мал өсклһнд нәәмәдллһнә подряд, эдл-аху заллһна нүүрлгч эв-арһ олзлж кәдлснд бәргдв гиж оңц темдглх кергтә.

Эдл-ахун тәрәчнр хойр һар жил хооран нәәмәдллһнә хәрлцәнә тускар дала юм медлго билә. Тиигхд эдл-ахун тооца кеж кәдлдг коллектив түрүн ишкләи кежәсмн. Колхозин хойрдгч тойгта комплексн бригад деер Е. Ф. Люфтин һарджах тәрәчирин нәәмәдллһнә звено нәәмәдллһнә подрядар кәдләд һурвдгч жилән эклчкв. Эн звенод һазр эд-бод кедг, тәрә тәрдг болн хурадг кергтә тоот техник батлгдсн бәәнә. Эднә медлд 2781 гектар хаһларин һазр бәәнә. Үлгүрнь, буудян зүүтә культурин аһу 1465 гектарт күрв. Энүнә гектар болһнас звено нидн жил 29 центнер буудя цокж авв. Производствин зураһар болхла 23,5 центнер авгдх бәәсмн. Нәәмәдллһнә подрядар кәдлжәх звено 200 гектар һазрин аһуд нарн цецг тәрәд бас өөдән урһц авв. Үлгүрнь, зураһар гектар болһнас 10-д центнер нарн цецгин яси авгдх гиж хәләгджәсн болхла 18,3 центнер авгдв. Малын хотд гиһәд 540 гектар һазрин аһуд эрдни-шишә тәрдгсмн. Энүнә гектар болһнас дундлад 274 центнер эрдни-шишән көк урһмл авгдв. Зураһар 149 центнер авгдх гиж хәләгджәсмн.

Егор Фридриховичин звенод олн зүсн наста 12 механизатор кәдлжәнә. Эдн захас му биш дамшлтта тәрәчнр, ямаран чигн кәдлмшт кен-негән сольж чадна. Хаһлар һазрин гектар болһна өгцинь өөдлүлхин төлә звено цожниви культурмуд тәрлһиг бас олзлна. Коллективд производствин болн күч-көлснә диг-дара чаңһар бәрлһнд ик оньг өггднә.

Хаврас авн ора намр күртл звенон член болһн өрүн эртәс авн өдрин гегән тасртл гүжрж кәдлнә. Эдн ямаран агрегат деер болвчн кәдләд кен-негән сольж чадна. Кәдлмшин кемжән болхла аһу ик, Е. Ф. Люфтин ни-негн бригад производствд болн бийстән бәәх эв-арһиг чадмгар олзлж кәдлснәән 995 миңһн арслңга эдл-ууш һарһв, әс гиж производствин зура 310 миңһн арслңгд давулж күцәгдв. Ташр тиигчкәд звенон член болһн дундлад 64 миңһн арслңга эдл-ууш һарһсн болж һарв. Тегәд звенон гүртм ору 730 миңһн арслң тогтав, зураһар болхла 435 миңһн арслңга ору авх бәәсмн.

Звенон коллективд жилин туршарт 29 миңһн арслңга аванс өггдсмн. Күч-көлснә товчлгч ашинь диглснд 54 миңһн арслңга немр жалв өггдх зөвтә. Эн мөңгн звенон члеdt болн талдан коллективсәс иржә дөңгән күргсн әмтнд чигн хувагдх зөвтә.

— Звенод кәдлжәх механизатормуд цуһарн дамшлтта. Болв күн болһна кәдлмшин кемжән йир ик. Дәкәд тиигчкәд хуучн болн му техникиг оньгтан авхла нәәмәдләчирин зовлң медгдх, — гиж Егор Фридрихович келв.

Нәәмәдллһнә подрядар кәдлжәх коллективин кәдлмшиг шинжлснд, механизатор болһн даалһсн кергиг өөдән даавртаһар күцәдг, техникиг өөдән һарцтаһар олзлдг болсна ашт күцәмжс бәргдв гих кергтә. Олн жилин эргцд гүжрж кәдләд баһчудт сән үлгүр үзүлжәх әмтнә тоод В. И. Бухмиллер, Я. И. Герман, И. Ф. Люфт, С. Г. Бухмиллер болн нань чигн механизатормуд йовна.

Звенон коллективин совет шунж үүлдв. Эдн эврә сүүр деерән немр жалвиг күч-көлснд орлцсна коэффициентлә ирлцүлж өгх шиидвр авсмн. Эдл-ууш һарһлһнд һардг һаруг баһрулхин төлә звено техническ туслмж күргллһнәс дөң авшго шиидвр авсмн. Эдн тегәд цуг зүсн техникән болн зер-зевмүдән эврәнь күчн-чидләр ясж авна. Үлгүрнь, һазр эд-бод кедг болн нань чигн зүсн техник, зер-зевмүд белнә зергләнд зогсагдж одв. Трактормуд болн комбайнмуд чигн түргн йовадтаһар ясгджана.

Нәәмәдләчнр колхозин һардврла шин жилин бооца кев. Терүнд урднь һарад б әсн дуту-дундс болн чиклврмүд оньгт авгдв. Терүнәс иштәһәр һазр эдллһнәс авдг эдл-уушиң һарцнь өөдлх, эврә үнь болхла кимдрх гисн иткмж бәәнә.

С. ЛОГВИНЕНКО.

Гималайск уулын ар-деед захд Кохат гидг районд бәәх Дарра-Адам-Кхель гидг поселкд цуг зүсн зер-зев хулдгдна. Тиигчкәд һазадин ордудын зер-зев чигн энд хулдж авч болхмн. Энд наркотик — сырье болн белн препаратмуд бас хулдж авч болна. «Бидн энд сансарн бәәнәвидн, маниг зогсадг әс гиж бүрткдг нег чигн чидл уга». — гиж зер-зев ясдг бәәрн мастерскойд кәдлдг арвн дөрвтә нег көвүн келв. Пакистана йосна органмуд эн поселкин бәәдл-жирһлин тускар меднә, болв, үүлд бәәх нег күүнә келсәр, төрүц юм кеж чаджахш, тер бәәдлиг хүврүлж болжахш. Поселк ордг уул деерк хаалһиг бәәрн мафиозин отрядмуд өдр-сө уга манад, зүсвр әмт иргәрн орулхш.

ЗУРГТ: Дарра-Адам-Кхель поселкд гермүдин булң болһнд хулддг кегдлмүдин ... ассортиментнь иим.

Камера пресс агентствин болн ТАССин зург.

Редактор А. Б. АЛЬДАЕВ

«Цаһан сар»— хаврин байр

Күндтә элстихн болн Элстин гиичнр!

1990 җилин лу сарин 25-д профсоюзмудын культурин Бәәшнд болх «Цаһан сар» — хальмг улсин хаврин сән өдр» гидг театрализованн нәрнааднд иртн гиж культурин балһсна әңг болн Элстин культурн-спортивн комплекс үрвр кежәнә.

«Цаһан сар» гидг нәрнааднд Басңһа Баатрин нертә Хальмг драматическ театрин артистнр, дууна болн бииһин «Бамб цецг» гидг государственн ансамблин артистнр, балһсна фольклорн коллективс, өркбүлмүдин ансамбльмуд болн республикин районас ирсн гиичнр орлцхмн.

Иим марһан болхмн:

Хальмг улсин амн үгин үүдәврмүд — йөрәлмүд, магталмуд, үлгүрмүд, туульс, тәәлвртә туульс, «Яс кемәлһн», кезәнк дуби меддг әмтнә марһан;

туульсин героймудын сән гисн хувцна (хальмг туульсин, «Җаңһр» эпосин героймудын болн хальмг литин 12 сарин нерн ордг ангудын дүртә костюмсин) марһан;

ут үстә күүкдин болн күүкд улсин марһан;

хальмг кел меддг талдан келн улсин марһан;

бөк бәрлдлһн, спортивн наадд, олн зүсн нань чигн марһас.

Марһаст диилсн әмтнд мөрә, үнтә белгүд өггдхмн, тер тоод мөрә гиж әмд хө белглхмн.

Профсоюзмудын культурин Бәәшнгин өөрк талвң деер болн фойед яарм һархмн, сувенирмүд, дегтрмүд, улсин һарин эрдмин кегдлмүд, хальмг улсин хот-хол хулдгдхмн.

ДКП-н һәәхүлин залд хальмг зурачнрин үүдәврмүдин һәәхүл-хулдлһн, декоративн-прикладной искусствин эрдмчнрин һәәхүл болхмн. Зурачнрт даалһад эврәнь зурган зурулж болхмн.

Яарм өрүн 8 часла эклхмн.

Нәр-наадн 11 часла эклхмн.

Цуг сурврмудар иим телефодар дуудад медж болхмн: 6-29-63, 5-35-40, 5-95-24.

ТҮ МОСКВА ЭЛСТ

Лу сарин 5,

САРН ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — Мультфильмс. 8.55 — Фигурн дошлһн. Европин чемпионат. 11.25 — «Стоп-кадр». Научн-популярн киношинжллт. 12.25 — Зар. зәңгс. 12.30 — Цаг. 15.35 — Ашхабадас үзүлгджәх сонсхвр. 16.05— Док. фильмс. 16.55 — Н. Метнер. Квинтет. 17.25 — Бичкдүдин нег час. 18.25 — Зар. зәңгс. 18.30 — Цаг. 19.00 — Девшлт. зәңгс, зар. 19.35 — П. И. Чайковский. «Евгений Онегин». Фильм-опер. 21.00 — Цаг. 21.30 — Актуальн интервью. 21.50 — «Евгений Онегин» оперин цаарандкнь. 23.05— «Мана өрн». «Гжель ямаран болхв?». 23.50 — Шин зәңгс.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15 — Научн-популярн фильм. 8.35, 9.35 — Тууж. 9-ч класс. 9.05 — Итальянск келн. 10.05 — Герин академь. 10.35, 11.45 — Биологий. 7-ч класс. 10.55 — Бичкдүдин сеанс. «Звездочка». Школьникүдин төлә научн журнал. 12.05 — Дәкнәс үзүлгджәх телефильм. «Хождение по мукам». 1-ч серий. 19.00 — Гиигн атлетик. 19.50 — «Пламя» гидг ансамблин концерт. 20.00 — Бичкдүд, төвшүн нөөртән ортн! 20.15 — Док. фильм. 20.35 — Мустай Карим. 21.30 — «Тихое следствие». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 17.20— Республикин өдр. (Хальмг келәр). 17.30 — «Теегин иньг хальмг...». Литературн композиц. 17.50 — Республикин өдр. (Орс келәр). 18.00 — «Арлташ — Кеедән ач көвүн». (Хальмг келәр).

Лу сарин 6,

МИГМР ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.30 — «Сергмжтә айсмуд». 9.15 — «Васька». 3 серийтә худ. фильм. 1-ч серий. 10.20 — «Мана өрн». «Гжель ямаран болхв?». 11.05 — «Эн билә... билә...». 11.25 — Бичкдүдин нег час. 12.25 — Зар. зәңгс. 12.30 — Цаг. 15.30 — Концерт. 16.00 — Док. фильм. 16.25 — Ф. Шуберт. 5-ч симфонь. 16.55 — «Ончта сәәхн арлмуд». Новая Зеландия арлмудын туск кинопрограмм. 17.55 — «Көгжм, менд!». 18.25 — Зар. зәңгс. 19.00 — «Баһчудын зәңгс». 19.40 — Мультфильм. 20.00 — «9-ч студь». 21.00 — Цаг. 21.30 —Актуальн интервью. 21.40 — Әмтнә сурврар давтжанавидн. Композитор В. Добрынинә үүдәгч үүлдврин асхн. 23.45 — Шин зәңгс.

Хойрдгч программ: 8.00— Өрүни гимнастик. 8.15 — Научн-популярн фильм. 8.35, 9.35 — Физик. 11-ч класс. 9.05. 10.05 — Французск келн. 10.35, 11.40 — Биологий. 6-ч класс. 10.55 — Эрудитнрин марһан. 12.00 — «Хождение по мукам». Худ. телефильм. 2-ч серий. 13.15 — Ритмическ гимнастик. 17.00 — Мультфильм. 17.20 — «Братиславск көгжмин байр» гидг фестивалин концертмүд. 18.00 — Ритмическ гимнастик. 20.00 — Бичкдүд. төвшүн нөөртән ортн! 20.15 — «Әрәсән хавтх». Нижегородск яармин туужин туск док. фильм. 20.35 — «Мана цагин көгжмчнр». Пианист Н. Штаркман. 1-ч сонсхвр. 21.30 — «Үкхинь долан час өмн». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 18.30— «Тадна төлә бүрдәсн харһлт». Шунгурцыковихнә өркбүл орлцжах көгжмин сонсхвр. (Давтгджана). 18.55— Республикин өдр (Хальмг келәр). 19.05 — Сунһврин өмнк кампанл трибун. 19.15 — Республикин өдр. (Орс келәр). 19.25 — «Улсин цецн булгин зөөрәс». (Хальмг келәр).

Лу сарин 7,

ҮЛМЖ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Көгжм, менд!». 9.05 — «Васька». Худ. фильм. 1, 2-ч серийс. 11.25 — «Һазр эргж йовлһн». Альманах. 12.25 — Зар. зәңгс. 12.30 — Цаг. 13.00 — «Солн». (Шри-Ланкан программ). 15.35 — Док. фильм. 16.00 — В. Кандинскин һәәхүлд. 17.00 — С Бах. Ария. 17.25 — Бичкдүдин нег час. 18.25 —Зар. зәңгс. 18.30 — Цаг. 19.00 — Бидн болн экономик. 19.50 — «Васька». Худ. фильм. 1-ч серий. 21.00 —Цаг. 21.30 — «Вокруг смеха». (1989 җилин бар сарин 31-д болсн сонсхвр давтгджана). 23.40 — Шин зәңгс.

Хойрдгч программ: 8.00— Өрүни гимнастик. 8.15 — Научн-популярн фильм. 8.35, 9.35 — Литератур. 9-ч класс. 9.05. 10.05 — Немш келн. 10.35, 11.35 — Көгжм. 5-ч класс. 11.05 — Мана сад. 12.05 — «Хождение по мукам». Худ. телефильм. 3-ч серий. 17.00 — Мультфильм. 19.00 — Баскетбол. Залу улс. ЦСКА — «Босна» (Югославь). Завсртнь— 19.40 — Бичкдүд. төвшүн нөөртән ортн! 20.40 — Док. фильм. 20.50 — «Мана цагин көгжмчнр». Н. Штаркман. 2-ч сонсхвр. 21.30— «Амуланга». Худ. фильм. 22.45 — Волейбол. «Динамо» (Московск область) — «Мавсиконю» (Италь).

Бәәрн программ: 17.15 — Эмч-психотерапевт А. Кашпировскин сеанс. (Давтгджана). 17.45 — Республикин өдр (Хальмг келәр). 17.55 — «Булг» — «Родничок». Хальмг кел дасжах бичкдүдин төлә сурһулин программ. 18.20 — Республикин өдр. (Орс келәр).

Лу сарин 8,

ПҮРВӘ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Левша» гидг ансамбль. 8.55 — «Васька». Худ. фильм. 2, 3-ч серийс. 11.25 — Бичкдүдин нег час. 12.25 —Зар. зәңгс. 12.30 — Цаг. 15.30 — Диилврин 45 җилин өөнд. Док. фильмс. 16.20 — Көгжмин үнтә үүдәврмүд. Г. Свиридов. «Пушкинский венок». 17.10 — Док. фильмс. 18.10 — Мультфильм. 18.30 — Цаг. 19.00 — ...Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах әмтнд. 19.40 — «Васька». Худ. фильм. 2-ч серий. 21.00 — Цаг. 21.30 — Актуальн интервью. 21.40 — Док. фильм. «Жили-были семь Симеонов». 23.10 — «Балет, балет». 00.10 — Шин зәңгс.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15. 11.05 — Научн-популярн фильм. 8.45, 9.35 — Природоведень. 5-ч класс. 9.05. 10.05 — Испанск келн. 9.55 — «Цугинь медхәр седнәв». Киножурнал. 10.35. 11.35— Биологий. 8-ч класс. 12.05 — «Хождение по мукам». Худ. фильм. 4-ч серий. 13.35 — Ритмическ гимнастик. 17.00 — Мультфильм. 19.10 — Хоккей. «Спартак» — «Химик». Завсртнь — 19.50 — Бичкдүд. төвшүн нөөртән ортн! 21.00 — А. Шнитке. Трио-соната. 21.30 — ЦТ-н хуранһуһас авч үзүлгджәнә. «Фруза». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 17.00— Республикин өдр. (Хальмг келәр). 17.15 — Док. фильм. 17.25 — Республикин өдр. (Орс келәр). 17.35 — ТВ-н «төгрг ширә». Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатнрин кандидатнрин орлцжах күүндвр. 18.05 — «Шүүвр кех цаг». Бичәчнрин. культурин болн искусствин көдләчнрин орлцжах сонсхвр. (Хальмг келәр). 19.05 — Зар.

Лу сарин 9,

БАСҢ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.30 — Мультфильмс. 9.00 — «Васька». Худ. фильм. 3-ч серий. 10.15 — Туркменя көгжмин фоль... оперативсин туск док. фильм. 15.55 — Концерт. 16.40 — «Тавн часла хаһрх». Худ. фильм. (ЧССР). 17.45 — Философск күүндвр. 18.30 — Цаг. 19.00 — Нарт делкән конкурсмудын лауреат Д. Хворостовский дуулжана. 19.45 — «Васька». Худ. фильм. 3-ч серий. 21.00 — Цаг. 21.30 — «Эн билә... билә...». 21.55 — «Хәләц». ... ачта артист Е. Петросяна программ.

Хойрдгч программ: 8.15. 11.05 — Научн-популярн фильм. 8.45. 9.35 — Природоведень. 2-ч класс. 9.05. 10.05 — Английск келн. 9.55 — «Цугинь медхәр седнәв». Киножурнал. 10.35, 11.35 — XVII зун җилин орс культур. 12.05 — «Хождение по мукам». Худ. телефильм. ... 19.50 — Бичкдүд. төвшүн нөөртән ортн! 21.55 — «Советский патриот». Киножурнал. 21.30 — «Сөөни өрәлә өгсн белг». Худ. фильм. 1. 2-ч серийс. (Болгарь).

Бәәрн программ: 17.25— Республикин өдр (Хальмг келәр). 17.35 — Зар. 17.40 — Республикин өдр. (Орс келәр). 17.50 — «Фольк-

— «Солң». (Шри-Ланкан Өрүни гимнастик. 8.15 — Док. фильм. 20.50 — «Мана цагин көгжмчнр». Н. Шта- дин тәлә сурһулин програм. 18.20 — Республикин өдр. (Орс келәр).

Иим марһан болхмн:

Хальмг улсин амн үгин үүдәврмүд — йөрәлмүд, магталмуд, үлгүрмүд, туульс, тәәлвртә туульс, «Яс кемәлһн», кезәңк ду. би меддг әмтнә марһан; туульсин геройммудын сән гисн хувцна (хальмг туульсин, «Җаңһр» эпосин геройммудын болн ха- мөрә, үнтә белгүд өггдхмн, тер тоод мөрә гиж әмд хө белглхмн.

Профсөюзмудын культурин Бәәшңгин өөрк талвң деер болн фойед яарм һархмн, сувенирмүд, дегтрмүд, улсин һа-

Яарм өрүн 8 часла эклхмн.

Нәр-наадн 11 часла эклхмн.»

Цуг сурврмудар иим телефодар дуудад медж болхмн: 6-29-63, 5-35-40, 5-95-24.

Үүрмүд! «Цаһан сар» — хальмг улсин хаврин сән өдр» гидг нәр-нааднд ирҗ орлцтн гиҗ тадниг сурҗанавидн

Лу сарин 8,

ПҮРВӘ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.35 — «Левша» гидг ансамбль. 8.55 — «Васька». Худ. фильм. 2. 3-ч серийс. 11.25 — Бичкдүдин нег час. 12.25 — Зар, зәңгс. 12.30 — Цаг. 15.30 — Диилврин 45 жилин өөнд. Док. фильмс. 16.20 — Көгжмин үгтә үүдәврмүд. Г. Свиридов. «Пушкинский венок». 17.10 — Док. фильмс. 18.10 — Мультфильм. 18.30 — Цаг. 19.00 — ...Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах әмтид. 19.40 — «Васька». Худ. фильм. 2-ч серий. 21.00 — Цаг. 21.30 — Актуальн интервью. 21.40 — Док. фильм. «Жили-были семь Симеонов». 23.10 — «Балет, балет». 00.10 — Шин зәңгс.

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15, 11.05 — Научн-популярн фильм. 8.45, 9.35 — Природоведень. 5-ч класс. 9.05, 10.05 — Испанск келн. 9.55 — «Цугинь медхәр седнәв». Киножурнал. 10.35, 11.35 — Биологий. 8-ч класс. 12.05 — «Хождение по мукам». Худ. фильм. 4-ч серий. 13.35 — Ритмическ гимнастик. 17.00 — Мультфильм. 19.10 — Хоккей. «Спартак» — «Химик». Завсртнь — 19.50 — Бичкдуд, тәвшүн нөөртән ортн! 21.00 — А. Шнитке. Трио-соната. 21.30 — ЦТ-н хураңһуһас авч үзүлгджәнә. «Фруза». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 17.00 — Республикин өдр. (Хальмг келәр). 17.15 — Док. фильм. 17.25 — Республикин өдр. (Орс келәр). 17.35 — ТВ-н «төгрг ширә». Хальмг АССР-ин Деед Советин улсин депутатнрин кандидатнрин орлцжах күүндвр. 18.05 — «Шүүвр кех цаг». Бичәчнрин, культурин болн искусствин көдләчнрин орлцжах сонсхвр. (Хальмг келәр). 19.05 — Зар.

Лу сарин 9,

БАСН ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.30 — Мультфильмс. 9.00 — «Васька». Худ. фильм. 3-ч серий. 10.15 — Туркменя көгжмин фольклор. 10.45 — ...Арвн зурһа күрәд уга болн терүнәс ах әмтид. 11.30 — Һазр, мөңкинд бә. 12.30 — Цаг. 15.30 — «Һурвн кооперативин тәлә сонат. Грузин кооперативсин туск док. фильм. 15.55 — Концерт. 16.40 — «Тавн часла хаһрх». Худ. фильм. (ЧССР). 17.45 — Философск күүндвр. 18.30 — Цаг. 19.00 — Нарт делкән конкурсмудын лауреат Д. Хворостовский дуулжана. 19.45 — «Васька». Худ. фильм. 3-ч серий. 21.00 — Цаг. 21.30 — «Эн била... биләә...». 21.55 — «Хәләц». 23.45 — «Эн өдр болсн йовдлмуд». 00.00 — «Приморский бульвар». Худ. фильм. 1. 2-ч серийс. 02.05 — «Ямаран бәәнәт? РСФСР-ин ачта артист Е. Петросяна программ.

Хойрдгч программ: 8.15, 11.05 — Научн-популярн фильм. 8.45, 9.35 — Природоведень. 2-ч класс. 9.05, 10.05 — Английск келн. 9.55 — «Цугинь медхәр седнәв». Киножурнал. 10.35, 11.35 — XVII зун жилин орс культур. 12.05 — «Хождение по мукам». Худ. телефильм. 5-ч серий. 17.00 — Мультфильмс. 19.00 — Спорт цуһараннь тәлә. 19.15 — Хоккей. СССР-ин чемпионат. «Динамо» (Москва) — «Крылья Советов». Завсртнь — 19.50 — Бичкдуд, тәвшүн нөөртән ортн! 21.55 — «Советский патриот». Киножурнал. 21.30 — «Сөөни өрәлә өгсн белг». Худ. фильм. 1. 2-ч серийс. (Болгарь).

Бәәрн программ: 17.25 — Республикин өдр. (Хальмг келәр). 17.35 — Зар. 17.40 — Республикин өдр. (Орс келәр). 17.50 — «Фольклорт дурта әмтнә клуб». 4-ч сонсхвр. 18.40 — ТВ-н «төгрг ширә». РСФСР-ин Деед Советин улсин депутатнрин кандидатнр орлцжах күүндвр.

Лу сарин 10,

БЕМБӘ ӨДР

Негдгч программ: 6.30 — 120 минут. 8.30 — Фильм-концерт. 9.25 — Мана сад. 9.55 — Күүнә туск төрәр бәәх институт. 10.55 — Аһрусна делкәд. 11.55 — «Борис Пастернак». 110 жилин өөнднь нерәдгджәнә. 13.00 — Диилврин 45 жилин өөнд. «Цаг маниг шүүж авв». Худ. фильм. 1. 2-ч серийс. 15.20 — «Таиланд: авъясмуд болн өдгә цаг». 15.50 — Өркбүләрн хәләтн. «Французск келнә урок». Худ. фильм. 17.30 — «Солң». 18.00 — Мультфильм. 18.55 — Нарт делкән панорам. 18.45 — Әмтнә сурврар үзүлжәнәвидн. «Сай арслң яһж хулхалхмб». Худ. фильм. (США, 1966 ж.). 1, 2-ч серийс. 21.00 — Цаг. 21.30 — Телехәләһәчин дахуль. 21.45 — «Дуулий, үүрмүд!». 23.35 — С. Лем. «Бутерброд». Теленаадн. 00.25 — «Эн өдр болсн йовдлмуд». 00.40 — «Эн дервнә седкл». Худ. фильм. (1941 ж.). 02.10 — «Аншлаг, аншлаг».

Хойрдгч программ: 8.00 — Өрүни гимнастик. 8.15 — «Түрүн рейс». Худ. фильм. 9.30 — Мультфильмс. 9.45 — «Челюскинцнр». Худ. фильм. 1-ч серий. 10.50 — Союзн республикүдин кинопублицистик. «Мана дүүг делкә сонсх». 30-ч болн 40-ч жилмүдин бичәчнрин һашута жирһлин туск док. фильм. 11.40 — «Маднла хамдан ке, маднла әдл ке, маднас сәәнәр ке». 12.40 — «Юрмала-90». 14.00 — «Мастер болн бригантина». Док. фильм. 14.30 — Видеоканал. «Советск Эрэсэ». 17.00 — «Дорд үзгин Сибирь». Киножурнал. 17.10 — Девшлт. Зәңгс. Зар. 17.40 — «Би — эмчв». Док. фильм. 21.00 — «Виват, Россия!». «Нева һол деерк орфеймүд». 2-ч сонсхвр. 21.40 — Док. фильм. 22.40 — «Джазин эрдмчнр». 23.50 — Сөөни сеанс. «Дурни туск баллад». Кинконцерт. 00.20 — «Шествие золотых зверей». Худ. фильм.

Бәәрн программ: 17.10 — «Булг». — «Родничок». Хальмг кел дасжах бичкдүдин тәлә сурһулин программ. 17.35 — Зар. 17.45 — «Республик — үүлдврин цаг». «Зәңглһнә-публицистическ программ. (Хальмг келәр). 18.45 — «МВД-н хроник». Уголовн хәәврин начальник В. И. Сердюков сонсхврт орлцжана. 18.55 — «Телеоко». Зәңглһнә-публицистическ видеоканал. 19.55 — Зар.

Лу сарин 11,

НАРН ӨДР

Негдгч программ: 8.00 — Спорт цуһараннь тәлә. 8.15 — «Спортлото». 8.30 — Ритмическ гимнастик. 9.00 — Өрүн эртәс авн. 10.00 — «Төрскндән цергллһн». 11.00 — Өрүни сергмжтә программ. 11.30 — «Зуучнрин клуб». 12.30 — «Көгжмин киоск». 13.35 — Диилврин 45 жилин өөнд. «Цаг маниг шүүж авв». Худ. фильм. 3-ч серий. 14.05 — «Һазр — мана цуһаранмидн гер». Зургудын конкурс. 14.10 — «Эрүл-менд». 14.55 — Фильм-наадн. 15.45 — «Селәнә час». 16.45 — «Ду тодлж автн». 17.00 — Бичкдүдин зәңглһнә - публицистическ программ. 19.00 — «Россин Версальд». Концерт. 19.55 — Әмтнә сурврар үзүлгджәнә. «Противостояние». Худ. фильм. 1-ч серий. 21.00 — «7 хонг». 22.00 — Мөңк юмна туск тоолвр. 22.15 — П. И. Чайковскин цуг симфоньс. 4-ч сонсхвр. 23.10 — Көгжмин программ.

Хойрдгч программ: 8.00 — Зарядкд зогс! 8.20 — Мультфильм. 8.35 — Фильм-концерт. 9.15 — «Дубрава». Док. фильм. 9.40 — «Челюскинцнр». Худ. фильм. 2-ч серий. 10.45 — «Контакт». 11.30 — «Зуучнрин клуб». 12.30 — Мультфильм. 12.45 — Белорусск ССР-ин Гостелерадио. «Седая легенда». Фильм-опер. 14.30 — Видеоканал. «Советск Эрэсэ». 17.00 — «Планета». Нарт делкән программ. 18.00, 20.15, 22.00 — Киносерпантин. 21.00 — «7 хонг».

КИНО

«РОДИНА». (Ик зал). Дежа вю. Эклцнь: 10.30, 13.00, 15.30, 18.00, 20.30. (Бичкн зал). **И вся любовь.** Эклцнь: 14.00, 16.00, 18.00, 20.00.

«ДЖАНГАР». **Однажды в Америке.** (Һурвн серий). Эклцнь: 11.00, 15.00, 19.00.

«ОКТЯБРЬ». (Ик зал). **Жикина династия.** Эклцнь: 15.00, 17.00, 19.00, 21.00. (Бичкн зал). **Убегающий август.** Эклцнь: 18.30, 20.30. Бичкдүдт кинофильм. **Доживем до понедельника.** Эклцнь: 15.30.

«ДРУЖБА». **Маски.** Эклцнь: 16.00, 18.00, 20.00.

ТЕҢГРИН БӘӘДЛ

Эндр Хальмгт бүркг өдр болхмн. Республикин зәрм ормсар болн Элстд хур чиг невчкнәр орад чиги бәәхмн. Дорд үзгәс салькн кодлхмн. Энүнә күчнь секундд 7—12 метр күртл күрхмн. Республикәр сөөднь киитрхмн, температурин үзмжнь — 3, — 8 градус болхмн. Ар үзгин районнар киитн нам — 13 градус күртл күрхмн. Өдртнь республикәр 0, — 5 градус болхмн. Элстд бас киитрхмн. Сөөһин температур — 5, — 7 градус болхмн. Өдртән невчк дуларад, — 1, — 3 градус болхмн. Хаалһс мөстхмн.

● Хамцу предприять

«Паллада» гидг нертә фирм бүрдв

ЛЕНИНГРАД. (ТАСС-ин корр.). Хамцу советск-деедгерманск «Паллада» гидг предприять издательск-полиграфическ продукц һарһхмн. Энүг бүрдәжахин туск документс Ленинградт батлгдв.

Фирмд одахн бүрдәгдсн «Паллада-пэк» хамцу предприять болн деедгерманск «Кампмайер КГ» типографь болн издательств оржана. Фирм ик зуудан орс флотын туужин туск дегтрмүд, альбомс, буклетмүд, сувенирмүд һарһхмн.

— Зурһан жил болад бидн Эрэсәң флотын һурвн зун жилин өөн темдглхвидн. Эрэсән флот орн-нутгин тууҗд ик чинр зүүсмн. Офицермүд болн матросмуд кезәд чигн залу-зөргәрн. Төрскндән итклтә бәәлһәрн үлгүр болж йовсмн, — гиж шин предприятин генеральн директор В. Крайнюков келнә. — Ленинградск музеймүдт, архивст, онц әмтнә хурадһуст йир ховр документс, зургуд, зурцс, нань чигн материалмуд цуглрв. Эдн ик зуудан барлж һарһгдад уга, тегәд эдниг зуг цөөкн тоота специалистнр медхәс биш, нань әмтн медхш. Ода бидн олн әмтн медхин тәлә эдниг барлж һарһхар бәәнәвидн.

Удл уга флотын туужин туск альманахин түрүн тойг, балһсна заводмудт энүнә өмнк зун жилд тосхгдсн кермсин йир ховр зургудын комплектмүд һархмн. Ф. Веселагон бичсн «Орс флотын туужин очерк» гидг дегтр шинәс һарһгдхмн. Теңгсин төрәр олн зүсн сувенирмүд бас һарһгдхмн. Шингәсн меңгнә зәрм хүвнь флотын тууҗла залһлдата бумбсиг, гермүдиг, нань чигн объектсиг ясж шинәс босхлһнд һарһгдхмн.

— СССР-т, Европд, нам цуг делкәд ода ик хуврлт болжах үчрар тана орн-нутгин туужар соньмслһн бас икджәнә, — гиж деедгерманск фирмин һардач Ахим Кампмайер келв. — Мана хамцу продукц деед үзгт умшачнран олх гиж санжанав. Мини орн-нутгин әмтид Эрэсән болн Германя залһлдана тускар, нег үлү Балтийск теңгсәр дамжж залһлда бәржәснә тускар келж өгчәх материалмудла таньлдхд соньн болх. Урдн эн материалмудыг әмтн меддго бәәсмн.

Спортивн таавр

7-ч тиражин программ

(ЛУ САРИН 18, НАРН ӨДР)

ФУТБОЛАР ИТАЛИН ЧЕМПИОНАТ

1. «Болонья» (Болонья) — «Асколи» (Асколи)
2. «Лацио» (Рим) — «Чезена» (Чезена)
3. «Бари» (Бари) — «Интер» (Милан)
4. «Атланта» (Бергамо) — «Ювентус» (Турин)
5. «Фиорентина» (Флоренция) — «Лечче» (Лечче)
6. «Наполи» (Неаполь) — «Рома» (Генуя)
7. «Верона» (Верона) — «Сампдория» (Генуя)
8. «Генуя» (Генуя) — «Удинезе» (Удине)

ЛУ САРИН 18 (НАРН ӨДР)

ФУТБОЛАР ИСПАНИН ЧЕМПИОНАТ

9. «Селта» (Виго) — «Овьедо» (Овьедо)
10. «Логроньес» (Логронье) — «Осасуна» (Памплона)
11. «Спортинг Хихон» (Хихон) — «Сарагоса» (Сарагоса)
12. «Кадис» (Кадис) — «Севилья» (Севилья)
13. «Малага» (Малага) — «Реал» (Мадрид)

Оньган өгти: 5, 6 болн 7-ч тиражмудт футболар Итальд болх нарт делкән чемпионатд өнгәр йовх хойр путевк йилһгдхмн.

(ТАСС).

Спортивн таавр: тиражин ашмуд

1990 жилин туула сарин 19-с авн 21 күртл бәлсн «Спортивн таавр» гидг лотерейин һурвдгч тиражин аш диглгдв.

4205686 вариант орлцв. Шүүв: 13 аш — 693 — 91-д арслң. 12 аш — 13573 — 9-д арслн. 11 аш — 89169 — 4-д арслн.

Һурвдгч тиражин билетмүдәр шүүсн шүүвр 1990 жилин лу сарин 10-с моһа сарин 10 күртл өггдхмн.

(ТАСС)

МАНА ХАЯГ: 358000 ХАЛЬМГ АССР, ЭЛСТ БАЛЬСН ЛЕНИНӘ УУЛЬНЦ 248 ҺУРВДГЧ ДАВХР

«КАЛМЫЦКАЯ ПРАВДА» — ОРГАН КАЛМЫЦКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ КАЛМЫЦКОЙ АССР ОСНОВАНА В 1920 ГОДУ ВЫХОДИТ ПЯТЬ РАЗ В НЕДЕЛЮ НА КАЛМЫЦКОМ ЯЗЫКЕ. ОБЪЕМ 2 ПЕЧАТНЫХ ЛИСТА ПРИВЕДЕННЫХ К ФОРМАТУ ГАЗЕТЫ «ПРАВДА»

ТЕЛЕФОД редакторин — 5-25-33. приемна — 5-64-41 редакторин дарүксин — 5-56-37 5-62-45 дааврта сеглэтрин — 5-64-80. эдүдин: партийн төрмүдин болн пропагандын — 5-54-93 селәнә әдл-ахуйн — 5-63-13 5-57-35 промышленн — 5-56-15 советск госхлтын — 5-62-34 литературин болн искусствин — 5-79-76 секретариатын — 5-54-07 бичгүдин — 5-54-09 орчуллһна — 5-58-03 зәңглһнә — 5-56-36 бухгалтерин — 5-79-60 машбюрон — 5-57-30. корректорск — 5-24-02. корреспондентс: Каспийскд — 9-21-16 Баһ-Дөрвдт — 9-11-04 Цаһан Амнд — 9-17-81

КПСС-ин ХАЛЬМГ ТАНЬЧИН КОМИТЕТИН ИЗДАТЕЛЬСТВ

К — 00552.

Республиканская типография Государственного комитета Калмыцкой АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, гор. Элиста, ул. Ленина 245.

Заказ 214.